MİLLETLERARASI ANDLAŞMA

Karar Sayısı: 9251

Türkiye Cumhuriyeti adına 4 Kasım 2024 tarihinde imzalanan ekli 2023 Yılı Türkiye İçin Yıllık Eylem Programına Ait Finansman Anlaşmasının ilişik Notalarla birlikte onaylanmasına, 244 sayılı Kanunun 5 inci maddesi ile 9 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin 2 nci ve 3 üncü maddeleri gereğince karar verilmiştir.

16 Aralık 2024

Recep Tayyip ERDOĞAN
CUMHURBAŞKANI

FİNANSMAN ANLAŞMASI
ÖZEL KOŞULLAR

Bir tarafta,

bundan böyle **"Birlik"** olarak anılacak olan Avrupa Birliği adına hareket eden, bundan böyle **"Komisyon"** olarak anılacak olan Avrupa Komisyonu,

ile diğer tarafta,

Dışişleri Bakanlığı tarafından temsil edilen, bundan böyle "**IPA III Faydalanıcısı**" olarak anılacak olan Türkiye Cumhuriyeti,

aşağıdaki şekilde anlaşmışlardır:

Madde 1 - Program

(1) Birlik, aşağıdaki Program'ı finanse etmeyi ve IPA III faydalanıcısı da bu Program'ın finansmanını almayı kabul eder:

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı

aşağıdaki eylemleri içerir:

Eylem 1 – Türkiye'de Cezaevlerindeki Kadınların Haklarının ve Şartlarının Uluslararası Standartlara ve AB Standartlarına Uygun Olarak Güçlendirilmesi
Eylem 2 - 2023 ve 2024 Yılı için AB Programlarına ve Ajanslarına Katılıma Yönelik AB Desteği
Eylem 3- Çevre ve İklim Değişikliği
Eylem 4 - Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında yol güvenliğinin iyileştirilmesi
Eylem 5- Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılması
Eylem 6 - İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar
Eylem 7 - Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ve ilgili politikaları doğrultusunda Türkiye'de iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarımın ve balıkçılığın desteklenmesi

Küresel taahhüt numarası: JAD.1311172

Bu Program, aşağıdaki ana düzenleme kapsamında Birlik Bütçesi'nden finanse edilir: Katılım Öncesi Yardım Aracı, IPA III.[1]

(2) Bu Program'ın toplam tahmini maliyeti 208.569.450 AVRO'dur ve bu Program'a azami Birlik katkısı 109.350.000 AVRO olarak belirlenmiştir.
Bu Program hem IPA III faydalanıcısının hem de Birlik'in mali katkılarını gerektirir. İlgili mali katkıların dökümü Ek I'de belirtilmiştir.

[1] Katılım Öncesi Yardım Aracı'nı (IPA III) tesis eden 15 Eylül 2021 tarihli ve (AB) 2021/1529 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü, ABRG L 330, 20.9.2021, s. 1.

Program'a başka bir bağışçının mali katkısının sağlanmasına ilişkin ayrıntılı düzenlemeler Ek I'de yer alır.

(3) Program, Ek I'de yer alan Eylem belgelerine uygun olarak uygulanacaktır.

Madde 2 - İcra dönemi ve operasyonel uygulama dönemi

(1) Ek II'nin (Genel Koşullar) Madde 12'sinde tanımlanan şekilde, bu Finansman Anlaşması'nın icra dönemi, bu Finansman Anlaşması'nın akdedilmesini müteakip 12 yıl olarak belirlenmiştir.

(2) Ek II'nin (Genel Koşullar) Madde 12'sinde tanımlanan şekilde, operasyonel uygulama dönemi ise, bu Finansman Anlaşması'nın akdedilmesini müteakip 6 yıl olarak belirlenmiştir.

Madde 3 - Adresler ve İletişim

Bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasına ilişkin her türlü iletişim yazılı yapılır, Madde 1(1)'de belirlendiği üzere bu Program'a açıkça atıfta bulunur ve aşağıdaki adreslere gönderilir:

(1) **Komisyon için**

Güney Komşuluk Bölgesi ve Türkiye Direktörü
Francisco Joaquin GAZTELU MEZQUIRIZ
Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü
Rue de la Loi 15
B-1049 Brussels, Belçika
E-posta: NEAR-B@ec.europa.eu

(2) **IPA III faydalanıcısı için**

Ulusal IPA Koordinatörü
Ekselansları Büyükelçi Mehmet Kemal BOZAY
Türkiye Dışişleri Bakanlığı - AB Başkanlığı
Mustafa Kemal Mah
2082 Cad. No: 5
Ankara, Türkiye
E-posta: byabokm@ab.gov.tr

Madde 4 - OLAF irtibat kişisi

Avrupa Dolandırıcılıkla Mücadele Bürosu (OLAF) ile OLAF'ın operasyonel faaliyetlerini kolaylaştırmak üzere doğrudan işbirliği yapmak için uygun yetkilere sahip IPA III faydalanıcısının irtibat kişisi:

M. Hasan Basri CAN
Denetçi, DDK
Devlet Denetleme Kurulu
Cumhurbaşkanlığı Külliyesi
06560 Beştepe / Ankara / Türkiye
Tel: 00 90 312. 525 33 18 (sekretarya)
e-posta: hbasri.can@tccb.gov.tr

Madde 5 – Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması

Program, 14.12.2022 tarihinde yürürlüğe giren Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) çerçevesinde Birlik tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik mali yardımın uygulanmasına ilişkin düzenlemeler hakkında Avrupa Komisyonu ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması'nın (FFPA) (bundan böyle "FFPA" şeklinde anılacaktır) hükümleri uyarınca uygulanır. Bu Finansman Anlaşması, FFPA'nın hükümlerini tamamlayıcı niteliktedir. Bir tarafta bu Finansman Anlaşması'nın hükümleri ve diğer tarafta FFPA'nın hükümleri arasında çelişki olması halinde FFPA'nın hükümleri üstün olur.

Madde 6 - Ekler

(1) Bu Finansman Anlaşması aşağıdakilerden müteşekkildir:

(a) Bu Özel Koşullar;

(b) Ek I: Amaçları, beklenen sonuçları, faaliyetleri, uygulama yöntemlerini ve bütçeyi ayrıntılı olarak açıklayan eylem belgeleri;

- Ek I.1: Eylem 1: Türkiye'de Cezaevlerindeki Kadınların Haklarının ve Şartlarının Uluslararası Standartlara ve AB Standartlarına Uygun Olarak Güçlendirilmesi
- Ek I.2: Eylem 2 - 2023 ve 2024 Yılı için AB Programlarına ve Ajanslarına Katılıma Yönelik AB Desteği
- Ek I.3: Eylem 3- Çevre ve İklim Değişikliği
- Ek I.4: Eylem 4 - Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında yol güvenliğinin iyileştirilmesi
- Ek I.5: Eylem 5- Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılması
- Ek I.6: Eylem 6 - İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar
- Ek I.7: Eylem 7 - Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ve ilgili politikaları doğrultusunda Türkiye'de iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarımın ve balıkçılığın desteklenmesi
- Ek IA: Bütçe Tablosu

(c) Ek II: Genel Koşullar;

(d) Ek III: FFPA'nın 33(3) Maddesi uyarınca muhtemel ödeme taleplerine ilişkin tahminler şablonu dâhil olmak üzere, FFPA'nın 61(2)(a) ve 61(3) Maddesi uyarınca Finansal Rapor şablonu

(e) Ek IV: Tahakkuk Bazlı Muhasebe Sistemi Minimum Şartları

(2) Eklerin hükümleri ve bu Özel Koşulların hükümleri arasında çelişki olması halinde bu Özel Koşulların hükümleri üstün olur. Ek I'in hükümleri ve Ek II'nin hükümleri arasında çelişki olması halinde Ek II'nin hükümleri üstün olur.

Madde 7 - Ek II'ye istisna teşkil eden veya ona ilave niteliğindeki hükümler

Aşağıdakiler Ek II'yi tamamlayıcı niteliktedir:

Komisyon, IPA III faydalanıcısı tarafından dolaylı yönetim kapsamındaki sözleşmelerin bildirimine yönelik elektronik değişim sistemini ("IPA-APP") kademeli olarak uygulamaya koymayı amaçlamaktadır. IPA III faydalanıcısının, Finansman Anlaşmalarının e-yönetimine olanak sağlamak için IPA-APP'ye kayıt yaptırması ve onu kullanması gerekecektir.

Ek II'nin (Genel Koşullar) 17. Maddesine istisna olarak,

- İdari nitelikteki değişiklikler veya bariz maddi hatalara ilişkin düzeltme, IPA III faydalanıcısı tarafından Komisyona bildirilir. Komisyon, söz konusu bildirimin alındığını teyit eder.

- IPA III faydalanıcısının talebi üzerine Komisyon, bu Finansman Anlaşması'nda bir değişiklik yapılmasını gerektirmeksizin Eklerde (Eylem Belgelerinde) önemli nitelikte olmayan değişiklikler yapabilir. Önemli nitelikte olmayan değişiklikler, 2023 yılı için Türkiye yıllık eylem planının finansmanına ilişkin C(2023) 8653 sayılı Komisyon Kararı'nın 4. maddesi çerçevesindeki değişikliklerdir. Komisyon, bu tür önemli olmayan değişikliklerin yapılması ve yürürlüğe girmesi hakkında IPA III faydalanıcısını yazılı olarak bilgilendirir.

Madde 8 – Akdedilme ve yürürlüğe girme

Bu Finansman Anlaşması, onu sou imzalayan tarafça imzalandığı tarihte ve en geç 31 Aralık 2024'te akdedilmiş sayılır.

Bu Finansman Anlaşması, Komisyonun IPA III faydalanıcısından, Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi için gerekli olan, IPA III faydalanıcısının iç usullerini tamamladığını doğrulayan bir bildirim aldığı tarihte yürürlüğe girer. Komisyon, bu bildirimi aldığı tarih konusunda IPA III faydalanıcısını bilgilendirir.

Programın IPA III faydalanıcısı ile dolaylı yönetim altında uygulanan kısmı, ancak FFPA'nın yürürlüğe girmiş olması ve bütçe uygulama görevlerine ilişkin gerekli yetki devrinin tamamlanmış olması üzerine başlar.

Bu Finansman Anlaşması, biri Komisyonda ve diğeri IPA III faydalanıcısında kalmak üzere iki nüsha halinde ve İngilizce dilinde hazırlanmıştır.

IPA III faydalanıcısı adına	Komisyon adına
Ekselansları Büyükelçi Mehmet Kemal BOZAY Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC) Dışişleri Bakan Yardımcısı ve AB Başkanı Türkiye Cumhuriyeti	Francisco Joaquin GAZTELU MEZQUIRIZ Direktör B Müdürlüğü – Güney Komşuluk Bölgesi ve Türkiye Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü Avrupa Komisyonu
Tarih: 04 Kasım 2024	Tarih: 28 Ekim 2024
İmza	İmza:

EK IA - ÖZET BÜTÇE TABLOSU

Program Başlığı: 2023 Türkiye için Yıllık Eylem Planı
IPA III Faydalanıcısı: Türkiye Cumhuriyeti
OPSYS Program referansı: IPAIII/TR2023/IAD.1311172/AAP TR2023

Program		Doğrudan Yönetim								Dolaylı Yönetim							Toplam		
		Hibeler			İhale			Bütçe Desteği	TOPLAM Doğrudan Yönetim	Tevdi edilen makamlar tarafından dolaylı yönetim (IMEE)			IPA III Faydalanıcısıyla Dolaylı Yönetim (IMBC)			TOPLAM Dolaylı Yönetim			
Pencere	Eylem	AB katkısı	Üçüncü taraf katkısı	Toplam	AB katkısı	Üçüncü taraf katkısı	Toplam	AB katkısı	AB katkısı	AB katkısı	Üçüncü taraf katkısı	Toplam	AB katkısı	Üçüncü taraf katkısı	Toplam	AB katkısı	AB katkısı	Üçüncü taraf katkısı	Toplam
Pencere 1	Eylem I - Uluslararası Standartlara ve AB Standartlarına Uygun Olarak Kadın Cezaevlerinde Kadın Haklarının ve Koşullarının Güçlendirilmesi			-			0		0	4.000.000	444.450	4.444.450			0	4.000.000	4.000.000	444.450	4.444.450
				0			0		0			0			0	0	0	0	0
Toplam Pencere 1		0	0	0	0	0	0	0	0	4.000.000	444.450	4.444.450	0	0	0	4.000.000	4.000.000	444.450	4.444.450
Pencere 2	Eylem II - 2023 ve 2024 Yılı için AB Programlarına ve Ajanslarına Katılıma Yönelik AB Desteği			0			0		0			0	65.850.000	98.775.000	164.625.000	65.850.000	65.850.000	98.775.000	164.625.000
				0			0		0			0			0	0	0	0	0
Toplam Pencere 2		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	65.850.000	98.775.000	164.625.000	65.850.000	65.850.000	98.775.000	164.625.000
Pencere 3	Eylem III- Çevre ve İklim değişikliği			0			0		0	3.000.000		3.000.000	8.000.000		8.000.000	11.000.000	11.000.000	0	11.000.000
	Eylem IV - Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında yol güvenliğinin iyileştirilmesi			0			0		0			0	4.500.000		4.500.000	4.500.000	4.500.000	0	4.500.000
	Eylem V - Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılması				3.000.000		3.000.000										3.000.000		3.000.000
Toplam Pencere 3		0	0	0	3.000.000	0	3.000.000	0	0	3.000.000	0	3.000.000	12.500.000	0	12.500.000	15.500.000	18.500.000	0	18.500.000
Pencere 4	Eylem VI - İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar			0			0		0	8.000.000		8.000.000	4.000.000		4.000.000	12.000.000	12.000.000	0	12.000.000
	Eylem VII - Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ve ilgili politikaları doğrultusunda Türkiye'de iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarımın ve balıkçılığın desteklenmesi			0			0		0	9.000.000		9.000.000			0	9.000.000	9.000.000	0	9.000.000
Toplam Pencere 4		0	0	0	0	0	0	0	0	17.000.000	0	17.000.000	4.000.000	0	4.000.000	21.000.000	21.000.000	0	21.000.000
TOPLAM Program					3.000.000		3.000.000			24.000.000	444.450	24.444.450	82.350.000	98.775.000	181.125.000	106.350.000	109.350.000	99.219.450	208.569.450

TR

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.I

Türkiye'de Cezaevlerindeki Kadınların Haklarının ve Koşullarının Uluslararası Standartlara ve AB Standartlarına Uygun Olarak Güçlendirilmesine Yönelik Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI
Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını, IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

I. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**Türkiye'de Cezaevlerindeki Kadınların[1] Haklarının ve Koşullarının Uluslararası Standartlara ve AB Standartlarına uygun olarak Güçlendirilmesi** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı: ACT-62301
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP) **EIP Öncü Projesi**	Hayır Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/ Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	
Pencere ve tematik öncelik	Pencere 1: Hukukun üstünlüğü, temel haklar ve demokrasi Tematik Öncelik 5: Temel Haklar
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKAlar)	Ana SKA: 5: Kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kız çocuklarını güçlendirmek Diğer önemli SKA'lar: SKA 10: Ülkeler içindeki ve arasındaki eşitsizliği azaltmak SKA 16: Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak

[1] Bu projenin amacı doğrultusunda, 'kadınlar' teriminin kadınları ve genç kızları (12 ile 18 yaş arası kız çocuklarını) kapsadığı kabul edilecektir.

DAC kodu/kodları	Ana DAC kodu – Hukuk ve Yargı Gelişimi (15130) ve Cezaevleri (15137) 151 -Yönetim ve Sivil Toplum-genel 15130- Hukuk ve Yargı Gelişimi – %20 15137 – Cezaevleri – %60 15160 - İnsan Hakları – %10 Alt kod 2 – 113 Ortaöğretim 11330 Mesleki Eğitim – %10			
Ana Dağıtım Kanalı	Alıcı Yönetim 12000			
Hedefler	☐ İklim ☒ Cinsiyet ☐ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☒	☐	☐
	Çevreye yardım	☒	☐	☐
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☐	☒
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☒	☐	☐
	Afet Riskini Azaltma	☒	☐	☐
	Engellileri içerme	☒	☐	☐
	Beslenme	☒	☐	☐
	RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik	☒	☐	☐
	Çölleşmeyle mücadele	☒	☐	☐
	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☒	☐	☐
	İklim değişikliği adaptasyonu	☒	☐	☐
İç İşaretçiler ve Etiketler	**Politika hedefleri**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Öncü Projesi	EVET ☐		HAYIR X
	Etiketler:	EVET		HAYIR
	Ulaşım	☐		☒
	Enerji	☐		☒
	Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐		☒
	Dijital	☐		☒
	Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐		☒
	İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐		☒
	Sağlık dayanıklılığı	☐		☒
	Göç ve hareketlilik	☐		☒
	Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐		☒

Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐		☒
Diğer	☐		☒
Dijitalleşme	☐	☐	☒
Etiketler	EVET		HAYIR
dijital bağlantısallık	☐		☒
dijital yönetişim	☐		☒
dijital girişimcilik	☐		☒
dijital beceriler/okuryazarlık	☐		☒
dijital hizmetler	☐		☒
Bağlantısallık	☐	☐	☒
Etiketler	EVET		HAYIR
dijital bağlantısallık	☐		☒
enerji	☐		☒
ulaşım	☐		☒
sağlık	☐		☒
eğitim ve araştırma	☐		☒
Göç	☐	☐	☒
Eşitsizliklerin Azaltılması	☐	☐	☒
COVID-19	☐	☐	☒

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15.02 01 01.01 Toplam tahmini maliyet: 4.444.450 AVRO Toplam AB bütçesi katkısı 4.000.000 AVRO Bu Eylem, yetkilendirilmiş makam olan Avrupa Konseyi tarafından 444.450 AVRO tutarında müşterek finansman yoluyla ortak finanse edilmektedir.
YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri	Bölüm 4.3'de belirtilen kriterler uyarınca Avrupa Konseyi ile **dolaylı yönetim**
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, finansman anlaşmasının sonuçlanması tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman anlaşmasının sonuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman anlaşmasının sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

Uluslararası normlar uyarınca ve özellikle Avrupa Cezaevi Kurallarına göre, özgürlüğünden yoksun bırakılan tüm kişilere insan haklarına saygı gösterilerek muamele edilecektir.[2] Cezaevlerinde eşit bakım ilkelerine uyulması, tüm mahkûmların onurlarına ve haklarına saygı gösterilmesi ve uluslararası normlarda ve kılavuzlarda öngörüldüğü

[2] Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen [illegible] Tavsiyesi

üzere kadın haklarının tanınması suretiyle bu Eylem, Türkiye'de kadın suçluların haklarının korunmasını artırarak ve insan haklarının temel sorunlarını ele alarak cezaevlerindeki muamelenin ve yönetimin iyileştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu, Türk makamlarının, ceza infaz sisteminin genel idaresindeki kapasitesini daha da güçlendirecek ve kadın mahkûmların rehabilitasyonu konusundaki kurumsal bilgilerini ve becerilerini geliştirerek, kadın mahkûmların özellikle istihdama erişimlerinin iyileştirilmesi başta olmak üzere, topluma yeniden entegrasyonlarını kolaylaştıracaktır.

Ceza infaz kurumlarındaki kadınların ihtiyaçları, onların cinsiyet farklılıkları düşünülmeden tasarlanmış olabilecek operasyonel uygulamalar açısından benzersiz zorluklar ortaya çıkarmaktadır. Kadınların toplumsal konumları ve kültürel rolleri nedeniyle farklı biyolojik ve cinsiyete özgü ihtiyaçları ve özel incinebilirlikleri söz konusu olduğundan, Eylem, Türkiye'de kadınların cinsiyete özgü ihtiyaçlarını ele alan ve bunları kadınların cezaevlerindeki tedavi ve rehabilitasyonlarının yönetimine yönelik olan mevcut stratejilere, planlara ve süreçlere entegre eden bir "kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi" tesis etmeyi amaçlamaktadır. Mevcut durumun cinsiyete dayalı analizi, cezaevi personeli ve yöneticilerinin eğitimi, çerçeve cezaevi eylem planlarının izlenmesi ve mentorluk yoluyla, cezaevlerindeki emniyet ve güvenlik prosedürleri, gebelik, çocuk bakımı ve ruh sağlığı da dahil olmak üzere sağlık hizmeti sunumu, dış dünyayla temas, tedavi/rehabilitasyon programları ve tahliyeye hazırlık ile mesleki eğitim sağlanması konularındaki sistemsel açıkların ele alınması, gözden geçirilmesi ve iyileştirilmesi öngörülmektedir. Eylem, ayrıca AB, Avrupa Konseyi (AK) ve BM tarafından sürekli olarak gündeme getirilen ve hukuki yardıma erişimin iyileştirilmesi ve kadın mahkûmlar için etkili bir şikâyet sisteminin oluşturulması gibi uzun süredir devam eden bazı konuları ele alacaktır.

Eylem, 2021-2027 dönemine yönelik Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) Programlama Çerçevesi'nde yer alan Tematik Öncelik 5: Temel Haklar kapsamında kadın mahkûmların haklarını ve kadın haklarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Eylem ayrıca, Sürdürülebilir Kalkınma Amacı (SKA) 5: "Kadın-erkek eşitliğini sağlamak ve tüm kadınları ve kız çocuklarını güçlendirmek", SKA 10: "Ülkeler İçindeki ve Arasındaki Eşitsizliği Azaltmak" ve SKA 16: "Sürdürülebilir kalkınma için barışçıl ve kapsayıcı toplumlar tesis etmek, herkes için adalete erişimi sağlamak ve her düzeyde etkili, hesap verebilir ve kapsayıcı kurumlar oluşturmak" için katkıda bulunacaktır. Eylem, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları ile Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesi (CPT) standartları ve tavsiyeleri doğrultusunda, kadın hakları da dahil olmak üzere temel hakların korunması ve iyileştirilmesi ve ceza hukuku yargı sisteminin etkinliğinin artırılması yönünde Türkiye'nin çabalarını destekleyecektir.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı

Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

Cezaevlerindeki koşullar, genel olarak, uluslararası insan hakları mekanizmalarında ve Türkiye hakkındaki ülke raporlarında sıklıkla dile getirilen dikkat çeken bir konudur. 2022 Türkiye Raporu'nda, tutukluların haklarının keyfi olarak kısıtlanması, tıbbi bakıma erişimin engellenmesi, kötü muamele, açık ziyaretlere sınırlama getirilmesi ve hücre hapsi gibi insan hakları ihlallerine ilişkin etkili soruşturma yapılmadığı yönündeki iddialara dikkat çekilmiştir. Raporda ayrıca intiharların soruşturulmaması, çıplak arama ve cezaevlerindeki gardiyanların ayrımcı davranışlarına ilişkin iddialara da yer verilmektedir. Bu eylem, özellikle kadınlara özel cezaevlerini hedef alarak, kadınların ve (12 ile 18 yaş aralığındaki) kız çocuklarının cezaevlerindeki koşullarının iyileştirilmesine odaklanacaktır. Türkiye'de 122 cezaevi bulunmaktadır ve cezaevlerindeki toplam mahkûm sayısı 356.790 olup bunların 14.605'i (%4,09) kadınlardan ve (12 ile 18 yaş aralığındaki) kız çocuklarından oluşmaktadır.[3] Bu kadınların ve kız çocuklarının büyük çoğunluğu (10,054 veya %68), sadece kadınlara ayrılmış olan 19 adet cezaevinde tutulmaktadır.

[3]CTEGM *(Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü)* tarafından Mayıs 2023'te sağlanan resmi veriler

Kadın ve erkek mahkûmların farklı ihtiyaçları, talepleri, kısıtlamaları, algıları, sosyal statüleri ve sosyal konumları vardır ve çoğu zaman sözde "tarafsız hizmetlere ve programlara" eşitsiz erişimleri bulunmaktadır; ancak aynı hakları, kaynakları, fırsatları ve korumayı sağlamak, ceza infaz sisteminin kurumları dahil olmak üzere ceza infaz sisteminin sorumluluğudur. CPT, yetkili makamların, kadın mahkûmların tutukluluklarının herhangi bir yönünü etkileyen kararlar alırken onların fiziksel, mesleki, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları gibi gereksinimlerine de aynı şekilde dikkat etmelerini talep etmektedir. Kadın mahkûmlar, insan haklarından yararlanmanın yanı sıra her türlü işe erişim fırsatına sahip olmalı ve geleneksel anlamda kadın işi olarak görülen iş biçimleriyle sınırlı kalmamalıdır.

2018 yılında yayımlanan CPT bilgi notu ve 2000 yılında yayımlanan CPT'nin 10. Genel Raporu, CPT'nin cezaevlerindeki kadınlarla ilgili temel konulardaki standartlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bunlar, CPT'nin 2019 yılında Türkiye'ye yaptığı, özgürlüğünden yoksun bırakılmış kişilerin topluma yeniden entegrasyonunu kolaylaştıracak tedbirlerin alınması yönündeki tavsiyesi doğrultusunda, cezaevlerindeki kadınların koşullarının iyileştirilmesi ve rehabilitasyon süreçlerinin desteklenmesi konusunda Eylemin uygulanmasında yol gösterici ilkeler olacaktır. Ayrıca, DSÖ önerileri doğrultusunda[4], cezaevlerindeki kadınların refahını ve rehabilitasyonunu teşvik etmeye ve iyileştirmeye yönelik bütünsel bir cezaevi yaklaşımı oluşturulmalıdır. Bu yaklaşımla, cezaevi yaşamının kişisel, sosyal ve kurumsal tüm düzeyleri kapsama alınmalı ve bu düzeylerin, cezaevlerindeki kadınlara sağlanan tedavi ve sağlık hizmeti ve onların güvenliği ile ilgili olarak birbirine bağlı olduğu kabul edilmelidir. Avrupa Konseyi Avrupa Cezaevi Kuralları'nda (EPR)[5] ve Birleşmiş Milletler Bangkok Kuralları'nda cezaevlerindeki kadınlara özel önem verilmiştir. EPR, kadın-erkek eşitliğine duyarlı yaklaşımların hayata geçirilmesini ve cezaevlerindeki kadınların ihtiyaçlarının karşılanması için her alanda olumlu tedbirlerin alınmasını talep etmektedir. Bu nedenle, Eylemin uygulanması sırasında, kadınlara ve özel gereksinimli diğer gruplara uygulanan EPR maddeleri dikkate alınacak ve genel olarak, bunların ulusal düzenlemelere ve uygulamalara entegrasyonunun artırılması ve böylece bunların Türkiye cezaevleri bağlamında uygulanmasına katkıda bulunulması amaçlanacaktır. EPR, yetkili makamların, kadın mahkûmların tutukluluklarının herhangi bir yönünü etkileyen kararlar alırken onların fiziksel, mesleki, sosyal ve psikolojik ihtiyaçları gibi gereksinimlerine özel dikkat göstermelerini talep etmektedir. Son olarak, kadın mahkûmların her türlü işe erişebilmeleri ve geleneksel anlamda kadınların rolü olarak kahul edilen iş biçimleriyle sınırlı olmamaları önemlidir. Yabancı mahkûmlar, yani bu bağlamda Eylemin uygulanması sırasında önemli bir diğer hedef grup olacak olan yabancı kadın mahkûmlar açısından; yabancı mahkûmlara ilişkin Bakanlar Komitesi Tavsiyesi CM/Rec(2012)12, uygulama hoyunca ve çıktıların tasarlanması sırasında dikkate alınacaktır. Yabancı mahkûmlara, insan haklarına saygı gösterilerek ve özel durumları ve kişisel ihtiyaçları gereğince dikkate alınarak muamele edilir.

Hem BM hem de Avrupa Konseyi birimleri, kadın mahkûmları, çocuklar, yaşlılar, engelliler, hastalar ve yabancılar gibi diğer hassas gruplarla birlikte, ceza infaz kurumlarında korunması gereken bir hassas grup olarak değerlendirmektedir. Ceza infaz kurumlarında erkeklerle karşılaştırıldığında özel gereksinimleri ve ihtiyaçları bulunduğundan, ceza infaz kurumlarının yönetimlerinin kadınların bu özel gereksinimlerine duyarlı olması ve bu konuda yüksek bilince sahip olan, özel eğitimlerle donatılmış yöneticilerden ve personelden oluşması gerekmektedir. Uluslararası alanda kabul gördüğü üzere, bu, "kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi"nin tesisiyle gerçekleştirilecektir. Kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetiminin, diğer hususların yanı sıra, i) kadın cezaevlerinde üreme, cinsel ve ruhsal sağlık da dahil olmak üzere sağlık hizmeti sunumu için cinsiyete özgü bir çerçeve getirmesi, ii) etkili şikayet mekanizması da dahil olmak üzere kötü muameleye karşı geliştirilmiş güvenceler sağlaması, iii) dış dünyayla temas, gelecekte topluma yeniden entegre olmanın temel bir bileşeni olduğundan, kadınların aileleriyle ve çocuklarıyla temas kurma konusundaki özel ihtiyaçlarına uygun önlemler ve kurallar benimsemesi, iv) kadınlar için kapsamlı ve koordineli rehabilitasyon programları ve tahliye öncesi planlar tasarlamak üzere devlet kurumlarıyla ve devlet dışı kuruluşlarla çok aktörlü iş birliğini geliştirmesi beklenmektedir. Ayrıca, v) mahkûmlara mesleki eğitim fırsatları ve anlamlı faaliyetler sunulurken, basmakalıp olmayan eğitim fırsatları da dahil olmak üzere, kadınların ve erkeklerin farklı ilgi ve ihtiyaçlarının dikkate alınması, vi) birçok kadının adalete erişimde karşılaştığı özel zorlukların dikkate alınarak, hizmete erişimin iyileştirilmesinin ve kadın mahkûmların özel durumlarını ve incinebilirliklerini ele almak için hukuki yardım verilmesinin sağlanması ve vii) cezaevi sistemi içinde çalışan personele, kültürel duyarlılık ve ayrımcılık konuları da dahil olmak üzere kadın-

---

[4]Baybutt M, Acin E, Hayton P, Dooris M. (2014) - *DSÖ (2014) Cezaevlerinde Sağlık (editörler: Enggist S, Møller L, Galea G, Udesen C)*

[5] Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules (revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020)

erkek eşitliğine duyarlılık konusunda eğitim verilmesi beklenmektedir. Kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir cezaevi yönetimi, cinsiyete özgü gereklilikleri dikkate alan uygun, orantılı, kadın merkezli ve bütünleşik bir yaklaşım sağlayacaktır ve bu da böylelikle tekrar suç işleme riskini azaltabilir ve kadın mahkûmun ailesi ve çocukları üzerindeki olası etkiyi hafifletebilir. Bu tür bir yönetim, cezaevi makamlarının, kadın mahkûmları (fiziksel ihtiyaçlarını daha iyi karşılamak amacıyla) özel olarak onlar için inşa edilmiş tesislerde yoğunlaştırmak ya da (aile ve çocuklarla teması kolaylaştırmak amacıyla) onları erkeklerin çoğunlukta olduğu cezaevlerinde kadınlara özel koğuşlara dağıtmak konusunda karar alırken tüm ilgili faktörleri göz önünde bulundurmalarına olanak tanıyacaktır.

Bu yaklaşım, Türkiye'deki ulusal bağlamla da örtüşmektedir. Türkiye İnsan Hakları Eylem Planı (2021), hükümlülerin ve tutukluların barınma koşullarının daha yüksek standartlara ulaştırılmasına, sağlık ve yaşanabilir bir çevre hakkının güçlendirilmesine ve ceza infaz sisteminin rehabilite edici özelliklerinin artırılmasına yönelik hedefler belirlemiştir. Bunun yanı sıra Plan, hassas grupların korunmasını ve toplumsal refahın güçlendirilmesini ve ayrıca hükümlülerin ve tutukluların haklarının daha da genişletilmesini, özel ceza infaz usullerinin geliştirilmesini ve ceza infaz kurumlarındaki hassas grupların gözetilmesini hedeflemektedir. Bu eylem, İnsan Hakları Eylem Planı faaliyetlerini tamamlayıcı niteliktedir.

2.2. Sorun Analizi

Türkiye'deki kadın mahkûmların sorunları, küresel düzeyde karşılaşılan bir sorunla örtüşmektedir; kadın suçlular genellikle sosyal ve ekonomik açıdan kırılgan olup, çoğunlukla aile bireyleri ve yakınları tarafından mağdur edilmektedir. Kadın mahkûmların çoğunun, hüküm giymeden önce fiziksel, duygusal ve cinsel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Kadınlar sıklıkla maddi sıkıntılar nedeniyle hırsızlık ve uyuşturucu ile ilgili olanlar gibi suçlardan hüküm giymekte olup, madde bağımlılığı oranları yüksek ve aile bağları zayıftır. Dünya genelinde, kadın mahkûmların erkek mahkûmlara kıyasla karşılaştıkları dezavantajlar, kız çocukları söz konusu olduğunda, çoğu cezaevi sisteminde sayılarının çok az olmasının yol açtığı ihmal nedeniyle daha da ağırlaşmaktadır. Ayrıca, genç kız olan mahkûmların, yetişkin kadınlara kıyasla, kadın-erkek eşitliğine duyarlı sağlık bakımına veya danışmanlığa ve uygun öğrenim veya mesleki eğitim tesislerine erişimlerinin daha az olması olasıdır. Bu bağlamda, bu kategori için uygun tedavi ve rehabilitasyonun sağlanması amacıyla, genç kız olan mahkûmlar için özel stratejilerin ve uygulamaların oluşturulmasına ve uygulanmasına yönelik bariz bir ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Türkiye'de, ceza infaz sisteminin en önemli zorluklarından biri, cezaevlerinde kadın mahkûmların yönetimine yönelik sistemli, etkili ve kişiye özel bir yaklaşımın bulunmamasıdır. Cezaevi koşullarının ve muamelelerinin kadın mahkûmların özel ihtiyaçlarına göre uyarlanması, rehabilitasyon araçlarının ve programlarının iyileştirilmesi ve kadın mahkûmlar için daha iyi yeniden entegrasyon fırsatlarının sağlanması yoluyla, kadın mahkûmların haklarının daha güçlü bir şekilde korunmasına acil ihtiyaç vardır. Bunun dışında, kadınlar, adet düzensizliği, vajinal enfeksiyonlar ve gebelik ve annelik konularında bağlı olarak yaşayabilecekleri sağlık sorunları gibi kadınlara özgü çeşitli sağlık sorunlarıyla da karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, (kadın nüfusunun 4.551 olduğu) karma cezaevlerinde, kadınlar ortak alan kullanımı, spor aktiviteleri ve çalışma gibi pek çok haktan gerektiği gibi yararlanamamaktadır. Cezaevindeki kadınlar sıklıkla boşanma, nafaka talepleri, çocuklarının velayeti vb. gibi hukuki süreçlere dahil olmaktadır. Bu süreçlerde yer alan kadınlar çoğu zaman hukuki yardıma ihtiyaç duymaktadır. Kadınlar, cezaevine girdikten sonra toplumsal damgalamayla karşı karşıya kalmakta ve genel olarak toplumsal desteği, hatta aile desteğini bile kaybetmektedir. Toplumsal damgalama aynı zamanda kadınların tahliye sonrası toplumsal yaşama katılımını da olumsuz etkilemekte, barınma ve iş bulmaları konusunda zorluklara yol açmakta ve şiddete ve tacize uğramalarına neden olmaktadır. Tüm bunların sonucunda da kadınlar psikiyatrik sorunlarla, hatta intihar riskiyle karşı karşıya kalmaktadır.

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTEGM), halihazırda kadın mahkûmların özel ihtiyaçlarıyla ilgilenmekle görevli olup, bununla birlikte, uluslararası standartlara uygun olarak cezaevlerinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir yaklaşım bakımından farkındalığın artırılması ve gerekli tedbirlerin alınması konusunda desteğe ihtiyaç duymaktadır.

Bu sorunlar, Eylem kapsamında CPT tavsiyeleri, Avrupa Komisyonu Türkiye Raporları ve uluslararası standartlar doğrultusunda tanımlanan faaliyetler yoluyla ele alınacaktır. Bu kapsamda, kadın cezaevlerinin koşullarının detaylı değerlendirmesi yapılacak, pilot cezaevlerinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli bir ceza infaz kurumu yönetimi geliştirilecek ve uygulanacak, ceza infaz sistemi personelinin farkındalığı artırılacak, pilot ceza infaz kurumları ile denetimli serbestlik müdürlüklerinde sosyal ve ekonomik rehabilitasyon programları güçlendirilecek ve mesleki eğitim tesisleri donatılacaktır. Tespit edilen açıklar, yeni birincil ve ikincil mevzuatın hazırlanmasıyla sonuçlanacaktır.

Bu Eylem, Türkiye'deki 19 cezaevini (17 kadın cezaevi, 2 karma cezaevi) hedef alacaktır. 19 kapalı cezaevinden 10'u (2 karma, 8 kadın cezaevi) mesleki faaliyetler için pilot olarak seçilecektir. Geriye kalan hedef cezaevlerinde ise halihazırda mesleki eğitim veren tesisler bulunmaktadır. Hedef ve pilot cezaevlerinin belirlenmesinde cezaevlerinin coğrafi dağılımı ve kadın nüfusu dikkate alınmaktadır. Kapalı kurumlarda kalan kadın hükümlülerin sayısı, diğer tesislerdekine göre daha fazladır. Eylemin sürdürülebilirliğine ilişkin beklentiler doğrultusunda, CTEGM'nin, Avrupa Konseyi'nin desteğiyle, pilot cezaevlerinden elde edilen çıktıları ve sonuçları karma cezaevlerinin yanı sıra geriye kalan kadın cezaevlerinde de uygulaması beklenmektedir. Ayrıca Eylem, denetimli serbestliğe tabi kadın hükümlülerin, yeniden topluma kazandırılma süreçlerinde desteklenmeleri için sosyal ve ekonomik olarak güçlendirilmesini sağlamak amacıyla 10 denetimli serbestlik müdürlüğünü hedef alacaktır.

Eylemin kapsayacağı ana paydaşların ve ilgili kurumsal ve/veya örgütsel konuların (yetkiler, potansiyel roller ve kapasiteler) belirlenmesi

Eylemin hedef grupları şunlar olacaktır:

Ana Hedef Gruplar:

Adalet Bakanlığı, **Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nün (CTEGM) merkezi ve yerel düzeydeki personeli** - CTEGM, cezaların infazının gerçekleştirilmesinden, hükümlülerin topluma yeniden kazandırılmasının teşvik edilmesinden ve rehabilitasyon süreçlerinde desteklenmelerinden, tekrar suç işlemeyi önleyici unsurların güçlendirilmesinden, toplumun suçtan korunmasından ve hükümlülerin kanunlara, düzenlemelere ve toplumsal kurallara uygun ve üretken, sorumlu bir yaşam biçimine uyum sağlamasının kolaylaştırılmasından sorumludur. Ceza infaz sisteminde çeşitli programların uygulanmasına geçilmeden önce, CTEGM'in öncelikle ceza infaz kurumlarındaki düzenleyici ve örgütsel çerçevelerdeki ve koşullardaki kurum ve kapasite geliştirme ihtiyaçlarını, açıkları ve zorlukları incelemesi, cezaevi personelinin mesleki düzeyini ve ihtiyaçlarını değerlendirmesi ve cezaevi memurlarının cinsiyete özgü eğitim ihtiyaçlarını ve ayrıca kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, kadın-erkek eşitliği vb. alanlardaki eğitim ihtiyaçlarını incelemesi gerekmektedir. Sistemdeki açıkları kapatmanın yanı sıra, CTEGM ayrıca kadın mahkûmların (nihai faydalanıcılar) özel ihtiyaçlarına yanıt vermek ve uluslararası standartlar ve AB kuralları ve uygulamaları doğrultusunda onların temel haklarını daha iyi bir şekilde korumak ve güvence altına almak için rehberliği ve yardımı gerekli görmektedir. Bu şekilde, pilot illerde daha iyi politika formülasyonları ve tavsiyeler tesis edilmesi için ve erken aşama önlemlerinin pilot illerde test edilmesi ve ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde farkındalığın artırılması için somut bir yol haritası, eylem planları ve kapsamlı bir araç, metodoloji ve faaliyet seti geliştirilecektir.

On (10) denetim müdürlüğünün ilgili personeli ve sağlık personeli dahil, on (10) kadın cezaevi ve karma cezaevinin **cezaevi yönetimi, personeli ve çok disiplinli ekipleri**.

Birincil hedef grup, kadın mahkûmlarla günlük temas halinde olan, ceza infaz kurumlarının yönetiminden, mahkûmların güvenliğinden, onların psikososyal tedavilerinden, mesleki aktivitelerinden, boş zaman aktivitelerinden ve sağlık hizmetlerinden sorumlu olan kişilerdir; dolayısıyla proje, tüm bu özel yönleri ele alacak, böylece kadın mahkûmların rehabilitasyonunda ve tahliyeye hazırlanmasında bütünsel bir yaklaşım sağlayacak ve topluma yeniden entegrasyonlarını daha da kolaylaştıracaktır. Bununla birlikte, denetimli serbestlik müdürlükleri personeli, denetimli serbestlik kapsamındaki hükümlülerin denetimli serbestlik tedbirlerini takip etmekte, onların psikolojik gelişimleri ve topluma yeniden kazandırılmaları için çalışmalar yürütmektedir.

İkincil Hedef Gruplar:

Cezaevi koşullarına odaklanma (Belirli Hedef 1)

- **Sağlık Bakanlığı (SB)** – Sağlık Bakanlığı tüm mahkûmlara kaliteli sağlık hizmeti sunmaktan sorumlu olduğundan, kadın mahkûmların tıbbi, sağlık hizmeti ile ilgili ve refahları konusundaki çok sayıda ihtiyacının (kadın mahkûmların özel ihtiyaçları dahil) karşılanmasını sağlayacak inceleme ve revizyon süreçlerinde Sağlık Bakanlığı personeli sürece yakından dahil olmalı ve onunla istişarede bulunulmalıdır. Bu Eylem kapsamında Adalet Bakanlığı ile Sağlık Bakanlığı arasında, Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen sağlık muayenesinin ve tıbbi kontrollerin iyileştirilmesine yönelik bir metodoloji sağlamak amacıyla halihazırda yapılmış olan özel bir protokol ile yakın işbirliği ve istişare hedeflenecektir.
- **Sivil İzleme Kurulları (CMB'ler)** - CMB'ler 2001 yılından bu yana Türkiye'deki ceza infaz sistemini yerinde ziyaretler yaparak izleme yetkisine sahip olduğundan, izleme amaçlı faaliyetlerde onlarla yakın işbirliği ve istişarede bulunulacaktır.

- **Türkiye Barolar Birliği** ve **Sivil Toplum Kuruluşları,** kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve farkındalık yaratıcı çalışmalar yürütülmesinde ulusal düzeyde ve il düzeyinde danışma mekanizmalarının aktif üyesi olarak yer alacaktır. Bunlar, çoğu kadın mahkûmun adalete ve temel haklara erişimde karşılaştığı özel zorluklar göz önünde bulundurularak, resmi olmayan hukuki forumların ve yeniden entegrasyon tesislerinin bir parçası olacaklardır.

Ekonomik ve sosyal rehabilitasyona odaklanma (Belirli Hedef 2)

- **Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)** – MEB, cezaevi bağlamındaki öğrenimin ve mesleki eğitimin içeriğinden ve sunumundan sorumlu olduğundan, bu Bakanlığın Eyleme yakından dahil olması gerekmektedir. Türkiye'deki kadın mahkûmlara pazarlanabilir beceriler kazandırmak, kadınların hapse girme ve sosyal dışlanma döngüsünü kırmalarını sağlamak ve ayrıca "beceri geliştirme" ve "bilgi artışı" unsurlu dengeli bir program sunmak amacıyla, MEB ile yakın işbirliği içinde Mesleki Eğitim Müfredatı tasarlanacaktır. (MEB'e bağlı olan ve MEB'in usullerine göre işletilen) Halk Eğitim Merkezlerinin modüllerinde[6], Adalet Bakanlığı ile MEB arasında halihazırda yapılan işbirliği protokolü doğrultusunda kadın mahkûmlar ve kız çocukları için özelleştirilmiş mesleki eğitim programları geliştirmek üzere iyileştirmeler yapılacaktır.
- **Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)** - ÇSGB'nin (nitelikli insan kaynakları, istihdam ve iş gücü piyasası oluşturma alanında) ve İŞKUR'un (Türkiye'de istihdamın korunması ve işsizliğin önlenmesi faaliyetlerine yardımcı olma alanında) sorumlulukları göz önünde bulundurularak, Eylem faaliyetlerinde her iki kurumla da yakın istişarelerde bulunulacak ve her iki kurum da işbirliğine davet edilecektir.
- **Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve Bölgesel Kalkınma Ajansları** – Bu kurumlar kadın mahkûmların istihdam edilebilirlik şanslarını artırmada yararlı bir rol oynayabilir. Eylemin ilgili faaliyetlerine katılmaları için davet edileceklerdir.
- **Özel Sektör** – Kadın mahkûmların istihdam edilebilirliğinin, özel sektör ihtiyaçlarıyla eşleştirilmesi gerekecektir. Özel sektör ayrıca, yeşil (çevreci) işler, gözden geçirilecek veya geliştirilecek mesleki programlar, kadınların toplumsal rolüne ilişkin ön yargıların ve modası geçmiş kalıpların önüne geçilmesi ve aynı zamanda "yenilikçi, sürdürülebilir ve teknoloji odaklı alanlar" teşvik edilerek, özel sektörün ihtiyaçlarına uyum sağlanması ve kadınların ve kadın girişimcilerin ihtiyaçlarına iyi bir şekilde yanıt verilmesi dahil olmak üzere, bölgelerdeki/illerdeki iş gücü piyasasının ihtiyaçları ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda mesleki eğitim programlarının, müfredatlarının ve hizmetlerinin geliştirilmesinde de kilit paydaş olacaktır.

MEB, Sağlık Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve İŞKUR, öngörülen faaliyetlerin hayata geçirilmesinde danışılacak ve sürece davet edilecek temel paydaşlar olacaktır.

Eylemin **nihai faydalanıcıları,** çocuklu kadın mahkûmlar, hamile ve emziren kadın mahkûmlar, Roman ve yabancı mahkûmlar ve denetimli serbestliğe tabi kadınları içeren en hassas gruplar da dahil olmak üzere, kadın mahkûmlar ve genç kızlar (12-18 yaş) olacaktır. Nihai faydalanıcılar olarak kadın mahkûmların, cezaevlerinde güvenli ve emniyetli yerlere, üreme ve cinsel sağlık, ruh sağlığı, madde bağımlılığı ile ilgili özel ihtiyaçlarının karşılanmasına, şiddet mağdurlarına danışmanlık verilmesine, hedefli rehabilitasyon ve mesleki eğitim programlarına katılıma, yasal haklara erişim ve şikayetler için uygun bir mekanizmanın varlığına, aile ziyaretlerinin artırılmasına ve ilgili ekipman ve malzemelerin sağlanmasına ihtiyaçları vardır. Ayrıca, denetimli serbestliğe tabi kadınların istihdam ve topluma yeniden entegrasyon süreçlerinde desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. İşe alım süreçlerinde damgalamayla karşılaşma, iş arama konusunda bilgi eksikliği ve işe başvururken gerekli becerilere sahip olmama gibi sorunlar, kadınların karşılaştığı başlıca sorunlardır.

2.3. Çıkarılan Dersler

Sorun analizi sonucunda çıkarılan temel dersler şunlardır:

- Kadın mahkûmların fiziksel koşullarının ve sosyal refahlarının iyileştirilmesine odaklanılması, böylece kadın mahkûmların ekonomik olarak güçlendirilmesinin sağlanması ve böylece kadın mahkûmların tekrar suç işleme eğiliminin ortadan kaldırılması ve suç işleme döngüsünün kırılması gerekmektedir;

---

[6]Millî Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı il birimleri olan Halk Eğitim Merkezleri, halka mesleki ve sosyo-kültürel bilgi ve beceri kazandıran, halkın boş zamanlarını olumlu etkinliklerle değerlendirmesini ve gelirlerini artırmasını sağlayan yaygın eğitim kurumlarıdır.

- Cezaevlerinde ruh sağlığı da dahil olmak üzere sağlık hizmetlerinin sunumuna özel dikkat gösterilmesi, kadınların tüm özel ihtiyaçlarının ilgili politikalara ve prosedürlere iyi bir şekilde entegre edilmesinin sağlanması ve sağlık hizmetlerine erişimlerinin kolaylaştırılması gerekmektedir;
- Kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan haklarına uygun cezaevi yönetiminin sağlanması için kapsamlı bir çoklu sektör yaklaşımına ihtiyaç vardır;
- Projenin uygulanması boyunca, cezaevi yönetimi ve personeli ile sağlık personeli de dahil olmak üzere CTEGM'in sürekli bağlılığı sağlanmalıdır;
- Projenin tasarım, hazırlık ve uygulama aşamaları dahil olmak üzere tüm aşamalarında paydaşların katılımının sağlanması önemlidir;
- Mesleki eğitim seçimine ilişkin karar, kadın mahkûmların toplumda kendilerinden beklenen rollere yönelik cinsiyet kalıplarına göre değil, onların kişisel ilgilerinin değerlendirilmesine dayanacaktır;
- Cezaevi personelinin teknik eğitimi uygulamalı olmalı, tutum ve becerilerde gerçek anlamda değişikliğe yol açmaya odaklı olmalıdır. Ayrıca cezaevi personeli ile cezaevi yönetiminin kapasite ihtiyaçları arasında da ayrım yapılması gerekmektedir;
- Cezaevi koşullarını iyileştirmeyi, mesleki eğitimi veya kadınların güçlendirilmesini amaçlayan önceki Projelerin/Uygulamaların çıktılarının temel alınması. Bu, şu tür Projeleri ifade etmektedir:
  - *Türkiye'de Model Cezaevi Uygulamalarının Yaygınlaştırılması ve Cezaevi Reformunun Desteklenmesi*: Bu Proje, cezaevi hizmetlerinin iyileştirilmesi ve kadınların tabi oldukları da dahil, tutukluluk koşullarının iyileştirilmesi suretiyle, Türkiye'de model cezaevi uygulamalarının yaygınlaştırılması ve cezaevi reformunun teşvik edilmesi yoluyla profesyonel, etkili ve verimli bir cezaevi hizmetinin tesisini desteklemiştir 2009 ile 2012 yılları arasında uygulanmıştır. Proje, toplam bütçesi 4.175.000 AVRO olan bir AB/Avrupa Konseyi Müşterek Programı'dır.
  - *Sivil İzleme Kurullarının (CMB'ler) Etkinliğinin Avrupa Standartları Doğrultusunda Artırılması Projesi*: 2019 ile 2022 yılları arasında uygulanmıştır. Proje kapsamında, Sivil İzleme Kurullarının kurumsal ve operasyonel çerçeveleri ve kapasiteleri güçlendirilmiş ve Avrupa Konseyi standartları ve iyi Avrupa uygulamaları uygulanarak cezaevi izleme sistemi iyileştirilmiştir. Bu proje kadın mahkûmların özel ihtiyaçlarına odaklanmıştır. Diğer bir ifadeyle, cezaevi izleme araç seti geliştirilmiş ve kadınlar da dahil olmak üzere belirli kategorilerdeki hassas mahkûm gruplarına yönelik ayrı bölümler dahil edilmiştir. Projenin toplam bütçesi 1.637.000 AVRO olup, projeye İsveç, İsviçre, Türkiye Cumhuriyeti, İnsan Hakları Vakıf Fonu ve Kanada tarafından fon sağlanmıştır.
  - *Türkiye'deki Tutuklu ve Hükümlülere Yönelik Disiplin ve Ödül Uygulamalarının İyileştirilmesi Projesi*, Avrupa Konseyi tarafından 1 Kasım 2022 ile 31 Ekim 2025 tarihleri arasındaki dönemde, CTEGM ile yakın iş birliği ve ortaklık içerisinde yürütülmektedir. Proje kapsamında, çok sayıda faaliyetle, mahkûmların rehabilitasyonuna katkı sağlayacak, standartlaştırılmış ve etkin bir disiplin ve ödül sisteminin geliştirilmesi ve uygulanması sağlanacaktır. Projenin temel konularıyla ilgili mevcut prosedürlerin, metodolojilerin ve araçların geliştirilmesinde/revizyonunda kadınların özel ihtiyaçları dikkate alınmaktadır. Proje halihazırda Avrupa Konseyi İnsan Hakları Vakıf Fonu, Norveç, Belçika ve Hollanda tarafından eş finansman yoluyla finanse edilmektedir. Toplam bütçesi 1.500.000 AVRO'dur.
  - CTEGM'in *Ceza İnfaz Kurumunda Annesinin Yanında Kalan Çocuklar İçin Kurum Modeli Geliştirilmesi* Projesi kapsamında, Diyarbakır Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda ayrı bir bölüm olarak, kadınların çocuklarıyla birlikte kalabilecekleri, çocuğa annesiyle birlikte, çocuklara daha uygun olan bir yaşam alanı sağlayan özel bir anne-çocuk birimi inşa edilmiştir. Ayrıca kadın mahkûmlara yönelik olarak annelik konusunda eğitim programı hazırlanarak, farkındalık yaratılmakta ve ebeveynlik becerileri ile çocuk gelişimi konusunda bilgilendirilmeleri amaçlanmaktadır.
  - *"0-18 Yaş Aile Eğitimi"* programı kapsamında 18 yaş altı çocuğu bulunan hükümlülere ve personele eğitim verilmiştir.
  - *"Yargının Modernizasyonu ve Cezaevi Reformu Projesi"* kapsamında, ceza infaz kurumlarında sistematik ve yapılandırılmış çalışmalar yürütmek üzere, Öfke Kontrolü, Alkol ve Madde Bağımlılığıyla Başa Çıkma, Personelin İntihar ve Kendine Zarar Verme Konusunda Farkındalığının Artırılması, Tahliye Öncesi Mahkûm Gelişimi, Genel Suç Davranışı (Önce Düşün) Programı, Cinsel Suçlular Programı ve CALM Programı (Öfkeyi Kontrol Etme ve 19Onunla Başa Çıkmayı Öğrenme) gibi yedi adet Suçlu Davranış Programı geliştirilmiştir.
  - *Cezaevlerinde İnfaz Hizmetlerinin İyileştirilmesine Yönelik Teknik Destek Projesi* kapsamında; Dürtüselliğin Kontrolü, Psikopatoloji Müdahalesi, Çözüm Odaklı Terapi, Travma Sonrası Stres Bozukluğu Müdahale Programı, Kadın Suçlular Müdahale Programı ve Aile İçi Şiddetle Mücadeleye Yönelik

Müdahale Programı gibi müdahale programları oluşturulmaktadır. Bu müdahale programları, mahkûmların psikososyal açıdan desteklenmesi amacıyla belirli konulara odaklanmaktadır.

- Ayrıca CTEGM'in diğer uygulamaları sayesinde, kadınlarla ve genç kızlarla çalışan cezaevi personeline cinsiyet perspektifi kazandırmak amacıyla bu personele özel bir müfredat geliştirilmiştir.

Bu girişimlerin, cezaevlerindeki kadınların insan haklarını korumaya ve güvence altına almaya yönelik kapsamlı bir Eylem ile desteklenmesi, bunun için kadın-erkek eşitliğine duyarlı belirli yaklaşımların uygulanması ve cezaevlerindeki kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için tüm alanlarda olumlu önlemlerin alınması gerekmektedir. Daha spesifik olarak, bu Eylem, kadın-erkek eşitliği perspektifinden durumu ele almak için sistemsel ve kapsamlı bir yaklaşım önermektedir.

Kadın mahkûmların haklarının *çoklu sektör yapılı* ve *çok disiplinli* mahiyeti nedeniyle, faaliyetler, kadın mahkûmların haklarının iyileştirilmesinin temel koşulu olarak farklı sektörlerden ve disiplinlerden uzmanların bir araya getirilmesini gerektirmektedir. Eylem, çoklu sektör yaklaşımı kullanılarak uygulanacaktır. Ayrıca, *tüm sisteme odaklılık,* aşağıdaki hususları göz önünde bulundurarak, cezaevi genelinde değişimi başlatmak ve yönetmek amacıyla örgütsel gelişimi kullanmak anlamına gelmektedir: i) cezaevindeki insanların refahını teşvik eden ve onları etkili bir şekilde rehabilite eden yaşam ve çalışma ortamları sağlamak ve ii) belirli ihtiyaçları, cezaevinin politikalarına ve temel faaliyetlerine entegre etmek.

Paydaş katılımı, Eylemin tasarımının merkezinde yer almaktadır ve sürdürülebilirliğin güvencelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Önerilen müdahaleler, kadın mahkûmların faydalanıcılar tarafından açıkça belirlenen ve önceliklendirilen gerçek ihtiyaçlarına göre özel olarak hazırlanmaktadır. Devam eden ve önceki eylemlerde eylemlerin benimsenmesinin ve sürdürülebilirliğin sağlanması açısından bu yöntemin doğru yol olduğu kanıtlanmıştır. Önceki deneyimler, sürdürülebilirlik için bir diğer önemli unsurun da Eylemin girişimlerinin politika ve mevzuat düzeyinde resmi ve belgelendirilmiş olarak desteklenmesi olduğunu göstermiştir. Takip edilmeyen, hiyerarşinin onayını alamayan sistem dışı tedbirlerden operasyonel düzeyde vazgeçilme olasılığı yüksektir.

Çıkarılan son ders, cezaevlerinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı politikalar, rejimler, rutinler ve uygulamaların birkaç ilkeye dayanılarak geliştirilmesi gerektiğidir:

- güvenlik: kadınlar fiziksel ve duygusal olarak kendilerini güvende hissetmelidir;
- işbirliği: cezaevlerindeki ve diğer kurumlardaki kadınlardan girdi istenmeli ve teşvik edilmelidir;
- güçlendirme: kadınların en üst düzeyde güçlendirilmesi amacıyla ve onların güçlü yönlerini tanımak ve onlara topluma başarılı bir şekilde entegrasyonlarını sağlayacak beceriler kazandırmak için hizmetler geliştirilmelidir.

3. EYLEMİN TANIMI

3.1. Müdahale Mantığı

Bu Eylemin **Genel Hedefi (Etkisi),** Türkiye'deki ceza infaz sistemi içerisinde kadın haklarının korunmasını güçlendirmek ve kadın haklarını daha da geliştirmektir.

Bu Eylemin **Özel Hedefleri (Sonuçları)** şunlardır:

1. Türkiye'de kadın mahkûmların cezaevi koşullarını, uluslararası standartlar ve AB iyi uygulamaları doğrultusunda, kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli cezaevi yönetim politikalarının ve uygulamalarının uygulanması yoluyla, onların insan haklarına saygı göstererek iyileştirmek.
2. Türkiye'de kadın mahkûmların ve denetimli serbestliğe tabi olanların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonlarını güçlendirerek onların topluma yeniden entegrasyonlarını kolaylaştırmak (döngüyü kırmak).

Eylem, özellikle kadınlar ve erkekler arasında eşitliğin sağlanması, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik ayrımcılığın ve ön yargının ortadan kaldırılması, kadın haklarının güçlendirilmesi ve kadınlara yönelik şiddetle mücadele edilmesi gibi, IPA III Stratejik Cevap belgesinde hassas grupların korunmasına ilişkin öncelikleri kapsamaktadır. Daha spesifik olarak; Türkiye'de cezaevlerinde kadınların haklarının ve koşullarının güçlendirilmesi, IPA III Programlama Çerçevesi'nde de belirtildiği gibi toplum içinde eşit haklara erişim açısından kadın ve erkek arasında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için önemlidir. Bu nedenle, Eylem, genel olarak, kadınların yerel düzenlemelere ve uygulamalara entegrasyonunu artırmayı ve böylece söz konusu düzenlemelerin ve uygulamaların Türk cezaevleri bağlamında uygulanmasına katkıda bulunmayı amaçlayan, belirli kadın-erkek eşitliğine duyarlı yaklaşımları uygulamaya koymaktadır.

Eylem, kadınların tahliye olduktan sonra istihdam bakımından gelişmelerini, yani kadın mahkûmların iyi eğitimli, becerikli ve üretken bir iş gücü haline gelmelerini sağlamak amacıyla mesleki eğitimler verilmesini kapsamaktadır. Kadınların istihdama erişimi konusunda, Eylem, 10 pilot cezaevinde (2 karma ve 8 kadın cezaevi) mesleki eğitim atölyelerine (tekstil, bilişim teknolojileri, iklimlendirme, çevre koruma vb.) donanım bakımından destek olunmasını öngörmektedir. Mesleki eğitimlerin, mahkûmların temel haklarından biri olduğu ve haklara saygı gösteren cezaevlerinin temel unsurlarından biri olduğu unutulmamalıdır. Ayrıca, önerilen müdahaleler, AB Kadın-Erkek Eşitliği Stratejisi 2020-2025 de dahil olmak üzere, kadın-erkek eşitliği stratejilerinin temel unsurlarından biri olan, kadınların ekonomik olarak güçlenmesine ve istihdama ve kaynaklara daha fazla erişebilmesine katkı sağlamaktadır. Eylemin amacı, ceza infaz sisteminde tetikleyici bir etki yaratmak, kötü muameleyle mücadele çabalarını güçlendirmek ve mahkûmların rehabilitasyonunu artırmak, aynı zamanda da cezaevi yönetimine, CTEGM üyelerine ve ilgili tüm paydaşlara destek olmaktır.

Bu Eylemle elde edilecek **Çıktılar** şunlardır:

Özel Hedef 1'e Sağlanan Katkı:

Çıktı 1: Türkiye'de, Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetiminin bir bütünleşik modeli geliştirilir ve uygulanır.

Çıktı 2: Cezaevi sisteminin kurumsal çerçevesi ve personelinin Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Cezaevi Yönetimi konusundaki kapasiteleri iyileştirilir.

Özel Hedefler 1&2'ye Sağlanan Katkı:

Çıktı 3: Kadın mahkûmların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması konusunda kamu (merkezi, bölgesel ve yerel) kurumları, özel sektör ve sivil toplum arasındaki çoklu sektör yapısındaki işbirliği geliştirilir.

Çıktı 4: Pilot cezaevleri ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde kadın suçluların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonları güçlendirilir.

Bu Eylemin altında yatan müdahale mantığı, yukarıda özetlenen sorun analizi temelinde geliştirilen bir değişim teorisine dayanmaktadır. Eylemin hipotezi aşağıdaki gibidir: CTEGM'in, cezaevi yönetiminin ve cezaevi personelinin genel kapasitesi, Avrupa Konseyi ve diğer uluslararası ve AB standartları doğrultusunda kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve hak temelli cezaevi yönetiminin iyileştirilmesiyle desteklenirse (özel merkezler, araçlar (atölye müfredatı gibi), mekanizmalar ve hizmetler dahil) ve CTEGM, cezaevi yönetimi ve cezaevi personeli, bilgi üretmek ve ilgili uzmanların kapasitesini artırmak için kendi aralarında yakın bir şekilde işbirliği yaparsa, (çeşitli hizmetler için gerekli olan) genel sektörler arası koordinasyon ve kadın ceza infaz sistemindeki kadın haklarının durumu iyileştirilecektir.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Proje, aşağıda belirtilen ancak bunlarla sınırlı olmayan ana faaliyetlerin uygulanması suretiyle uygulanacak ve öngörülen sonuçlara bu şekilde ulaşılacaktır:

Çıktı 1 ile ilgili gösterge niteliğindeki faaliyetler

- Seçili AB Üye Devletlerinde, mevcut durum, programlar, politikalar ve cezaevlerindeki kadınlara sağlanan hizmetler hakkında, kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi hakkında ve kadın mahkûmlara yönelik insan hakları merkezli hizmetler hakkında kapsamlı cinsiyet analizleri, değerlendirmeler, referans değerlendirme çalışmaları ve karşılaştırmalı çalışmalar yürütülmesi.
- Cezaevlerindeki kadınların koşullarının ve haklarının uluslararası insan hakları standartlarına uygun olarak iyileştirilmesi için STK'larla işbirliği içinde düzenleyici ve kurumsal çerçevenin iyileştirilmesine yönelik politika formülasyonları ve tavsiyeler geliştirilmesi ve etkili bir şikayet mekanizmasının varlığının ve sağlık hizmetlerine ve hukuki yardıma uygun erişimin sağlanması. Bu temelde, düzenleyici ve kurumsal çerçevede gerekli düzenlemelerin hazırlanması.
- Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetimine ve Kalite Kontrol Mekanizmasına Yönelik Entegre Modelin Uygulamasına İlişkin bir El Kitabının geliştirilmesi (Kontrol Listeleri).
- Cezaevlerindeki kadınlara yönelik Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Cezaevi Yönetimi için Cezaevi Eylem Planlarının geliştirilmesi.

Çıktı 2 ile ilgili gösterge niteliğindeki faaliyetler

- Sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği yapılarak cezaevi süreçlerinin kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir bakış açısıyla geliştirilmesi/gözden geçirilmesi.
- Cezaevi yönetiminin ve cezaevi personelinin kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi konusundaki kapasitelerinin güçlendirilmesi ve eğitim programları aracılığıyla kadın hakları konusunda farkındalığın daha da artırılması.

Çıktı 3 ile ilgili gösterge niteliğindeki faaliyetler

- Sivil toplum örgütleri de dahil olmak üzere, ilgili paydaşlarla etkili koordinasyonu ve iletişimi hedefleyen kadın-erkek eşitliğine duyarlı entegre cezaevi yönetimi modelinin pilot uygulamasının başlatılması için bir yol haritası olarak bir Farkındalık Yaratma ve İletişim Planı'nın geliştirilmesi. Plan doğrultusunda, farkındalık artırıcı materyallerin ve iletişim videoları, kamu spotları vb.'nin oluşturulması.
- Sağlık Bakanlığı ile işbirliği içinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir bakış açısıyla Sağlık Hizmeti Sunumu Protokollerinin ve Prosedürlerinin geliştirilmesi/gözden geçirilmesi ve uygulanması; sağlık hizmetlerine uygun erişim ve önleyici tedbirlerin ve taramaların önemi konusunda farkındalık yaratmaya ve kapasite geliştirmeye yönelik oturumlar düzenlenmesi.
- Resmi olmayan Hukuki Forumlar tesis edilmesi ve Resmi Olmayan Hukuki Forumların konferanslarının yapılması yoluyla hukuki yardıma erişimin sağlanması konusunda barolarla, STK'larla ve üniversitelerle işbirliğinin artırılması.
- Sivil cezaevi izleme kurulu üyelerinin kadın hakları ve ihtiyaçları ile kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi konusunda bilgilerini ve farkındalıklarını daha da artırmak için kapasite geliştirilmesi.
- Kadınlara yönelik psikososyal yardım programlarına ilişkin mevcut müdahale/rehabilitasyon programlarının gözden geçirilmesi ve uygulanması.
- STK'ların katılımıyla tasarlanacak/gözden geçirilecek olan, kadınlara ve genç kızlara (12 ile 18 yaş arasındaki) yönelik "anlamlı faaliyetlerin"[7] tasarlanması, uygulanması ve gözden geçirilmesi.
- Yabancı kadın mahkûmların dil engeli nedeniyle hizmetlere erişimde zorluk yaşamalarının önlenmesi konusunda düzenlemeler yapılması için diğer paydaşlarla işbirliği yapılması (örneğin tercümanlık hizmeti sağlanması, dil kursları sağlanması).
- Özellikle cezaevine giriş sürecinde ve sağlık hizmetlerinde görev alan cezaevi personeline, yabancı kadın mahkûmlarla ilgilenirken onların özel zorlukları ve kültürel çeşitlilikleri konusunda gereken dikkat ve özeni göstermeleri için eğitim verilmesi.

Çıktı 4 ile ilgili gösterge niteliğindeki faaliyetler

- Cezaevlerinde ve denetimli serbestlik hizmetlerinde kadınların sosyo-ekonomik açıdan güçlendirilmesine yönelik politikalara ve uygulamalara ilişkin karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılması.
- Kadınların güçlendirilmesi alanında bölgesel konferansların, yuvarlak masa toplantılarının düzenlenmesi.
- Kadın mahkûmların ve denetimli serbestliğe tabi olanların güçlendirilmesi ve yeniden topluma kazandırılması için gözetim olanaklarının geliştirilmesi.
- Kadın Mahkûmlara/Denetimli Serbestliğe Tabi Olanlara yönelik mesleki haritalama ve eşleştirme çalışmaları yapılması.
- Çevrenin korunması, iklim değişikliği sorunları, sürdürülebilirlik, teknolojik gelişmeler ve iş piyasasının ihtiyaçları dikkate alınarak, 10 kadın cezaevindeki mesleki eğitim atölyelerinin/seminer tesislerinin donatılması[8].
- Mesleki eğitim programlarının, mevcut işbirliği protokolü çerçevesinde ilgili paydaşlarla, yani MEB ile işbirliği yapılarak, tesis edilen atölyelere uygun şekilde gerçekleştirilmesi.
- Kadın mahkûmlar/denetimli serbestliğe tabi olanlar için koçluk ve mentorluk hizmetlerinin tasarlanması ve bunların pilot uygulamasının gerçekleştirilmesi.

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

---

[7] Terminoloji bakımından anlamlı faaliyetler, mahkûmların refahını desteklemesi ve onları topluma yeniden entegre olmaya hazırlaması gereken bir dizi 'hücre dışı' faaliyeti ifade etmektedir.

[8] Mesleki eğitim atölyelerinin/seminer tesislerinin donatılma maliyeti, Eylemin toplam bütçesinin %10'unu geçemez.

Eylemin uygulanması boyunca çevre dostu malzeme ve ekipman kullanılacaktır. Mesleki atölyeler mümkün olduğunca çevre dostu malzemeler kullanılarak kurulacaktır. Gereksiz seyahatlerin önüne geçmek için mümkün olduğunca hibrit etkinlikler düzenlenecektir. Ayrıca pilot cezaevlerinde kurulacak mesleki eğitim atölyelerinde/seminer tesislerinde yenilenebilir enerji teknolojileri, organik tarım, seracılık, giysi ve eşyaların onarımı/geri dönüşümü gibi biyolojik çeşitlilik, çevre ve iklim değişikliği konuları ele alınacaktır. Kazanılan yeni becerilerin kadın mahkûmların rehabilitasyonu ve topluma başarılı bir şekilde yeniden kazandırılması üzerinde olumlu etki yaratması beklenmektedir.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölüm 1.1'de tanımlanan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Kadın-Erkek Eşitliği DAC kodlarına göre, bu Eylem G2 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, Eylemin hedef grubunun kadın mahkûmlardan oluştuğunu ve "kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi"nin tesisinin amaçlandığını göstermektedir. İlk etapta mevcut durumun cinsiyete dayalı analizi yapılacak, ardından kadın cezaevi personeline yönelik eğitimler verilecek, kadın-erkek eşitliğine duyarlı eğitim programları geliştirilecek, kadın-erkek eşitliğine duyarlı göstergeler ve hedefler belirlenecek ve cezaevlerinde, toplumda geleneksel olarak kadınlara atfedilen iş biçimleriyle sınırlı olmayan mesleki eğitim atölyeleri kurularak kadınların istihdama eşit şekilde erişimini destekleyen faaliyetler yürütülecektir. İlk değerlendirme; cinsiyete özgü gereklilikleri dikkate alan ve böylelikle tekrar suç işleme riskini azaltarak kadın mahkûmun ailesi ve çocukları üzerindeki olası etkiyi hafifletebilen uygun, orantılı, kadın merkezli ve bütünleşik bir yaklaşımın değerlendirilmesi ve belirlenmesi için doğru ve en iyi yoldur. Değerlendirme raporlarında, kadın mahkûmların durumuna, mevcut düzenleyici ve kurumsal çerçeveye ve girişimlerin kadın mahkûmların ihtiyaçlarına göre pratikte uygulanmasına özel olarak odaklanılması gerekmektedir. Ayrıca, mahkûmlara mesleki ve eğitsel eğitim olanakları sağlanırken, kalıplaşmış olmayan olanaklar da dahil olmak üzere, kadın ve erkeklerin farklı ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınacaktır. Çoğu durumda kadınlar, tahliye edildikten sonra toplumlarına yeniden entegre olurken daha fazla zorlukla (damgalanmayla) karşılaşmaktadır. Kadın mahkûmların, erkeklerle eşit şekilde istihdama, mesleki eğitime ve öğrenime erişiminin sağlanması amaçlanmaktadır.

Kadınların adalete erişimde karşılaştıkları özel zorluklar göz önünde bulundurularak, Eylem kapsamında, kadın mahkûmların avukatlarla, paralegal hizmetleri sağlayanlarla ve ilgili STK'larla iletişim kurmalarına yardımcı olunacak ve onlarla görüşmeleri için olanaklar sağlanacaktır. Cezaevlerindeki hamile kadınlara, çocuklu kadınlara ve gençlere (12 ile 18 yaş arası) özel önem verilecektir. Cezaevi yönetimlerinin, kadın-erkek eşitliği ve ayrımcılık yapılmaması ilkelerine dayalı olarak, çok disiplinli bir kurum kültürü geliştirmesi teşvik edilecektir. Bu ilkeler, tüm kurumlarda kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir çalışma kültürü yaratılması, iş yerinde kadınlara ve erkeklere eşit muamele edilmesi ve tüm kadın ve erkek çalışanların sağlık, güvenlik ve refahının sağlanması amacıyla tüm çalışanların faaliyetlerine rehberlik etmelidir. Eylem, hem kadınlar hem de erkekler için kadın-erkek eşitliğine duyarlı mesleki eğitim kurslarının geliştirilmesi ve sunulması konusunda yetkili makamlara yardımcı olacak olup; bu kurslar idari beceriler, muhasebe, bilgisayar becerileri, web tasarımı, iç mekan tasarımı, boyama ve dekorasyon, elektro-teknoloji, yemek pişirme/catering, bahçe işleri, nakış işleme, aile gelirinin yönetimi vb.'ni içerebilecektir. Eylem ayrıca cezaevi yönetimini (kapasite geliştirme faaliyetleri sırasında), yalnızca kadın-erkek eşitliğine duyarlı istihdama dikkat göstermeye değil, aynı zamanda kadınların üst düzey yöneticilik seviyeleri de dahil olmak üzere her düzeyde temsil edilmesini sağlamaya teşvik edecektir. Kadın personelin kapasitesinin geliştirilmesi ve onlara ve erkek cezaevi görevlilerine kadın mahkûmların ihtiyaçları konusunda özel eğitim verilmesi. Ayrıca, Eylem, standartları/eğitimleri ve müfredatları/prosedürleri geliştirmek üzere görevlendirilen çalışma gruplarına kadın cezaevi personelinin katılımını teşvik edecek ve destekleyecek ve cezaevi sisteminin geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabilmeleri ve tüm cezaevi personel topluluğu için örnek olabilmeleri amacıyla baş eğitmen olarak hazırlanmalarını ve sürece dahil olmalarını sağlayacaktır.

CTEGM, bütçe planlama ve bütçe yürütme süreçlerinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı bir bütçeleme süreci uygulayacaktır. Amaç, kadın-erkek cinsiyetine göre dengeli bir öğrenim ve mesleki eğitim programına ve üretim atölyesi ve faaliyetlerine olanak sağlayan cezaevi tesisleri için finansman sağlanması; ayrıca özel kullanıma tahsis edilmiş odaların ve laboratuvarların sağlanması ve ihtiyaç duyulan araç ve hammaddelerin satın alınmasıdır. Ayrıca, CTEGM, kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış tüm verilerin toplanması, teati edilmesi, analizi, raporlanması ve iletilmesi için dahili bir sistem kuracak ve buna yatırım yapacaktır. Cinsiyete özgü göstergeler oluşturulacak ve programlamaya ve raporlamaya dahil edilecektir.

İnsan Hakları

Mahkûmların insan haklarına saygı gözetilerek, kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimine ilişkin iyi uygulamalar ve eksiklikler tespit edilecektir. Geliştirilen araçlar, cezaevlerinde bulunan ve cezaevlerindeki hukuki

forumlardan ve mesleki danışmanlıktan faydalanabilecek olan (12 ile 18 yaş aralığındaki) gençler de dahil olmak üzere kadın suçluların özel ihtiyaçlarını dikkate alacaktır. Geliştirilen materyallerde Avrupa Konseyi standartları, iyi AB uygulamaları ve bölgesel tavsiyeler takip edilecek ve bunlara yer verilecektir. Eğitim programının ve kılavuzlarının kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli olması, müdahale ihtiyaçları doğrultusunda kapsamlı ve nesnel kalkınma araçları olarak geliştirilecektir.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
1- dış ortam	Hedef grupların ve faydalanıcıların isteksizliği/ilgisizliği ve bağlılığının olmaması	**Orta**	**Yüksek**	Yürütülecek farkındalık artırma faaliyetleri ile hedef gruplara/nihai faydalanıcılara erişim sağlanacaktır.
3- insan ve organizasyona yönelik	Cezaevi personelinin iş yükü	**Orta**	**Orta**	Cezaevi personelinin görev tanımlarına ve iş yüklerine uygun olarak düzenlenecek eğitim programları ile ihtiyaçların gerçekçi ve güncel olarak belirlenmesi sağlanacaktır.
2- planlama, süreçler ve sistemler	Paydaşlarla (Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR vb.) işbirliğinde eksiklik	**Düşük**	**Orta**	Uygulamanın daha erken bir aşamasında, rollere ve sorumluluklara ilişkin bir İşbirliği Protokolü ve çok paydaşlı istişare mekanizması görüşülecek ve kararlaştırılacak, ayrıca uluslararası standartlara uygun olarak kilit paydaşların çelişkili ve/veya birbiriyle çakışan sorumlulukları ortadan kaldırılacaktır.
2- planlama, süreçler ve sistemler	Seçilen cezaevlerinde tek tip bir modelin uygulanmasında ihtiyaçların karmaşıklığı ve zorluklar	**Orta**	**Orta**	Karma cezaevlerindeki kadınların ihtiyaçları ile yakından ilişkili olarak kadın mahkûmların ihtiyaçlarının gerçekçi ve güncel olarak belirlenmesi sağlanacaktır.
5- iletişime yönelik	Kadınların toplumsal rolüne ilişkin ön yargılar ve basmakalıp görüşler	**Yüksek**	**Orta**	Kısa vadede olumlu sonuç alma olasılığı düşük olsa bile ön yargılarla ve basmakalıp görüşlerle mücadele için özel teknikler ve farkındalık çalışmaları uygulanacaktır.
1- dış ortama yönelik	Özel sektörün eski hükümlüleri işe alma konusunda isteksizliği ve şüpheciliği	**Yüksek**	**Orta**	İlgili özel sektör temsilcilerinin katılımıyla meslek haritalama çalışması ve eşleştirme faaliyetleri tasarlanacak ve uygulanacaktır. Kadın mahkûmların kariyer planlama faaliyetlerinde koçluk ve mentorluk hizmetleri için de söz konusu temsilcilere danışılacaktır.

Varsayımlar aşağıdaki gibidir: Avrupa Konseyi standartlarına, diğer uluslararası standartlara ve AB standartlarına uyumu sağlamak için yüksek düzeyde bağlılık; Paydaşların süreç boyunca katılım ve iş birliği yapma konusundaki özverisi; Kadın mahkûmların ve cezaevi personelinin değerlendirme çalışmalarına ve anketlere katılma isteği; Cezaevi personelinin ve kilit paydaşların temsilcilerinin çıktıların geliştirilmesine katkıda bulunma isteği; Kamu otoritelerinin temsilcileri tarafından sürekli bazda yeterli ve etkili ilginin gösterilmesi ve cezaevi personelinin bağlılığının sağlanması; İlgili kamu kurumlarının, yerel makamların ve STK'ların, iletişim ve farkındalık yaratma faaliyetlerine katılım konusunda sürekli bazda yeterli ilgi göstermesi; Özel sektörün, ilgili kamu kurumlarının ve yerel makamların iş birliği konusunda sürekli bazda yeterli ilgi göstermesi ve kadın mahkûmların mesleki eğitim programlarına katılması; Ekipman ve malzemelerin zamanında kurulması ve güncel ihtiyaçlara göre satın alınması.

3.5. Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

Sonuçlar	*Sonuçlar zinciri*	*Gösterge*	*Referans değer (değer ve referans yılı)*	*Hedef (değer ve referans yılı)*	*Mevcut değer**	*Veri kaynakları*	*Varsayımlar*
Etki (Genel amaç)	Türkiye'deki ceza infaz sisteminde kadın haklarının korunmasını güçlendirmek ve kadın haklarını daha da geliştirmek	• Ülke Raporlarında cezaevi koşullarıyla ilgili daha iyi değerlendirmeler • Pilot cezaevlerindeki kadın mahkûmların, cezaevlerinde temel haklara erişimleri konusundaki memnuniyet düzeyleri (%)	Veriler, Faaliyet sırasında toplanacaktır	- Veriler, son izleme ziyareti sırasında toplanacak/doğrulanacaktır	- -	• AB Ülke Raporları • Adalet Bakanlığı Kurumsal Raporları • Dış raporlar • Anketler	*Mevcut değil*
Sonuç(lar) (Özel hedef(ler))	**Sonuç 1** Türkiye'de kadın mahkûmların cezaevi koşulları, uluslararası standartlar ve iyi AB uygulamaları doğrultusunda, kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli cezaevi yönetim politikalarının ve uygulamalarının uygulanması yoluyla, onların insan haklarına saygı gösterilerek iyileştirildi.	• Kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli cezaevi eylem planlarını benimseyen ve uygulayan cezaevi sayısı • Kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli yeni cezaevi modelinden faydalanacak kadın mahkûmların sayısı • Kadın mahkûmların insan hakları ve kadın-erkek eşitliğine duyarlı önlemlerle ilgili algılarındaki değişim yüzdesi • Cezaevi personelinin insan hakları ve kadın-erkek eşitliğine duyarlı önlemlerle ilgili algısındaki değişim yüzdesi	0 (2023) 0 (2023) Veriler toplanacaktır Veriler toplanacaktır	10 (2028) En az 3500 (2028) Veriler toplanacak/doğrulanacaktır Veriler toplanacak/doğrulanacaktır	- - -	• Adalet Bakanlığı Kurumsal Raporları • Proje İlerleme Raporları • Algı ve Tutum Anketleri Raporları • Diğer dış raporlar	Avrupa Konseyi standartlarına ve diğer uluslararası standartlar ile AB'nin iyi uygulamalarına uyumu sağlamak için yüksek düzeyde bağlılık
	Sonuç 2 Türkiye'de kadın mahkûmların ve denetimli serbestliğe tabi olanların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonları onların topluma yeniden	• Kadın mahkûmlara sunulan, yeni benimsenen hizmetlerin (kurslar ve atölyeler) sayısı • Mesleki eğitim ve atölye çalışmalarından yararlanan kadın mahkûm sayısı	0 (2023) 0 (2023)	En az 10 (2028) En az 500 (2028) En az 120 (2028)	-	• Adalet Bakanlığı Kurumsal Raporları • Proje İlerleme Raporları • Sertifikasyon	Paydaşların, süreç boyunca katılmaya ve işbirliği yapmaya olan kararlılığı.

	entegrasyonları kolaylaştırılarak (döngüyü kırmak) güçlendirildi	• Koçluk ve mentorluktan faydalanan, denetimli serbestliğe tabi kadın sayısı • Atölyelere katılarak sertifika alan ve böylece beceri-bilgi edinimini artıran kadınların yüzdesi	0 (2023) 0 (2023)	%50 (2028)			
Çıktılar	**Çıktı 1** Türkiye'de, Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetiminin bir Bütünleşik Modeli geliştirilir ve uygulanır.	• Kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Bütünleşik Cezaevi Yönetimi Modeli uygulanmaktadır. • Modele uygun olarak tasarlanan/revize edilen ve kabul edilen Cezaevi Eylem Planlarının sayısı • Düzenleyici ve kurumsal çerçevenin iyileştirilmesine ilişkin politika formülasyonlarının ve tavsiyelerin sayısı • Geliştirilen ve kabul edilen temel düzenleyici belgelerin sayısı	0 (2023) 0 (2023) 0 (2023) 0 (2023)	Model Uygulanmaktadır (2028) 10 (2028) En az 10 (2028) Kabul Edilen El Kitabı, Kalite Kontrol Mekanizması (2028)	- - - -	• Görev Raporları • TNA *(Eğitim İhtiyacı Analizleri)* • İlerleme Raporları • Saha Ziyareti (izleme) Raporları • İstişare Mekanizması Raporu • Eğitim Programları Raporları	Modelin geliştirme aşamalarına cezaevi personelinin ve paydaşların katkıda bulunma isteği.
	Çıktı 2 Cezaevi sisteminin kurumsal çerçevesi ve personelinin Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı Cezaevi Yönetimi konusundaki kapasiteleri iyileştirilir.	• Kadın suçluların kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi ve muamelesi konusundaki eğitim programlarının sayısı • Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetimi Entegre Modeli konusunda eğitim alan cezaevi personeli sayısı (cinsiyet, meslek ve coğrafi konuma göre derlenmiş şekilde)	0 (2023) 0 (2023)	Tek kapsamlı Eğitim programı (farklı modüller) (2028) Kademeli eğitim programlarında 45 eğitmen ve 350 adede kadar katılımcı) (2028) %80 (2028)		• Saha Ziyaretleri (izleme) Raporları • İstişare Mekanizması Raporları • Proje İlerleme Raporları • Eğitim Programları Raporları • Öncül/Ardıl Anketler	Pilot uygulama boyunca kamu otoriteleri tarafından gösterilen, sürekli bazda, yeterli ve etkili ilgi ve cezaevi personelinin uygulamayı benimseme düzeyi.

		• Cezaevi personelinin Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetimi Entegre Modeli ile ilgili becerileri edinme yüzdesi	0 (2023)				
	Çıktı 3 Kadın mahkûmların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılması konusunda kamu (merkezi, bölgesel ve yerel) kurumları, özel sektör ve sivil toplum arasındaki çoklu sektör yapısındaki işbirliği geliştirilir	• İlgili paydaşlarla imzalanan İşbirliği Protokollerinin sayısı • Düzenlenen Hukuki Forumların Sayısı • Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Revize Edilen/Yeni Geliştirilen Anlamlı Faaliyetlerin/Müdahalelerin Sayısı - faaliyet türüne göre ayrıştırılmış olarak • Pilot Psiko-Sosyal Yardım Hizmeti Programlarına katılan kadın suçluların sayısı	0 (2023) 0 (2023) 0 (2023) 0 (2023)	2 (2028) 30 (2028) Mevcut değil (başlangıç aşamasında belirlenmiştir) 42 (2028)		• Proje İlerleme Raporları • Saha Ziyaretleri (izleme) Raporları • İstişare Mekanizması Raporu • Sosyal Medyada Yer Alma Derecesine İlişkin Sonuçlar	İlgili kamu kuruluşlarının, yerel makamların ve STK'ların işbirliği faaliyetlerine katılım konusunda sürekli bağlılığı ve yeterli ilgisi.
	Çıktı 4 Pilot cezaevleri ve denetimli serbestlik müdürlüklerinde kadın suçluların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonları güçlendirilir.	• Mesleki Eğitim Programlarından yararlanan kadın mahkûmların sayısı • Koçluk ve mentorluktan faydalanan, denetimli serbestliğe tabi kadın sayısı • Kadın mahkûmların kullandığı mesleki eğitim tedarikleri ve malzemeleri ile donatılan pilot cezaevlerinin sayısı.	0 (2023) 0 (2023) 0 (2023)	500 (2028) 120 (2028) 10 (2028)		• Saha Ziyaretleri (izleme) Raporları • İstişare Mekanizması Raporu • Proje İlerleme Raporları • Eğitim Programları Raporları	Özel sektörün, ilgili kamu kurumlarının ve ilgili yetkili makamların işbirliği göstermeye yönelik devam eden ilgisi ve kadın mahkûmların mesleki eğitim programlarına katılıma yönündeki devam eden ilgisi. Zamanında kurulan ve güncel ihtiyaçlara uygun olarak satın alınan ekipman ve malzemeler.

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

4.1. Finansman Anlaşması

Bu Eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir finansman anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu Eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 72 aydır.

Uygulama süresinin uzatılması, Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından, bu Finansman Kararı'nda ve ilgili sözleşmelerde ve anlaşmalarda değişiklik yapılarak kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve Eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[9].

4.3.1. Akredite edilmiş bir kuruluş ile Dolaylı Yönetim

Bu Eylem, Avrupa Konseyi (AK) ile dolaylı yönetim altında uygulanacaktır. Görevlendirilmesi öngörülen kuruluş, aşağıdaki kriterlere göre seçilmiştir:

(1) cezaevlerine ilişkin olanlar da dâhil olmak üzere, insan haklarının korunmasına ilişkin yetki;
(2) kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi alanında teknik uzmanlık;
(3) Türkiye'de ceza infaz sistemi alanında hem kamu kurumları hem de sivil toplum kuruluşları ile güçlü ilişkilere sahip olma.

Uygulama, Türkiye'de ceza infaz sistemi içerisinde kadın haklarının korunmasının güçlendirilmesini ve kadın haklarının daha da geliştirilmesini kapsamaktadır. Uygulama ile; kadın mahkûmların cezaevi koşullarının, uluslararası standartlar ve AB'nin iyi uygulamaları doğrultusunda, kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli cezaevi yönetim politikalarının ve uygulamalarının uygulanması yoluyla, insan haklarına saygılı bir şekilde iyileştirilmeyi amaçlanmakla kalmayıp, aynı zamanda kadın mahkûmların ve denetimli serbestliğe tabi olanların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonlarının güçlendirilerek topluma yeniden entegrasyonlarının kolaylaştırılması hedeflenmektedir.

Avrupa Konseyi; cezaevleri, denetimli serbestlik ve emniyet güçleri ile ilgili konular da dahil olmak üzere, insan haklarının korunması alanında kapsamlı ve tanınmış bir kurum içi uzmanlığa sahip olan, önde gelen bir Avrupa devletler arası kuruluşudur. Avrupa Konseyinin bu alanlardaki çalışmaları; ilgili Avrupa Konseyi standartları; üye devletler tarafından bunların uygulanmasını denetlemek için oluşturulan izleme mekanizmaları (İşkencenin ve İnsanlık Dışı ve Onur Kırıcı Muamele veya Cezanın Önlenmesine Yönelik Avrupa Komitesi (CPT)) ve ihtiyaç sahibi ülkelere polis, cezaevi ve denetimli serbestlik personelinin çalışmalarını, tutukluluk koşullarını ve mahkûmlara gösterilen muameleyi iyileştirmek amacıyla sağlanan teknik destek faaliyetleri arasında tesis edilmiş sinerjiye dayanmaktadır. Avrupa Konseyinin Avrupa Cezaevi Kuralları (EPR) ile Avrupa Konseyi'nin ve Birleşmiş Milletlerin diğer tavsiyeleri, Avrupa Birliği'nin ceza infaz sistemi politikasının temelini oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi; düzenleyici ceza infaz sistemi çerçevesinin gözden geçirilmesinde kadın-erkek eşitliğine duyarlı yaklaşımlar konusunda deneyime ve uzmanlığa sahip olup, cezaevlerindeki kadınların ihtiyaçlarına özel vurgu yapan eğitim ve tedavi programları geliştirmekte ve uygulamakta, ceza infaz kurumlarının denetim mekanizmalarını geliştirmekte ve kadın-erkek eşitliğine duyarlı izleme araçları sunmakta; ayrıca ruh sağlığı da dahil olmak üzere, sağlık hizmetleriyle ilgili prosedürleri ve programları kadın suçluların özel ihtiyaçlarına göre uyarlama konusunda çalışmalar yürütmektedir. Avrupa Konseyi, projenin hem lojistik hem de yönetim açısından

---

[9] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

düzgün bir şekilde uygulanmasını sağlamak için gerekli yapıyı tesis etmiştir. Avrupa Konseyi; polis, denetimli serbestlik kurumları, ceza infaz kurumları ve kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakıldığı diğer kapalı kurumlar alanında çok sayıda projeyi hayata geçirmektedir. En acil ihtiyaçları tespit etme amacıyla ulusal makamlar, uluslararası kuruluşlar ve ilgili sivil toplum kuruluşlarıyla doğrudan birlikte çalışarak, eksiklikleri ve açıkları gidermek için özel tedbirler sunmakta ve tüm bunları, teknik destek projeleriyle düzenleme ve uygulamalarda değişiklik yaratma amacıyla gerçekleştirmektedir. Projelerinin büyük çoğunluğu Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir.

Avrupa Konseyi, 2007 yılından bu yana, mahkûmların haklarının iyileştirilmesini amaçlayan çeşitli projelerin hayata geçirilmesinde Türkiye devletine destek sağlamaktadır. Avrupa Konseyi, Türkiye'de cezaevi reform sürecini desteklemek ve mahkûmların ve tutukluların haklarının Avrupa Konseyi standartları doğrultusunda daha da iyileştirilmesini sağlamak amacıyla projeler yürütme konusunda uzun yıllara dayanan bir geçmişe ve deneyime sahiptir. Kuruluşun bu alandaki çalışmaları, Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü (CTEGM) gibi ulusal makamlar ve cezaevi yöneticileri, uygulayıcılar, gözlemciler ve diğer ilgili paydaşlar tarafından takdir edilmektedir.

Öngörülen kuruluşun değiştirilmesinin gerektiği durumda, Komisyon servisleri, aynı kriterleri kullanarak yeni bir kuruluş seçebilir. Kuruluşun değiştirilmesi durumunda, değiştirme kararının gerekçelendirilmesi gerekir.

4.4. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	**AB katkısı (AVRO olarak tutar)**	**Gösterge niteliğindeki üçüncü taraf katkısı, tanımlanan para biriminde**
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.3		
Özel hedefler (sonuçlar): 1. Türkiye'de kadın mahkûmların cezaevi koşullarını, uluslararası standartlar ve iyi AB uygulamaları doğrultusunda, kadın-erkek eşitliğine duyarlı ve insan hakları temelli cezaevi yönetim politikalarının ve uygulamalarının uygulanması yoluyla, onların insan haklarına saygı göstererek iyileştirmek. 2. Türkiye'de kadın mahkûmların ve denetimli serbestliğe tabi olanların ekonomik ve sosyal rehabilitasyonlarını güçlendirerek onların topluma yeniden entegrasyonlarını kolaylaştırmak (döngüyü kırmak).		
Akredite edilmiş bir kuruluş ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1.	4.000.000	444.450
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	Değerlendirme maliyeti, IMEE *(Yetkilendirilmiş Makamla Dolaylı Yönetim)* sözleşmesi kapsamında karşılanacaktır Denetim maliyeti, başka bir Karar kapsamında karşılanabilir.	Mevcut değil
Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi – bkz. bölüm 6	IMEE sözleşmesi kapsamında karşılanacaktır	Mevcut değil

Beklenmedik harcamalar	Mevcut değil	Mevcut değil
Toplam Tutarlar	4.000.000	444.450

4.5. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Bu Eylemin politika yönetimi için aracı kurumu (IBPM), Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'dür (CTEGM). Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye'nin temel haklar konusundaki politikalarını AB ile uyumlu hale getirme sorumluluğuna sahip olduğundan, adı geçen Başkanlığın Siyasi İşler Daire Başkanlığı, koordinasyonun ana odak noktası olacaktır.

Bir Proje Yönlendirme Komitesi (PSC) kurulacak ve söz konusu Komitede, Adalet Bakanlığı, seçilen Uluslararası Kuruluş (yetkilendirilmiş makam), Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (EUD), Avrupa Birliği Başkanlığı ve Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC) ofisi ve gözlemci olarak Strateji ve Bütçe Başkanlığı temsilcileri yer alacaktır. İlgili diğer paydaşlar, yani Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve sivil toplum da Yönlendirme Komitesine dahil edilecektir. Projenin sorunsuz bir şekilde yönetilmesini sağlamak için düzenli PSC toplantıları yapılacaktır. Bu amaçla, Anlaşma/Sözleşmeden doğan tüm konularda düzenli bilgi alışverişi için üç ayda bir Yönlendirme Komitesi Toplantıları yapılacaktır. PSC; projenin ilerleyişini müzakere edecek, (Mantıksal Çerçeve ve Gösterge Niteliğindeki Eylem Planı'na göre) çıktıların ve zorunlu sonuçların zamanında elde edildiğini doğrulayacak, projenin başarılı bir şekilde uygulanması için gerçekleştirilecek eylemleri müzakere edecek ve karara bağlayacak ve Eylemde karşılaşılabilecek ana riskleri ve sorunları ele alacaktır.

Seçilen Uluslararası Kuruluş (yetkilendirilmiş makam), tüm paydaşlar arasında sektörler arası koordinasyonu sağlayacak; yönlendirme komitesi için sekretarya hizmeti sağlayacak; Adalet Bakanlığı'na gerekli teknik uzmanlığın seferber edilmesinde teknik yardım ve destek sağlayacak; proje uygulaması hakkında bilgi verecek; Adalet Bakanlığı ile yakın koordinasyon içinde proje faaliyetlerinin uygulanmasını organize edecek, proje faaliyetleri için bütçeye göre ve Uluslararası Kuruluşların mali kurallarına ve prosedürlerine uygun olarak fonları yönetecek ve dağıtacak ve ilerleme raporlarını ve nihai raporları hazırlayacaktır. Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

4.6. Ön koşullar

Mevcut değil

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu Eylemin uygulanmasının teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacaktır ve bu süreç, uygulayıcı ortağın/faydalanıcı ülkenin sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak/faydalanıcı ülke, Eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her raporda; Eylemin uygulanmasına, karşılaşılan zorluklara, getirilen değişikliklere, çıktılarının elde edilme derecesine ve sonuçlarının elde edilmesine yönelik katkıya ve mümkünse, raporlama anında, mantıksal çerçeve matrisi referans alınarak, ilgili göstergelerle ölçüldüğü üzere, etkisinin elde edilmesine yönelik katkıya ilişkin doğru bir açıklama sunulur. Komisyon, kendi personeli ve Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla ek Eylem izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, veri analizi ve verilerin izlenmesine ilişkin roller ve sorumluluklar da dahil olmak üzere, izlemeye ve raporlamaya ilişkin düzenlemeler:

- Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, Ulusal IPA Koordinatörü Ofisi ve finansal izleme için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi vermeyi amaçlayan verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve Eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, müdahaleden

sorumlu kurum(lar)ın, Eylemin tüm aşamalarında hazırlanan tüm ilgili bilgileri ve belgeleri, talep edildiğinde, Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ile paylaşması gerekmektedir.

- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle Eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle bağlantılandırılmasına ilişkin DG NEAR yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeye ve destek sağlamaya yöneliktir:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (ROM)

Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek Eylem izleme süreci gerçekleştirebilir. Bu gözden geçirme incelemeleri Eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

5.2. Değerlendirme

Eylemin önemi göz önünde bulundurularak, bir uygulayıcı ortak aracılığıyla, bağımsız danışmanlar kullanılarak bir ara ve bir nihai değerlendirme yapılacaktır. Ara değerlendirme, sorunları öğrenme amaçlarına yönelik olarak ve eksikliklerin ve çıkarılan derslerin tespiti ve iyileştirmeye yönelik tavsiyelerin derlenmesi amacıyla gerçekleştirilecek; nihai değerlendirme ise (politika revizyonuna yönelik olanlar dahil) çeşitli düzeylerde öğrenme ve hesap verebilirlik amaçlarına yönelik olarak gerçekleştirilecektir. Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda, ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, Eylemin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu Eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetim veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmeden doğan bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmeden doğan yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, ihale ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

Eylem, tamamlanmasının ardından aşağıdaki önlemlerle sürdürülebilir kılınacaktır:

Finansal ve operasyonel sürdürülebilirlik: 10 pilot cezaevinde edinilen deneyimin ve bilgi birikiminin diğer pilot cezaevlerini de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması amacıyla bir Yaygınlaştırma Planı hazırlanacaktır. "Yüksek ilgi"si (önceki deneyimler üzerine inşa edilmiş yapı taşları) bulunan önerilen müdahaleler, gerçek duruma dayalı olarak "uyarlanmış" olup, faydalanıcılar tarafından açıkça belirlenen ve önceliklendirilen yerel önceliklere ve gerçek ihtiyaçlara hitap etmektedir. Bunun, Avrupa Konseyi tarafından Türk ceza infaz sisteminde uygulanan devam eden ve önceki Eylemler sırasında benimseme ve sürdürülebilirliğin sağlanması için doğru yol olduğu kanıtlanmış olup, bu Eylem sırasında da iyi bir uygulama olarak sürdürülmelidir.

Kurumsal sürdürülebilirlik: Eylem kapsamında oluşturulan kadın-erkek eşitliğine duyarlı cezaevi yönetimi modeli, ana akımlaştırılmaya devam edilecek ve gerekirse, nihai faydalanıcı tarafından daha da geliştirilerek/revize edilerek El Kitabının izleme sürecinde elde edilen gerçeklerden, bulgulardan ve başarılardan beslenen canlı bir belge haline getirilmesi sağlanacaktır. Eylem sırasında elde edilen ilgili dokümanlar ve bilgiler, bu muhafaza ve geliştirme sürecinden sorumlu çok paydaşlı bir yapıda, çeşitli düzeylerdeki personel için erişilebilir, düzenlenebilir ve kullanılabilir hale getirilecektir. Eylemin tasarımının merkezinde "Aktif katılım ve paydaş katılımı" yer almakta olup, bu, sürdürülebilirliğin güvencelerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Eylemin uygulanmasının etkinliği ve uzun vadeli etkileri açısından paydaşların katılımının dikkate alınacağı bilinmelidir. Tüm dokümanlar ve tematik belgeler uluslararası ve ulusal danışmanların ve diğer ilgili paydaşların tam katılımıyla hazırlanacaktır. Geri bildirim ve katkıların sağlanacağı ve kilit paydaşların görüşlerinin alınacağı "Çalışma Grubu" ve "Çalıştaylar"/"Beyin Fırtınası Toplantıları" şeklinde bir İstişare Mekanizması hayata geçirilecektir.

Sürdürülebilirliğin sağlanması için, ToT *(eğitmenlere yönelik eğitim)*, tüm seçilmiş cezaevlerine ve mümkün olduğunca, kadın nüfusunun bulunduğu tüm cezaevlerine, cezaevi tesisleri içerisinde ulusal eğitmenlerden oluşan eğitimli bir ekip tarafından verilecek kademeli oturumlarla özenle sunulacaktır. Nihai faydalanıcı, projenin sona ermesinin ardından, projenin kadın mahkûmların bulunduğu diğer cezaevlerini de kapsayacak şekilde ulusal düzeyde yaygınlaştırılmasını sağlayacak bir eğitim sunumu destek planı geliştirecektir. Proje kapsamında oluşturulan ulusal eğitmen havuzlarına yönelik takip faaliyetleri kapsamında düzenli yenileme eğitimleri verilmelidir. Bu faaliyetler ceza infaz sisteminin yıllık eğitim planının bir parçasını oluşturmalıdır. Geliştirilen eğitim materyallerinin ve modüllerinin, ceza infaz kurumu eğitim müfredatına dahil edilmesi yoluyla, uzun vadeli sürdürülebilirliğinin sağlanması Nihai Faydalanıcının sorumluluğunda olacaktır. Bu doğrultuda Eylem kapsamında; geliştirilen eğitim programının, Ceza İnfaz Kurumları Personeli Eğitim Merkezlerinin eğitim stratejisinin bir parçası olarak dahil edilmesini ve böylece sürdürülebilirliğinin sağlanmasını temin etmek için atılacak somut adımlarla ilgili talep CTEGM'e gönderilecektir. Ayrıca, geliştirilmesi planlanan mesleki eğitim müfredatı MEB'in ve Adalet Bakanlığı'nın sorumluluğunda olduğundan, CTEGM ile birlikte bu kurumlara da benzer bir resmi talep gönderilerek, söz konusu müfredatın bu kurumların ilgili eğitim stratejilerine ve yıllık planlarına dahil edilmesi sağlanacaktır. Mesleki eğitim ile iş gücü piyasası arasında bir bağ kurulmasında danışmanlık ve kariyer planlama hizmetleri sunulması ve sanayi ile ortaklıkların geliştirilmesi de kritik bir faktör olacak ve sürdürülebilirlik için önemli bir başarı unsuru teşkil edecektir.

Politika düzeyinde sürdürülebilirlik: Türkiye'deki cezaevi sistemindeki önceki deneyimler, sürdürülebilirlik için bir diğer önemli unsurun da, Eylemin girişimlerinin politika ve mevzuat düzeyinde resmi ve belgelendirilmiş olarak desteklenmesi olduğunu göstermiştir. Bunlara gerek Türkiye'deki yeni "Kadın-Erkek Eşitliğine Duyarlı ve İnsan Hakları Temelli Cezaevi Yönetimi Entegre Modeli", gerekse çalışma uygulamaları veya geniş çaplı reformlar dahildir. Takip edilmeyen, hiyerarşinin onayını alamayan sistem dışı tedbirlerden operasyonel düzeyde vazgeçilme olasılığı yüksektir. Bu Eylem kapsamında, müdahalelerin etkisini en üst düzeye çıkarmak, sürdürülebilirliğe yönelik yol haritası adımlarını oluşturmak ve bilgi sermayesinin rollerini ve sorumluluklarını belirlemek amacıyla bir *Yaygınlaştırma ve Sürdürülebilirlik Planı* hazırlanacaktır. Plan; farklı idari düzeylerdeki politika yapıcılar, bağışçı kuruluşlar, cezaevi personeli ve idareleri, gözetim personeli, cezaevi sağlık personeli, kadın mahkûmlar ve genel halk dahil olmak üzere, daha geniş bir kitleye ulaşmaya yönelik önlemleri kapsayacaktır. Planda ayrıca, kadın mahkûmların Eylemin uygulanması sırasında tesis edilen hizmetlerden memnuniyet düzeylerinin izlenmesine yönelik CTEGM'in geleceğe dönük faaliyetleri de özetlenecektir.

Ek 1: OPSYS'DE RAPORLAMA İÇİN BİRİNCİL MÜDAHALE SEVİYESİNİN TANIMLANMASI

Birincil müdahale[10] (Eylem/Program); gelişim, değişim veya ilerleme sağlamayı amaçlayan mantıksal bir çerçeve içinde yapılandırılmış tutarlı sonuçlar bütünüdür. Birincil müdahalenin düzeyinin belirlenmesi şunları sağlayacaktır:

- ✓ Bu Eylemlerin veya Sözleşmelerin, doğrudan raporlanabilir gelişim sonuçları üretmeyen ve destek kuruluşları olarak tanımlananlardan (denetimler, değerlendirmeler gibi) ayırt edilmesi;
- ✓ Eylemlerin ve/veya Sözleşmelerin beklenen ortak bir sonuçlar zincirine göre ifade edilmesi ve böylece performansın daha verimli ve toplu bir şekilde izlenmesini ve raporlanmasını mümkün kılmalarının sağlanması;
- ✓ Tüm sonuç doğuran Eylemlerin ve Sözleşmelerin eksiksiz ve kapsamlı bir haritalamasına sahip olunması.

Mevcut Eylem'de aşağıdaki tanımlar geçerlidir:

Eylem düzeyi (örneğin Bütçe desteği, Harmanlama)		
☐	Tekil eylem	Mevcut eylem: mevcut eylemdeki tüm sözleşmeler
Eylemler grubu düzeyi (örneğin: i) tamamlayıcı durumlar, ii) bir programın ikinci, üçüncü, vb. aşamaları)		
☐	Eylemler grubu	Eylem referansı (CRIS#/OPSYS#):
Sözleşme düzeyi (örneğin, Hibeler, Katkı Sözleşmeleri, bütçede belirlenen, öngörülen bireysel yasal taahhütlerin, aynı Eylem Belgesi'nin parçası olsalar bile, farklı mantıksal çerçevelere sahip olacağı herhangi bir durum)		
☒	Tek Sözleşme 1	<öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme)>
☐	Tek Sözleşme 2	
☐	Tek Sözleşme 3	
	(...)	
Sözleşmeler grubu düzeyi (örneğin: i) program tahminleri dizisi, ii) bir Eylem Belgesi'nin birçok öngörülen bireysel yasal taahhüt öngördüğü durumlar (örneğin, mevcut dört sözleşmeden birinin Teknik Destek sözleşmesi ve bunlardan ikisinin, bir teknik destek sözleşmesi ve bir katkı sözleşmesi olduğu ve bunların aynı hedefleri hedeflediği ve birbirini tamamladığı durumlar, iii) orijinal sözleşmeyle aynı mantıksal çerçeveyi paylaşan müteakip sözleşmeler)		
☐	Sözleşmeler grubu	

[10] OPSYS'deki terimler arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, DG INTPA, DG NEAR ve FPI, "Eylem" ve "Müdahale" dahil olmak üzere 5 temel terimi uyumlu hale getirmiştir; burada "Eylem", bir Komisyon finansman Kararı'nın içeriği (veya içeriğinin bir parçası) iken, "Müdahale", AK'nin sahadaki operasyonlarının operasyonel takibi için etkili bir seviye oluşturan tutarlı bir faaliyetler ve sonuçlar kümesidir. Müdahale kavramı hakkında daha fazla bilgi için bknz.: *[bağlantıya erişmek için AB Girişi yapılması gereklidir]*.

TR

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait
EK I.2

2023 ve 2024 Yılı AB Programlarına ve Ajanslarına Katılıma Yönelik AB Desteği ile ilgili Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI
Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23.2 maddesi açısından yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**2023 ve 2024 Yılı AB Programlarına ve Ajanslarına Katılıma Yönelik AB Desteği** 2023 Yılı İçin Türkiye Cumhuriyeti Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı: ACT-62302
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP)	Hayır
EIP Öncelikli Projesi	Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	

Pencere ve tematik öncelik	Pencere 2: İyi yönetişim, Avrupa Birliği (AB) *müktesebatına* uyum, iyi komşuluk ilişkileri ve stratejik iletişim Tematik Öncelik 2: İdari kapasite ve AB *müktesebatına* uyum			
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKAlar)	SKA3, SKA5, SKA6, SKA7, SKA9, SKA11, SKA12, SKA13, SKA16			
DAC kodu/kodları	43010 - (çoklu sektör yardımı) 100%			
Ana Dağıtım Kanalı @	Merkezi Yönetim – 12001			
Hedefler	☒ İklim ☒ Cinsiyet ☒ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi** @	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☐	☐	☒
	Çevreye yardım @	☐	☒	☐
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☒	☐
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☐	☒	☐
	Afet Riskini Azaltma @	☐	☒	☐
	Engellileri içerme	☐	☒	☐
	Beslenme @	☐	☒	☐
	RIO Sözleşmesi işaretçileri @	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik @	☒	☐	☐
	Çölleşmeyle mücadele @	☒	☐	☐
	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması @	☒	☐	☐
	İklim değişikliği adaptasyonu @	☒	☐	☐
İç İşaretçiler ve Etiketler	**Politika hedefleri**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Öncü Projesi	EVET ☐		HAYIR ☒
	Etiketler: Ulaşım Enerji	EVET ☐ ☐		HAYIR ☒ ☒

Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐		☒
Dijital	☐		☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐		☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐		☒
Sağlık dayanıklılığı	☐		☒
Göç ve hareketlilik	☐		☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐		☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐		☒
Diğer	☐		☒
Dijitalleşme	☐	☒	☐
Etiketler	EVET		HAYIR
dijital bağlantısallık	☒		☐
dijital yönetişim	☒		☐
dijital girişimcilik	☒		☐
dijital beceriler/okuryazarlık	☒		☐
dijital hizmetler	☒		☐
Bağlantısallık	☐	☒	☐
Etiketler	EVET		HAYIR
dijital bağlantısallık	☒		☐
enerji	☒		☐
ulaşım	☒		☐
sağlık	☒		☐
eğitim ve araştırma	☒		☐
Göç	☐	☒	☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☐	☒	☐
COVID-19	☐	☒	☐

BÜTÇE BİLGİSİ

İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15 02 01 01.01 Toplam tahmini maliyet: 164.625.000 AVRO Toplam AB bütçesi katkısı 65.850.000 AVRO; bunun 65.850.000 AVRO'su, Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim için

YÖNETİM VE UYGULAMA

Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Proje Yöntemi Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, Finansman Anlaşması'nın sonuçlanması tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman Anlaşması'nın souuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

AB programlarına ve ajanslarına katılım, Pencere 2 kapsamında ele alınan önemli bir unsurdur: İyi yönetişim, Avrupa Birliği (AB) *müktesebatına* uyum, iyi komşuluk ilişkileri ve IPA III Programlama Çerçevesi stratejik iletişimi . Türkiye, AB programlarına ve ajanslarına katılımı yoluyla aşağıdakileri gerçekleştirme fırsatına sahiptir: (i) Avrupa meseleleriyle ilgilenen farklı paydaşlar için bilgi ve kapasite oluşturmak; (ii) AB politikalarının uygulanmasına aktif olarak katılmak ve (iii) uluslararası işbirliğini ve AB ülkelerine yönelik hareketliliği yoğunlaştırmak, böylece AB entegrasyon sürecine daha derinden dâhil olmak. AB Programlarına ve ajanslarına katılım, kamu ve özel kuruluşların, küçük ve orta ölçekli işletmelerin, hükümet dışı kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve üniversitelerin, AB'ye katılım sürecinden yararlanacak ve ona katkı sağlayacak şekilde aktif katılımını teşvik eder.

Avrupa Komisyonu, Türkiye'yi ulusal öncelikleri ve hedefleri doğrultusunda mümkün olduğu kadar çok sayıda AB programına ve ajansına katılmaya davet eder. 2021-2027 döneminde Türkiye aşağıdaki AB programlarına ve ajanslarına katılmaya devam etmektedir: Ufuk Avrupa, Erasmus+, Avrupa Dayanışma Programı (ESC), Birlik Sivil Koruma Mekanizması (UCPM), Gümrük, Tek Pazar Programı, Avrupa Çevre Ajansı (EEA) ve Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA). Ağustos 2023 itibarıyla, Dijital Avrupa Programı'na katılım için ortaklık görüşmeleri tamamlanmış olup, Yaratıcı Avrupa programına katılıma yönelik görüşmeler ise neredeyse tamamlanma aşamasına gelmiştir. Bu iki anlaşmanın 2023 yılında imzalanması beklenmektedir. Türkiye, 2021-2027 döneminde diğer AB programlarına ve ajanslarına katılmayı düşünüp değerlendirebilir. Böylelikle programlara katılım için sağlanan mali katkı, yani "katılım bedeli" önümüzdeki yıllarda katlanarak artacaktır.

Bu bakımdan, bu Eylem Belgesi (AD), 2023 ve 2024 yıllarında Türkiye tarafından ödenecek katılım bedellerinin eş finansmanı şeklinde Türkiye'nin AB programlarına ve ajanslarına katılımı için AB desteği ihtiyacını düzenler.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları

Eylem Türkiye'de yürütülür.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

Avrupa Birliği'nin genişleme olasılığı karşısında, aday ülkelerin AB *müktesebatına* uyum sağlamaya ve Avrupa Birliği'ne katılım süreçlerine daha iyi hazırlanmalarını sağlamak amacıyla, Avrupa Komisyonu, 1997 yılında, geniş bir yelpazedeki Topluluk programlarının (şimdiki adıyla AB Programları) aday ülkelere aşamalı olarak açılmasını önermiştir. AB Programları, AB politika hedeflerinin uygulanmasını desteklemek amacıyla Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilen bir dizi bütünleşik faaliyetten oluşmaktadır. Bunlar, yeşil ve dijital dönüşüm, çevre, enerji, ulaşım, göç, kültür, gümrük, rekabet edebilirlik, ticaret, yatırım, sağlık vb. gibi geniş bir yelpazedeki alanları kapsamaktadır.

Potansiyel ve aday ülkelerin AB programlarına dahil edilmesi, aday ülkeleri ve vatandaşlarını Avrupa Birliği politikalarıyla ve çalışma yöntemleriyle tanıştıran önemli bir katılım öncesi aracı olup, aynı zamanda AB Üye Devletleri ile işbirliğini güçlendirmenin bir yoludur. Dolayısıyla, Türkiye'nin AB Programlarına katılımı, Avrupa kurumlarını, mevzuatını ve bunların pratikteki uygulamalarını, AB politikalarını ve Avrupa'nın ticaret, toplum ve kamu ekosistemlerini tanıma fırsatı sunmaktadır.

Türkiye'nin çeşitli AB programlarına ve ajanslarına etkin katılımı, Türkiye ile 26 Şubat 2002 tarihinde imzalanan ve 5 Eylül 2002 tarihinde yürürlüğe giren Çerçeve Anlaşması ile 2003 yılında başlamıştır. O tarihten bu yana Türkiye, farklı anlaşmalarda belirlenen hükümler ve koşullar çerçevesinde çeşitli AB programlarına ve ajanslarına katılım sağlamaktadır.

2007 – 2013 döneminde Türkiye 8 AB programına katılmıştır: Vergiler, Gümrükler, İlerleme, Hayat Boyu Öğrenme, Gençlik, Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı - ICT *(Bilgi İletişim Teknolojileri)* Politikaları Destek Programı (CIP ICT PSP), Rekabet Edebilirlik ve Yenilik Çerçeve Programı - Girişimcilik ve Yenilik Programı (CIP EIP), Araştırma ve Teknolojik Gelişim için Yedinci Çerçeve Programı (FP7) ve Kültür Programı.

Türkiye ayrıca 2003 yılından bu yana Avrupa Çevre Ajansı'nın ve Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi'nin üyesidir.

Türkiye, 2014-2020 döneminde, Erasmus+, Ufuk 2020, Avrupa Dayanışma Programı (ESC), COSME *(İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği)*, Gümrükler, Vergiler, İstihdam ve Sosyal Yenilik, Birlik Sivil Koruma Mekanizması ve Yaratıcı Avrupa (2015-2016) programlarına katılmıştır.

Türkiye, 2020 yılından sonra, Erasmus+, Ufuk Avrupa, Avrupa Dayanışma Programı (ESC), Gümrükler Programı, Tek Pazar Programı ve Birlik Sivil Koruma Mekanizması gibi devam eden programlara katılmayı sürdürme kararı almıştır. Türkiye, Yaratıcı Avrupa, Dijital Avrupa Programı ve Yatırım AB'ye katılarak, AB programlarındaki ve ajanslarındaki katılımını artırmayı hedeflemektedir.

Türkiye'nin AB Programlarına ve Ajanslarına katılımının genel koordinasyonu, AB Programları ve Ajansları Ulusal Koordinatörü olarak Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından yürütülmektedir. Ekim 2019'da IPA yapılarının yönetimine ilişkin olarak çıkarılan bir T.C. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan AB Programları ve Ajansları Kurulu, programlara katılım/programların sonlandırılması konusunda karar almaktan ve programların ve ajansların eylemlerinde Türkiye'nin performansını izlemekten ve değerlendirmekten sorumludur. Kurulun sekretarya görevini Avrupa Birliği Başkanlığı bünyesindeki Birlik Programları Daire Başkanlığı yürütmektedir.

Türkiye, AB programlarına ve ajanslarına katılım sağlamak amacıyla AB genel bütçesine yıllık aidat şeklinde bir katkı ("katılım bedelleri") ödemektedir. AB Katılım Öncesi Yardım Aracı'ndan (IPA III) alınacak katkı,

"katılım bedellerinin" eş finansmanı şeklinde ulusal fonları belirli bir ölçüde tamamlamak amacıyla kullanılabilir.

Bu Eylem Belgesi, Türkiye'nin katılmaya devam ettiği aşağıdaki AB programlarına ve ajanslarına (Ufuk Avrupa, Erasmus+, ESC, Birlik Sivil Koruma Mekanizması, Avrupa Çevre Ajansı ve EMCDDA) katılımla ilgili olarak 2023 ve 2024 yılları için ve ayrıca, Gümrükler ve Tek Pazar Programlarına katılımla ilgili olarak 2021, 2022, 2023 ve 2024 yılları için (çünkü bu programlara ilişkin katılım anlaşmaları 1 Ocak 2021'den itibaren geriye dönük olarak uygulanmaktadır) ve katılımın geriye dönük olarak ne zaman başlayacağının henüz bilinmediği, Türkiye'nin yakın zamanda katılabileceği programlara (Dijital Avrupa, Yaratıcı Avrupa ve Yatırım AB) ilişkin olarak IPA III'ten mali destek talebini ortaya koymaktadır. Mali destek talebi, henüz AB tarafından eş finansmanı sağlanmayan katkılara ilişkindir.

AB Programlarına ve Ajanslarına katılım, mali katkı dahil olmak üzere, her programa katılımın özel hükümleri ve koşulları konusunda, AB adına müzakere yetkisine sahip olan Avrupa Komisyonu'nun ve Türkiye'nin mutabakatı ile mümkündür. AB programlarına yönelik IPA III yardımı, Türkiye'nin farklı programlara ve ajanslara katılımını kolaylaştırmakta olup, Türkiye'nin her bir belirli programa ilişkin mali katkısı her bir ortaklık anlaşmasıyla belirlenmektedir. Nüfusu büyük ve Gayri Safi Yurt İçi Hasılası (GSYİH) yüksek bir ülke olarak Türkiye için katılım bedelleri yüksektir (örneğin yalnızca Erasmus+ için Türkiye, 2014-2020 döneminde AB bütçesine toplam 933 milyon AVRO ödemiştir). Dolayısıyla, IPA III fonlarının, Türkiye harcamalarının maliyet-fayda oranını artırarak bu maliyetlerin kısmen karşılanmasına katkı sağlaması mümkün olabilir.

AB programlarına ve ajanslarına "katılım bedelleri" 2014-2020 dönemiyle karşılaştırıldığında artış göstermiştir. Ayrıca Türkiye, yeni programlara katılma ve AB programları aracılığıyla farklı politika alanlarında AB muhataplarıyla iş birliğini geliştirme konusunda kararlıdır. Türkiye'nin giderek artan sayıda Birlik programına katılımını desteklemek amacıyla ve buna ilişkin olarak katılım bedellerinin maliyetindeki artışı da göz önünde bulundurarak, 2023 ve 2024 katılım bedelleri için önemli miktarda IPA katkısı talep edilmektedir.

2.2. Sorun Analizi

Kısa sorun analizi

Türkiye; diğerlerinin yanı sıra araştırma, yeşil dönüşüm, dijitalleşme, yükseköğrenim, özel sektör gelişimi, gençlik ve kültür gibi ortak ilgi konusu teşkil eden birçok politika alanında AB ile iş birliğini artırmak amacıyla MFF *(Çok Yıllı Mali Çerçeve)* 2021-2027 kapsamındaki mevcut ve yeni programlara katılmaya yönelik ilgisini ortaya koymuştur. AB de Türkiye'nin ilgisinden memnuniyet duymuştur.

Türkiye hâlihazırda Ufuk Avrupa, Erasmus+, ESC, Birlik Sivil Koruma Mekanizması, Gümrükler Programı, Tek Pazar Programı, Avrupa Çevre Ajansı ve EMCDDA'ya katılım göstermektedir. Dijital Avrupa için ortaklık anlaşması müzakereleri sona ermiş olup, Yaratıcı Avrupa için ise neredeyse tamamlanma aşamasına gelmiştir; ortaklık anlaşmalarının 2023'de imzalanması beklenmektedir. IPA II'de olduğu gibi, MFF 2021-2027 kapsamında Türkiye tarafından programlara ve ajanslara yönelik olarak ödenecek katılım bedellerinin eş finansmanı IPA III aracı kapsamında da mümkün olacaktır.

Katılım bedellerinin yarattığı mali yük göz önüne alındığında, IPA'nın Türkiye'nin Birlik Programlarına ve Ajanslarına katılımına katkısı, ülkenin müktesebata uyum sürecini desteklemek ve iyileştirmek açısından önemlidir.

2.3. Çıkarılan Dersler

Türkiye hâlihazırda aşağıdaki AB programlarına ve ajanslarına katılım göstermektedir: Eğitim, öğretim, gençlik ve spora yönelik olarak Erasmus+ Programı; gönüllülük ve dayanışma faaliyetlerine yönelik olarak Avrupa Dayanışma Programı; araştırma ve yeniliğe yönelik olarak Ufuk Avrupa Programı; işletmelerin ve

küçük ve orta ölçekli işletmelerin rekabet edebilirliğine yönelik olarak Tek Pazar Programı (CoSME); vergi sistemlerinin işleyişini iyileştirmeye yönelik olarak Gümrükler programı; doğal ve insan kaynaklı afetler durumunda kurtarma ve yardım faaliyetlerinin koordinasyonuna yönelik olarak Birlik Sivil Koruma Mekanizması; çevre konularında iş birliğine yönelik olarak Avrupa Çevre Ajansı (EEA) ve uyuşturucu, uyuşturucu bağımlılığı ve bunların sonuçları hakkında bilgi paylaşımına yönelik olarak Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi (EMCDDA).

2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçeve döneminde bugüne kadar, bu programlar ve ajanslar kapsamında sağlanan toplam katkı yaklaşık 348 milyon AVRO olup, bunun yaklaşık %38'ini IPA fonları, %62'sini ise Türkiye'nin ulusal fonları oluşturmuştur.

Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye'nin 2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçeve kapsamında AB Programlarına ve Ajanslarına katılımını izlemekte ve değerlendirmektedir. 2014-2020 dönemine ilişkin değerlendirmeler, Türkiye'nin katılımının yalnızca niceliksel bir boyuta sahip olmadığını, aynı zamanda Türkiye'deki ve AB'deki ilgili sektörler açısından nitel bir etkiye de sahip olduğunu göstermektedir. Nitel etki ise işbirliğinin, rekabet edebilirliğin, insan kaynaklarının geliştirilmesinin ve kültürel diyaloğun desteklenmesini kapsamaktadır.

Türkiye, AB programlarına ve ajanslarına katılımı yoluyla, AB politikaları ve araçları konusunda bilgilenmektedir. Bu nedenle söz konusu katılım ulusal stratejileri ve sistemleri tamamlar ve uyum sürecine katkıda bulunur. Bu Eylemin ana faydalanıcısı Türkiye Cumhuriyeti olup, ana paydaşlar her bir programın veya ajansın koordinatör kurumlarıdır.

Birlik Programları ve Ajansları, kamu ve özel kuruluşların, hükümet dışı kuruluşların, sivil toplum kuruluşları ve üniversitelerin de, AB'ye katılım sürecinden yararlanacak şekilde aktif katılımını teşvik eder. Bu programlara ve kuruluşlara katılım yoluyla geliştirilen bilgi ve becerilerin katılımcı ve sorumlu kurumlar bünyesinde muhafaza edilmesi beklenmektedir.

3. EYLEMİN TANIMI

3.1. Müdahale Mantığı

Bu eyleme yönelik temel müdahale mantığı şu şekildedir:

Bu Eylemin genel hedefi, Türkiye'nin AB kurallarına, standartlarına, politikalarına ve uygulamalarına giderek daha fazla uyum sağlamasını mümkün kılmaktır.

Özel hedef ise:

- Türkiye'nin AB programlarına ve ajanslarına katılımını desteklemek ve teşvik etmektir.

Bu eylem tarafından sağlanacak olan ve ilgili Özel Hedefe katkıda bulunan çıktılar:

1.1. Türk faydalanıcıların AB programlarına ve ajanslarına katılımı artar.
1.2. Türkiye'nin AB programlarına ve ajanslarına katılım kapasitesi, sahipliği ve sorumluluğu (mali açıdan dâhil) güçlendirilir.
1.3. Türk ve AB vatandaşlarının Avrupa bütünleşme projesine kurumsal ve siyasi işbirliğiyle tamamlayıcı bir şekilde katılımı teşvik edilir.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Bu eylem, sadece, Türkiye'nin 2023 ve 2024 yıllarında belirli AB programlarına ve ajanslarına katılımı için ödediği katılım bedellerinin eş finansmanını gerektirdiğinden, herhangi bir faaliyet öngörmemektedir (Gümrük Programı ve Tek Pazar Programı ile ilgili katılım anlaşmaları 1 Ocak 2021'den itibaren geriye dönük olarak uygulanmaktadır).

3.3. Ana Akımlaştırma

AB programları ve ajansları; cinsiyet, çevre, insan hakları, kapsayıcılık, demokrasi, vb. ile ilgili ana akımlaştırma konularını karşılayan Avrupa Birliği düzenlemeleri ile oluşturulur. Bu nedenle, söz konusu programlar ve ajanslar kapsamında yürütülecek faaliyetler, bu hususlara doğrudan saygı duyar, katkıda bulunur ve bunları ana akımlaştırır ve dolayısıyla Türkiye'nin bu programlara ve ajanslara katılımının eş finansmanı, otomatik olarak ana akımlaştırma anlamına gelir.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
1	AB'nin Türkiye Cumhuriyeti ulusal bütçesine yaptığı eş finansman ödemesinin ertelenmesi	**Orta**	**Orta**	AB programlarının ve ajanslarının her Koordinatör Kurumu, yıllık katkılarının tamamı için yeterli bütçe tahsis etmiştir.
2-3	Türkiye'nin yıllık mali katkısının yüksek olması nedeniyle programlara katılımın yeniden değerlendirilmesi	**Orta**	**Orta**	AB Programları ve Ajansları Kurulu ile Program Koordinatör Kurumları, Türkiye'nin programlara/ajanslara katılımı karşılığında ödeyeceği operasyonel başlangıç katkısını yeniden hesaplamak için ilgili Genel Müdürlüklerden müzakere yapılmasını isteyebilir veya programlara/ajanslara katılımı yeniden değerlendirebilir.
3	Koordinatör kurumların programlara katılıma ilgi göstermemesi	**Düşük**	**Düşük**	
3	Olası faydalanıcıların programlara katılıma ilgi göstermemesi	**Düşük**	**Düşük**	Her Program, belirli hedef kitlesine yönelik olarak ülke çapında tanıtılır.

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir finansman anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 72 aydır.

Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlarda Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[1].

4.3.1. IPA III Faydalanıcısı ile Dolaylı Yönetim

Bu eylem Türkiye Cumhuriyeti'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Ulusal Fon, ülkenin AB programlarına ve ajanslarına katılmak için ödeyeceği mali katkının katılım öncesi mali yardım payından sorumludur.

Türkiye'nin aşağıdaki AB programlarına ve ajanslarına katılımına ilişkin olarak 2023 ve 2024 yılları için AB eş finansmanı sağlanacaktır: Ufuk Avrupa, Erasmus+, ESC, Birlik Sivil Koruma Mekanizması, Avrupa Çevre Ajansı ve EMCDDA. Gümrükler ve Tek Pazar Programlarına yönelik olarak yakın zamanda imzalanan katılım anlaşmaları 1 Ocak 2021'den itibaren geriye dönük olarak uygulandığından, Türkiye'nin söz konusu programlara katılımına ilişkin olarak ve ayrıca katılıma başlangıcın geriye dönük tarihinin ne zaman belirleneceğinin henüz belli olmadığı, Türkiye'nin yakın zamanda katılabileceği programlara (Dijital Avrupa, Yaratıcı Avrupa ve Yatırım AB) ilişkin olarak 2021, 2022, 2023 ve 2024 yılları için de AB eş finansmanı sağlanacaktır.

Ülkenin katılım bedelini ödemesi de dâhil olmak üzere, IPA III faydalanıcısının AB programlarına ve ajanslarına katılımı, ilgili ortaklık anlaşmasında her Program için öngörülen özel hükümlere ve koşullara uygun olmalıdır. Katılım bedelleri için toplam AB katkısı, toplam maliyetin %40'ını geçmeyecektir.

Türkiye, IPA III'ten kısmi geri ödeme almadan önce hem ulusal eş-finansmanı hem de toplam katılım bedelinin ödenmesi için gerekli fonları sağlamalıdır.

4.4. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

2023 yılı için Türkiye Yıllık Eylem Planı kapsamında, Komisyon ve Türk makamları tarafından Türkiye'nin AB programlarına ve ajanslarına katılımını desteklemek için yeterli bulunan toplam AB katkısı 65.850.000 AVRO'dur. Türkiye'nin katılacağı programlar, AB tarafından ilgili mevzuatın kabulünden ve Türkiye'de iç karar usullerini takiben ortaklık anlaşmalarının yürürlüğe girmesinden sonra belirleneceği için programlara göre bütçe dökümü mevcut değildir. Türkiye'nin 2023 ve 2024 yıllarında katılım gösterdiği tüm programlar ve ajanslar arasında adil ve orantılı bir dağılım sağlanacaktır.

---

[1] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

	Toplam gider	IPA III katkısı		IPA III faydalanıcısının katkısı	
	AVRO	AVRO	%	AVRO	%
AB Programlarına ve Ajanslarına katılıma yönelik katkı	164.625.000	65.850.000	40	98.775.000	60
Toplam Tutarlar	**164.625.000**	**65.850.000**	**40**	**98.775.000**	**60**

4.5. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Ulusal Fon, ülkenin AB programlarına ve ajanslarına katılmak için ödeyeceği mali katkının katılım öncesi mali yardım payından sorumludur.

Bu Eylemin uygulanmasından, (AB Programları ve Ajansları Ulusal Koordinatörü olan) Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığına bağlı Birlik Programları Daire Başkanlığı sorumludur.

Koordinatör Kurumlar, proje sonuçlarının yerine getirilmesi, takibi ve yaygınlaştırılması, AB programlarının tanıtımı, ulusal katkı ödemelerinin yapılması ve gerektiğinde iadelerin takibinden sorumludur. AB programlarının ve ajanslarının Ulusal Koordinatöründen ve koordinatör kurumlardan oluşan AB Programları ve Ajansları Kurulu, Türkiye'nin katılmaya karar verdiği programlar ve ajanslar, ortaklık anlaşmalarının feshi veya Avrupa Komisyonu ile devam eden müzakerelerin sona erdirilmesi konularında nihai karar organıdır. Kurul ayrıca, programların etkin şekilde yönetimi ve uygulanması için özel izleme ve denetleme görevleri yürütür. Bunun dışında, Türkiye'nin programlara katılımının etkinliğini sağlamak ve performansı izlemek/değerlendirmek amacıyla İzleme ve Yönlendirme Komiteleri kurulmuştur.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

4.6. Ön koşullar

Türkiye, IPA III'ten kısmi geri ödeme almadan önce toplam katılım bedellerinin ödenmesi için gerekli fonları sağlamalıdır.

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulama sürecinin teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacak ve uygulayıcı ortağın sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her rapor, eylemin uygulanmasının, karşılaşılan zorlukların, yapılan değişikliklerin ve aynı zamanda, ortağın stratejisi, politikası veya reform eylem planı listesi referans olarak kullanılarak, ilgili göstergeler vasıtasıyla ölçülen, sonuçlara (Çıktılar ve doğrudan Sonuçlar) ulaşma derecesinin doğru bir açıklamasını içerir.

Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Tüm AB programlarının ve ajanslarının genel olarak izlenmesi ve raporlanması Avrupa Komisyonu tarafından yürütülmektedir. Komisyon, hedeflere ulaşılmasına yönelik ilerlemeyi izler ve değerlendirir.

Programların ve ajansların ulusal seviyede uygulanmasının izlenmesi ve değerlendirilmesiyle ilgili olarak, AB Programları ve Ajansları Kurulu, programların etkili yönetimi ve uygulaması için özel izleme ve denetleme

görevleri yürütür. Kurulun sekretaryası olarak, Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, katılım oranlarını ve bu oranlara ilişkin raporlar ile IPA izleme komiteleri bağlamında eş finansman eğilimlerini düzenli olarak izleyecektir.

AB Programları ve Ajansları için, ilgili koordinatör kuruluşlar, programların uygulanmasının performansını yakından izler ve sonuçları düzenli olarak Kurul sekretaryasına bildirir.

Erasmus+ ve Avrupa Dayanışma Programları özelinde, Erasmus+ ve Avrupa Dayanışma Programları Ulusal Makamı olarak Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Türkiye Ulusal Ajansı'nın yıllık yönetim beyanını, bağımsız denetim görüşünü ve Avrupa Komisyonu'nun Türkiye Ulusal Ajansı'nın uygunluğuna ve performansına ilişkin analizini temel alarak her yıl izleme ve gözetim faaliyetlerine ilişkin bir rapor hazırlayıp bunu Avrupa Komisyonu'na sunar. Avrupa Birliği Başkanlığı ayrıca, 7 yıllık uygulama süresinin ortasında, Avrupa Komisyonu tarafından (AB) 2021/817 ve (AB) 2021/888 sayılı Program Tüzükleri uyarınca yapılan ara değerlendirmeye katkıda bulunmak amacıyla programların uygulanmasına ve etkisine ilişkin raporu da sunmaktadır.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya bileşenleri için değerlendirme(ler) yapılmayacaktır.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, ihale ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Bu Eylem, yalnızca Türkiye tarafından Komisyon hizmetlerine ödenen katılım bedelinin eş finansmanını kapsar. Eylemin kendisi, Türkiye'nin AB programlarına ve ajanslarına katılımının sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır.

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.3

Çevre ve İklim Değişikliği Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI
Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**Çevre ve İklim Değişikliği** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı[1]: ACT-62303
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP) **EIP Öncü Projesi**	Hayır Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	
Pencere ve tematik öncelik	Pencere 3: Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık Tematik Öncelik 1: Çevre ve iklim değişikliği
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA'lar)	SKA 13: İklim Eylemi Diğer önemli SKA'lar: SKA 11: Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar, SKA 14: Sudaki Yaşam, SKA 15: Karasal Yaşam, SKA3- Sağlık ve Kaliteli Yaşam Bu eylem ayrıca şunlara dolaylı katkı yapacaktır: SKA 6: Temiz Su ve Sanitasyon, SKA 12: Sorumlu Üretim ve Tüketim, SKA 5: Kadın-Erkek Eşitliği ve SKA 17: Amaçlar için Ortaklıklar.
DAC kodu/kodları	41010 - Çevre politikası ve idari yönetim - %5

[1]Kodlama sırasında OPSYS'nin kullanılabilirliğine bağlı olarak, geçici bir CRIS numarası sağlanması gerekebilir.

	41020 - Biyosfer koruması - %6,5 41030 – Biyolojik çeşitlilik - %6,5 12110 - Sağlık politikası ve idari yönetim - %13,5 12281 - Sağlık personeli gelişimi - %8,5 15185 - Yerel yönetim idaresi - %18 43030 - Kentsel kalkınma ve yönetim -%4 43040 - Kırsal kalkınma -%22 43060 - Afet Riskini Azaltma -%16			
Ana Dağıtım Kanalı	*Merkezi Yönetim – 12001*			
Hedefler	☒ İklim ☐ Cinsiyet ☒ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☐	☒	☐
	Çevreye yardım	☐	☐	☒
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☒	☐
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☐	☒	☐
	Afet Riskini Azaltma	☐	☒	☐
	Engellileri içerme	☒	☐	☐
	Beslenme	☒	☐	☐
	RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik	☐	☐	☒
	Çölleşmeyle mücadele	☒	☐	☐
	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☐	☐	☒
	İklim değişikliği adaptasyonu	☐	☐	☒
İç İşaretçiler ve Etiketler	**Politika hedefleri**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Öncü Projesi	EVET ☐		HAYIR ☒
	Etiketler[2]:	EVET		HAYIR

[2]Bir işaretçi Önemli veya Temel Hedef olduğunda, lütfen ilgili etiketleri "EVET" veya "HAYIR"ı seçerek belirtin.

Ulaşım	☐	☒
Enerji	☐	☒
Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐	☒
Dijital	☐	☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐	☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐	☒
Sağlık dayanıklılığı	☐	☒
Göç ve hareketlilik	☐	☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐	☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐	☒
Diğer	☐	☒

Dijitalleşme	☐	☒	☐

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☐	☒
dijital yönetişim	☐	☒
dijital girişimcilik	☐	☒
dijital beceriler/okuryazarlık	☐	☒
dijital hizmetler	☒	☐

Bağlantısallık	☐	☐	☒

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
enerji	☒	☐
ulaşım	☒	☐
sağlık	☒	☐
eğitim ve araştırma	☐	☒

Göç	☒	☐	☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☒	☐	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15 02 01 01.01 Toplam tahmini maliyet: 11 000 000 AVRO Toplam AB bütçesi katkısı 11.000.000 AVRO olup, bunun 8.000.000 AVRO'su IPA III faydalanıcısıyla dolaylı yönetim içindir.

YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Proje yöntemi Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim Dolaylı yönetim; bölüm 4.3.1'de belirtilen kriterler uyarınca seçilecek kuruluş/lar
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, finansman anlaşmasının sonuçlanma tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman anlaşmasının sonuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman anlaşmasının sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

Bu eylem, IPA III'ün Özel Hedef (e)'sine (çevre korumanın güçlendirilmesi, iklim değişikliğine karşı direncin artırılması) katkıda bulunmaktadır. Eylem, düşük karbonlu ekonomiye geçişi hızlandıracak, dijital ekonomiyi ve toplumu geliştirecek ve sürdürülebilir bağlantısallığı tüm boyutlarıyla ve IPA III Pencere 3 – Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık kapsamındaki Tematik Öncelik 1 - Çevre ve İklim Değişikliği doğrultusunda güçlendirecektir. Ayrıca iklim değişikliği ve kara ve deniz ekosistemlerinin korunması tematik alanlarını da ele alacaktır.

Bu eylemin özel hedefi, yerel boyutun yanı sıra biyolojik çeşitlilik ve sağlık boyutları da dahil olmak üzere, Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesini iyileştirmektir. Eylem, üç destek alanında (DA), Avrupa Yeşil Mutabakatı'na[3] uygun olarak yürütülecektir:

(1) yerel düzeyde iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesi,

(2) iklim değişikliğinin insan sağlığı boyutu ve

(3) iklim değişikliğinin etkileri kapsamında biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması.

İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasını iyileştirmek ve yerel düzeyde iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırmak amacıyla, DA (1), Türkiye Belediyeler Birliği'nin (TBB) IBPM olarak desteğiyle, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum sağlanması için AB'nin "net sıfır şehirler yaklaşımının" ülke çapında yerel yönetimleri kapsayacak şekilde genişletilmesine odaklanacaktır.

DA (2), Sağlık Bakanlığı'na (SB) bağlı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü, IBPM olarak hareket etmek üzere, ilgili otoritenin, iklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkilerine yanıt verme ve onları azaltma, onlara karşı hazırlıklı olma ve onlarla başa çıkma kapasitesine odaklanacaktır. DA (3), Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı'na (ÇŞİDB) bağlı Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM), IBPM

[3] Avrupa Yeşil Mutabakatı, COM/2019/640 nihai

olarak hareket etmek üzere, iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum sağlanması amacıyla, korunan alanların (KA) yönetiminin güçlendirilmesine odaklanacaktır.

DA 1, 2 ve 3, ilgili SKA'lar arasında esasen sırasıyla SKA 11, SKA 3 ve SKA 14-15'i desteklemektedir.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları

Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

Türkiye Cumhuriyeti'nin Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği kapsamındaki Müzakere Pozisyon Belgesi'nin kabul edilmesinin ardından, söz konusu fasıl 21 Aralık 2009 tarihinde açılmıştır. Bir Doğu Akdeniz ve Karadeniz ülkesi olan Türkiye, iklim değişikliğinin ve çevresel bozulmanın olumsuz etkilerini halihazırda yaşamaktadır. Türkiye, 2004'ten bu yana Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (UNFCCC)[4] ve 2021'den bu yana ise Paris Anlaşması'na taraftır. 1990 yılından bu yana, Türkiye'nin emisyonları (LULUCF dahil) %185 oranında artmıştır. Türkiye, Paris Anlaşması'nı onaylamasıyla paralel olarak, 2053 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşma hedefini açıklamıştır. Nisan 2023'te, Türkiye güncellenmiş Ulusal Katkı Beyanı'nı (UKB) iletmiş olup bu beyanla, emisyonların tepe noktasına ulaşmasının beklendiği tarih en geç 2038 olmak üzere, yeni bir azaltım (ilk UKB'de verilen referans senaryosuna kıyasla 2030 yılına kadar sera gazı emisyonlarında %41 oranında bir azalma) hedefini teyit etmiştir. Komisyonun 2022 Türkiye Raporu'nda belirtildiği üzere[5], Türkiye'nin özellikle iklim değişikliğine ilişkin Paris Anlaşması'na katkısını artırması ve bunu uygulamaya koyması, ayrıca iklim eylemine ilişkin AB *müktesebatına* uyumunu tamamlaması gerekmektedir. Bu eylem, yerel düzeye odaklanarak ve Türkiye'deki Küresel İklim ve Enerji Belediye Başkanları Sözleşmesi (GCoM) ile iş birliğini artırarak, Türkiye UKB hedeflerine katkıda bulunacaktır. Eylem, GCoM doğrultusunda ve Çevre ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen politika geliştirmeleri ve sinerjik faaliyetler' ile beraber AB'nin "net sıfır şehirler yaklaşımının" yerel yönetimleri kapsayacak şekilde ülke çapında yaygınlaştırılmasını destekleyecektir.

AB, kentsel iklim dayanıklılığı konusunda farkındalığı artırmak ve kentlerin iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum konusundaki eylemlerini güçlendirmek amacıyla çeşitli girişimler başlatmıştır. GCoM (Batı Balkanlar'daki ve Türkiye'deki özel bir şube aracılığıyla), 59 imzacı ve hayata geçirilen çok sayıda Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planı (SECAP'lar) ile bu konuda etkili olmuştur. Dünya Bankası Türkiye bölümü ayrıca, (Brüksel'deki merkezi bir sekretarya tarafından organize edilen) küresel girişimlere de aktif olarak katılmaktadır; örneğin, GCoM imzacı şehirlerine, SECAP'larındaki projelerin ön fizibilite çalışmalarında teknik destek sağlayan "Güvenilebilir Şehirler" girişimi. Hem AB'nin İklim Değişikliğine Uyum Misyonu hem de Ufuk Avrupa Programı kapsamındaki İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu, Türkiye'deki belediyelerin iklim konusundaki katılımlarını derinleştirmeleri için ek ve tamamlayıcı fırsatlardır. Bu eylem, ÇŞİDB ve AB tarafından finanse edilen diğer girişimler tarafından yönlendirilen, devam eden politika gelişmeleriyle sinerji içinde uygulanacaktır.

Kentler, hem değişen iklim koşullarına uyum sağlamada hem de 2050 yılına kadar iklim nötrlüğüne ulaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Şubat 2008'de başlatılan Belediye Başkanları Sözleşmesi girişimi, hiç şüphesiz Avrupa Komisyonunun en hızlı büyüyen programlarından biri olmuştur. Şehirleri, vatandaşların güvenli, sürdürülebilir ve uygun fiyatlı enerjiye erişebildiği, karbondan arındırılmış ve dayanıklı yerler haline getirme vizyonunu paylaşan imzacılar, SECAP'lar geliştirmişler ve belirlenen tedbirleri hayata geçirmeye başlamışlardır. Ufuk Avrupa kapsamındaki iki AB Misyonu, iklim eylemini daha da hızlandırmayı amaçlamaktadır. Söz konusu iki AB Misyonu yerel yönetimleri, vatandaşları, işletmeleri, yatırımcıları ve bölgesel ve ulusal makamları şu amaçlar doğrultusunda sürece dahil edeceklerdir:

(1) 2030 yılına kadar 100 iklim-nötr ve akıllı şehir yaratmak;
(2) 2030 yılına kadar en az 150 Avrupa bölgesinin iklime dayanıklı hale gelmesini desteklemek;

[4] https://unfccc.int/
[5] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2022_en

(3) Bu şehirlerin değişimi yönlendirecek deney ve yenilik merkezleri olarak hareket etmelerini sağlamak için profesyonel paydaşları, vatandaşları ve yerel toplulukları sürece dahil etmek.

Türkiye'nin, iklim hedeflerini gerçekleştirebilmesi için, iklim değişikliğine uyum ve yerel düzeyde azaltım konularında şehirlerin (ilçeler dahil) hedeflerini artırması ve kapasitelerini iyileştirmesi gerekmektedir. DA 1 kapsamındaki müdahale, bu ihtiyacın karşılanmasında koordineli ve uyumlu yerel çabaları desteklemektedir.

Türkiye'nin 1996 yılından bu yana taraf olduğu Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (CBD)[6] ve UNFCCC, faaliyetlerinde iklim değişikliğine uyumu ele almakta ve uyum alanında sinerjiyi artırmak için birlikte çalışmaktadır. CBD süreci ayrıca biyolojik çeşitlilik ve iklim değişikliği konusunda özel faaliyetler de içermektedir; bu da etkiler, hassasiyet ve iklim değişikliğine uyum konuları üzerinde çalışmaya olanak sağlamaktadır. UNFCCC COP 26'da ekosistemlerin korunmasının ve onarılmasının ve arazilerin sürdürülebilir biçimde yönetilmesinin iklim değişikliğiyle mücadeleye önemli katkı sağladığı belirtilmiştir.

Türkiye, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı'ndaki (UBSEP 2007-2017) ve Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı'ndaki (NBAP 2018-2028) hedefler doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir[7]. Korunan alanların yönetimine ilişkin mevzuat ve politikalar, iklim değişikliği, ekosistemler ve bunların sağladığı hizmetler arasındaki karşılıklı bağımlılıkların daha iyi anlaşılmasını gerektirmektedir. CBD Taraflar Konferansı'nın on beşinci toplantısında (COP 15) kabul edilen Kunming-Montreal Küresel Biyolojik Çeşitlilik Çerçevesi (GBF), 2050 yılına kadar doğayla uyum içinde yaşayan bir dünya küresel vizyonuna ulaşmak için iddialı bir süreç ortaya koymaktadır. Çerçevenin temel unsurları arasında, 2050 için 4 hedef ve 2030 için 23 hedef yer almaktadır[8]. DA 3; ekoloji tabanlı alt sistemlerin, ekosistem hizmet duyarlılığının ve KA'ların iklim değişikliğine uyum kapasitesinin tanınması ve bunların mekânsal planlara entegrasyonu yoluyla, KA'larda Ekosistem Tabanlı Planlama Yaklaşımı'nın oluşturulması suretiyle, GBF'nin hedef1, hedef2, hedef3 ve hedef8'ine ve 2030 AB Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi'ne yönelik olarak Türkiye'nin teknik kapasitesini desteklemeyi ve geliştirmeyi amaçlamaktadır[9].

İklim değişikliği ile insan sağlığı arasındaki bağlantı Avrupa Çevre Ajansı tarafından şu şekilde açıklanmaktadır: "AB nüfusunun sağlığı da sıcak hava dalgaları, seller ve vektör kaynaklı hastalıkların dağılımındaki değişiklikler yoluyla iklim değişikliğinden olumsuz etkilenmektedir."

Kapsamlı hedefler ve somut planlar ortaya koyan "İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Olumsuz Etkilerinin Azaltılmasına Yönelik Ulusal Program ve Eylem Planı", 2015 yılında kabul edilmiş olup, planın güncellenmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Türkiye, iklim tehlikesi tahminlerini, iklim değişikliğinin mevcut ve gelecekteki sağlık risklerini ve iklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasının potansiyel sağlık yararlarını ortaya koymak amacıyla, DSÖ Türkiye Ofisi rehberliğinde 2022 yılında "Sağlık ve İklim Değişikliği Ülke Profili Taslağı"nı yayınlamıştır. DA 3 bu alanda ilave adımlar atılmasına yardımcı olacaktır.

Türkiye 11. Ulusal Kalkınma Planı (UKP) (2019-2023) [10], iklim değişikliğini çevre sorunlarıyla ilişkilendirmekte ve ulusal düzeyde yerel halkın farkındalığını artırırken, çevrenin ve doğal kaynakların korunması temel hedefini desteklemektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum, ekosistemlerin ve ekosistem hizmetlerinin korunması, onarımı ve sürdürülebilir kullanımı hakkında politikalar ortaya koymaktadır. 12. UKP'ye ilişkin çalışmalar, 11. UKP'nin kazanımları ve Türkiye'nin taahhütleri ile 2023 yılında kabul edilecek ve Türkiye'nin yeni UKB'sine göre revize edilecek olan Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı (2023-2030) gibi mevcut ve gelişmekte olan politikalar/stratejiler/planlar temel alınarak hazırlanma aşamasındadır.

---

[6] www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf

[7] www.cbd.int/doc/world/tr/tr-nbsap-v3-en.pdf

[8] https://www.cbd.int/gbf/

[9] Hedef 1: Tüm alanların katılımcı, bütünleşik ve biyolojik çeşitliliği kapsayan mekânsal planlama ve/veya etkili yönetim süreçlerine tabi olmasının sağlanması; Hedef 2: Bozulmuş ekosistem alanlarının en az yüzde 30'unun eski haline getirilmesi; Hedef 3: Korunan alanların iyi bağlantılı sistemleri aracılığıyla kara ve deniz alanlarının en az yüzde 30'unun etkin bir şekilde korunmasının ve yönetilmesinin sağlanması ve Hedef 8: İklim değişikliğiyle, ekosistem tabanlı yaklaşımlarla mücadele edilmesi.

[10] https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Eleventh_Development_Plan_2019-2023.pdf

AB, 2050 yılına kadar Avrupa'yı iklim açısından nötr ilk kıta yapma yönündeki çığır açan bir hedefle, 2019 yılında Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı kabul etmiştir[11]. Buna karşılık Türkiye 2021 yılında Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı sunmuş olup[12], burada dokuz ana alandan altısı IPA III Pencere 3-Tematik Öncelik 1 alanıyla ilişkilidir. Bu eylem, özellikle nötr ve akıllı şehirlerin geliştirilmesine yönelik olarak yerel düzeye ve ekosistemler üzerindeki iklim değişikliği etkilerinin değerlendirilmesine ve bunların ekosistem tabanlı yaklaşımlarla en aza indirilmesine odaklanarak, bu planın uygulanmasına doğrudan katkıda bulunacaktır.

2.2. Sorun Analizi

Türkiye'nin yaşadığı iklim değişikliğinin etkileri giderek artarken, ülkenin emisyonları da artmaya devam etmektedir. Buna yanıt olarak, bilimsel veriler ve uluslararası iklim hedefleri ve çözümleri doğrultusunda sistemsel iklim değişikliği etkileri azaltımına ve iklim değişikliğine uyuma yönelik çabalara ihtiyaç duyulacaktır. Daha güçlü bir idari kapasiteyle birlikte, stratejik planlamadan yatırım tanımı ve uygulamaya kadar daha iddialı ve daha iyi koordine edilmiş çevre ve iklim girişimlerinin oluşturulması ve uygulanması gereklidir. Bu, özellikle kapasite geliştirme, yerel düzeyde güçlendirme ve ulusal ve uluslararası düzeyde güçlendirilmiş iş birliği yoluyla gerçekleştirilebilir. Vatandaşların etkin katılımı da, çevre koruma ve iklim eylemi alanında idari ve yerel kapasitenin daha fazla geliştirilmesini gerektirmektedir. İklim değişikliğinin birbiriyle kesişen unsurları içeren doğası nedeniyle, iklim eylemlerinin birçok sektörü ele alması gerekmektedir. Bu eylem, sağlık, doğayı koruma ve iklim uyumu ve geliştirilmiş azaltım için yerel eylemler olmak üzere, üç ana alanı etkileyecektir.

Destek Alanı No.1: yerel düzeyde iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesi

Kısa sorun analizi – DA 1

Kentler iklim eylemlerinde ön saflarda yer almakla birlikte hâlâ önemli yapısal engellerle karşı karşıyadır. İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ve özellikle iklim değişikliğine uyum, uluslararası ve yerel finans kuruluşları için "sürdürülebilir projeler" geliştirmeye özel önem verilerek altyapıya maliyetli yatırımlar yapılmasını gerektirmektedir. Bu da, planlamadan uygulamaya kadar nitelikli uzmanların desteğini ve doğru iletişimi ve politika geri bildirimlerini gerektirir.

Türkiye'de yerel yönetimler çeşitli tedbirleri hayata geçiriyor olsa da, veri toplama metodolojilerindeki farklılıklar, uygulama yaklaşımları ve farklı uluslararası girişimlerin izlenmesi, iklim değişikliğiyle mücadelede düzensiz veya koordinesiz çabaların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, ulusal politikanın geliştirilmesiyle ve AB'nin iyi uygulamalarıyla uyumlu şekilde, tüm yerel yönetimlerin koordineli bir yaklaşımına açıkça ihtiyaç vardır. Türkiye'de önümüzdeki dönemde çıkacak İklim Kanunu, yerel yönetimlere yönelik sorumluluklar ve yükümlülükler konusunda bir miktar açıklık getirebilir. Yerel düzeyde iklim eylemi için güçlü bir ivme sağlanması ve yerel iklim eylemi için istikrarlı şekilde sunulan AB araçlarının sağlanması konusunda AB'nin de stratejik ilgisi bulunmaktadır.

Türkiye'de GCoM, özellikle raporlama metodolojileri bakımından olmak üzere, yerel düzeyde iklim eylemini ve planlamasını artırmak için hâlihazırda önemli destek sağlamıştır; mevcut durumda 59 imzacısı bulunmaktadır ve ülkede kritik bir kitleye ulaşmak için bu tabanın daha da büyümesi gerekmektedir.

Buna paralel olarak, Türkiye'deki şehirlerin Ufuk Avrupa Misyonu'na katılma konusunda da ilgisi bulunmaktadır; İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu için iki şehir, Uyum Misyonu için ise altı yerel yönetim seçilmiş olup, bu sayede onların hizmetlerinden yararlanılmıştır. Bu nedenle, AB Misyonlarının yaklaşımının DA 1 kapsamında diğer Türk Belediyelerini de kapsayacak şekilde genişletilmesi, GCoM'nin genişletilmesiyle yakın koordinasyon ve tutarlılık içinde Türkiye için bir "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler" Misyonu'nun oluşturulmasını sağlayacaktır. Bu, ÇŞİDB'nin, muhtemelen bir İklim Kanunu şeklinde geliştireceği ulusal politika hedefleriyle uyumlu şekilde, "iklim açısından nötr şehirler", iklim değişikliğine yerel uyum ve iklim değişikliğine karşı dayanıklılık için ülke çapında bir yaklaşım sağlayacaktır. Bu öncü kentlerin geliştireceği bulgular ve iyi uygulamalar, özellikle Avrupa bölümü olmak üzere, Küresel Belediye

[11] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN

[12] https://ticaret.gov.tr/data/640f220d13b8761b449ccb42/YESIL%20MUTABAKAT%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf (Türkçe)

Başkanları Sözleşmesi'nin imzacıları ile paylaşılmalıdır. Ayrıca, İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonunun mevcut edisyonunun işleyişinden kritik dersler çıkarılmalıdır.

Destek Alanı 2: İklim Değişikliğinin İnsan Sağlığı Boyutu

Kısa sorun analizi – DA 2

Son yıllarda yaşanan şiddetli yağışlar, seller ve fırtınalar, şiddetli sıcak ve soğuk hava gibi aşırı hava olayları can ve mal kayıplarına neden olmakta olup, bu konu afet riski azaltım alanıyla da ilişkilidir. Bu aşırı hava olayları rutin çevre sağlığı hizmetlerini aksatabilir ve bazı hizmetlere acil müdahale gerekebilir. Olası her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olmak ve müdahale gerektiren durumlara ileri düzeyde bir kapasiteyle karşılık vermek, toplum sağlığının korunmasına önemli katkı sağlamaktadır.

İklim değişikliği, Türkiye'de yaygın, vektör kaynaklı hastalıkların görülme sıklığının ve coğrafi dağılımının artmasına ve yeni vektör türlerinin ve vektör kaynaklı hastalıkların ortaya çıkmasına neden olabilir. Sıtma, şark çıbanı, Kırım Kongo Kanamalı Ateşi (KKKA) ve Batı Nil Virüsü Enfeksiyonu, Hanta virüsü enfeksiyonu gibi birçok hastalığı bulaştırabilen sivrisinekler, keneler, tatarcık sinekleri, akarlar vb. Türkiye'de yaygın olarak görülmektedir. Türkiye'de bugüne kadar toplam 19 farklı vektör kaynaklı hastalık vakası bildirilmiştir. Bunlardan 2'si sivrisinek kaynaklı, 9'u kene kaynaklı, 1'i tatarcık sineği kaynaklı, 3'ü pire kaynaklı, 1'i simuliid kaynaklı, 1'i akar kaynaklı ve 2'si sinek kaynaklı hastalık olup, "Türkiye Zoonotik Hastalıklar Eylem Planı 2019-2023"te ele alınmıştır. Türkiye'nin Suriye ve İran sınırlarındaki Güneydoğu Anadolu Bölgesi, yakın geçmişte sıtma hastalığının endemik olduğu bir bölge olmuştur. Gerçekleştirilen eradikasyon çabaları sayıları düşürmüş olsa da, bu bölge, komşu ülkelerden gelen sıtma hastalığına karşı tetikte olmaya devam etmektedir. Türkiye ayrıca diğer vektör kaynaklı hastalıklara da duyarlıdır. ECDC'ye[13] *(Avrupa Hastalık Önleme ve Kontrol Merkezi)* göre Türkiye, Hyalomma marginatum kenesinin taşıdığı Kırım Kongo Kanamalı Ateşi hastalığından en çok etkilenen ülkedir.

AB, EEA tarafından yönetilen bir sağlık ve iklim gözlemevi kurmuştur. Türkiye, EEA faaliyetlerine katılım göstermektedir. Söz konusu çalışmalara ek olarak ülke genelinde iklim değişikliğinin sağlık risklerinin belirlenmesi, coğrafi çeşitlilik nedeniyle bölgesel ve yerel farklılıkların ortaya konulması, iklim değişikliğinin neden olduğu yeni hastalıklarla mücadele kapasitesinin artırılması, ayrıca sağlık sektörü olarak toplum sağlığının korunmasında müdahale hızının ve hazırlık düzeyinin artırılması ve baş edebilme yeteneğinin geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Aynı zamanda bölgesel ve yerel risklerin kamuoyuna açıklanması ve iklim değişikliğinin sağlık etkileri konusunda kamuoyunun bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Destek Alanı 3: İklim değişikliğinin etkileri kapsamında biyolojik çeşitliliğin ve ekosistemlerin korunması

Kısa sorun analizi – DA 3

Bu DA, İklim Değişikliğinin korunan alanlar üzerindeki etkilerini ele alacaktır. İklimin Türkiye'deki korunan alanları nasıl etkileyeceğinin ortaya koyulması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmasına karşın, artan ve daha şiddetli kuraklıkların, orman yangınlarının ve sıcak hava dalgalarının Akdeniz canlı türleri ve yaşam alanları üzerinde daha fazla baskıya yol açacağı birçok raporda belirtilmektedir (EEA, 2010). Korunan Alanlar, iklim değişikliğine dayanıklılık alanları olarak değerlendirildiğinden, Türkiye'de korunan alanların iklim değişikliği etkilerine maruz kalma açısından kırılganlıklarının ve hassasiyetlerinin değerlendirilmesi ve korunan alanlardaki canlı türleri ve habitat tipleri için iklim değişikliğinden kaynaklanan risklere karşı önlemler alınması yönünde güçlü bir ihtiyaç bulunmaktadır. Gelecekte habitatlar ve canlı türleri için oluşabilecek risklerin onların olası hassasiyetlerine göre yönetilebilmesi amacıyla, iklim değişikliği uyum planlarının ekosistem tabanlı mekânsal planlama süreçlerine entegre edilmesi de büyük önem taşımaktadır.

[13]Yıllık epidemiyolojik rapor 2020 Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi, ECEChttps://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/AER-Crimean-Congo-haemorrhagic-fever-2020.pdf

2.3. Çıkarılan Dersler

Türkiye'de, "Tekirdağ, Çanakkale ve Yalova İlleri için Yerel İklim Değişikliği Eylem Planlarının Hazırlanması" gibi ulusal düzeyde birçok iklim değişikliği projesi hayata geçirilmiştir. Ayrıca, "Türkiye'nin Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi Mekanizmasına Destek İçin Teknik Yardım", "Düşük Karbonlu Kalkınmaya Yönelik Stratejilerin ve Eylemlerin Formüle Edilmesi İçin Analitik Temelin Geliştirilmesine Yönelik Teknik Yardım", "İklim Eyleminde Gerekli Ortak Çabaların Geliştirilmesi", "Türkiye'de İklim Değişikliğine Uyum Eyleminin Güçlendirilmesi Projesi" (IPA-II kapsamında) gibi devam eden IPA projelerinin yanı sıra; "Sera Gazı Emisyonları İçin İzleme, Raporlama ve Doğrulama (MRV) Sisteminin Uygulanmasına Yönelik Kapasite Geliştirilmesi" ve "Piyasalara Hazırlık Ortaklığı (PMR) Programı" gibi AB dışından finansman sağlanan projeler de bulunmaktadır. Halihazırda, "EU4 Yeşil Dönüşüm: Batı Balkanlar ve Türkiye Belediye Başkanları Sözleşmesi", Türkiye'de GCoM'un geliştirilmesini ve diğer hususların yanı sıra, SECAP taslağının hazırlanması ve uygulanması konusunda yardım sağlanmasını mümkün kılmaktadır.

Tüm bu projelerden çıkarılan en önemli ders, Net-sıfır hedefine ulaşmak için bariz bir çabanın söz konusu olduğudur. Ancak uygulamada, farklı yaklaşımlardan kaynaklanan boşluklar da bulunmaktadır. Çıkarılan ilave dersler ise şunlardır;

- İklimle ilgili yaklaşımların geliştirilmesi ve finans kuruluşlarıyla iletişim konusunda belediye düzeyinde kapasitelerin artırılması;
- Ortak çerçeveler geliştirilmesi;
- Tüm verilerin toplu olarak toplanması, karşılaştırılması ve uyumlu hale getirilmesi ve bunların ulusal bir envanter olarak değerlendirilmesi;
- Gösterilen çabadan, şehirlerin tanınması uğruna ödün vermekten kaçınılması;
- Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadele hedeflerine ulaşma yolunda kat ettiği toplam mesafenin ve iklim değişikliğiyle mücadeleye yaptığı katkının incelenmesi.

CoM'un 2008'den beri uygulamada olması nedeniyle, GCoM Sekretaryası, Ortak Araştırma Merkezi (JRC) ve Sözleşmenin farklı bölgesel uygulamalarının Sekreterlikleri (Dünya Bankası'nda ve Türkiye'de dahil) tarafından elde edilen geniş bir bilgi birikimi ve uzmanlık bulunmakta olup bu, girişimin en önemli varlıklarından biridir. Bu bilgi birikimine erişimin ve merkezi ve yerel yönetimler arasındaki genel işbirliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir. İkinci olarak, SECAP'lerde yer alan eylemlerin hayata geçirilmesinde önemli bir kolaylaştırıcı unsur olarak finansmana erişimin daha belirgin hale getirilmesi gerekmektedir.

Tamamlanan "Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme Eylemi" (TT-I) ve "Yerel Yönetim Reformu – III" (LAR III) projeleri, AB tarafından finanse edilen bir diğer proje olan "Yatırım, İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarının Kapasitesinin Güçlendirilmesi için Teknik Yardım Projesi (YIKOBlar)" ve ayrıca devam eden "Türkiye ve AB Arasında Şehir Eşleştirme: Yeşil Bir Gelecek İçin Eşleştirme (Aşama II)" projesi aşağıdaki derslere ışık tutmaktadır:

- Belediyelerde iklimle ve çevreyle ilgili projelere yönelik artan bir ilgi vardır;
- İklimle ve akıllı şehirle ilgili yatırımların niteliği, genellikle kamuoyunda fazla görünür olmayan yumuşak tedbirlerdir. Bunlar, belediyelerin günlük hizmet bütçeleri içerisinde nadiren yatırım fırsatı bulurlar. Bu nedenle, belediye yönetimleri bu tür uzun vadeli vade getirisi olan yatırımlarda genellikle bağışçı finansmanına güvenir;
- Proje yöneticileri tarafından yerel paydaşların katılımı teşvik edilmeli ve güçlendirilmiş diyalog için belediyeler teşvik edilmelidir;
- Yatırımların veya faaliyetlerin birbiriyle çakışmaması için devlet kademeleri arasındaki iletişimin güçlendirilmesine hâlâ ihtiyaç duyulmaktadır;
- İklim değişikliği ve çevre, belediye hizmetlerinin tamamında kesişen bir konu olarak ele alınmalıdır;
- Hizmet sunumu ve proje uygulaması için yerel düzeyde daha fazla kapasite oluşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün teknik desteğiyle Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü tarafından yürütülen, Türkiye'deki Sağlık Güvenliği Projesi kapsamında Türkiye'de sağlık güvenliğinin güçlendirilmesi. Bu proje, sağlık tehditleri ve çevresel riskler göz önüne alındığında, DA 2 için bir referans teşkil etmektedir.

ÇŞİDB ayrıca iki başarılı projeyi tamamlamıştır: "Türkiye'nin Korunan Alanlar Sisteminin Güçlendirilmesi: Deniz ve Kıyı Koruma Alanlarının Sürdürülebilirliğinin Kolaylaştırılması" Projesi ve "Türkiye'de Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi Konusunda Kapasite Geliştirme" Projesi. İlk proje, 2012 yılında Antalya'da (Türkiye) bölgesel Akdeniz Deniz Koruma Alanları (DKA) Forumu'nun düzenlenmesiyle sonuçlanmıştır ve bu da DA 3'ün temelini oluşturan Antalya Deklarasyonu'nun hazırlanmasını sağlamıştır. İkinci proje, AB müktesebatı ve kıyı ve deniz alanlarına ilişkin Deniz Stratejisi Çerçeve Direktifi ile uyumlu olarak deniz çevresinin sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesine odaklanmıştır. Benzer şekilde, bu projenin çıktıları DA 3'ün gerekçesini ve kurumsal temelini oluşturmuştur.

Türkiye'de çok sayıda yerel biyolojik çeşitlilik araştırma ve izleme projesi ile her Özel Çevre Koruma Bölgesi (ÖÇKB) için yönetim planlarının hazırlanmasına yönelik projeler yürütülmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen tüm veriler karşılaştırma ve ihtiyaç değerlendirmesi için kullanılacak ve DA 3, daha önce kabul edilen, Güneybatı Türkiye'de deniz ekosistemi bağlantısallığının yeniden sağlanmasına yönelik IPA-3 2022 projesini tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Öte yandan, Türkiye'de AB tarafından finanse edilen "Çevre (IPA) Programlarımn Değerlendirilmesi" projesinde özetlenen çıkarılan dersler, bu AD'de sunulanlar gibi sonraki IPA projelerinin tasarımı ve geliştirilmesi açısından çok değerli olmuştur.

3. EYLEMİN TANIMI[14]

3.1. Müdahale Mantığı

Bu eylemin Genel Hedefi/(Etkisi), Türkiye'yi iklim değişikliği etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum konusunda daha donanımlı ve dolayısıyla da iklim değişikliğine karşı daha dayanıklı hale getirmek ve daha iyi korunan bir çevre sağlamaktır.

Bu eylemin Özel Hedefi (Sonucu), yerel boyutun yanı sıra biyolojik çeşitlilik ve sağlık boyutları da dahil olmak üzere, Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesini iyileştirmektir.

Bu Eylem tarafından sağlanan ve ilgili Özel Hedefe (Sonuca) katkıda bulunan Çıktılar şunlardır:

1.1 Sonuca (veya Özel Hedef 1)' e katkıda bulunulması Türkiye'deki Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesi ile işbirliğinin artırılması ve desteklenen Ulusal politika gelişmeleri doğrultusunda, AB Uyum ve İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonlarının yaklaşımının, yerel yönetimler için tanınan bir model olarak Türkiye için ülke çapında bir "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayamklı Şehirler Misyonu"nu kapsayacak şekilde genişletilmesi

1.2 Sonuca (veya Özel Hedef 1)'e katkıda bulunulması İklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkilerine karşı ilgili otoritenin müdahale ve azaltım, hazırlık ve başa çıkma kapasitesinin iyileştirilmesi

1.3 Sonuca (veya Özel Hedef 1)'e katkıda bulunulması İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılmasında ve iklim değişikliğine uyum sağlanmasında korunan alanların yönetiminin güçlendirilmesi.

Bu eylemin temelindeki müdahale mantığı, çıktıların, 3.4 "Riskler ve Varsayımlar" bölümünde belirtilen varsayımlar altında sonuca ve dolayısıyla yukarıda belirtilen etkiye ulaşılmasına katkıda bulunacağıdır.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Amaçlanan faaliyetlerin ayrıntıları aşağıda her bir çıktı için verilmiştir:

[14] 3. bölümden itibaren 1. ve 2. bölümlerle çapraz referans yapılmamalıdır, zira 1. ve 2. maddeler gelecekteki Finansman Anlaşması'nın Teknik ve İdari Hükümlerinde yer almamaktadır.

Çıktı 1.1 ile ilgili faaliyetler: Türkiye'deki Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesi ile işbirliğinin artırılması ve desteklenen Ulusal politika gelişmeleri doğrultusunda, AB Uyum ve İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonlarının yaklaşımının, yerel yönetimler için tanınan bir model olarak Türkiye için ülke çapında bir "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler Misyonu"nu kapsayacak şekilde genişletilmesi.

Faaliyet 1 bu çıktıyı sağlayacaktır.

Faaliyet 1: Yerel düzeyde iklim değişikliğinin etkilerini azaltma ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesi.

Bu faaliyet, Türkiye'deki GCoM ile iş birliğini artıracak ve ayrıca "Türkiye için İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler Misyonu"nu oluşturacaktır.

DA 1.1. "Türkiye için İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler Misyonu"

Türkiye'deki enerji ve iklim belediyeleri ile belediyelerin girişimleri arasındaki bölgesel ve bölgeler arası iş birliğini artırmak. Seçili belediyelere danışmanlık hizmetleri ve teknik kapasite desteği yoluyla Sürdürülebilir Enerji ve İklim Eylem Planlarının hazırlanmasını ve uygulanmasını desteklemek. İlgili durumlarda GCoM girişimleriyle iş birliğini artırmak. En az 10 Belediyeye kapasite geliştirme desteği verilecek ve planlamaları Ulusal gerekliliklerle uyumlu hale getirilecektir ve ayrıca yeşil proje yatırım havuzu geliştirilecektir.

Faaliyet, teknik destek (TD) aracılığıyla uygulanacaktır. Türkiye'ye yönelik "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler" Misyonu, hem AB İklim Değişikliğine Uyum Misyonu'nun hem de İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu'nun yaklaşımının ülke çapında yaygınlaştırılmasını temsil etmektedir.

Türkiye için "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler" Misyonu, iklim-nötr, dayanıklı ve akıllı şehirler için kentsel eylem planları geliştirecek ve bu planlar, finansman kuruluşlarıyla daha fazla sinerji yaratılmasına ve ilgili durumlarda GCoM metodolojisine dayalı olarak sera gazı emisyonlarının izlenmesi, raporlanması ve doğrulanması üzerinde çalışılmasına olanak tanıyacaktır. 10 şehir, sosyoekonomik ve coğrafi dağılıma saygı gösterilerek tam şeffaflık içinde seçilecektir. Daha büyük sonuçlar elde etmek için, 30 büyükşehir ve 51 il belediyesi olmak üzere toplam 81 aday arasından seçim yapılacaktır.

"İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler" Platformu, AB İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu ve GCoM ile sinerji ve işbirliği içinde, kilit kurumlar, akademisyenler, Sivil Toplum Kuruluşu/Hükümet Dışı Kuruluş temsilcileri ve diğer ilgili üyelerle birlikte ve bölgeler ve yerel yönetimler için AB İklim Değişikliğine Uyum Misyonlarındaki iyi uygulamalar dikkate alınarak tesis edilecektir. Program ayrıca, Ulusal politika hedefi ve yatırım önceliklendirme planı ile her şehir için olası finansman seçenekleri de dahil olmak üzere yeşil proje süreçlerinden kaynaklanan gereklilikler doğrultusunda özel olarak hazırlanmış bir "Yerel Yeşil, Akıllı ve İklime Dayanıklı Strateji ve Yol Haritası" sunacaktır. Bunun sonrasında, yatırım planları ve yeşil proje süreçleri, ilgili Türk ulusal makamları tarafından en az 10 belediyeye verilecek "ulusal misyon etiketleri"ne açılan bir kapı haline gelecektir. AB Misyonu etiketinden esinlenerek başlatılan bu ulusal etiketleme süreci, belediyelerin ulusal ve uluslararası finans kuruluşlarına sunulmaya hazır yatırım planlarına ve stratejilerine sahip olmasını gerektirecektir. Etiketli belediyeler ile finans kuruluşları arasındaki iş birliğini artırmak amacıyla görünürlük etkinlikleri ve yaratıcı etkinlikler de düzenlenecektir. Bilgi ve kapasitenin yaygınlaştırılması için Türkiye'nin diğer şehirleri ve yurt dışı ile işbirlikleri desteklenecektir. Bu faaliyet kapsamında ayrıca, belediyelerin yeşil ekonomik dönüşüme yönelik girişimlerini desteklemek amacıyla ilgili AB etkinliklerine katılım, AB İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu ile mevkidaşlar arası öğrenme faaliyetleri, deneyim paylaşım etkinlikleri, konferanslar, seminerler ve teknik ziyaretler düzenlenecektir. Programın uygulanması sırasında, özellikle ve mümkün olduğu ölçüde Belediye Başkanları Sözleşmesi kapsamında, halihazırda mevcut AB metodolojileri ve iyi uygulamaları uyarlanarak, kentler arasında "izleme, raporlama ve doğrulama (MRV)" konusunda ortak bir çerçeve geliştirilecektir. İklim eylemini ve dayanıklılığı artırmak için ulusal otoritelerin ağ oluşturması, belediyelerin iklim açısından nötr, akıllı ve dayanıklı kentsel kalkınmayı planlamak için Coğrafi Bilgi Sistemlerini, akıllı şehir uygulamalarını ve yapay zeka araçlarını kullanmalarını ve geliştirmelerini sağlayacaktır. Son olarak, AB İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonu ile etkili bir işbirliği ve diyalog tesis edilerek, iyi uygulamaların yapıcı bir şekilde paylaşılması ve yerel düzeyde

düzenleyici konulardaki açıklara ilişkin analiz yapılması sağlanacak ve ayrıca AB İklim Değişikliğine Uyum Misyonu'nun bölgeler ve yerel yönetimler için sunduğu iyi uygulamalar da dikkate alınacaktır.

Çıktı 1.2 ile ilgili faaliyetler: İklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkilerine karşı ilgili otoritenin müdahale ve azaltım, hazırlık ve başa çıkma kapasitesinin iyileştirilmesi.

Faaliyet 2 bu çıktıyı sağlayacaktır.

Faaliyet 2: Sağlık Bakanlığı'nın İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Olumsuz Etkilerini Azaltma Kapasitesinin Güçlendirilmesi

Faaliyet, AB İklim ve Sağlık Gözlemevi ile yakın işbirliği içinde ve bu işbirliğinin geliştirilmesiyle teknik destek (TD) yoluyla uygulanacaktır. Bu faaliyette iklim değişikliğinin çevre sağlığı risklerinin belirlenmesi ve izlenmesi sağlanacaktır. Ruh sağlığı da dahil olmak üzere, insan sağlığı üzerinde iklim değişikliğinin doğrudan ve dolaylı etkilerinin (aşırı hava olayları, kuraklık, sel, UV radyasyonu vb.) ele alınmasına ve bu etkilerin azaltılmasına yardımcı olmak amacıyla bir çevre sağlığı müdahale planı ve veri tabanı geliştirilecektir. Bir taslak yanıt planı ve prosedürleri geliştirilecektir. Aşırı iklim olaylarına etkili şekilde yanıt verebilmek için bir kurum içi ve kurumlar arası analiz ve koordinasyon mekanizması kurulacaktır. Geliştirilen metodoloji doğrultusunda, seçilen pilot illerde pilot çalışmalar yürütülecek ve SB il müdürlüklerinde müdahale kapasitesi artırılacaktır. Vektör dağılım haritaları oluşturulacaktır. Buna ek olarak, azaltım ve uyum önlemlerinin ek ve potansiyel olarak beklenmeyen sağlık etkileri olabileceğinden, Sağlık Etki Değerlendirmesi (SED) bilgileri, politika yapıcılara, sağlıkta eşitlik boyutlarını ele almak, olumsuz sağlık etkilerini sınırlamak ve iklim değişikliğine uyum ve azaltım önlemlerinin sağlık açısından ortak yararlarını desteklemek için daha doğru kanıtlar sağlayabilecektir. Bu nedenle merkez ve taşra sağlık personeline SED eğitimleri verilecektir. Bu sayede mevcut sağlık durumunun ve sağlık risklerinin kapsamlı bir şekilde değerlendirilmesi mümkün olacaktır. İklim değişikliğinin, ruh sağlığı da dahil olmak üzere, sağlık üzerindeki olumsuz etkileri konusunda kamuoyunun farkındalığı, kamuyu, özel kurumları ve sosyal ortakları (örneğin iklim değişikliğinin iş sağlığı sonuçları konusunda işverenler) hedefleyen özel araçlar ve iletişim faaliyetleri yoluyla artırılacaktır.

Çıktı 1.3 ile ilgili faaliyetler: İklim değişikliğinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum sağlanmasında korunan alanların yönetiminin güçlendirilmesi

Faaliyet 3 bu çıktıyı sağlayacaktır.

Faaliyet 3: Ekosistem Tabanlı Planlama Yaklaşımı ve Kapasite Geliştirme Yoluyla İklim Değişikliğinin Korunan Alanlar Üzerindeki Etkilerinin Yönetimi

Faaliyet, teknik destek (TD) aracılığıyla uygulanacaktır. 2030 Avrupa Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi, Kuş ve Habitat Direktifleri ve diğer Uluslararası Sözleşmeler doğrultusunda, bu faaliyet, en fazla koruma ihtiyacı olan habitat ve korunan alan türlerinin listelenmesine yardımcı olacaktır. Eylem ayrıca, ilgili literatürün, uygulamaların ve AB *müktesebatının* kapsamlı bir incelemesi yoluyla kentsel ve kırsal alanların sürdürülebilir planlamasına yönelik ekolojik yaklaşımların araştırılmasını da destekleyecektir. Eylem genel olarak, iklim değişikliğinin Türkiye'nin biyolojik çeşitliliği ve ekosistemleri üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için politika, planlama, araştırma, katılım, savunuculuk ve operasyonel yönetim açısından üst düzey yönlendirme sağlayacaktır. Bu, yasal ve kurumsal iyileştirmeleri mümkün kılacaktır. Korunan Alanların (KAlar) bir uyarlanabilir yönetim stratejisi ve KA'lar için Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı da geliştirilecektir.

KA'larda Ekosistem Tabanlı Planlama Yaklaşımı; ekoloji tabanlı alt sistemler, farklı yerel karakterlere ilişkin ekolojik açıdan sorumlu ekonomik faaliyetler, ekosistem hizmetleri ve bunların mekânsal planlara entegrasyonu konusunda rehberlik dokümanları hazırlanması, ekosistemler ve hizmetleri konusunda, KA'ların iklim değişikliğine maruziyeti, duyarlılığı ve uyum kapasitesi dahil olmak üzere, kırılganlık değerlendirmesinin yapılması, yeşil altyapının oluşturulması, ekosistem ağı oluşturmak için ekolojik koridorların tesis edilmesi ve kırsal ve kentsel gelişmeleri düzenleyen tasarım kılavuzlarının oluşturulması, restorasyon planları vb. yoluyla tesis edilecektir.

Bu faaliyet, ekosistem yaklaşımını işler hale getirme potansiyeline sahip mevcut planlama çerçevelerini değerlendirecek ve ekosistemin korunması ve sürdürülebilir çevre yönetimine ilişkin AB düzenlemelerini ve uygulamalarını uyarlanabilir yönetim planlarına ve arazi kullanım planlama sonucuna dönüştürmeye yardımcı olmak için kullanılacak olan KA'lardaki pilot uygulamalar aracılığıyla planlama yöntemlerini/yaklaşımlarını değerlendirecektir. Bu şekilde insan refahı ile ekosistem arasındaki ilişkiler ve iklim değişikliği etkilerinin çevre yönetim sistemleri ile azaltılmasına yönelik sürdürülebilir ekosistem yönetimi açıklığa kavuşturulacak ve uygulamaya koyulacaktır. Eğitimler ve hedefli çalışma ziyaretleri yoluyla personel kapasitesi artırılacaktır.

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

Eylem, ulusal ve yerel düzeylerde çevre ve iklim konularıyla doğrudan ilgilidir. Fasıl 27'nin etkin ve verimli bir şekilde uygulanması için gerekli teknik kapasite ve bilgi kalitesi artırılacaktır. Eylem, doğayı ve insanı bütün bir sistem olarak ele alarak doğrudan yaşam hakkına hizmet edecek ve ayrıca iklim değişikliğine bağlı afet risklerine karşı da fayda sağlayacaktır. İklim değişikliğine uyum sağlanmasına önemli katkı sağlayacak şekilde, iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki olumsuz etkilerinin belirlenmesi amacıyla Sağlık Etki Değerlendirmesi (SED) konusunda personel kapasitesi geliştirilecektir. Hassas grupların farkındalığının artırılması, uyumun sağlanmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Eylemin faaliyetleri, ilgili olduğu üzere, Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD), Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve İklim Riski Değerlendirmesi'ne (İRD) tabi olacaktır. Aynı zamanda söz konusu araçların standart bir işletim usulü olarak yaygınlaştırılmasını da destekleyecektir.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölüm 1.1'de tanımlanan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Kadın-Erkek Eşitliği DAC kodlarına göre, bu eylem G1 olarak etiketlenmiştir; bu, kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılmasının önemli bir boyut olduğu anlamına gelmektedir. "AB Kadın-Erkek Eşitliği Eylem Planı III" ile birlikte, tüm farklılıklarıyla kadınlara ve erkeklere ve kız ve erkek çocuklarına uygulanan "Bir Eşitlik Birliği: Kadın-Erkek Eşitliği Stratejisi 2020-2025" ve 11. UKP, önemli referanslar olarak kabul edilmekte ve kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Kadınların güçlendirilmesine ve katılımına UKP'de önemli bir yer verilmektedir. İklim değişikliğiyle ilgili olarak, özellikle genç kadınların rolü, değişime yönelik baskıya öncülük etmede dikkat çekici olmuştur. İklim değişikliğinin kendisi ve AB İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi gibi Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki gelecek politikalar, büyük ölçüde, kadın-erkek cinsiyetlerine göre farklılaştırılmış göreceli güçleri (cinsiyet normlarına göre gerçek ve algılanan olmak üzere) ve hane halkı ve toplum düzeylerindeki roller ve sorumluluklar nedeniyle, kadın-erkek cinsiyetleri arasında eşitsiz bir etki yaratabilir. Bu nedenle, kadın-erkek eşitliği boyutunun ele alınması, bu politikaların tüm potansiyelinden yararlanmada kilit bir role sahip olabilir. Bu AD, hem kadınların hem de erkeklerin eylem faaliyetlerine girdi, erişim ve katılım sağlayabilmelerini temin eder. Uygun olduğunda, proje faaliyetleri ve çıktıları ile ilgili olarak kadın-erkek cinsiyetine göre ayrılmış verilerin toplanması ve bu verilerin başlangıç/ilerleme/ara/nihai raporlarda ve Yönlendirme Komitelerinde ve izleme görevleri sırasında sunulması sağlanacaktır. Mantıksal Çerçevede, uygun olduğunda, kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış göstergeler belirlenecektir. Kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılmasına, aşağıdakiler gibi somut eylemlerle ulaşılması hedeflenmektedir:

- Yukarıda tanımlanan bağlamdaki zorlukların ve ilgili dezavantajlı grupların (mümkün olduğunda, faaliyetlerin başında) teşhis edilmesi;
- Kadın-erkek eşitliğine duyarlı politikalara ve eylemlere yönelik bilgi sağlamak amacıyla iklim değişikliği ve çevresel bozulmanın kadın-erkek cinsiyetine göre farklılaştırılmış etkilerine ilişkin veri toplamayı iyileştirmek amacıyla, uygulanabilir olduğunda, eylem faaliyetlerinde kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış verilerin toplanması;
- Çıktılarda kadın-erkek eşitliği perspektifinin sistematik olarak dahil edilmesi (özellikle, varsa belirlenen tüm zorluklara karşı dezavantajlı grupların dayanıklılığını artırmaya yönelik katkılar dahil);

eylem boyunca ve politika tasarımının ve eğitimlerin her aşamasında düzenlenen etkinlikler dahil olmak üzere, faaliyetlerin her türlü etkinliğinde, paydaşların kadın-erkek olarak dengeli temsilinin sağlanması,

- Koordinasyon birimleri ve teknik destek ekipleri gibi, faaliyetlerin uygulanmasında ve yönetiminde kadınların ve erkeklerin daha dengeli katılımının sağlanması ve/veya teşvik edilmesi;
- Bazı çıktılar, kadınların toplumda ve ekonomide daha fazla gelişmesine olanak verecek eşit fırsatlara sahip olmalarını da sağlayabilir. Dolayısıyla bu eylem, özellikle kadınların güçlendirilmesine odaklanarak, kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılmasına katkıda bulunacaktır.

Engellilik

Bölüm 1.1'de tanımlanan OECD Engellilik DAC kodlarına göre, bu eylem D0 olarak etiketlenmiştir. Bu, eylemin engelli kişilerin dâhil edilmesiyle ilgili olarak değerlendirilmediği anlamına gelmektedir. Yine de engelli kişilerin projeye diğer tüm katılımcılarla aynı düzeyde erişimi, faaliyetlerin hassas bir şekilde tasarlanmasıyla sağlanacaktır.

Afet Riskini Azaltma

Türkiye'deki şehirlerin iklim nötrlükleri, dayanıklılıkları ve akıllı uygulamaları konusunda desteklenmesi, yerel yönetimlerin afet riskini azaltma kapasitelerini artırmalarına olanak sağlayacaktır. İklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine bağlı olarak afet riskleri de dikkate alınacaktır.

Azınlıklar ve Hassas Gruplar:

"Pencere 3, Tematik Öncelik 1 - Çevre ve İklim Değişikliği" kapsamındaki bu Eylemin, temel alt sektörlerin genel olarak iyileştirilmesini hedefleyen çevresel konuları ele alacağı göz önünde bulundurulduğunda, sonuçları, tüm dezavantajlı sosyal gruplar da dahil olmak üzere tüm vatandaşlar için yararlı olacaktır. Ayrıca doğa koruma ve iklim eylemleri, yoksullnğun azaltılmasına yardımcı olacak ve ekonomik faaliyet potansiyelini artıracaktır.

3.4. Riskler ve Varsayımlar[15]

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
5- İletişim ve bilgilendirme	Eylemin uygulanması sırasında ilgili kurumlar arasında yetersiz iletişim ve işbirliği	Orta	Yüksek	Lider Kurum, ilgili idari yapılar arasında iyi bir işbirliği ortamının oluşturulmasına öncelik verecektir. Tüm nihai faydalanıcılar, katılımcı sürecin faydaları hakkında bilgilendirilecek ve faaliyetleri sırasında paydaşlarıyla iyi bir işbirliği ortamı oluşturmaları için teşvik edilecektir.
1- Dış ortam	Yerel paydaşlarda, özellikle belediyelerde ve (Sivil Toplum Kuruluşlarında)/(Hüküm et Dışı Kuruluşlarda) yönetim değişikliği	Yüksek	Düşük	Lider Kurum, Eylemin yararlarının tüm paydaşlara iletilmesinde azami özeni gösterecek ve onların faaliyetlerde aktif olarak yer almalarını teşvik edecektir. Ayrıca, bu gibi durumlarda verimli işbirliğinin devamını sağlamak için mutabakat zaptı veya benzeri belgeler hazırlanacaktır.

[15] Kat.: Kategori, Ols.: Olasılık (Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük) ve Etk.: Etki (Y: Yüksek, O: Orta, D: Düşük)

2 - Planlama, süreçler ve sistemler	Başta yönlendirme ve izleme komitelerinde temsil edilenler olmak üzere, kurumların görev değişikliği.	Orta	Düşük	Komitelerin üyelik yapısı, kurumların yetkilerine uygun olarak revize edilecektir.
1- Dış ortam	Proje süresince siyasi önceliklerin değişmesi	Orta	Orta	Toplantılarda herhangi bir yön değişikliğinin arzu edilirliğinin düzenli olarak teyit edilmesi ve politika çalışmalarının gerektiği gibi ulusal önceliklere göre uyarlanması
1- Dış ortam	Beklenmeyen olağanüstü durumlar (Afet, pandemi)	Orta	Orta	Faaliyetlerin detayları planlanırken olağanüstü durumlarla ilgili önlemlerin olasılığı mümkün olduğu ölçüde dikkate alınır. Tüm faaliyetler uzaktan eğitim, telekonferans vb. gibi alternatif yöntemlerin kullanılacağı şekilde tasarlanacaktır.
3- İnsan ve organizasyon	Yüksek personel devir hızı	Orta	Orta	İlgili kurumlardan, yedekleriyle birlikte aynı personelin görevlendirilerek TD faaliyetlerine katılması önemle talep edilecektir.
3- İnsan ve organizasyon	Ekolojik temelli kavramlarda kritik veri boşlukları.	Düşük	Orta	Bakanlık irtibat kişileri ve vekilleri, ilgili kurumlardan talep edilecek ve resmen görevlendirilecektir.
1- Dış ortam	Kötü hava koşullarının saha çalışmalarını engellemesi	Düşük	Orta	Kötü hava şartlarında, saha çalışmalarının günleri ve süreleri esnek bir şekilde ayarlanabilir.

Varsayımlar

Dış varsayım; AB'nin İklim Değişikliği ve doğa koruma alanlarında iş birliğine yönelik kararlılığını sürdürmeye devam ettiği ve Paris Anlaşması, BM Sürdürülebilir Kalkınma için 2030 Gündemi ve diğerleri gibi, İklim Değişikliği ve çevre konusundaki daha geniş kapsamlı uluslararası politikalarla ve küresel anlaşmalarla da uyumlu olarak, ulusal politikaların uyarlanmasını desteklemeye devam ettiği yönündedir. Sonuçla ilgili varsayımlar şunları içerir:

- Devam eden kararlılık; çevre ve iklim değişikliği kapsamındaki kilit öncelikleri ele almak için en üst düzeyde yönlendirilir ve koordine edilir;
- Gerekli yerel mali ve idari kaynaklar etkin ve verimli bir şekilde seferber edilir;
- Paydaşlar, eylemler boyunca katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya kararlıdır;
- Türkiye'nin iklim konusundaki iddialı hedefi yüksek seviyede korunur ve bu durum, özellikle gelecekteki İklim Kanunu ile iç politikalara yansıtılır.

Çıktı ile ilgili varsayımlar şunlardır:

- Birçok şehir, yeşil ve akıllı kentsel dönüşümlere ilgi gösterir ve Türkiye İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler Misyonu'nun bir parçası olmaya çalışır;
- Geliştirilen dokümanlara ve araçlara ilgili taraflarca ilgi gösterilir ve katkı sağlanır;
- Yerel paydaşların sürece aktif katılımı sağlanır;
- Koordinasyon mekanizmasına ilgili taraflarca ilgi gösterilir;
- Belediye personeli, kapasite geliştirme faaliyetlerine ilgi gösterir;
- Korunan alanların çoğunda hedef gruplarda belirli temel bilgiler mevcuttur;
- İlgili personel eğitilir ve eğitildikleri alanda çalışmaya devam eder;
- Paydaşlar yeterli destek sağlar;
- Farkındalık faaliyetleri kamuoyundan ilgi görür.

3.5. Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

PROJE YÖNTEMİ (Sonuçların 3 seviyesi / Göstergeler / Veri Kaynağı / Varsayımlar - faaliyet yok) [16]

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar	Göstergeler	Referans Değerler	Hedef	Veri kaynakları	Varsayımlar
Etki	Türkiye'yi iklim değişikliği etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum konusunda daha donanımlı ve dolayısıyla da iklim değişikliğine karşı daha dayanıklı hale getirmek ve daha iyi korunan bir çevre sağlamak.	1- Türkiye'nin ilk UKB'sinde (aynı zamanda UKNB olarak anılır) verilen referans senaryosuna kıyasla sera gazının göreceli azaltımı 2- Korunan Alanların Oranı	1- 2030 yılına kadar %21 oranında azaltım (UKNB) 2- %12,9 (2023)	1- 2030 yılına kadar %41 oranında azaltım (Türkiye'nin güncellenen ilk UKB'si) 2- %30 (2030)	1-UNFCCC veritabanı – Sera gazı profilleri (https://di.unfccc.int/ghg_profile_annex1) Türkiye'nin Güncellenen 1. UKB'si (https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2023-04/T%C3%9CRK%C4%B0YE_UPDATED%201st%20NDC_EN.pdf) 2- ÇŞİDB ve TOB'ninStratejik Planları	*Mevcut değil*
Sonuç	1. Yerel boyutun yanı sıra biyolojik çeşitlilik ve sağlık boyutları da dahil olmak üzere, Türkiye'nin iklim değişikliğinin etkilerini hafifletme ve iklim değişikliğine uyum sağlama kapasitesi iyileştirildi.	1.1. Yeşil, akıllı ve iklim proje süreçlerine sahip belediyeler oluşturularak, GCoM tarafından desteklenen girişimlere mümkün olduğunca yer verildi. 1.2. AB Misyonları ile ağ oluşturma ve işbirliği sağlandı.	1.1 0 (2022) 1.2 Hayır (2022)	1.1. 10 (uygulamanın sonu itibarıyla) 1.2 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.1. Program raporu ve model raporu 1.2 TBB raporları	Kentler programa isteklidir ve ilgi gösterir.

[16] Beklenen sonuçlara (Çıktılar, Sonuçlar, Etki(ler)) göre ilerlemeyi değerlendirmek için referans değerlere ve hedeflere ihtiyaç vardır. Bazı durumlarda, tasarım aşamasında bir referans değer bulunmayan göstergeler olabilecek olup, bu gibi istisnai durumlarda uygulamanın başlangıç aşamasında referans değer ve hedef tanımlanabilir. Örneğin, referans değerin tanımlanması için bir anket gerekli olduğunda bu durum ortaya çıkar.

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar	Göstergeler	Referans Değerler	Hedef	Veri kaynakları	Varsayımlar
		1.3. "İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Olumsuz Etkilerinin Azaltılmasına Yönelik Ulusal Program ve Eylem Planı" çerçevesinde vektör kaynaklı risklerle ve aşırı hava koşullarıyla mücadele hedefleri[17] önemli ölçüde ele alındı.	1.3. Hayır (2022)	1.3. Evet (2030)	1.3. Sağlık Bakanlığı Faaliyet/Performans raporları	Gerekli yerel mali ve idari kaynaklar etkin ve verimli bir şekilde seferber edilir. Çalışmalar ve paydaşların, eylemler boyunca katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya olan kararlılığı devam eder.
		1.4. Uyarlamalı yönetim planlarının uygulandığı korunan alan sayısı	1.4. 0 (2023)	1.4. 2 (2030)	1.4. Bakanlık Raporları	Türk politikasının, AB katılım sürecini sürdürmeye olan kararlılığı devam eder.

[17]İklim değişikliğinin olumsuzluklarından hassas grupları ve sağlık personelini korumaya yönelik farkındalık yaratılması; sel, fırtına, aşırı sıcak ve soğuk hava koşulları ve yoğun yağışlar gibi aşırı hava olayları nedeniyle içme suyundan kaynaklanan halk sağlığı sorunlarının önlenmesi amacıyla çevre sağlığı müdahale planlarının oluşturulması ve vektör dağılım haritalarının oluşturulması gibi faaliyetlere karşılık gelmektedir.

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar	Göstergeler	Referans Değerler	Hedef	Veri kaynakları	Varsayımlar
Sonuçla İlgili Çıktı 1	1.1. Türkiye'deki Belediye Başkanları Küresel Sözleşmesi ile işbirliğinin artırılması ve desteklenen Ulusal politika gelişmeleri doğrultusunda, AB Uyum ve İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Misyonlarının yaklaşımının, yerel yönetimler için tanınan bir model olarak Türkiye için ülke çapında bir "İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler Misyonu"nu kapsayacak şekilde genişletilmesi.	1.1.1 Akıllı Şehir ve İklim Değişikliği Yerel Stratejisi ve Yol Haritası Olan Belediye Sayısı	1.1.1 0 (2022)	1.1.1. 10 (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.1.1. Proje raporları Sosyal medya verileri İmzalanan Şehir Sözleşmeleri	Birçok şehir "10 İklim-Nötr ve Akıllı Şehirler Programı"nın bir parçası olmak için ilgi gösterir.
		1.1.2. Kapasitesi artırılan belediye ve kişi sayısı	1.1.2 0 (2022)	1.1.2. 200 belediye 2 milyon kişi - kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış olarak (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.1.2. Proje raporları Sosyal medya verileri	Ulusal farkındalık kampanyası kamuoyunun dikkatini çekmiştir. Belediye personeli, kapasite geliştirme faaliyetlerine ilgi gösterir.
					1.1.3. Proje raporları	Yerel paydaşlar sürece aktif olarak katılım gösterir.
Sonuçla İlgili Çıktı 2	1.2. İklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkilerine karşı ilgili otoritenin müdahale ve azaltım, hazırlık ve başa çıkma kapasitesi iyileştirildi.	1.2.1 İklim değişikliğinin (aşırı hava olayları, kuraklık, sel, UV radyasyonu vb.) etkilerini azaltmak amacıyla bir çevre sağlığı müdahale planı ve veri tabanı ile taslak yanıt planı ve prosedürleri geliştirildi.	1.2.1 Hayır (2022)	1.2.1 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.2.1 Proje raporları	Geliştirilen dokümanlara ve araçlara ilgili taraflarca ilgi gösterilir ve katkı sağlanır.
		1.2.2 Aşırı iklim olaylarına etkili şekilde yanıt vermek için kurumlar içinde ve arasında yerleşik bir koordinasyon mekanizması geliştirildi	1.2.2 Hayır (2022)	1.2.2 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.2.2 Proje raporları	İlgili personel eğitilir ve eğitildikleri alanda çalışmaya devam eder.
		1.2.3 Geliştirilen metodolojiye göre seçilen illerde gerçekleştirilen pilot çalışma sayısı	1.2.3 0 (2022)	1.2.3 7 (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.2.3 Proje raporları	Koordinasyon mekanizmasına ilgili taraflarca ilgi gösterilir.
		1.2.4 İlgili otoritelerin eğittiği personelin kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış sayısı	1.2.4 0 (2022)	1.2.4 1500 (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.2.4 Proje raporları	

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar	Göstergeler	Referans Değerler	Hedef	Veri kaynakları	Varsayımlar
Sonuçla İlgili Çıktı 3	1.3 İklim değişikliğinin azaltılması ve iklim değişikliğine uyum sağlanması ile ilgili olarak korunan alanların yönetimi güçlendirildi.	1.3.1 KA'lara yönelik (kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılması vb.) tüm kesişen konuları kapsayan ulusal düzeyde uyarlanabilir bir yönetim stratejisi belgesi kabul edilmeye hazırdır.	1.3.1 Hayır (2022)	1.3.1 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.3.1 Proje raporları	Korunan alanların çoğunda hedef gruplarda belirli temel bilgiler mevcuttur.
		1.3.2 KA'lar için Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı kabul edilmeye hazırdır.	1.3.2 Hayır (2022)	1.3.2 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.3.2 Proje raporları	Paydaşların yeterli desteği olacak.
		1.3.3 Ulusal Ekosistem Tabanlı Mekânsal Planlama Stratejisi kabul edilmeye hazırdır.	1.3.3 Hayır (2022)	1.3.3 Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.3.3 Proje raporları	
		1.3.4 Hassasiyet değerlendirmesi yapılan KA'ların, hazırlanan ve ekosistem tabanlı mekânsal planlara entegre edilen Uyarlamalı Yönetim Planlarının sayısı	1.3.4 0 (2022)	1.3.4 2 (uygulamanın sonu itibarıyla)	1.3.4 Proje raporları	

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir finansman anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının akdedildiği tarihten itibaren 72 aydır.
Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlarda Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[18].

4.3.1. Akredite edilmiş bir kuruluş ile Dolaylı Yönetim[19]

Bu eylemin bir kısmı, aşağıdaki kriterler kullanılarak Komisyonun hizmetleri tarafından seçilecek olan, akredite edilmiş bir kuruluş ile dolaylı yönetim yoluyla uygulanabilir:
(i) merkezi düzeyde teknik bilgi ve deneyim ve kanıtlanmış proje yönetim kapasitesine sahip yerel yönetimler, (ii) AB tarafından finanse edilen projeleri yönetme ve yerine getirme, ulusal ve yerel düzeyde bilgi birikimine erişme ve bu bilgi birikimini yönlendirme konusunda başarılı geçmişe sahip operasyonel kapasite; Avrupa ve Türkiye'de varlık gösterilmesi (iii) iklim değişikliğinin insan sağlığına yönelik tehditleri ve sağlığı geliştirme fırsatları hakkında bilgi sağlama ve yayma konusunda deneyim, (iv) ulusal kapasiteleri güçlendirme ve iklim değişikliğinin olumsuz sağlık etkileriyle başa çıkmak için sağlık sistemlerinin dayanıklılığını ve uyum kapasitesini iyileştirme konusunda deneyim.

Bu kurum tarafından yapılacak uygulama, İklim Değişikliğinin insan sağlığı boyutunun ele alınmasını gerektirir.

4.3.2. IPA III Faydalanıcısı ile Dolaylı Yönetim

Bu eylemin bir kısmı, Türkiye Cumhuriyeti'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Eylemin yürütülmesinden sorumlu Yönetim Otoritesi (MA), ÇŞİDB, Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'dür (ABDİGM). Yönetim Otoritesi, IPA III faaliyetleriyle ilgili harcamaların yasallığı ve usule uygunluğundan, sağlam mali yönetimden, programlamadan, uygulamadan, izlemeden, değerlendirmeden, bilgilendirmeden, görünürlükten ve raporlamadan sorumludur.

MA, aşağıdaki politika yönetiminden sorumlu ara kurumların (IBPM) sektörel uzmanlığına ve teknik yeterliliğine güvenir: Türkiye Belediyeler Birliği (TBB), ÇŞİDB / Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM)/ ÇŞİDB. Bu kurumlar, eylemin sağlam mali yönetimini sağlar.

İhale çağrıları, teklif çağrıları, sözleşmeler yapılması, sözleşme yönetimi, ödemeler ve gelir işlemleri gibi bütçe uygulama görevleri için, aşağıdaki mali yönetimden sorumlu ara kurum (IBFM) yetkilendirilecektir:

---

[18] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

[19] Seçilen kuruluşla katkı sözleşmesinin imzalanması, gerekli kurumsal uyumluluk değerlendirmesinin tamamlanmasına bağlıdır.

ÇŞİDB/ABDİGM bünyesindeki Avrupa Birliği Yatırımları Daire Başkanlığı. Bu kurum, harcamaların yasallığı ve usule uygunluğunu sağlar.

4.4. İhaleler ve hibeler için coğrafi uygunluk kapsamı

İhale ve hibe verilme usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve ana düzenlemede tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi, aşağıdaki hükümlere bağlı olmak şartıyla, uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkeler ve bölgelerin piyasalarında hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının uygulanmasının bu eylemin gerçekleştirilmesini imkânsız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir (NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 28(10) maddesi).

4.5. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	AB katkısı (EUR olarak tutar)	Gösterge niteliğindeki üçüncü taraf katkısı, tanımlanan para biriminde
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.3		
Çıktı 1.1 ve 1.3 İçerik:		
Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.2.	**8 000 000**	-
Çıktı 1,2 İçerik:		
Akredite edilmiş bir kuruluş ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1.	**3 000 000**	-
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	başka bir Karar'ın kapsamında olabilir	Mevcut değil
Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi – bkz. bölüm 6	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır	Mevcut değil
Beklenmedik harcamalar	-	Mevcut değil
Toplam Tutarlar	**11 000 000**	-

4.6. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Çevre ve İklim Değişikliği alanında Yönetim Otoritesi (MA), ÇŞİDB bünyesindeki Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'dür. ÇŞİDB ayrıca Fasıl 27 Çevre ve İklim Değişikliği kapsamındaki sektörlerin çoğu için koordinatör olarak hareket etmektedir. Faaliyetlerin IBPM'leri; Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) (Avrupa Birliği Başkanlığı (Dışişleri Bakanlığı), İklim Değişikliği Başkanlığı ve ÇŞİDB'nin Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü (CBSGM) ile yakın işbirliği içinde), Sağlık Bakanlığı (SB)/Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü ve ÇŞİDB/Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü'dür (TVKGM).

İhale çağrıları, teklif çağrıları, sözleşmeler yapılması, sözleşme yönetimi, ödemeler ve gelir işlemleri gibi bütçe uygulama görevleri için, aşağıdaki mali yönetimden sorumlu ara kurum (IBFM) yetkilendirilecektir: ÇŞİDB/ABDİGM bünyesindeki Avrupa Birliği Yatırımları Daire Başkanlığı. Bu kurum, harcamaların yasallığı ve usule uygunluğunu sağlar.

Bu eylem belgesinde tanımlanan her bir faaliyet, faaliyetlerin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi için kendi yönetim birimlerini kuracaktır. Faaliyetlerin günlük yönetimi ve koordinasyonu, Eylem Koordinasyon

Birimleri (ACU) tarafından yürütülecektir. Projenin tüm faaliyetleri ile ilgili olarak, IBPM'leri, IBFM'yi ve Eş Faydalanıcıları TD ekibiyle bir araya getiren bir birim olan ACU ile koordine edilecektir.

Her bir faaliyet için bir Yönlendirme Komitesi (SC) kurulacak ve bu komite esas olarak MA, IBPM'ler, IBFM, faaliyetlerin Eş Faydalanıcıları, Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC), Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (EUD) temsilcilerinden oluşacaktır. SC, faaliyet uygulamasına ilişkin üst düzey stratejik rehberlik ve gözetim sağlayacak danışma birimi olarak hareket edecektir. SC, düzenli aralıklarla ve ayrıca gerekli görüldüğünde toplanacaktır.

Ayrıca, AB tarafından sağlanan fonların etkin yönetimi açısından en yüksek karar alma platformlarından biri olan Sektörel İzleme Komitesi (SMC); programlama, uygulama ve izleme sırasında karşılaşılan sorunları çözmek için düzenli olarak toplanacak ve fonların etkin kullanımına ilişkin tavsiyelerde bulunacaktır. SMC, esas olarak Komisyon/AB Türkiye Delegasyonu, MA, IBPM'ler, IBFM, Eş Faydalanıcılar, faaliyetlerin paydaşları, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, NIPAC ve gerektiğinde ilgili bölüme özel bakanlıkların temsilcilerinden oluşacaktır.

Sektörel İzleme Komitesinin işlevleri şu şekildedir:

- Programın belirli hedeflerine ulaşma yolunda kaydedilen ilerlemeyi temel belgeler ışığında her toplantıda gözden geçirmek.
- Uygulama sonuçlarını, özellikle her bir öncelik ekseni için belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını ve önlemleri ve ara değerlendirmeleri her toplantıda incelemek.
- Uygulamaya ilişkin sektörel yıllık ve nihai raporları incelemek.

SMC, ÇŞİDB'nin girişimiyle yılda en az iki kez toplanacaktır. Takip edilecek konular, iki Komite toplantısı arasındaki süreyi kapsayacak ve Komite Üyeleri bu konulara ilişkin mevcut durum hakkında bilgilendirilecektir.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

Faaliyetlerin Yönetim Otoritesi ve IBPM'leri/Eş Faydalanıcıları/Paydaşları aşağıda belirtilmiştir;

Faaliyet Numarası-İsim	**Yönetim Otoritesi**	**IBPM/Eş Faydalanıcılar/Paydaşlar**
1- Türkiye için İklim-Nötr, Akıllı ve Dayanıklı Şehirler	ÇŞİDB/AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü (ABDİGM)	IBPM: Türkiye Belediyeler Birliği (TBB) Eş Faydalanıcılar - AB Başkanlığı/ Dışişleri Bakanlığı - İklim Değişikliği Başkanlığı/ ÇŞİDB - CBSGM/ ÇŞİDB - TÜBİTAK Diğer paydaşlar: ÇŞİDB Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, Vilayetler Birliği, AFAD, İLBANK, Belediyeler
2- Sağlık Bakanlığı'nın İklim Değişikliğinin Sağlık Üzerindeki Olumsuz Etkilerini Azaltma Kapasitesinin Güçlendirilmesi	ÇŞİDB/ ABDİGM	IBPM: Halk Sağlığı GM / SB Paydaşlar: ÇŞİDB Meteoroloji Genel Müdürlüğü, AFAD
3- Ekosistem Tabanlı Planlama Yaklaşımı ve Kapasite Geliştirme Yoluyla İklim Değişikliğinin Korunan Alanlar	ÇŞİDB/ ABDİGM	IBPM: Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü (TVKGM) / ÇŞİDB Paydaşlar: GDEM, GDSP, GDEIAPI, ÇŞİDB Meteoroloji Genel Müdürlüğü, TOB'nin Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, KTB'nin Kültür Varlıkları ve

Faaliyet Numarası-İsim	Yönetim Otoritesi	IBPM/Eş Faydalanıcılar/Paydaşlar
Üzerindeki Etkilerinin Yönetimi		Müzeler Genel Müdürlüğü, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, MoENR, Belediyeler, Sivil Toplum Kuruluşları/Hükümet Dışı Kuruluşlar, Araştırma Merkezleri, Üniversiteler

4.7. Ön koşullar

Mevcut değil

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulanmasının teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacaktır ve bu süreç, uygulayıcı ortağın/faydalanıcı ülkenin sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak/faydalanıcı ülke, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her rapor, eylemin uygulanmasının, karşılaşılan zorlukların, yapılan değişikliklerin ve aynı zamanda, mantıksal çerçeve matrisi (proje yöntemi için) ve ortağın stratejisi, politikası veya reform eylem planı listesi (bütçe desteği için) referans olarak kullanılarak, ilgili göstergeler vasıtasıyla ölçülen, sonuçlara (Çıktılar ve doğrudan Sonuçlar) ulaşma derecesinin doğru bir açıklamasını içerir. Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, analiz ve izleme için roller ve sorumluluklar:

- Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, NIPAC Ofisi ve finansal izleme için NAO Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi vermeyi amaçlayan verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, müdahaleden sorumlu kurum(lar)ın, eylemin tüm aşamalarında hazırlanan tüm ilgili bilgileri ve belgeleri, talep edildiğinde, NIPAC ve NAO ile paylaşması gerekmektedir.
- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle bağlantılandırılmasına ilişkin DG NEAR yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeyi ve destek sağlamayı amaçlar:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (ROM)

  Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek proje izleme süreci

gerçekleştirebilir. Bu gözden geçirme incelemeleri eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

Faaliyetlerin uygulanmasını ve eylem belgesindeki göstergelere göre sonuçların elde edilmesini yönlendirmek, izleme bulgularını (ROM bulguları dâhil) müzakere etmek ve uygun olduğu üzere düzeltici eylemler kararlaştırmak için faaliyet düzeyinde Yönlendirme Komiteleri kurulacaktır. Yönlendirme Komiteleri, AB Delegasyonu, MA, IBPM, IBFM, NIPAC Ofisi temsilcileri ve diğer ilgili paydaşlardan oluşacaktır.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya bileşenleri için bağımsız danışmanlar aracılığıyla faydalanıcı ülke tarafından değerlendirme(ler) yapılabilir. Değerlendirmeler; planlamanın/programlamanın, izlemenin ve değerlendirmenin ilişkilendirilmesine yönelik DG NEAR kılavuzlarında belirtildiği şekilde gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda, ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, ihale ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

Eylem, AB eylemleriyle uyumu ve Türkiye'nin Paris Anlaşması'na ve diğer uluslararası anlaşmalara ve ortak hedeflere olan bağlılığım destekleyecektir. MA'nın koordinasyonunda, eylem aşağıdaki şekilde tasarlanmış gerekli sürdürülebilirlik önlemleri ile uyumlu olacaktır. IBPM, bu eylemde hazırlanacak mevzuatın yürürlüğe koyulması için gerekli çalışmaları yapacak ve geliştirilen tüm çıktılardan yararlanacaktır. Hazırlanacak politika kılavuzu ile stratejik dokümanlar ve tavsiyeler de benzer şekilde takibi ve uzun vadeli sürdürülebilirliği destekleyecektir. Örneğin, eylem kapsamında hazırlanan ilgili stratejilerin ve planların belediye meclislerinde kabul edilerek, söz konusu belediyelerin temel belgeleri olarak kullanılması hedeflenmektedir. Eğitim faaliyetleri bu eylemin ayrılmaz bir parçasını teşkil etmekte olup, ilgili olduğu durumlarda eğitmen eğitimlerine de yer verilecektir. Bu entegrasyon, proje sonuçlarını iyileştirecek ve kalan proje başarılarının etkisini ve sürdürülebilirliğini koruyacaktır. Örneğin; sağlık etki değerlendirmesi

eğitimleri, iklim değişikliği gibi önemli kaygıların gelecekteki sağlık politikalarında dikkate alınmasını sağlamak için değerli bir araç görevi görecektir. Eylem kapsamında geliştirilecek eğitim modülleri ve eğitim belgeleri proje tamamlandıktan sonra etkin bir şekilde kullanılacaktır. Veritabanlarına yatırım, gelecekteki çalışmaları güçlendirecek, verilerin daha iyi paylaşılmasına ve bunun sonucunda analiz ve uygulamada iyileştirmelere olanak sağlayacaktır. Eylem kapsamında oluşturulan yapılar, platformlar ve kapasiteler sürdürülecek ve gerektiğinde IBPM tarafından daha da geliştirilecektir. Geliştirilen kurumsal kapasitenin sürdürülebilirliği için, geliştirilen teknik dokümanlar, tüm eğitim materyalleri ile el kitapları, kılavuzlar ve bilgiler gelecekte kolayca erişilebilecek ve güncellenebilecek bir ortamda tutulacaktır. Kamuoyunun bilinçlendirilmesi, prosedürler, veri tabanları, pilot çalışmaların yaygınlaştırılması, medya kampanyaları vb. ile sürdürülebilirlik güçlendirilecektir.

Ek 1: OPSYS'DE RAPORLAMA İÇİN BİRİNCİL MÜDAHALE SEVİYESİNİN TANIMLANMASI

Birincil müdahale[20] (proje/program); gelişim, değişim veya ilerleme sağlamayı amaçlayan mantıksal bir çerçeve içinde yapılandırılmış tutarlı sonuçlar bütünüdür. Birincil müdahalenin düzeyinin belirlenmesi şunları sağlayacaktır:

- ✓ Bu Eylemlerin veya Sözleşmelerin, doğrudan raporlanabilir gelişim sonuçları üretmeyen ve destek kuruluşları olarak tanımlananlardan (denetimler, değerlendirmeler gibi) ayırt edilmesi;
- ✓ Eylemlerin ve/veya Sözleşmelerin beklenen ortak bir sonuçlar zincirine göre ifade edilmesi ve böylece performansın daha verimli ve toplu bir şekilde izlenmesini ve raporlanmasını mümkün kılmalarının sağlanması;
- ✓ Tüm sonuç doğuran Eylemlerin ve Sözleşmelerin eksiksiz ve kapsamlı bir haritalamasına sahip olunması.

Lütfen aşağıdaki bölümü doldurduktan sonra bu kutuyu silin.
Birincil Müdahaleler, her eylemin tasarımı sırasında sorumlu servis (Delegasyon veya Genel Merkez Operasyonel Birimi) tarafından belirlenir.
Seçilen Birincil Müdahale düzeyi (doğrudan OPSYS üzerinden) değiştirilebilir ve değişiklik, eylem belgesinde değişiklik teşkil etmez.

Lütfen sol taraftaki sütunda Birincil Müdahale(ler) düzeyi için dört olası seçenekten birini seçin.
'Eylemler grubu' düzeyinde, aynı Birincil Müdahaleye ilişkin mevcut eyleme ve diğer eylem(ler)e referanslar ekleyin.
'Sözleşme düzeyi' ve 'Sözleşmeler grubu' için, ilgili bütçe kalemlerine referansı/referansları madde 4.5, Gösterge Niteliğindeki Bütçe'ye ekleyin.

Mevcut Eylem'de aşağıdaki tanımlar geçerlidir:

Eylem düzeyi (örneğin Bütçe desteği, Harmanlama)		
☒	Tekil eylem	Mevcut eylem: mevcut eylemdeki tüm sözleşmeler
Eylemler grubu düzeyi (örneğin: i) tamamlayıcı durumlar, ii) bir programın ikinci, üçüncü, vb. aşamaları)		
☐	Eylemler grubu	Eylem referansı (CRIS#/OPSYS#): <Mevcut eylem> <Diğer eylem>
Sözleşme düzeyi (örneğin, Hibeler, Katkı Sözleşmeleri, bütçede belirlenen, öngörülen bireysel yasal taahhütlerin, aynı Eylem Belgesi'nin parçası olsalar bile, farklı mantıksal çerçevelere sahip olacağı herhangi bir durum)		
☐	Tek Sözleşme 1	<Öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme)>
☐	Tek Sözleşme 2	<Öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme)>
☐	Tek Sözleşme 3	<Öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme)>

[20] OPSYS'deki terimler arasında tutarlılık sağlamak amacıyla, DG INTPA, DG NEAR ve FPI, "Eylem" ve "Müdahale" dahil olmak üzere 5 temel terimi uyumlu hale getirmiştir; burada "Eylem", bir Komisyon finansman Kararı'nın içeriği (veya içeriğinin bir parçası) iken, "Müdahale", AK'nin sahadaki operasyonlarının operasyonel takibi için etkili bir seviye oluşturan tutarlı bir faaliyetler ve sonuçlar kümesidir. Müdahale kavramı hakkında daha fazla bilgi için bknz.: *[bağlantıya erişmek için AB Girişi yapılması gereklidir].*

	(...)	
Sözleşmeler grubu düzeyi (örneğin: i) program tahminleri dizisi, ii) bir Eylem Belgesi'nin birçok öngörülen bireysel yasal taahhüt öngördüğü durumlar (örneğin, mevcut dört sözleşmeden birinin Teknik Destek sözleşmesi ve bunlardan ikisinin, bir teknik destek sözleşmesi ve bir katkı sözleşmesi olduğu ve bunların aynı hedefleri hedeflediği ve birbirini tamamladığı durumlar, iii) orijinal sözleşmeyle aynı mantıksal çerçeveyi paylaşan müteakip sözleşmeler)		
☐	Sözleşmeler grubu	<öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme) 1> <öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme) 2> <öngörülen bireysel yasal taahhüt (veya sözleşme) #>

TR

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.4

Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında yol güvenliğinin iyileştirilmesine yönelik Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI
Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında yol güvenliğinin iyileştirilmesi** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı[1]: ACT-62304
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP) **EIP Öncü Projesi**	Hayır Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	
Pencere ve tematik öncelik	Pencere 3: Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık Tematik Öncelik 2: Ulaşım, dijital ekonomi ve toplum ve enerji

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKAlar)	Ana SKA 3 Her yaştan herkes için sağlıklı yaşamı sağlamak ve refahı desteklemek (3.6 2020 yılına kadar, dünya genelinde trafik kazalarından kaynaklanan ölümlerin ve yaralanmaların sayısını yarıya indirmek); İkincil SKA 11 Şehirleri ve insan yerleşimlerini kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirmek (11.2 2030 yılına kadar, özellikle toplu taşıma sistemini genişleterek, kırılgan durumda olanların, kadınların, çocukların, engellilerin ve yaşlıların ihtiyaçlarına özel dikkat göstererek, herkes için güvenli, uygun maliyetli, erişilebilir ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine erişim sağlamak ve yol güvenliğini iyileştirmek)
DAC kodu/kodları	Ana DAC Kodu: 21020 Kara yolu ulaşımı- %40 21081 Taşımacılık ve depolama alanında eğitim ve öğretim- %30 21010 Ulaştırma politikası ve idari yönetim- %30
Ana Dağıtım Kanalı	Merkezi Yönetim – 12001
Hedefler	☐ İklim ☐ Cinsiyet ☐ Biyolojik Çeşitlilik

İşaretçiler (DAC formundan)

Genel politika hedefi	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☐	☒	☐
Çevreye yardım	☐	☒	☐
Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☒	☐
Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☒	☐	☐
Afet Riskini Azaltma	☒	☐	☐
Engellileri içerme	☐	☒	☐
Beslenme	☒	☐	☐
RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
Biyolojik çeşitlilik	☒	☐	☐
Çölleşmeyle mücadele	☒	☐	☐
İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☒	☐	☐
İklim değişikliği adaptasyonu	☒	☐	☐

İç İşaretçiler ve Etiketler

Politika hedefleri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
EIP	☒	☐	☐
EIP Öncü Projesi	EVET		HAYIR

	☐	☒
Etiketler[2]:	EVET	HAYIR
Ulaşım	☐	☒
Enerji	☐	☒
Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐	☒
Dijital	☐	☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐	☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐	☒
Sağlık dayanıklılığı	☐	☒
Göç ve hareketlilik	☐	☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐	☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐	☒
Diğer	☐	☒

Dijitalleşme	☐	☒	☐

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
dijital yönetişim	☒	☐
dijital girişimcilik	☐	☒
dijital beceriler/okuryazarlık	☒	☐
dijital hizmetler	☒	☐

Bağlantısallık	☒	☐	☒

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
enerji	☐	☒
ulaşım	☒	☐
sağlık	☐	☒
eğitim ve araştırma	☐	☒

Göç	☒	☐	☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☒	☐	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15.02 01 01.01 Toplam tahmini maliyet: 4.500.000 AVRO Toplam AB bütçesi katkısı 4.500.000 AVRO; bunun 4.500.000 AVRO'su IPA III faydalanıcısı ile dolaylı yönetim için
YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Proje yöntemi Türkiye Cumhuriyeti ile **dolaylı yönetim**
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, finansman anlaşmasının sonuçlanma tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman anlaşmasının sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti [3]

Eylemin genel hedefi (Etki), Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Politika Çerçevesi 2021-2030 bağlamında yol güvenliğini iyileştirmektir.

Bu amaçla, iki müdahale alanı belirlenmiştir: Biri, sürücü belgesi eğitimi ve sınavları, profesyonel sürücülerin belgelendirilmesine yönelik eğitim ve sınavlar ve özellikle çocuklara yönelik olmak üzere tüm yol kullanıcılarının bilinçlendirilmesi hakkındadır; diğeri ise kara yolu trafik kazalarına ilişkin veri yönetim sisteminin kurulmasına odaklanmıştır.

Bu Eylem, Pencere 3 kapsamındaki enerji ve ulaştırma sektörlerine ilişkin IPA III Programlama Çerçevesi'nin genel hedefine, yani "çevre korumayı güçlendirerek, azaltıma katkıda bulunarak, iklim değişikliğine karşı dayanıklılığı artırarak ve düşük karbonlu ve döngüsel ekonomiye geçişi hızlandırarak yeşil gündemi teşvik etmek ve IPA III faydalanıcılarının AB'ye ve daha geniş küresel pazara olan ve ayrıca kendi aralarında olan

[3]Bu AD altında birleştirilen iki eylem/destek alanı birbirini tamamlayıcı nitelikte olup belirlenen Etkiyi sağlayacak olsa da, bu belgenin okuyucularına daha kolay bir okuma imkanı ve mantıksal akış sağlamak amacıyla, AD'nin aşağıdaki bölümleri altındaki anlatı kısımları, bu 2 eylem/destek alanının başlıkları altında sınıflandırılmış bir şekilde sunulmuştur.

etmek ve IPA III faydalanıcılarının AB'ye ve daha geniş küresel pazara olan ve ayrıca kendi aralarında olan bağlantısallıklarını artırmanın yanı sıra dijital ekonomiyi ve toplumu geliştirmek" hedefine katkıda bulunacaktır. Ayrıca, "IPA III'ün, özellikle kara yolu ulaşımında olmak üzere, ulaşım emniyeti ve güvenliği ile kara yolundaki ölümleri ve ciddi yaralanmaları azaltmaya yönelik AB gereklilikleri ve hedefleri doğrultusunda yolcuların haklarına odaklanacağı" ifade edilmektedir.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları

Eylem Türkiye'de yürütülecektir.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

DA (Destek Alanı) #1: Trafik ve Sürücü Eğitimi

Yol güvenliğini artırmanın en önemli yollarından biri eğitimdir. Güvenli yol ortamının, sürdürülebilir ulaşımın ve vizyon sıfır stratejisinin sağlanmasında tüm sürücülerin rolü büyüktür. Yol güvenliği stratejisinin etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamak için çocuklara ve gençlere yönelik yol güvenliği ve trafik eğitimi de büyük önem taşımaktadır.

Bu alanda üç ana hedef grup belirlenmiştir: sürücüler, profesyonel sürücüler ile yolcular, yayalar ve bisiklet, paten ve scooter kullanan gençler gibi diğer tüm kara yolu kullanıcıları. Kara yolu ölümlerini azaltmaya yönelik stratejik yaklaşımı belirlemek için, hedef grupların eğitilmesi, müdahale mantığının kritik bir unsurudur. Ayrıca, Türkiye nüfusunun yaklaşık %30'una denk gelen 19 milyondan fazla öğrenci, Milli Eğitim Bakanlığı'na (MEB) bağlı okullarda öğrenim görmektedir. Bu bağlamda, okullarda düzenlenen etkinlikler; veliler, öğretmenler, gençler, çocuklar ve diğer tüm kara yolu kullanıcıları olmak üzere ülke genelindeki tüm paydaşlara etkili bir şekilde ulaşmaktadır.

Öte yandan, yük veya yolcu taşımacılığında belirli kara yolu taşıtlarında çalışan profesyonel sürücülerin eğitimi, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından akredite edilen, gözetimi gerçekleştirilen, desteklenen ve denetlenen, Özel Ulaştırma Hizmetleri Mesleki Eğitim Kursları (okulları) (Türkiye'de SRC Kursları olarak adlandırılır) tarafından sağlanmaktadır.

Bu bağlamda, MEB, bu Eylem aracılığıyla, Türkiye'de trafik ve sürücü eğitimini çeşitli araçlarla ve farklı ulaşım kullanıcılarını hedefleyerek güçlendirecektir.

Eylem, özellikle kara yolu taşımacılığının güvenliğine ilişkin olanlar olmak üzere, ulaştırma sektörüne ilişkin ulusal stratejik belgelerde yer alan stratejik hedeflerin uygulanmasında karşılaşılan zorlukların ele alınmasını sağlayacaktır. İlave olarak, **Türkiye'nin On Birinci Kalkınma Planı ve Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı (2023-2023),** iyi tanımlanmış hedefler aracılığıyla, özellikle yol güvenliğine vurgu yaparak dengeli bir ulaştırma sisteminin güçlendirilmesine odaklanmaktadır.

AB-Türkiye katılım süreciyle ilgili olarak Komisyon, **2022 Türkiye Raporu'nda,** " *Sürdürülebilir Kentsel Hareketlilik Planları hazırlayan Türkiye kentlerinin sayısının artırılması ve yol güvenliğine ilişkin vizyon sıfır yaklaşımının uygulanmasına devam edilmesi" tavsiyesinde bulunmuştur;* dolayısıyla **Türkiye'nin 2021-2024 Stratejik Cevap Belgesi'nde yol güvenliğinin artırılması bir kez daha vurgulanmıştır.**

Türkiye'de kara yolu trafik güvenliği konusu sosyoekonomik açıdan ek bir sorun teşkil etmektedir. Sorunun çözümüne yönelik olarak, 3 Şubat 2021 tarihinde, Kara Yolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi (2021-2030) ve Kara Yolu Trafik Güvenliği Eylem Planı (2021-2023) hakkında 2021/2 sayılı Cumhurbaşkanlığı Genelgesi yayımlanmıştır. Buna paralel olarak, **MEB 2019-2023 Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda**, "*motorlu taşıt sürücüleri kurslarının eğitim ve sınav standartlarının yükseltilmesi"* vurgusu yer almaktadır.

DA#2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sisteminin (ASYA) Geliştirilmesi ve Uygulanması

Avrupa yollarındaki yol güvenliği sorunlarını belirleyip ölçmek ve yol güvenliği önlemlerinin etkinliğini değerlendirmek için güçlü bir araç sağlamak amacıyla, Avrupa Birliği Üye Devletleri CARE Sistemi'ni kullanmaktadır. Bu bağlamda, Avrupa'da karşılaştırılabilir trafik kazası verilerinin mevcut olmasını sağlayacak şekilde, asgari düzeyde standartlaştırılmış veri ögeleri setinden oluşan Ortak Kaza Verileri Seti (CADaS) önerisi geliştirilmiştir. Benzer şekilde, Kısaltılmış Yaralanma Ölçeği (AIS) şiddet puanı, 1 ile 6 arasında bir sıra ölçeğini temsil etmektedir (1, küçük çaplı bir yaralanmayı, altı ise maksimum düzeyde bir yaralanmayı gösterir). AIS'de 3 veya daha yüksek puan alan bir yaralanma geçiren bir kazazede, klinik olarak ağır yaralı (MAIS3+) olarak sınıflandırılır. MAIS3+, sağlık sistemine kabul edilen (kaza sonrası müdahale), trafik kazası kazazedelerine ve ağır yaralanmalara ilişkin verilerin ve polise bildirilen kara yolu trafik kazalarındaki kazazedelere ilişkin verilerin toplanması için uygulanır.

AB müktesebatına ve standartlarına uyum kapsamında, Türkiye'deki mevcut veri toplama sisteminin gelecekte CADaS'a dönüştürülmesini sağlayacak bir sistemin kurulması, Türkiye'nin ve AB ülkelerinin verilerinin karşılaştırılabilir olmasını sağlayacaktır. Bu süreçte, Sağlık Bakanlığı'nın da benzer uyum çalışmaları yürütmesi ve yaralanma tanımlarını MAIS 3+'ya uygun şekilde değiştirmesi gerekmektedir.

Eylem, AB müktesebatına ve standartlarına uyum kapsamında gerçekleştirilen kurumsal ve düzenleyici reformlarla ilişkili uzun vadeli ve sürdürülebilir sosyal ve ekonomik getiriler sağlayacaktır. Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Politika Çerçevesi 2021-2030 kapsamında yol güvenliğini artıracaktır.

Eylem, "stratejik ulaşım ve dijital ağlarla daha Bağlantılı bir Avrupa" politika hedefi ve ayrıca IPA III Programlama Çerçevesi (PF) ile uyumludur.

Türkiye yollarındaki kaza verilerinin doğru ve sistematik bir şekilde toplanması ve aynı zamanda AB standartlarına uygun bir veri tabanının oluşturulması, AB yol istatistiklerine değerli bir katkı sağlayacaktır. Türkiye, 2030 yılına kadar yaralanmaları %50 oranında azaltma yönündeki BM hedefini kabul etmiştir. Bu nedenle, bu Eylem'in temel odağı, yaralanmaları daha iyi sınıflandırarak veri toplayacak bir veri tabanı sistemi oluşturmaktır.

Ayrıca Eylem, Türkiye'nin On Birinci Kalkınma Planı'nın ve açıkça "Kara yolu trafik kazalarının önlenmesi ve kaza oluş biçimlerine karşı tedbirlerin geliştirilebilmesi için veri sistemlerinin sağlıklı olarak işletilmesi önem arz etmektedir." ifadesini içeren, Türkiye'nin Kara Yolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi'nin (2021-2030) hedeflerini de kapsayacaktır.

ASYA; yönetim, izleme ve planlama mekanizmalarını da içeren, işlevsel ve etkin bir veriye dayalı karar alma süreciyle daha fazlasını başarabilir. Dolayısıyla sürdürülebilir bir veri yönetimi ve yönetişim politikası, veri toplama, standardizasyon, versiyonlama, entegrasyon, birleştirme, depolama, analiz ve paylaşım gibi tüm adımları kapsayarak kritik bir rol oynayabilir.

Ayrıca sürekli bir izleme, değerlendirme ve iyileştirme mekanizmasının da oluşturulması gerekmektedir. Sistem, Reaktif ve Proaktif yaklaşımların bir arada değerlendirildiği, yol güvenliği önlemlerinin uygulanmasında etkili veri yönetimini ve karar destek yetkinliklerini sağlayacaktır.

Veri toplama yöntemlerinde süreçleri operasyonel olarak iyileştirecek yenilikçi çözümler hayata geçirilecektir. Bu yazılım uygulamaları, her bir kaza kayıt verisinin girdilerinin Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS) tabanlı dijital araçlarla sağlanmasıyla, veri girişi sürecindeki hataları en aza indirecektir. Benzer şekilde, sisteme anlık veri girişi sağlanarak günlük veya saatlik sorgulamalar da yapılabilir. Uygulama programlama arayüzleri aracılığıyla ilgili paydaşlarla otomatik veri entegrasyonları sağlanacaktır. Sistem, değerli bilgiler ve fikirler üretmek için son teknoloji makine öğrenimi ve görselleştirme teknikleri kullanılarak zenginleştirilecek ve böylece daha iyi karar alma süreçleri mümkün kılınacaktır.

2.2. Sorun Analizi

Kısa sorun analizi

Kara yolu trafiği ve güvenliğinin küresel ölçekte insanların yaşamını etkileyen en önemli konulardan biri olduğu göz önüne alındığında, Avrupa Yol Güvenliği Gözlemevi'nin Şubat 2023'te yayımladığı, AB'de yol güvenliğine ilişkin yıllık istatistik raporundaki verilere göre Türkiye'de kaydedilen trafik kazası ölümlerinin

sayısı çok yüksek. Buna göre, 2021 yılında Türkiye, trafik kazalarında toplam ölüm sayısı bakımından 5.362 (TÜİK, 2022) rakamıyla ilk sıralarda yer alırken, Fransa'da bu sayı 2.931, İtalya'da 2.875 ve Almanya'da 2.562 idi.

Öte yandan, yol güvenliğinin artırılması; yolların yapımı, trafik kurallarının uygulanması, insanların kurallara uyma konusundaki davranışları, trafik kazalarına ilişkin verilerin doğru yönetimi ve analizi vb. gibi çok yönlü bir konudur. Bu, farklı paydaşların birden fazla eylemini gerektirir.

Eylem, Türkiye'de yol güvenliğinin iyileştirilmesini ve özellikle yaralanmalı ve ölümlü kazaların yüksek olan sayısının azaltılmasını hedefleyecektir. Kazaları önlemenin ve yol güvenliğini artırmanın en etkili stratejisi, sürücü eğitim sisteminin iyileştirilmesine yatırım yapmak ve aynı zamanda tüm yol kullanıcılarının bilgi düzeyini artırmaktır.

Eylemin kapsayacağı ana paydaşların ve ilgili kurumsal ve/veya örgütsel konuların (yetkiler, potansiyel roller ve kapasiteler) belirlenmesi

Eylemler, tüm yol kullanıcılarına, özellikle acemi sürücülere ve profesyonel sürücülere sınav standartlarını, eğitim materyallerini ve eğitim ve belgelendirme süreci ile ilgili kalite çerçevesini geliştirerek kaliteli eğitimler sağlamak suretiyle, kazaları azaltma ve yol güvenliğini sağlama konusundaki ulusal stratejilerin hedeflerine ulaşılmasını temin etme amacıyla, doğrudan faydalanıcı olarak MEB'e ve İçişleri Bakanlığı'na destek sağlar. Eylemler, eğitim sistemini güncellemeye ve iyileştirmeye yönelik veri yönetim sistemini (ASYA) kullanarak eğitimcileri, değerlendiricileri ve özellikle çocuklar ve gençler olmak üzere tüm yol kullanıcılarını destekleyecektir.

Bir Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sistemi'nin (ASYA) geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik destek alanına göre, Türkiye'deki mevcut sorunlar şu şekilde tanımlanmaktadır:

- Veri toplama işlemi otomatik değildir. Verinin kalitesi her süreçte etkilenmektedir.
- Veri toplama ve alımı sırasında sistematik bir doğrulama mekanizması bulunmamaktadır. Bu durum yanıltıcı varsayımlara ve analizlere yol açmaktadır.
- Veri değerleri ve alanları tutarsızlıklar içermektedir.
- Veri modeli zamanla değiştiğinden uyumluluk ve versiyonlama sistemi güvencesi yoktur. Bu durum, özellikle değişikliklerin etkilerini analiz etme bakımından analiz sürecini etkilemektedir.
- Yol altyapı bilgileri GIS bilgileriyle ilişkilendirilmemekte ve bu, mekânsal analizlerin doğru yapılmasını engellemektedir. Yol sınıfı, şerit bilgisi, geometri, hız sınırı bilgisi gibi altyapıya ilişkin özellikler güvenilir değildir.
- Hava durumu bilgisi manuel olarak toplandığından hava durumu ilişkisinin doğru analizi yapılamamaktadır. Meteoroloji istasyonlarıyla, sensörlerle veya servislerle herhangi bir entegrasyon bulunmamaktadır.
- Yol varlık bilgileri manuel olarak toplanmaktadır ve bu da hataya açıktır.
- Veri toplamada ve analizinde bir yol segmentasyon mekanizması bulunmamaktadır. Bu durum, yüksek kaza yoğunluklu bölgelerin sınıflandırılması, yol segmenti bazında risk derecelendirmesini ve ağ güvenliği yönetimini engellemektedir.
- Bütünleşik bir varlık yönetimi ve entegrasyon mekanizması oluşturulmamıştır. Karşı tedbirlerin uygulanmasını kolaylaştırmak ve değerlendirmek için bir varlık yönetim sisteminin entegre edilmesi çok önemlidir.
- GIS tabanlı bir izleme ve analiz sistemi bulunmamaktadır. Kazaları, sıcak noktaları, kazaları etkileyen faktörlere ilişkin bilgileri, yol varlıklarını vb.'ni gösterecek şekilde farklı GIS katmanları olmalıdır.

- Sağlık, ulaştırma birimleri ve diğer kurumlar gibi ilgili taraflarla sürekli bir entegrasyon bulunmamaktadır.
- Karşı önlemleri veya maliyet-fayda analizlerini değerlendirmek için yeterli veri bulunmamaktadır. Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi gibi kaynaklardan gelen ek veriler entegre edilebilir.
- Kaza ile hız, hacim ve diğer kara yolu trafik özellikleri arasındaki ilişkinin karmaşık olgusunu değerlendirmek için yenilikçi veri toplama yöntemleri uygulanmalıdır.
- Makine öğrenimine ve büyük veriye dayalı yenilikçi yaklaşımlar, farklı müdahale senaryolarının geliştirilmesinde ve analiz edilmesinde uygulanabilir. Yukarıda bahsi geçen analiz ve verilerin yazılıma yüklenmesiyle, gelecekte yapılabilecek iyileştirmelere ve geliştirmelere yönelik önerilerde bulunan bir sistem elde edilebilir.

Bu özelliklere sahip bir sistemin kurulmasında verilerdeki tutarlılığın artırılması önemli rol oynamaktadır. Kaza verilerinin toplanmasında GIS tabanlı yazılımların kullanılması bu hedefe ulaşmada kritik bir adımdır. Bu sayede, dijitalleştirilmiş kazanın birçok alanı, zaman ve lokasyon bilgisine göre otomatik olarak getirilebilir. Otomatik olarak getirilemeyen alanların tutarlılığını artırmak amacıyla, kazaları sisteme işleyen kişilere bu alanların kategorik olarak ve kolay anlaşılabilir bir arayüzle sunulması önerilmektedir. GIS kabiliyetleri, kazaların yol ağı ve yol envanteri ile doğru bir şekilde ilişkilendirilmesini sağlayarak sistemin Proaktif analiz kapasitesini artıracak, aynı zamanda yüksek doğrulukta Reaktif analizler yapılmasını sağlayacaktır.

ASYA'nın yukarıdaki özellikleri içerecek şekilde geliştirilmesi, Avrupa Birliği'nin son dönemde Ağ Genelinde Yol Güvenliği Değerlendirmesi (NWA veya NRSA) kitapçıklarında vurguladığı, Reaktif ve Proaktif yaklaşımların birlikte değerlendirildiği metodolojilerin uygulanmasını kolaylaştırmak açısından oldukça önemlidir.

Çok yönlü bir konu olan yol güvenliği, kamu ve özel kuruluşlar ile Hükümet Dışı Kuruluşlardan oluşan çok sayıda paydaşı kapsamaktadır.

2.3. Çıkarılan Dersler

DA#1: Trafik ve Sürücü Eğitimi

MEB, sürücü eğitimleri ve sınavları ile ilgili mevzuatın hazırlanması sırasında, deneyim ve bilgi paylaşımına yönelik çalıştaylar düzenlemek amacıyla TAIEX gibi çeşitli AB mekanizmalarından ve Sürdürülebilir Enerji Girişimi (SEI) tarafından finanse edilen "Sürücü Eğitimi ve Sürücü Sınavları Süreçlerinin İyileştirilmesi" adlı bir teknik destek projesinden yararlanmıştır.

Eylem, yukarıda adı geçen SEI projesinin tavsiyeleri, yol haritası ve analiz raporu ışığında hazırlanmıştır. Böylece, profesyonel sürücülerin eğitimine ve belgelendirilmesine yönelik iyileştirmelere ilişkin çıktılar yer almış olup, kapsamlı trafik eğitimi faaliyetlerinin, kara yolu güvenliği ve trafik eğitimi konusundaki ulusal ve uluslararası stratejiler açısından önemli bir müdahale mantığı olduğu görülmüştür. MEB tarafından, trafik güvenliği eğitim faaliyetlerine yönelik çalışmaları yönlendirmek amacıyla, Trafik Genel Eğitim Planı hazırlanmıştır. Daha önce uygulanan projelerin sonuçları, analiz raporları ve stratejik belgeler dikkate alındığında, sürücülerin eğitimine yönelik kalite standartlarının ve sürücü belgelerine ve profesyonel sürücülerin belgelendirilmesine ilişkin sınav prosedürlerinin geliştirilmesi, yol güvenliği açısından önemli bir katkıdır. Ayrıca, tüm yol kullanıcılarının yol güvenliği ve güncel politika belgeleri konusunda farkındalık ve bilgi düzeyine yönelik faaliyetlerin yürütülmesi büyük önem taşımaktadır.

Farklı sürücü eğitimi sistemleri arasında yapılan uluslararası karşılaştırmalar, sistemdeki tüm paydaşların en başından itibaren aktif olarak dahil edilmediği, önlemlerin içerik yapısını kabul etmediği ve bunların uygulanmasına tam anlamıyla bağlı kalmadığı sürece, uygun ve bilimsel olarak sağlam önlemlerin bile beklenen sonuçları veremeyeceğini göstermektedir. Programın kapsamının uygulamalı eğitimlerle genişletilmesi için Hükümet Dışı Kuruluşların, üniversitelerin ve sektör ve yerel yönetim temsilcilerinin toplum tabanlı kolaylaştırıcılar olarak projeye dahil edilmesi önemlidir.

DA#2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sisteminin (ASYA) Geliştirilmesi ve Uygulanması

IPA II döneminde yürütülen Vizyon Sıfır Projesi'nin uygulama sürecinde Türkiye'nin mevcut durumuna ilişkin raporların hazırlanmasında tutarlı ve kesin verilerin bulunmaması önemli bir zorluk teşkil etmiştir. Ayrıca, Türkiye'de tutulan verilerin ve değişkenlerin (araç tanımları, yaş grubu gibi) yol güvenliğinde başarılı olan AB ülkelerinden farklı olması nedeniyle, Türkiye'yi diğer ülkelerle tam olarak karşılaştırmak mümkün olmamıştır.

Bu nedenle, kaza verilerine kolayca erişilmesini ve bunların yaygınlaştırılmasını sağlayacak bir kara yolu trafik kazası veri yönetim sisteminin kurulmasına acil ihtiyaç duyulmaktadır. Bu eylem sayesinde, Türkiye'nin ulusal veri yönetim sistemi AB/OECD standartlarında olacaktır.

AB ülkelerinin hâlihazırda kullandığı CARE veri tabanının tüm fonksiyonel özelliklerine sahip bir yazılım, Türkiye'nin yol güvenliği verilerinin ölçülebilir, tutarlı ve uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir olmasını sağlayacaktır.

Türkiye'de, kesin bir trafik kazası yönetim sisteminin bulunmaması nedeniyle, yaralanmalı ve ölümlü kazaları kapsayan trafik kazası verileri, sorumluluk alanlarına göre, Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) ve Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) tarafından toplanmaktadır. Sadece Mal Hasarı (PDO) olan kazalar bireyler tarafından kayıt altına alınmakta olup, bireyler tarafından yapılan sorgulamalara göre, PDO kazaları için veri kaynağı sigorta şirketleridir, ancak bunlar herhangi bir kazanın konum koordinat kodlama bilgilerini kapsamamaktadır. Daha sonra yıllık veriler, Yıllık Kaza İstatistikleri Bülteni için farklı kurumlar/bilgi kaynakları aracılığıyla TÜİK'e gönderilir. Öte yandan, Sağlık Bakanlığı'nın kullandığı trafik kazası yaralanma veri tabanı, ağırlıklı olarak ICD 10 kodlarına dayanmaktadır.

ASYA yazılımı kullanıma sunulduktan sonra bu mevcut prosedür değişecektir. Trafik kazalarına ve sonuçlarına ilişkin veri toplayan tüm bu ilgili kuruluşlar ortak bir veri tabanı kullanacak ve bu veri tabanına yüklenen veriler AB standartlarında ve uluslararası düzeyde karşılaştırılabilir nitelikte olacaktır (kaza raporu CARE veri tabanı ile uyumlu hale getirilecek ve yaralanmalar MAIS3+ skalasına göre sınıflandırılacaktır).

3. EYLEMİN TANIMI

3.1. Müdahale Mantığı

Eylemin genel hedefi (Etki), Avrupa Birliği müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi ve Politika Çerçevesi 2021-2030 bağlamında yol güvenliğini iyileştirmektir.

Bu amaçla iki özel hedef (Sonuç) belirlenmiştir: Biri, sürücü belgesi eğitimleri ve sınavları, profesyonel sürücülerin belgelendirilmesine yönelik eğitimler ve sınavlar ve özellikle çocuklara yönelik olmak üzere tüm yol kullanıcılarının bilinçlendirilmesi hakkındadır; diğeri ise kara yolu trafik kazalarına ilişkin veri yönetim sisteminin kurulmasına odaklanmıştır.

Bu eylemin Özel Hedef(ler)i (Sonuçları) şunlardır:

Sonuç 1: AB *müktesebatı* ve AB Kara Yolu Güvenliği Stratejisi bağlamında ulusal sürücü eğitim sistemini güçlendirmek ve kamuoyunda trafik bilincini artırmak.

Sonuç 2: AB *müktesebatı* ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında kara yolu trafik kazalarına ilişkin ulusal veri toplama ve analiz kapasitesini güçlendirmek.

Bu eylem tarafından sağlanacak olan ve ilgili Özel Hedeflere (Sonuçlara) katkıda bulunan Çıktılar şunlardır:

Sonuç 1'e (veya Özel Hedef 1'e) katkıda bulunan çıktılar:

Sonuç 1'e katkıda bulunan Çıktı 1.1: Sürücü belgesi eğitiminde, AB müktesebatına ve mevzuatına uygun olarak, hem teorik hem de uygulamalı sınavlarda, kalite odaklı eğitim ve değerlendirme yapısı oluşturulur.

Sonuç 1'e katkıda bulunan Çıktı 1.2: Eşya veya yolcu taşımacılığı alanında çalışan profesyonel sürücülerin ve diğer personelin yeterliliklerine yönelik eğitim ve sınav kalite standartları iyileştirilir.

Sonuç 1'e katkıda bulunan Çıktı 1.3: Başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm yol kullanıcılarına yönelik yol güvenliği ve trafik bilinci artırılır.

Sonuç 2'ye (veya Özel Hedef 2'ye) katkıda bulunan çıktılar:

Sonuç 2'ye katkıda bulunan Çıktı 2.1: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sistemi için yol haritası hazırlanır.

Sonuç 2'ye katkıda bulunan Çıktı 2.2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Yazılımı geliştirilir.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Destek Alanı 1: Ulusal sürücü eğitim sistemi

Çıktı 1.1: Sürücü belgesi eğitiminde, AB müktesebatına ve mevzuatına uygun olarak, hem teorik hem de uygulamalı sınavlarda da, kalite odaklı eğitim ve değerlendirme yapısı oluşturulur.

Çıktı 1.1 ile ilgili faaliyetler:

- Sürücü adaylarına yönelik eğitim programlarının (müfredatlarının) güncellenmesi;
- Sürücü eğitmenleri için yeterlilik standartlarının hazırlanması;
- Tüm sürüş kategorileri için eğitim materyali paketlerinin dijital içerikler (dijital ders kitapları, sürücü eğitmenleri için kılavuzlar ve sürücü sınavı görevlileri için el kitapları) olarak hazırlanması;
- Güçlendirilmiş izleme ve değerlendirme sistemi dahil olmak üzere, sürücü belgesi için eğitim kalite standartlarının geliştirilmesi;
- Sürücü belgesi için sınav kalite çerçevesinin geliştirilmesi.

Çıktı 1.2: Eşya veya yolcu taşımacılığı alanında çalışan profesyonel sürücülerin ve diğer personelin yeterliliklerine yönelik eğitim ve sınav kalite standartları iyileştirilir.

Çıktı 1.2 ile ilgili faaliyetler:

- Profesyonel sürücülere yönelik eğitim programlarının (müfredat) ve Program Rehberi'nin güncellenmesi;
- AB standartlarına göre profesyonel sürücüler için yeterlilik standartlarının ve sürücü eğitmenleri için yeterlilik standartlarının geliştirilmesi;
- Yük ve yolcu taşımacılığı alanındaki profesyonel sürücüler için eğitim materyali paketlerinin dijital içerikler (dijital ders kitapları, sürücü eğitmenleri için kılavuzlar ve sürücü sınavı görevlileri için el kitapları) olarak hazırlanması;
- Güçlendirilmiş izleme ve değerlendirme sistemi dahil olmak üzere, profesyonel sürücülerin belgelendirilmesi için eğitim kalite standartlarının geliştirilmesi;
- Profesyonel sürücülerin belgelendirilmesi için sınav kalite çerçevesinin geliştirilmesi.

Çıktı 1.3: Başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm yol kullanıcılarına yönelik yol güvenliği ve trafik bilinci artırılır.

Çıktı 1.3 ile ilgili faaliyetler:

- Eylem için etki analizi ve maliyet-fayda analizi yapılması;
- Eylemin, bilgilendirici ve farkındalık artırıcı materyalleri, çekilmiş filmleri ve kamu spotlarını içeren İletişim Strateji Belgelerinin hazırlanması;
- Çocuklara ve Gençlere Yönelik Trafik Eğitim Kampanyası için bir rehberin ve bütçe yönetim stratejisinin hazırlanması;
- Anaakım okullarda trafik eğitimi derslerinin öğretim programlarının güncellenmesi ve Öğretmen Kitabı olarak bir kılavuz hazırlanması.

Destek Alanı 2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sistemi

AB ülkelerinde halihazırda kullanılan CARE veri tabanının tüm fonksiyonel özelliklerini taşıyacak şekilde ASYA yazılımının uygulamaya geçirilmesi temel önceliktir. Bu bağlamda, aşağıdaki çıktı ve faaliyetlerin gerçekleşmesi beklenmektedir:

Çıktı 2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sistemi için yol haritası hazırlanır.

Çıktı 2.1 ile ilgili faaliyetler

- Türkiye'deki kara yolu trafik kazası veri toplama sistemine ilişkin kapsamlı güncel durum raporu;
- AB ülkelerinde yürütülen kara yolu trafik kazası veri toplama faaliyetlerine ilişkin iyi uygulama örneklerine dair karşılaştırmalı bir literatür çalışması;
- İlgili kurumlarla kapasite geliştirme çalışmaları ve çalıştaylar;
- Paylaşım, sahiplik, analiz vb. gibi veri standartlarının belirlenmesi ve yönetilmesi amacıyla ilgili kuruluşlarla protokol imzalanması için çalışmalara başlanması;

Çıktı 2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Yazılımı geliştirilir.

Çıktı 2.2 ile ilgili faaliyetler:

- ASYA'ya yönelik yol haritasının değerlendirilmesi;
- Aşağıdaki alt sistemleri içeren kapsamlı ve sürdürülebilir bir ASYA geliştirilmesi;
- Uluslararası standartları (CADAS) ve diğer kaza ile ilgili verileri desteklemek için dağıtılmış bir mekânsal veritabanı ve veri modeli;
- Veri toplamayı bir doğrulama çerçevesiyle kolaylaştıran GIS tabanlı bir mobil uygulama;
- Özellikle Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi, ulaştırma ve çevre kurumları olmak üzere, ilgili paydaşlardan veri toplama işleminin otomatikleştirilmesi için sürekli bir veri entegrasyon sistemi;
- Veri gizliliği, koruma, standartlar, versiyonlama ve paylaşma yetkinlikleri dahil olmak üzere, yol güvenliği verilerini almak, işlemek, analiz etmek, depolamak ve dağıtmak için bir veri yönetim sistemi;
- Nedensellik, katkıda bulunan faktörler, kritik noktalar, risk derecelendirmesi gibi gelişmiş analiz türleri ve mekânsal-zamansal görselleştirme ile zenginleştirilmiş, daha iyi karar almaya destek olan bir analiz aracı;
- Hız denetim sistemleri gibi, karşı tedbirlerin etkinliğini değerlendirmek ve öncesi-sonrası analizleri yapmak için bütünleşik bir yol varlıkları yönetim sistemi;
- Kara yolu trafik kazaları veri yönetim sistemi için pilot test raporunun hazırlanması;
- Personel için gerekli eğitimlerin organize edilmesi;
- Veri yönetim sisteminin nasıl kullanılacağına ilişkin çevrimiçi bir kullanıcı kılavuzu yayımlanması. Karayolları Genel Müdürlüğü, Sağlık Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı gibi kilit kurumlar arasında veri paylaşımı.

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

Eylem, ulusal ve yerel düzeylerde çevre ve iklim konularıyla doğrudan ilgilidir. AB Kara Yolu Trafik Güvenliği Politika Çerçevesi 2021-2030'un uygulanmasında daha fazla ilerleme için gerekli teknik

kapasiteleri ve bilgi kalitesini iyileştirecek olup, böylece çevrenin korunmasının (biyolojik çeşitlilik dahil) ve iklim eyleminin geliştirilmesine doğrudan katkıda bulunur.

Eylem, Avrupa Yeşil Mutabakatı bağlamında AB emisyon azaltım hedefleri doğrultusunda çevresel konuları da içeren, sürücü belgesine yönelik güncellenmiş eğitim programları sunacaktır. Eylem ayrıca, sürücü eğitmenleri için özel eğitim materyalleri, kılavuzlar ve rehberler de dahil olmak üzere, Düşük Hız Bölgesi Rehberi kriterleri, trafik etiği, tehlike algısı ve acemi sürücülerin risk yönetimi gibi diğer çevre dostu uygulamaların ana akımlaştırılmasına da yardımcı olacaktır.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölüm 1.1'de tanımlanan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Kadın-Erkek Eşitliği DAC kodlarına göre, bu eylem G1 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılmasının bu eylemde önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. "AB Kadın-Erkek Eşitliği Eylem Planı III" ile birlikte, tüm çeşitlilikleriyle kadınlara ve erkeklere ve kız ve erkek çocuklarına uygulanan "Bir Eşitlik Birliği: Kadın-Erkek Eşitliği Stratejisi 2020-2025" ve 11. UKP, önemli referanslar olarak kabul edilmekte ve kadınlar ve erkekler arasında fırsat eşitliği sağlanmasını zorunlu kılmaktadır. Kadınların güçlendirilmesine ve katılımına UKP'de önemli bir yer verilmektedir. AB İklim Değişikliğine Uyum Stratejisi gibi, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamındaki gelecek politikalar, kadın ve erkekleri eşit olmayan bir şekilde etkileyebilir.

Risk oluşturan tüm unsurları tespit etmenin en doğru yolu veri toplamaktır. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı, engelli vb. kategorilere ayırarak veri toplayan bir trafik kazası veri yönetim sistemi, hassas gruplar arasında mağduriyet yaşanması durumunda bunu mutlaka tespit edecektir. CARE Veritabanında, yol kullanıcılarını temsil etmek üzere kullanılan yaş, cinsiyet gibi ilgili kategoriler ve değişkenler ASYA'da benimsenmek üzere detaylı olarak incelenecektir.

İnsan Hakları

Kara yolu trafik kazalarına ilişkin veri toplamanın temel amacı, mevcut durum analizleri yapmak ve sorunları tespit etmektir. Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (KVKK) uyarınca sistematik bir şekilde toplanan ve doğru bir yönetim sistemiyle muhafaza edilen kaliteli veriler, kara yolu trafik güvenliğinin sağlanması için en hedefli bilimsel tedbirlerin alınmasını sağlar. Bu önlemlerin alınması, yollarda daha az yaralanma ve ölüme neden olmakta, dolayısıyla tüm vatandaşların günlük yaşamlarında en çok vakit geçirdikleri ortamlardan biri olan trafikte güvenlik hakkını tanımaktadır. Herkesin trafikte güvenli bir şekilde seyahat etme hakkı vardır.

Engellilik

Bölüm 1.1'de tanımlanan OECD Engellilik DAC kodlarına göre, bu eylem D1 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, Eylemin genel amacı olan trafik güvenliğinin iyileştirilmesinin, engelli vatandaşların güvenli hareketlilik hakkını, özellikle de, engelli vatandaşlara ilişkin belirli kategoriler de dahil olmak üzere, sistematik veriler aracılığıyla belirlenen belirli sorunları ele almaya yönelik önlemler yoluyla güvence altına alacağı anlamına gelmektedir.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

DA#1: Trafik ve Sürücü Eğitimi

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
3 – İnsan ve organizasyon	Risk 1: Eylemin uygulanmasının	**Orta**	**Yüksek**	Eylemin uygulanmasının kritik bir aşamasında, zorunlu haller nedeniyle

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
	kritik bir aşamasında MEB'in kritik personelini kaybetmesi			kritik kilit personelin görev yerinin değiştirilmesi veya yeni bir göreve atanması durumunda, en kısa sürede yerine yeni bir kilit personel atanacaktır Onayı alındıktan sonra, görevlendirilen personel, görevden alınma süreci öncesinde birlikte oryantasyon eğitimin tabi tutulur.
3 – İnsan ve organizasyon	Risk 2: İlgili Hükümet Dışı Kuruluşların proje faaliyetlerine katılmak istememesi ve proje çıktılarının uygulanmasını desteklememesi	**Düşük**	**Orta**	Eyleme tüm paydaşların katılımını sağlamak amacıyla iletişim stratejisi pla uygulanacaktır. Eylemin başlangıç aşamasında, paydaşlara yönelik bilgilendirme toplantısı düzenlenecek ve eylem ekibi tarafından oluşturulan sorumluluk şeması tanıtılacaktır.
2 – Planlama, süreçler ve sistemler	Risk 3: Özel eğitim kurumları, şoförler, il müdürlükleri, ilgili kamu kuruluşları ve birimleri gibi etkili paydaşların, kendi amaçlarına hizmet edecek şekilde ek ihtiyaçlar talep etmesi	**Düşük**	**Orta**	Eylem sırasında ortaya çıkabilecek zamanlama, maliyet, kalite, gecikme, bütçe, anlaşmazlıklar, uygulama sorunla vb. riskleri yönetmek için, Eylem Risk Yönetimi Rehberi takip edilecektir. Proj yönetimi kuralları küresel olarak kabul görmüş olup, proje yönetiminde kullanılabilecek en etkili ve tutarlı aracı sunmaktadır. Risk yönetimi kurallarının takibi ve uygulanması kolaydır. Öncelik Eylemin lansman toplantısında işbirlikç bir şekilde bir Risk Yönetim Planı (RMI görüşülecek ve geliştirilecektir. Uygulama sırasında ortaya çıkabilecek tüm riskler, RMP ve önerilen azaltım tedbirleri kapsamında değerlendirilecektir.
5- İletişim ve bilgilendirme	Risk 4: Hedef grupların değişime dirençli olması	**Orta**	**Yüksek**	Eylem kapsamında farkındalık artırma faaliyetleri yürütülecektir. Eyleme tüm paydaşların katılımını sağlamak amacıyla, seminerleri ve eğitim faaliyetlerini de içeren iletişim stratejisi planı uygulanacaktır.
5- İletişim ve bilgilendirme	Risk 5: Yerel yönetimlerin itiraz etmesi	**Düşük**	**Orta**	Tüm görevler ve sorumluluklar koordinatör tarafından adil/etkili bir şekilde dağıtılır. Tüm ilgili sorumlu birimlerin görüşleri doğrultusunda, projenin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi için önceki görev sorumluluklarının bir kısmının bir birimden diğerine devredilmesi veya ba

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
				sorumlulukların birimlerden alınması zorunlu görülebilir.

Varsayımlar

- Sürücü eğitimi ve sınav süreçlerine katılan vatandaşların yeni düzenlemelere ilgisi
- Eylem kapsamındaki hedeflere yönelik sürücü eğitimleri alanında faaliyet gösteren kurumların istekliliği
- Sürücülerin, ailelerin ve ilgili sosyal paydaşların trafik ve sürücü eğitimi konusunda farkındalık ve bilgi düzeyleri
- Siyasi ve ekonomik istikrar.

DA#2: Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sisteminin (ASYA) Geliştirilmesi ve Uygulanması

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
5- İletişim ve bilgilendirme	Eylemin uygulanması sırasında ilgili kurumlar arasında yetersiz iletişim ve koordinasyon	**Orta**	**Yüksek**	Bu Eylemin uygulama döneminde, Emniyet Genel Müdürlüğü, Kara Yolu Trafik Güvenliği Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın izlenmesi amacıyla kurulan tüm ilgili kara yolu güvenliği kuruluşlarını kapsayan mevcut koordinasyon mekanizmasını etkin bir şekilde kullanmalıdır. Tüm nihai faydalanıcılar, katılımcı sürecin faydaları hakkında bilgilendirilecek ve faaliyetleri sırasında paydaşlarıyla iyi bir işbirliği ortamı oluşturmaları için teşvik edilecektir.
2 – Planlama, süreçler ve sistemler	Beklenmeyen olağanüstü durumlar (Afet, pandemi)	**Orta**	**Orta**	Tüm faaliyetler uzaktan eğitim, telekonferans vb. gibi alternatif yöntemlerin kullanılacağı şekilde tasarlanacaktır.
3– İnsan ve organizasyon	Emniyet Genel Müdürlüğü'nde personel devir hızının yüksek olması	**Yüksek**	**Yüksek**	Emniyet Genel Müdürlüğü Personel Başkanlığı'ndan, bu projede doğrudan görev alan personelin başka birimlere görevlendirilmemesi talebinde bulunularak, proje kapsamında görevlendirilen personelin uygulama süreci boyunca mevcut görevlerinde kalması sağlanabilir.

Varsayımlar:

- Devam eden kararlılık; kilit öncelikleri ele almak için en üst düzeyde yönlendirilir ve koordine edilir
- Siyasi, ekonomik ve ekolojik istikrar
- Paydaşlar, eylemler boyunca katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya kararlıdır

- İlgili personel eğitilmiştir ve Eylem'in uygulama süresi boyunca çalışmaya devam eder

3.5. Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar [en çok 10]	Göstergeler [beklenen her bir sonuç için en az bir gösterge]	Referans Değerler (değerler ve yıllar)	Hedefler (değerler ve yıllar)	Veri kaynakları	Varsayımlar
Etki	AB Müktesebatı & AB Yol Güvenliği Strateji Belgesi ve Politika Çerçevesi 2021-2030 kapsamında yol güvenliğini artırmak	100,000 kişi başına kaza sonucu ölüm sayısı	2021'de 100,000 kişide 6,3 ölüm	Proje yıllarının sonunda 100,000 kişide 6,0 ölüm meydana gelmesi	TÜİK EuroStat	*Mevcut değil*
Sonuç 1	1- AB Müktesebatı ve AB Kara Yolu Güvenliği Stratejisi bağlamında ulusal sürücü eğitim sistemi güçlendirilir ve kamuoyunda trafik bilinci artırılır	1.1. Türkiye'de toplam kazaların kayıtlı araçlara oranı	1.1. 2021'de %4,70	1.1. Proje yıllarının sonunda %4,30	TÜİK EuroStat	
Sonuç 2	2- AB Müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi kapsamında kara yolu trafik kazalarına ilişkin ulusal veri toplama ve analiz kapasitesi güçlendirilir	2.1 Sistematik doğrulama mekanizması ve kararlı veri modeli ile otomatik bir kara yolu trafik kazası veri yönetim sistemi	2.1. Kara yolu trafik kazası veri yönetim sistemi 0	2.1. Proje uygulamasının sonu itibarıyla uygulamaya koyulmuş ve çalışır durumda olan yeni kara yolu trafik kazası veri yönetim sistemi 1	TÜİK EuroStat	
Sonuç 1 ile ilgili	1.1- Sürücü belgesi	1.1. AB düzenlemeleri kapsamında	1.1. AB	1.1. AB	Eylem	Sürücü eğitimi ve sınav

Çıktı 1	eğitiminde, AB Müktesebatına ve mevzuatına uygun olarak, hem teorik hem de uygulamalı sınavlarda da, kalite odaklı eğitim ve değerlendirme yapısı oluşturulur	sürücü belgesi eğitimlerine ilişkin eğitim kalite standartları 1.2. Sürücü belgesi eğitimleri için belgelendirme sürecine ilişkin sınav kalite çerçevesi 1.3. Çevresel konular, trafik etiği, tehlike algısı ve acemi sürücülere yönelik risk yönetimi gibi konuları içeren, sürücü belgesi için güncellenmiş eğitim programları	düzenlemeleri kapsamında sürücü belgesi eğitimlerine ilişkin eğitim kalite standartları 0 1.2. Sürücü belgesi eğitimleri için belgelendirme sürecine ilişkin sınav kalite çerçevesi 0 1.3. Çevresel konular, trafik etiği, tehlike algısı ve acemi sürücülere yönelik risk yönetimi gibi konuları içeren, sürücü belgesi için güncellenmiş eğitim programları 0	düzenlemeleri kapsamında sürücü belgesi eğitimlerine ilişkin eğitim kalite standartları 1 1.2. Sürücü belgesi eğitimleri için belgelendirme sürecine ilişkin sınav kalite çerçevesi 1 1.3. Çevresel konular, trafik etiği, tehlike algısı ve acemi sürücülere yönelik risk yönetimi gibi konuları içeren, sürücü belgesi için güncellenmiş eğitim programları 8	Raporları MEB'in Resmi Verileri	süreçlerine katılan vatandaşların yeni düzenlemelere ilgisi Eylem kapsamındaki hedeflere yönelik sürücü eğitimleri alanında faaliyet gösteren kurumların istekliliği Sürücülerin, ailelerin ve ilgili sosyal paydaşların trafik ve sürücü eğitimi konusunda farkındalık ve bilgi düzeyleri Siyasi ve ekonomik istikrar
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 2	1.2- Eşya veya yolcu taşımacılığı alanında çalışan profesyonel sürücülerin ve diğer personelin yeterliliklerine yönelik eğitim ve sınav kalite standartları iyileştirilir	1.2.1. AB düzenlemeleri kapsamında profesyonel sürücülerin belgelendirilmesine yönelik eğitimlere ilişkin eğitim kalite standartları 1.2.2. AB düzenlemeleri kapsamında profesyonel sürücülerin belgelendirilmesine yönelik eğitimlere ilişkin sınav kalite çerçevesi	2.1- Dört eğitim programı bağlamında eğitim kalite standartları 0 2.2- Sınav kalite	2.1- 4 Kaliteli eğitim standartları 2.2- 1 Kaliteli sınav çerçevesi	Eylem Raporları MEB'in Resmi Verileri	Sürücü eğitimi ve sınav süreçlerine katılan vatandaşların yeni düzenlemelere ilgisi Eylem kapsamındaki hedeflere yönelik sürücü eğitimleri alanında faaliyet gösteren kurumların istekliliği Sürücülerin, ailelerin ve ilgili sosyal paydaşların trafik ve

			çerçevesi 0			sürücü eğitimi konusunda farkındalık ve bilgi düzeyleri Siyasi ve ekonomik istikrar Trafikte %100 Yaşam dahil olmak üzere, ilgili AB projelerinin sonuçları, bu Eylemin çıktılarına katkıda bulunur
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 3	1.3- Başta çocuklar ve gençler olmak üzere tüm yol kullanıcılarına yönelik yol güvenliği ve trafik bilinci artırılır	1.3.1. Ankete katılan kişi sayısı 3.1.2. Sonuca göre trafik sorunlarına ilişkin farkındalık oranı	3.1.1. Ankete katılan kişi sayısı 0 3.1.2. Sonuca göre trafik sorunlarına ilişkin farkındalık oranı %0	3.1.1. Ankete katılan kişi sayısı 2000 3.1.2. Sonuca göre trafik sorunlarına ilişkin farkındalık oranı %60	3.1. MEB'in resmi yazışma kayıtları 3.2. Sosyal medya hesabı verileri 3.3. Eylem raporları 3.4. Bölgesel uygulama raporları	Sürücü eğitimi ve sınav süreçlerine katılan vatandaşların yeni düzenlemelere ilgisi Eylem kapsamındaki hedeflere yönelik sürücü eğitimleri alanında faaliyet gösteren kurumların istekliliği Sürücülerin, ailelerin ve ilgili sosyal paydaşların trafik ve sürücü eğitimi konusunda farkındalık ve bilgi düzeyleri Siyasi ve ekonomik istikrar Trafikte %100 Yaşam dahil olmak üzere, ilgili AB projelerinin sonuçları, bu Eylemin çıktılarına katkıda bulunur
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 1	2.1. Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim Sistemi Yazılımı için yol haritası	2.1.1. Türkiye'nin kara yolu trafik kazası veri toplama sisteminin tüm performans göstermeyen yönleri belirlenir 2.1.2. AB ülkelerinde yürütülen kara yolu trafik kazası verilerini toplama faaliyetlerine ilişkin iyi uygulama örneklerinin incelendiği karşılaştırmalı	2.1.1. Mevcut durum raporu 0 2.1.2. Literatür inceleme belgesi 0 2.1.3. İlgili	2.1.1. Mevcut durum raporu 1 2.1.2. Literatür inceleme belgesi 1 2.1.3. İlgili	Eylem raporları Bölgesel uygulama raporları	Devam eden kararlılık; kilit öncelikleri ele almak için en üst düzeyde yönlendirilir ve koordine edilir Siyasi, ekonomik ve ekolojik istikrar Paydaşlar, eylemler boyunca

		literatür çalışması kapsamında benzer büyüklük ve karmaşıklığa sahip en az 3 ülke analiz edilir 2.1.3. - Personelin aldığı eğitimlerde toplam kişi/gün sayısı - İlgili kurumların eğitilen ilgili personelinin sayısı - Dağıtılan eğitim materyalinin adedi - Çalışma gezilerine katılan katılımcıların sayısı 2.1.4. - AB standartlarına uygun olarak veri gizliliği hususu güvence altına alınır - AB standartlarına uygun olarak verilerin birlikte işlerliği sağlanır - İhale için ASYA teknik şartnamesi hazırlanır - Paylaşım, sahiplik, analiz gibi veri standartlarının yönetimi tüm ilgili kurumlarla netleştirilir ve sonuçlandırılır 2.1.5 Tüm ilgili paydaşların aktif katılımıyla bir uygulama izleme kurulu	kurumlarla atölye çalışmaları 0 2.1.4. İlgili kurumlarla protokol anlaşması 0 2.1.5 İzleme Kurulu 0	kurumlarla atölye çalışmaları 8 2.1.4. İlgili kurumlarla protokol anlaşması 1 2.1.5. İzleme Kurulu 1	İzleme Kurulu Toplantı raporları ve karar tutanakları	katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya kararlıdır İlgili personel eğitilmiştir ve Eylem'in uygulama süresi boyunca çalışmaya devam eder Tüm paydaşların aylık ve iki aylık izleme kurulu toplantılarına aktif katılımı
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 2	2.2. Kara Yolu Trafik Kazası Veri Yönetim ASYA geliştirilir	AB ve Uluslararası standartları (CADAS) ve diğer kaza ile ilgili verileri desteklemek için dağıtılmış bir mekânsal veritabanı ve veri modeli geliştirilir	2.2.1. 6 alt sisteme sahip ASYA yazılımı 0 2.2.3. Veri	2.2.2. 6 alt sisteme sahip ASYA yazılımı 1 2.2.3. Veri	Eylem raporları Bölgesel uygulama raporları	Devam eden kararlılık; kilit öncelikleri ele almak için en üst düzeyde yönlendirilir ve koordine edilir Siyasi, ekonomik ve ekolojik

		Veri toplamayı bir doğrulama çerçevesiyle kolaylaştıran GIS tabanlı bir mobil uygulama geliştirilir İlgili paydaşlardan gelen veri entegrasyonu otomatikleştirilir Veri gizliliği, koruma, standartlar, versiyonlama ve paylaşma yetkinlikleri dahil olmak üzere, yol güvenliği verilerini almak, işlemek, analiz etmek, depolamak ve dağıtmak için bir veri yönetim sistemi tesis edilir Mekânsal-zamansal görselleştirme ve gelişmiş analiz türleriyle zenginleştirilmiş bir analiz aracı elde edilir Sistem, öncesi-sonrası analizleri yürütebilir ve karşı önlemlerin etkinliğini değerlendirebilir Gerekli eğitimleri alan personel sayısı Çevrimiçi kullanıcı kılavuzu yayımlanır ve tüm ilgili personele eğitim verilir	yönetim sisteminin çevrimiçi kullanıcı kılavuzu 0 2.2.3. Veri yönetim sisteminin pilot test raporu 0 2.2.4. Eğitilen personel sayısı 0 2.2.5. Veri yönetim sisteminin çevrimiçi kullanıcı kılavuzu 0	yönetim sisteminin çevrimiçi kullanıcı kılavuzu 1 2.2.4. Eğitilen personel sayısı 50 2.2.5. Veri yönetim sisteminin çevrimiçi kullanıcı kılavuzu 1	Yazılım testi raporları	istikrar İlgili personel eğitilmiştir ve Eylem'in uygulama süresi boyunca çalışmaya devam eder

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ[4]

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir Finansman Anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan destek alanlarının/eylemin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının imzalandığı/sonuçlandığı tarihten itibaren 72 aydır.
Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlarda Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[5].

4.3.1. IPA III Faydalanıcısı ile Dolaylı Yönetim

Bu eylem Türkiye Cumhuriyeti'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Eylemin yürütülmesinden sorumlu Yönetim Otoritesi (MA), Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'dır (UAB). Yönetim Otoritesi, IPA III faaliyetleriyle ilgili harcamaların yasallığı ve usule uygunluğundan, sağlam mali yönetimden, programlamadan, uygulamadan, izlemeden, değerlendirmeden, bilgilendirmeden, görünürlükten ve raporlamadan sorumludur.

Yönetim Otoritesi, aşağıdaki politika yönetiminden sorumlu ara kurumların (IBPM) sektörel uzmanlığına ve teknik yeterliliğine güvenir: Milli Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı/Emniyet Genel Müdürlüğü. Bu kurumlar, eylemin sağlam mali yönetimini sağlar.

İhale çağrıları, teklif çağrıları, sözleşmeler yapılması, sözleşme yönetimi, ödemeler ve gelir işlemleri gibi bütçe uygulama görevleri için, aşağıdaki mali yönetimden sorumlu ara kurum (IBFM'ler) yetkilendirilecektir: UAB/ABDİGM bünyesindeki Avrupa Birliği Yatırımları Daire Başkanlığı. Bu kurum, harcamaların yasallığı ve usule uygunluğunu sağlar.

4.4. İhaleler ve hibeler için coğrafi uygunluk kapsamı

Satın alma ve hibe verilme usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve ana düzenlemede tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi, aşağıdaki hükümlere bağlı olmak şartıyla, uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkeler ve bölgelerin piyasalarında hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının uygulanmasının bu eylemin

---

[4] Bu bölüm AB Ofisi/Delegasyonu tarafından doldurulacaktır.

[5] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

gerçekleştirilmesini imkansız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir (NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 28(10) maddesi).

4.5. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	AB katkısı (AVRO olarak tutar)	Gösterge niteliğindeki üçüncü taraf katkısı, tanımlanan para biriminde
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.4		
Sonuç 1 AB Müktesebatı ve AB Kara Yolu Güvenliği Stratejisi bağlamında ulusal sürücü eğitim sistemini ve kamuoyunda trafik bilincini güçlendirmek Aşağıdaki bileşenlerden oluşur	3.000.000	
Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1.	3.000.000	
Sonuç 2 AB Müktesebatı ve AB Yol Güvenliği Stratejisi bağlamında kara yolu trafik kazalarına ilişkin ulusal veri toplama ve analiz kapasitesini güçlendirmek Aşağıdaki bileşenlerden oluşur	1.500.000	
Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1.	1.500.000	
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	başka bir Karar'ın kapsamında olabilir [6]	Mevcut değil
Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi – bkz. bölüm 6	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır	Mevcut değil
Beklenmedik harcamalar[7]	-	Mevcut değil
Toplam Tutarlar	4.500.000	Mevcut değil

4.6. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Ulaştırma alanında Yönetim Otoritesi (MA), Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı'dır (UAB). UAB aynı zamanda 14&21. Fasılların koordinatörlüğünü de yapmaktadır. Bu eylem belgesinde tanımlanan her bir destek alanı, faaliyetlerin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi için kendi yönetim birimlerini kuracaktır. Faaliyetlerin günlük yönetimi ve koordinasyonu, Eylem Koordinasyon Birimleri (EKB) tarafından yürütülecektir. Faaliyetler, projenin tüm faaliyetleri ile ilgili olarak, MA'yı, IBPM'leri ve IBFM'yi TA ekibiyle bir araya getiren bir birim olan EKB ile koordine edilecektir. Faaliyetlerin IBPM'leri, Milli Eğitim Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı/Emniyet Genel Müdürlüğü'dür. IBFM, UAB/ABDİGM bünyesindeki Avrupa Birliği Yatırımları Daire Başkanlığı'dır.

---

[6]Eylemin bir finansman anlaşması kapsamında olması halinde, değerlendirme eylemde bütçelendirilmelidir. Eylemin bir finansman anlaşması kapsamında olmaması durumunda (bkz. Bölüm **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**), bu eyleme ilişkin değerlendirme ve denetim sözleşmelerinin N+1 içerisinde akdedilmesinin muhtemel olmaması nedeniyle, "başka bir karara bağlanacaktır" ibaresine yer verilmelidir. Bu sözleşmelerin başka bir Finansman Kararı ile yetkilendirilmesi gerekmektedir.

[7]Finansman anlaşması yapılmayan sözleşmelerde, beklenmedik harcamaların, N+1'in 31 Aralık'ına kadar bireysel ve hukuki taahhütlerin kapsamına alınması gerektiği dikkate alınmalıdır.

Her bir faaliyet için bir Yönlendirme Komitesi (SC) kurulacak ve bu komite esas olarak MA, IBPM'ler, IBFM, faaliyetlerin paydaşları, Ulusal IPA Koordinatörü (NIPAC), Strateji ve Bütçe Başkanlığı ve Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu (EUD) temsilcilerinden oluşacaktır. SC, faaliyet uygulamasına ilişkin üst düzey stratejik rehberlik ve gözetim sağlayacak danışma birimi olarak hareket edecektir. SC, düzenli aralıklarla ve ayrıca gerekli görüldüğünde toplanacaktır.

Ayrıca, AB tarafından sağlanan fonların etkin yönetimi açısından en yüksek karar alma platformlarından biri olan Sektörel İzleme Komitesi (SMC); programlama, uygulama ve izleme sırasında karşılaşılan sorunları çözmek için düzenli olarak toplanacak ve fonların etkin kullanımına ilişkin tavsiyelerde bulunacaktır. SMC, esas olarak Komisyon/AB Türkiye Delegasyonu, MA, IBPM'ler, IBFM, faaliyetlerin paydaşları, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, NIPAC ve gerektiğinde ilgili bölüme ilişkin bakanlıkların temsilcilerinden oluşacaktır.

Sektörel İzleme Komitesinin işlevleri şu şekildedir:

• Programın belirli hedeflerine ulaşma yolunda kaydedilen ilerlemeyi temel belgeler ışığında her toplantıda gözden geçirmek

• Uygulama sonuçlarını, özellikle her bir öncelik ekseni için belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını, önlemler ve ara değerlendirmeleri her toplantıda incelemek

• Uygulamaya ilişkin sektörel yıllık ve nihai raporları incelemek.

SMC, UAB'nin girişimiyle yılda en az iki kez toplanacaktır. Takip edilecek konular, iki Komite toplantısı arasındaki süreyi kapsayacak ve Komite Üyeleri bu konulara ilişkin mevcut durum hakkında bilgilendirilecektir. Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulanmasının teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacaktır ve bu süreç, uygulayıcı ortağın/faydalanıcı ülkenin sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak/faydalanıcı ülke, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her rapor, eylemin uygulanmasının, karşılaşılan zorlukların, yapılan değişikliklerin ve aynı zamanda, mantıksal çerçeve matrisi (proje yöntemi için) ve ortağın stratejisi, politikası veya reform eylem planı listesi (bütçe desteği için) referans olarak kullanılarak, ilgili göstergeler vasıtasıyla ölçülen, sonuçlara (Çıktılar ve doğrudan Sonuçlar) ulaşma derecesinin doğru bir açıklamasını içerir. Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, analiz ve izleme için roller ve sorumluluklar:

- Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, Ulusal IPA Koordinatörü Ofisi ve finansal izleme için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi vermeyi amaçlayan verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, müdahaleden sorumlu kurum(lar)ın, eylemin tüm aşamalarında hazırlanan tüm ilgili bilgileri ve belgeleri, talep edildiğinde, Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ile paylaşması gerekmektedir.
- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış

izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle bağlantılandırılmasına ilişkin DG NEAR yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeye ve destek sağlamaya yöneliktir:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (ROM)

  Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek proje izleme süreci gerçekleştirebilir. Bu gözden geçirme incelemeleri eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

Faaliyetlerin uygulanmasını ve eylem belgesindeki göstergelere göre sonuçların elde edilmesini yönlendirmek, izleme bulgularını (ROM bulguları dâhil) müzakere etmek ve uygun olduğu üzere düzeltici eylemler kararlaştırmak için faaliyet düzeyinde Yönlendirme Komiteleri kurulacaktır. Yönlendirme Komiteleri; MA'nın, IBPM'nin, IBFM'nin, NIPAC Ofisinin ve paydaşların ve gözlemci olarak AB Delegasyonu'nun temsilcilerinden oluşacaktır.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya bileşenleri için bağımsız danışmanlar aracılığıyla faydalanıcı ülke tarafından değerlendirme(ler) yapılabilir. Değerlendirmeler; planlamanın/programlamanın, izlemenin ve değerlendirmenin ilişkilendirilmesine yönelik DG NEAR kılavuzlarında belirtildiği şekilde gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda, ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, ihale ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

MEB, Trafik ve Sürücü Eğitiminin iyileştirilmesine ilişkin sonuçların hayata geçirilmesini sağlamaya kararlıdır. Eylem çıktılarının ülke çapında sürdürülebilirliğinden MEB sorumlu olacaktır. Uygulama sürecinin tamamlanmasının ardından MEB birimleri, özellikle izleme ve değerlendirme sistemi aracılığıyla, çıktıların ülke genelinde sürdürülebilirliğini sağlamaktan da sorumlu olacaktır. Eylemin tamamlanmasının ardından mali konular MEB tarafından takip edilecektir. Eylemin sonunda somut uygulama, MEB bütçesi kapsamında sürdürülecektir. Gelecek yıllarda MEB faaliyetlerinin düzenli olarak yürütülmesi doğrultusunda, ortaya çıkabilecek yeni ihtiyaçlara göre MEB tarafından güncellemeler yapılacaktır.
Eylemin uzun vadeli sürdürülebilirliği MEB tarafından güvence altına alınmaktadır; (çocuklar, gençler, yetişkinler, sürücü sınav görevlileri, sürücü eğitmenleri, sürücü adayları için ayrı ayrı oluşturulması planlanan) yeni müfredat doğrultusunda okullarda, eğitim kurumlarında ve sürücü kurslarında uygulanacak eğitimlerin sürekliliği bu Eylem'de önemli bir unsur olacaktır.
Eylem, Eylem'in sürdürülebilirliğinin ötesinde de devam etmesini sağlamak amacıyla hükümet programları ve politikalarıyla uyumludur. Bu Eylem, eğitimde kalite perspektifiyle önceki IPA projelerine tamamlayıcı nitelikte olacak ve onlara katma değer sağlayacaktır.

Eylemin faydalarının uygulama döneminin ötesinde de devam edeceği kesindir. Zira uygulama süreci sonunda, faydalanıcı ve diğer ilgili paydaşların kullanımına hazır bir sistem ortaya çıkacaktır.

Emniyet Genel Müdürlüğü hâlihazırda Türkiye'nin kara yolu güvenliği konusundaki öncü kurumu olduğundan, bu sistemi kullanacak tüm ilgili kuruluşlarla sürekli koordinasyon halindedir. İzleme ve Yürütme Kurulu Toplantısı, ilgili üst düzey karar alıcıların başkanlığında yılda iki kez, Koordinasyon Kurulu Toplantısı ise Bakan ve Bakan Yardımcılarının başkanlığında yılda bir kez yapılmaktadır. Bu koordinasyon mekanizması sayesinde, sistemin belirli aralıklarla değerlendirilmesi ve kullanıcılardan geri bildirim alınması gibi hususlar Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yakından takip edilecektir.

TR

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.5

Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılmasına Yönelik Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI
Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılması** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı: ACT-62305
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP) **EIP Öncü Projesi**	Hayır Hayır
Avrupa Takımı	Mevcut değil
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	
Pencere ve tematik öncelik	Pencere 3 Yeşil gündem ve sürdürülebilir bağlantısallık Tematik Öncelik 2: Ulaştırma, dijital ekonomi ve toplum ve enerji

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKAlar)	SKA 7: Erişilebilir ve Temiz Enerji Diğer önemli SKA'lar: SKA 13: İklim Eylemi			
DAC kodu/kodları	230- Enerji (%100) 231- Enerji Politikası (%100) 23110 - Enerji politikası ve idari yönetim - %50 23181 - Enerji konusunda öğretim/eğitim %25 23182 - Enerji konusunda araştırma %25			
Ana Dağıtım Kanalı	Alıcı Yönetim - 12000			
Hedefler	☒ İklim ☐ Cinsiyet ☐ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☒	☐	☐
	Çevreye yardım	☐	☒	☐
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☒	☐	☐
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☒	☐	☐
	Afet Riskini Azaltma	☒	☐	☐
	Engellileri içerme	☒	☐	☐
	Beslenme[1]	☒	☐	☐
	RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik	☒	☐	☐
	Çölleşmeyle mücadele	☒	☐	☐
	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☐	☐	☒
	İklim değişikliğine uyum	☒	☐	☐
İç İşaretçiler ve Etiketler	**Politika hedefleri**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	EIP	☒	☐	☐

[1] Lütfen bkz. OECD-DAC Beslenme Politikası İşaretçisi El Kitabı.

EIP Öncü Projesi	EVET ☐	HAYIR ☒
Etiketler:	EVET	HAYIR
Ulaşım	☐	☒
Enerji	☐	☒
Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐	☒
Dijital	☐	☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐	☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐	☒
Sağlık dayanıklılığı	☐	☒
Göç ve hareketlilik	☐	☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐	☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐	☒
Diğer	☐	☒
Dijitalleşme	☒	☐ ☐
Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☐	☒
dijital yönetişim	☐	☒
dijital girişimcilik	☐	☒
dijital beceriler/ okuryazarlık	☐	☒
dijital hizmetler	☐	☒
Bağlantısallık	☐	☒ ☐
Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☐	☒
enerji	☒	☐
ulaşım	☐	☒
sağlık	☐	☒
eğitim ve araştırma	☐	☒
Göç	☒	☐ ☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☒	☐ ☐
COVID-19	☒	☐ ☐

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15.02 01 01.01

	Toplam tahmini maliyet: 3.000.000 AVRO Toplam AB bütçe katkısı 3.000.000 AVRO
YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Proje yöntemi İhale yoluyla doğrudan yönetim
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, Finansman Anlaşması'nın sonuçlanma tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki [operasyonel uygulama] dönemi	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

Eylemin genel hedefi, Türkiye'de yeşil ve düşük karbonlu bir hidrojen ekosisteminin kurulmasını desteklemektir.[2]

Eylem, **Pencere 3 Yeşil gündem ve sürdürülebilir bağlantısallık:** *düşük karbonlu, iklim değişikliğine dayanıklı bir ekonomiye geçişi hızlandırmak, temiz enerji geçişini ve Avrupa'da entegre bir enerji piyasasını teşvik etmek* kapsamında **IPA III Tematik Öncelik 2: Ulaşım, dijital ekonomi ve toplum ve enerji** özel hedefine katkıda bulunacaktır.

Küresel iklim hareketine paralel olarak ve emisyonların azaltılması amacıyla, **enerji sektörü temiz enerji kaynaklarına yönelmeye başlamıştır. Söz konusu temiz enerji kaynaklarından biri de yenilenebilir enerjiye dayalı olarak üretilen hidrojendir**. Yenilenebilir hidrojen, doğal gaza uzun vadede alternatif olması nedeniyle diğer temiz enerji kaynakları arasında öne çıkmaktadır. Bu nedenle, yenilenebilir **hidrojen, temiz enerjiye yönelen ülkelerin gündeminde önemli bir yere sahiptir.** Sanayi ve ulaştırma gibi, sera gazı emisyonlarını azaltması zor olan sektörlerde enerji taşıyıcısı olarak kritik rol oynayacaktır. Bu bağlamda

[2]Bu Eylem'de "temiz hidrojen", "yenilenebilir hidrojen" ve "yeşil hidrojen" ifadeleri eş anlamlı olarak anlaşılacak olup, yalnızca yenilenebilir kaynaklardan elde edilen elektrik kullanılarak suyun elektrolizi ile üretilen ve bu nedenle üretimi sırasında neredeyse hiç sera gazı salınımına neden olmayan hidrojeni ifade etmektedir. Temiz kelimesinin yenilenebilir ifadesinin eş anlamlısı olarak kullanılması, aynı zamanda "İklim-nötr bir Avrupa için AB hidrojen stratejisi" (COM (2020) 301 nihai) ile de uyumludur. Bu Eylem Belgesinde düşük karbon ifadesi, %70 sera gazı emisyonu tasarrufu sağlayan, yenilenemeyen hidrojen olarak anlaşılacaktır.

Türkiye'de de önemli gelişmeler yaşanmıştır. Temiz ve düşük karbonlu hidrojen sanayisinin kurulması, Türkiye'nin stratejik önceliklerinden biri haline gelmiştir.

Eylemin özel hedefleri şunlardır: Türkiye'de Yeşil ve düşük karbonlu bir Hidrojen Ekosisteminin geliştirilmesi ve hidrojen konusunda ilgili otoritelerin kurumsal kapasitesinin artırılması; ayrıca, BOTAŞ altyapısının hidrojeni depolamaya uygunluğunun ve bu amaçla kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi ve bir Hidrojen Ana Ağ Planı hazırlanması. Bu, sadece Türkiye'nin **Avrupa Yeşil Mutabakatı** ile uyumlu yeşil enerji hedefine hizmet etmekle kalmayacak, aynı zamanda *"herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak"* şeklindeki **SKA 7** ile *"iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek"* şeklindeki **SKA 13'e** de katkıda bulunacaktır.

Önerilen faaliyetler, Türkiye'de yeşil ve düşük karbonlu hidrojen endüstrisinin gelişiminin çeşitli yönlerini ele alarak bu endüstrinin ilerlemesini sağlamayı amaçlamaktadır. Bunlar arasında **gelecekteki talep ve arz eğilimlerinin** tahmin edilmesi, mevcut **standartların ve düzenlemelerin** analiz edilmesi, **kurumsal kapasitenin ve paydaş katılımının** değerlendirilmesi, **insan kaynakları ihtiyaçlarının** değerlendirilmesi, coğrafi olarak potansiyel üretim bölgelerinin belirlenmesi ve yenilenebilir hidrojen sektöründe önemli uzmanlığa sahip AB ülkelerinden bilgi edinmek için karşılaştırmalı değerlendirme ziyaretleri yapılması yer almaktadır. Ayrıca, faaliyetler; mevcut depolama tesislerinin hidrojen ve hidrojenden elde edilen yakıtlar için yeniden kullanıma uygun hale getirilmesinin fizibilitesini belirlemeyi, farklı **depolama yöntemlerini** kıyaslamayı, **yeşil** ve düşük karbonlu **hidrojen üretiminin** fizibilitesini analiz etmeyi, doğal gaz iletim sistemine **hidrojen harmanlaması** için uygun bölgeleri belirlemeyi, hidrojen harmanlama seviyeleri önermek **için ekipmanlarda hidrojen uygunluğuna yönelik testler** yapmayı, sızıntılar da dahil olmak üzere güvenliği ve operasyonel etkileri analiz etmeyi, çevresel etkileri değerlendirmeyi ve etkili entegrasyon için tekno-ekonomik çözümler önermeyi ve ayrıca hidrojen taşımacılığı, dağıtımı ve depolanması için temiz ve düşük karbonlu bir hidrojen **ana ağ planı** geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu faaliyetlerin sonuçları, endüstri paydaşları ve politika yapıcılar için değerli görüşler ve girdiler sağlayarak, Türkiye'de temiz ve düşük karbonlu hidrojen sektörünün etkili ve sürdürülebilir şekilde gelişmesini mümkün kılacaktır. Bu, aynı zamanda ülkenin enerji stratejilerini destekleyecek ve 2053 yılına kadar, Türkiye'nin açıkladığı iklim hedefleri ve AB Yeşil Mutabakatı ile uyumlu düşük karbonlu bir ekonomiye geçişine ve iklim-nötr ekonomisine katkıda bulunacaktır. Eğitimler, çalıştaylar ve seminerler aracılığıyla, hidrojen sektöründeki bilgi ve farkındalık artırılacak, Türkiye ve AB'deki kilit paydaşlar arasında uzmanlık ve iş birliği teşvik edilecektir.

Genel olarak bu faaliyetler, Türkiye'de temiz ve düşük karbonlu hidrojen endüstrisini canlandırmak, onun enerji sektörüne entegrasyonunu kolaylaştırmak, yeniliği ve yatırımı teşvik etmek ve ülkeyi daha yeşil ve daha sürdürülebilir bir geleceğe taşınak için kapsamlı bir yaklaşımı temsil etmektedir.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları

Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

Paris İklim Anlaşması'nın onaylanmasının ardından Türkiye, 2053 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşma hedefini açıklamıştır. Türkiye, rüzgâr ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarındaki önemli potansiyelini hidrojen teknolojisiyle birleştirmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETKB) tarafından **Hidrojen Yol Haritası** yayınlanmış ve bu, **yeşil** ve düşük karbonlu **hidrojen** için öncelikli alanlardan biri ilan edilmiştir.

Bu bağlamda, Avrupa **Yeşil Mutabakatı**, iklim açısından nötr bir Avrupa için AB hidrojen stratejisi, **Paris Anlaşması,** BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi, 11. Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023) ve ETKB Stratejik Planı (2019-2023), bu eylem belgesindeki çerçeveyi oluşturan stratejik belgelerdir.

ETKB, 19 Ocak 2023 tarihinde, AB politikalarıyla uyumlu hedeflerin ve önceliklerin yer aldığı **"Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası"** raporunu yayımlamıştır. Strateji ve Yol Haritası aşağıdaki konularda rehberlik sağlamaktadır:

(i) üretim, iletim, depolama, ticaret fırsatları ile ulaştırma sektöründe ve endüstriyel sektörde kullanım gibi, hidrojen değer zinciri unsurlarının analizi,

(ii) yasal çerçevenin gözden geçirilmesi ve "hidrojen üretimi, taşınması, depolanması ve kullanımı" için uygun uyarlamalar yapılması,

(iii) yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretimini artırmak için yenilenebilir enerjinin üretim ve kullanım payının artırılması,

(iv) yenilenebilir kaynaklardan üretilen hidrojenin kullanımıyla çelik, cam, kimyasallar ve rafineriler gibi karbon yoğun sektörlerden kaynaklanan karbon emisyonlarının azaltılması,

(v) fazla yeşil ve düşük karbonlu hidrojenin, yerel teknolojilerle dünyaya, özellikle de Avrupa pazarına ihraç edilmesi.

Eylem, **Türkiye Hidrojen Stratejisi** ile uyumludur ve söz konusu stratejinin etkin bir şekilde uygulanmasını destekleyecektir.

Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen, enerji taşıyıcısı ve ham madde olarak, Türkiye'nin iklim hedeflerine ulaşmasında enerji kaynaklarından biri olacaktır. **Avrupa Komisyonu 2022 Türkiye Raporu'nda** da yenilenebilir enerjinin, enerji verimliliği ve arz güvencesi ile birlikte, AB enerji politikasının temel unsurlarından biri olduğu belirtilmektedir. Türkiye, yenilenebilir enerji politikalarında hâlihazırda önemli ilerlemeler kaydetmiş olup, 2022 yılı sonu itibarıyla, yenilenebilir enerjinin payı ülkenin kurulu gücünde yüzde 54'e, elektrik üretiminde ise yüzde 41,95'e ulaşmıştır. Bu nedenle Türkiye'de yenilenebilir enerjiye destek vermeye devam etmek, yeşil ve düşük karbonlu hidrojen gibi alternatifleri ve ilgili fizibilite çalışmalarını teşvik etmek büyük önem taşımaktadır. Hidrojenin enerji sisteminde kullanılabilirliği, dünya ve Türkiye için ortak bir zorluk olmaya devam etmektedir.

IPA III Stratejik Cevap Belgesi'nde belirtildiği üzere, Orta Vadeli Program (OVP) 2022-2024, yeşil ekonomiye geçişe ilişkin politikaları ve tedbirleri vurgulamaktadır. Türkiye, yeşil ve döngüsel ekonomi; temiz, uygun maliyetli ve güvenli enerji arzı ile iklim değişikliğiyle mücadele ile ilgili faaliyetleri içeren **Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı (2021)** hazırlayarak Resmi Gazete'de yayımlamıştır. Bu bağlamda, Eylem, çevrenin korunmasını ve kalitesini artırarak, azaltıma katkıda bulunarak ve düşük karbonlu ve döngüsel ekonomiye geçişi hızlandırarak Yeşil Gündem'i geliştirecek ve teşvik edecektir.

IPA III Programlama Çerçevesi, hidrojenin önemini şu ifadelerle vurgulamaktadır: "*Gaz ağının karbon yoğunluğunu azaltma potansiyeli değerlendirilmeli, metan sızıntısı önlenmeli ve tüm yeni gaz altyapısı geleceğe dayanıklı hale getirilmelidir ve orta ila uzun vadede, doğal gaz taşımacılığından yenilenebilir gaza veya hidrojene geçiş yapılmalıdır.*" ve *"Uzun vadeli iklim-nötrlük hedefi ve bununla birlikte yenilenebilir gazın ve hidrojenin oynayabileceği rol göz önünde bulundurulmalıdır."*

BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) Gündemi çerçevesinde, bu Eylemin, "*herkes için karşılanabilir, güvenilir, sürdürülebilir ve modern enerjiye erişimi sağlamak*" şeklindeki **SKA 7'ye** ve *"iklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçmek"* şeklindeki **SKA 13'e** katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

AB, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve 2020 AB Hidrojen Stratejisi ile ilgili politikaların etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla çabalarını artırmayı hedeflemektedir. Eylem, bu stratejiler kapsamındaki aşağıdakiler gibi önceliklerle tutarlıdır:

(i) Temiz, karşılanabilir ve güvenli enerji arzı;

(ii) 2030 ve 2050 yıllarında iklim hedeflerine ulaşmak için enerji sisteminin karbondan arındırılması;

(iii) Üretimin ve talebin desteklenmesi;

(iv) Hidrojen pazarının ve altyapısının oluşturulması;

(v) Araştırma ve işbirliği ile uluslararası işbirliği.

Eylem, AB'deki ve Türkiye'deki hidrojen gündemlerini tamamlayacak ve destekleyecektir. Hidrojen ve doğal gaz, elektrik vb. diğer enerji kaynakları için tedarik zinciri karmaşıktır. Hidrojenin iletimi ve depolanması, Türkiye'de hidrojen ekonomisinin geliştirilmesi için zincirin temel unsurlarıdır.

2.2. Sorun Analizi

Kısa sorun analizi

Enerji ekosistemi içerisinde işlevsel bir hidrojen piyasasının oluşturulması için, ilgili mevzuatın tesis edilmesi ve hidrojenin üretim ve kullanım fizibilitesinin sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle hukuki, teknik ve ekonomik engellerin aşılması ve belirsizliklerin giderilmesi gerekmektedir.

1. Yakın geleceğe yönelik ümit verici gelişmelere rağmen, hidrojen üretim teknolojileri dünya genelinde henüz gelişimlerinin erken safhalarındadır. Dolayısıyla teknolojik bilgi birikimi gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmakta ve bu bilginin dünya geneline yayılması zaman almaktadır. Buna paralel olarak, hidrojenin büyük ölçekli kullanımına yönelik hidrojen ağının ve geliştirme operasyonlarının düzenleyici ve ekonomik yönlerine yönelik çalışmalar sınırlıdır. Türkiye de dahil olmak üzere ülkelerin çoğunda standartlar eksiktir ve mevzuat yeterince gelişmemiştir. Öte yandan, yeşil hidrojen ekosistemine yönelik yetkin insan kaynakları ve örgütlenmeler; mevzuat, örgütlenme ve insan kaynaklarının geliştirilmesi anlamında kurumsal kapasite açısından mevcut durumda yetersiz kalmaktadır.

2. Yeşil ve düşük karbonlu bir hidrojen endüstrisinin geliştirilmesi için depolama seçeneklerine de ihtiyaç duyulmaktadır. Gelecek vaat eden bir alternatif enerji taşıyıcısı/ham maddesi olmasına rağmen, hidrojenin yaygın olarak benimsenmesi, verimli, güvenli ve uygun maliyetli depolama çözümlerinin eksikliği nedeniyle engellenmektedir. Mevcut depolama tesislerinin ve altyapısının bu amaçla yeniden kullanıma koyulması, yeşil hidrojen teknolojilerinin kapsamının geliştirilmesinde uygun maliyetli ve verimli bir yol olabilir. Bu zorlukların üstesinden gelmek için araştırma ve geliştirme çalışmaları devam etmektedir, ancak gerekli hidrojen depolama kapasitesinin geliştirilmesi için daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Araştırmalara, yeniliğe, altyapının geliştirilmesine ve ayrıca olası çevresel etkilerin değerlendirilmesine yönelik sürekli yatırımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

3. Temiz ve sürdürülebilir enerji kaynaklarına olan talebin artması nedeniyle, yeşil ve düşük karbonlu bir hidrojen üretim tesisini kurmanın fizibilitesinin değerlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Dünya çapında ülkeler sürdürülebilir bir enerji dönüşümüne ulaşmak ve karbon emisyonlarını azaltmak için çabalarken, yeşil ve düşük karbonlu hidrojen umut verici bir çözüm olarak ortaya çıkmaktadır. Tuz Gölü Yeraltı Depolama Tesisi yakınında yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretmenin ve bunu mevcut enerji ağına entegre etmenin uygulanabilirliğini değerlendirmek için kapsamlı bir teknik, ekonomik ve finansal analiz yapılması amaçlanmaktadır. Bu analiz; mevcut yenilenebilir enerji potansiyelinin değerlendirilmesi, hidrojen arz kaynaklarının belirlenmesi, depolama için potansiyel bir tuz mağarasının özelliklerinin analiz edilmesi, hidrojen dağıtımı için gerekli altyapının değerlendirilmesi ve önemli yatırım gereksinimlerine karşın ekonomik uygulanabilirliğin desteklenmesi gibi temel zorlukları ele

almaktadır. Nihai hedef, karar vericilere, sürdürülebilir ve düşük karbonlu hidrojen üretiminin potansiyelinden yararlanma ve bunun enerji sistemine sorunsuz entegrasyonunu sağlama konusunda rehberlik edecek değerli fikirler sunmaktır.

4. Türkiye'nin yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretme ve muhtemelen bunu ihraç etme ve hidrojen alanında olgun bir aktör olma hedefi, kapsamlı bir hidrojen ana ağ planının olmaması nedeniyle çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. İyi tanımlanmış bir plan olmadan, yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretim stratejileri, yenilenebilir enerji santrallerinin yerleşimi ve yeterli hidrojen depolarının, ihracat altyapısının ve ulaşım rotalarının oluşturulması konusunda belirsizlik bulunmaktadır. Ayrıca, son kullanıcılar arasındaki sınırlı farkındalık ve parçalanmış karar alma süreçleri hidrojen pazarının büyümesini engellerken, net yatırım önceliklerinin ve stratejilerinin eksikliğinden dolayı ekonomik ve çevresel faydaların gözden kaçırılması söz konusudur. Bu zorlukların üstesinden gelmek ve vizyonunu gerçekleştirmek için Türkiye, hidrojen ekosisteminin tüm yönlerini kapsayan, kaynakların verimli kullanılmasını sağlayan, yatırımları cezbeden ve yeşil hidrojene yönelik artan küresel talebi değerlendiren, nihayetinde de sürdürülebilir ve refah bir geleceğe katkıda bulunan kapsamlı bir hidrojen ana ağ planının geliştirilmesine öncelik vermelidir.

5. AB'nin iklim açısından nötr bir Avrupa için hidrojen stratejisi (COM (2020) 301 nihai), hidrojenin Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı ve Avrupa'nın temiz enerjiye geçişini gerçekleştirmek için temel bir öncelik olduğunu açıklığa kavuşturmaktadır. Yenilenebilir elektriğin, enerji tüketiminin büyük bir kısmını karbondan arındırması beklense de, tamamını arındıramayacaktır. Pillere ilave olarak, yenilenebilir enerjinin depolanması için ve de ulaşım için bir vektör olan hidrojen, mevsimsel değişikliklere karşı yedekleme sağlayarak ve üretim yerlerini daha uzak talep merkezlerine bağlayarak, bu açığı bir miktar kapatmada güçlü bir potansiyele sahiptir. Bir geçiş aşaması olarak yerel ağlar üzerinden dağıtık yenilenebilir ve düşük karbonlu hidrojen taşımacılığının gerçekleştirilmesi göz önünde bulundurularak, doğal gaz ağında sınırlı oranda hidrojen harmanlanması gündeme gelmiştir. Ancak harmanlama daha az verimlidir ve hidrojenin değerini azaltır. Harmanlama aynı zamanda tüketilen gazın kalitesini de değiştirir ve gaz altyapısının tasarımını, son kullanıcı uygulamalarını ve sınır ötesi sistemlerin birlikte işlerliğini etkileyebilir. Bu nedenle, Türkiye'deki mevcut Doğal Gaz İletim Ağı'na hidrojen harmanlanmasının, söz konusu ağın yeni amaca yönelik olarak yeniden kullanıma tahsis edilmesi veya yeni bir özel hidrojen ağı inşa edilmesi ile karşılaştırılarak, fizibilitesinin incelenmesi ve değerlendirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Eylem, yukarıda açıklanan dört temel sorunu/iyileştirmeyi ele almak üzere tasarlanmıştır.

Eylem kapsamında önde gelen paydaşlar ve ilgili kurumsal ve örgütsel konular (yetkiler, potansiyel roller ve kapasiteler) belirlenecektir.

Türkiye'de Enerji Sektörünü çok sayıda kurum yönetmektedir. Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) sektör yaklaşımı kapsamında lider kurum, sektörün tüm alanlarında politika geliştirilmesinden, mevzuat hazırlanmasından ve mevzuatın uygulanmasından sorumlu olan **ETKB**'dir. ETKB'nin amacı ve gelecekteki rolü, ülkenin savunmasına, güvenliğine, refahına ve ulusal ekonominin güçlendirilmesine hizmet edecek ve bunları güvence altına alacak şekilde enerji ve tabii kaynaklara ilişkin hedeflerin ve prosedürlerin tanımlanmasına yardımcı olmaktır. Ayrıca, enerji ve tabii kaynakların belirlenen hedeflere ve politikalara uygun bir şekilde araştırılmasını, geliştirilmesini, üretilmesini ve tüketilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ), ETKB'ye bağlı bir kuruluştur. Türkiye'nin çeşitlendirilmiş enerji kaynaklarına olan ihtiyacının artması nedeniyle BOTAŞ, 1987 yılından bu yana, ham petrolü boru hatlarıyla taşıma amacını, doğal gaz taşımacılığı ve ticareti faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu nedenle bir ticaret şirketi haline gelmiştir. BOTAŞ, 50 yıla yakın deneyimi olan bir kamu iktisadi teşebbüsüdür. BOTAŞ bugün Bakü-Tiflis-Ceyhan, TANAP ve TürkAkım boru hatları da dahil olmak üzere, hem ham petrole hem de doğal gaza yönelik 23.000 kilometrelik bir boru hattı ağının sahibi ve

işletmecisi konumundadır. Dolayısıyla BOTAŞ, 6 inçten 56 inçe kadar çeşitli ebatlardaki boru hatlarının yönetimi ve bakımı konusunda geniş bir deneyime sahiptir.

Ayrıca BOTAŞ'ın 2 adet Yüzer Depolama ve Gazlaştırma Ünitesi (FSRU) ve 1 adet LNG ithalat terminali bulunmakta olup, Türkiye'de, özel sektör yatırımları da dahil olmak üzere, toplam 3 adet FSRU ve 2 adet LNG ithalat terminali bulunmaktadır. Yeraltı depolaması açısından, tuz mağaralarında yapılan en önemli depolama projelerinden biri Tuzgölü Projesi'dir. Bir diğer yer altı depolama tesisi ise Silivri Yer Altı Doğal Gaz Depolama Tesisi'dir.

BOTAŞ, enerji sektörünün tüm segmentlerinde artan bir taleple karşı karşıya kalmaktadır. Doğal gaz ve petrol faaliyetlerinin yanı sıra hidrojen, uzun vadede doğal gazın yerine ikame edilebilme özelliği nedeniyle, BOTAŞ'ın yeni bir çalışma alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Hidrojen, düşük karbon emisyonu nedeniyle temiz enerjiye geçişte hayati öneme sahip olup, ulaştırma ve sanayi (petro-kimya, demir-çelik vb.) gibi sektörlerde karbonsuzlaşmayı sağlayabilir. Ayrıca Türkiye, Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK), SOCAR[3], ASPİLSAN[4] ve Türkiye Enerji, Nükleer ve Maden Araştırma Kurumu (TENMAK) gibi önde gelen kuruluşlardan oluşan bir konsorsiyum eşliğinde yerli ve milli kaynakları kullanarak 1 MW PEM elektrolizör kapasitesi geliştirme çalışmalarına devam etmektedir. Bu kuruluşlar hidrojen alanında araştırma projeleri yürütmektedir. Eylem kapsamında, bu kuruluşların araştırma kapasiteleri, BOTAŞ'ın yeşil hidrojen ekosistemini ölçeklendirme potansiyelinin belirlenmesi amacıyla kullanılacaktır.

Sektör paydaşları, yeşil enerji dönüşümüne önemli katkı sağlayacaktır. Bu kuruluşlar hâlihazırda hidrojen araştırmaları yürütmektedir. Bu Eylem sayesinde, gelecekteki araştırmalar için sinerji yaratılacaktır. Türkiye doğal gaz dağıtım sektöründe, hidrojenin son kullanıcılara dağıtımında kritik paydaş rolünü üstlenen yetmiş iki adet dağıtım şirketi faaliyet göstermektedir.

2.3. Çıkarılan Dersler

IPA I ve IPA II dönemlerini kapsayan son yirmi yıldan **çıkarılan en önemli derslerden** biri, ekosistemi bütünsel bir bakış açısıyla ele alarak ve AB enerji mevzuatına, pazarına ve ağına tam uyuma odaklanarak kurumsal kapasite geliştirme faaliyetlerinin sürekli iyileştirilmesi ve sistematik olarak performansın izlenmesi gerekliliğidir. Özellikle çıkarılan aşağıdaki derslerin de belirtilmesinde fayda vardır:

- AB mevzuatına uyumun iyileştirilmesi;
- Avrupa Yeşil Mutabakat düzenlemelerine hızlı uyum sağlanması ihtiyacı;
- Enerji ekosisteminin dönüşümüne adanmış kurumsal kapasiteye olan ihtiyaç;
- Enerji sektöründeki kamu kurumlarında insan kaynağı kapasitesinin geliştirilmesine olan ihtiyaç;
- Pilot yenilenebilir enerji projeleriyle farkındalık yaratılması ve uygulamalı olarak öğrenim sağlanması;
- Avrupa Komisyonu ve enerji sektörünün çeşitli paydaşları ile diyaloğun geliştirilmesi ve işbirliğinin güçlendirilmesi.

Yukarıda belirtilen dersler ışığında ETKB, sektör paydaşlarıyla yakın işbirliği içinde, **yeşil** ve düşük karbonlu **hidrojen ekonomisine geçişe** yönelik olarak sektördeki projelerin ve programların uygulanmasını hızlandırmıştır. Bu sayede ETKB'nin ve kritik kurumların kapasiteleri artırılmış ve koordinasyonları ve ilişkileri güçlendirilmiştir. ETKB, 19 Ocak 2023'de Türkiye Hidrojen Teknolojileri Stratejisi ve Yol Haritası'nı yayımlamıştır. Yol haritasında yer alan önemli vizyon önerileri arasında, yeşil ve düşük karbonlu

[3] Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Petrol Şirketi
[4] https://www.aspilsan.com.tr/kurumsal/hakkimizda/

hidrojen üretim maliyetinin 2035'e kadar 2,4 ABD Doları/kgH'nin altına, 2053'e kadar 1,2 ABD Doları/kgH'nin altına düşürülmesi ve elektrolizör kurulu güç kapasitesinin 2030'a kadar 2 GW'ya, 2035'e kadar 5 GW'ya ve 2053'e kadar 70 GW'ya çıkarılması bulunmaktadır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na bağlı olan TENMAK, yakın zamanda, Ar-Ge projeleri kapsamında "*Hidrojen Üretimi ve Yakıt Pili Teknolojileri; Karbon Yakalama, Kullanma ve Depolama Teknolojileri* " konularını içeren bir "**Hidrojen Çağrısı"** yayımlamıştır. Hidrojen Çağrısı kapsamında, TENMAK tarafından altı adede kadar projeye fon sağlanması planlanmaktadır.

Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın koordinatörlüğünde yürütülen, Ufuk Avrupa kapsamında Avrupa Birliği (AB) tarafından finanse edilen, Türkiye'nin ilk Hidrojen Vadisi projesi olan "Güney Marmara Hidrojen Kıyısı Vadi Projesi" 2023'te onaylanmıştır. Projede yerli ve yabancı 16 paydaş yer almaktadır. Enerjisa Üretim'in Bandırma Enerji Üssü'nde gerçekleştirilecek Proje kapsamında yılda en az 500 ton yeşil hidrojen üretilmesi hedeflenmektedir.

3. EYLEMİN TANIMI

3.1. Müdahale Mantığı

Bu eylemin Genel Hedefi/(Etkisi) Türkiye'de yeşil ve düşük karbonlu bir hidrojen ekosisteminin kurulmasını desteklemektir.

Bu eylemin Özel Hedefleri/ (Sonuçları) şunlardır:

1- Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ekosistemi'nin geliştirilmesi ve hidrojen konusunda ilgili otoritelerin kurumsal kapasitelerinin artırılması;
2- Hidrojenin Doğal Gaz İletim Ağı'na harmanlanmasının ve depolanmasının teknik ve ekonomik fizibilitesinin değerlendirilmesi;
3- Hidrojen Ana Ağ Planı'nın hazırlanması.

Bu eylem tarafından sağlanacak olan ve ilgili Özel Hedeflere (Sonuçlara) katkıda bulunan Çıktılar aşağıdaki gibidir:

Sonuç 1 İçin:

Çıktı 1: Su mevcudiyeti gibi özel zorluklar da dikkate alınmak suretiyle, Türkiye'nin yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretim potansiyelinin coğrafi olarak değerlendirilmesi de dahil olmak üzere, hidrojen talep ve arz potansiyelinin, yeşil ve düşük karbonlu hidrojenin kullanımı ve onun düşük emisyonlu sanayideki/ulaşımdaki rolü hakkında farkındalığın, bilgi birikiminin ve teknik kapasitenin artırılması;

Çıktı 2: AB gereklilikleri ve standardizasyon öncelikleri doğrultusunda standardizasyonun, düzenlemelerin ve mevzuatın belirlenmesi;

Çıktı 3: Hidrojen Ekosistemi'nin, Ekosistem Kapasitesi'nin ve İnsan Kaynaklarının ve uygun bilinçlendirme faaliyetlerinin belirlenmesi.

Sonuç 2 İçin:

Çıktı 1: Hidrojen (çoğunlukla yeşil ve düşük karbonlu hidrojen) için depolama tesislerinin mevcudiyeti ve bu amaca yönelik olarak yeniden kullanıma tahsisi konusunda teknik ve ekonomik fizibilite çalışması yapılması ve olası çevresel etkilerin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere uygun depolama teknolojilerinin belirlenmesi;

Çıktı 2: Tuz Gölü Tesisi'nde yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Üretimi için fizibilite çalışması yapılması ve gerekli farkındalık yaratma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi.

Sonuç 3 İçin:

Çıktı 1: AB uygulamaları ve standartları doğrultusunda mevcut İletim Ağı'nın bazı bölümlerinde Hidrojenin (çoğunlukla yeşil ve düşük karbonlu hidrojen) Doğal Gaz ile harmanlamasının, mevcut ağın yeni amaca yönelik olarak yeniden kullanıma tahsis edilmesi veya yeni bir özel hidrojen altyapısı inşa edilmesi ile karşılaştırılarak, teknik ve ekonomik fizibilitesinin değerlendirilmesi;

Çıktı 2: Yatırım ve Etki Analizi de dahil olmak üzere, ENTSO-G ile uyumlu olarak Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ana Ağı'nın hayata geçirilmesi.

Bu eylemin temelinde yatan müdahale mantığı; faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ve varsayımların geçerli olması halinde, çıktılara ulaşılacağıdır. Çıktılara ulaşılırsa ve çıktı düzeyindeki varsayımlar gerçekleşirse, kurumsal kapasite artırılacağından ve hazırlanacak olan dokümanlar ve yapılacak fizibilite ve mühendislik çalışmaları, çalıştaylar ve saha ziyaretleri ile yeşil ve düşük karbonlu hidrojen tedarik zinciri değerlendirmesi mümkün olacağından sonuçlar gerçekleşecektir.

Sonuçlar gerçekleşirse ve bu düzeydeki varsayımlar geçerli olursa da, eylem istenen etkiye katkıda bulunacaktır. Depolama süreciyle birlikte, Türkiye, yeşil ve düşük karbonlu hidrojene dayalı enerji çeşitlendirmesinde yeni bir hamle yapmış olacaktır. Hem Paris Anlaşması'ndaki sıfır emisyon hedefine katkı sağlayacak bir kaynağa kavuşacak, hem de ihracat imkânları sayesinde, bölgenin enerji jeopolitiğindeki konumunu destekleyecek yeni bir güce kavuşacaktır. Özellikle hidrojen depolamaya uygun tuz mağaralarının belirlenmesi, hem Türkiye'nin hem de Avrupa'nın arz güvencesine katkı sağlayacaktır. Dikkate alınması gereken bir diğer önemli konu ise mevcut altyapının hidrojene uyum sağlayacak şekilde uyarlanmasıdır. Türkiye'deki mevcut altyapının değiştirilmesi, Paris Anlaşması doğrultusunda küresel enerji dönüşümüne destek ve katkı sağlayabilir ve yeşil bazlı hidrojen ekonomisine yönelik ekonomik çözümler sunabilir.

"Türkiye'de Yeşil ve Düşük Karbonlu Hidrojenin Artırılması" Eylemi ile aşağıdaki sonuçların elde edilmesi beklenmektedir:

- Türkiye'de yeşil ve düşük karbonlu hidrojen ekonomisine geçiş ve Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen üretimi değerlendirilecek ve politika ile ilgili, finansal ve teknik tavsiyelerde bulunulacaktır.
- Türkiye, hidrojene yönelik olarak ulaştırma ve depolama altyapısının geliştirilmesinden faydalanacaktır.
- Hidrojen sektöründe kritik kurumların ilgili kadrolarının kapasitesi artırılacaktır.
- Hidrojen ekosisteminin uygunluğu ve mevcut gaz taşıma ve depolama tesislerinin uyarlanabilirliği, AB uygulamaları doğrultusunda belirlenecektir.
- Yeşil ve düşük karbonlu hidrojen altyapısının kurulması/geliştirilmesi hızlandırılacaktır.
- Yurt içi ve yurt dışında yeşil ve düşük karbonlu hidrojen yatırımları teşvik edilecek, böylece paydaşlar Türkiye'nin yeşil hidrojen potansiyelini daha iyi değerlendirebilecektir.

En önemlisi de, Eylem, Yerel İçerik Gereksinimlerinin oluşturulmasını kolaylaştırmayacak veya desteklemeyecektir.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Bileşen 1: Kapasite Yaratılması

Faaliyet 1.1: Gerekli yatırımlar ve tatlı su mevcudiyeti gibi özel zorluklar da dahil olmak üzere, Türkiye'nin yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretimi potansiyelinin değerlendirilmesini de içeren, Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Piyasası Talep ve Arz Öngörüsü.

Faaliyet 1.2: AB gereklilikleri ve standardizasyon öncelikleri doğrultusunda Standardizasyon, Düzenlemeler ve Mevzuat için Gereklilik Analizi.

Faaliyet 1.3: Hidrojen Ekosistemi Modellemesi ve Organizasyonel Kapasite Gereksinim Analizi

Faaliyet 1.4: İnsan Kaynakları ve ilgili kapasite geliştirme faaliyetlerinin sağlanması için Gereksinim Analizi

Faaliyet 1.5: Staj Programının Organizasyonu

Faaliyet 1.6: Çalışma Ziyareti

Faaliyet 1.7: Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Zirvesi'nin Organizasyonu

Faaliyet 1.8 İletişim ve Görünürlük

Bileşen 2: Mevcut Tesislerin Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Depolamaya yönelik Uygunluk Analizi

Faaliyet 2.1: Depolama Tesislerinin, yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen için Yeniden Kullanıma Tahsis Edilmesine Yönelik Teknik ve Ekonomik Fizibilite Çalışması

Faaliyet 2.2: Tuz Gölü (Aksaray İli) Yeraltı Depolama Tesisi, yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Üretim Kompleksi için Teknik ve Ekonomik Fizibilite Analizi

Faaliyet 2.3: Hidrojen Depolama Tesislerine Yönelik Çalışma Ziyareti

Bileşen 3: Mevcut Doğal Gaz Altyapısının, hidrojen taşımacılığı ve depolaması için kullanımı ve uyarlanması açısından analizi.

Faaliyet 3.1: Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojenin Harmanlanması, mevcut altyapının yeni amaçla yeniden kullanıma tahsisi ve/veya yeni bir özel hidrojen altyapısının inşası için Doğal Gaz İletim Ağı'nın Teknik ve Ekonomik Fizibilite Analizi.

Faaliyet 3.2: ENTSO-G ile uyumlu yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ana Ağı'nın hazırlanması.

Faaliyet 3.3: Hidrojen Ağı Sempozyumu

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

Programda doğrudan çevreyi, iklim değişikliğini ve yeşil ve döngüsel ekonomiye geçişi hedefleyen faaliyetler öngörülmektedir. Program; AB Çevre ve İklim Değişikliği mevzuatının uygulanmasında daha fazla ilerleme için gerekli teknik kapasiteleri ve bilgi kalitesini iyileştirecek ve böylece daha iyileştirilmiş bir çevre korumasına ve iklim eylemine doğrudan katkıda bulunacaktır.

Faaliyet, düşük karbon ekonomisi, iklim değişikliği ve çevresel konular hakkında kamuoyunun farkındalığını artıracaktır.

Küresel iklim değişikliğinin ve insan kaynaklı küresel ısınmanın sonucunda oluşan aşırı hava olayları, pek çok canlı türü için risk oluşturmaktadır. Biyolojik çeşitlilik insan sağlığı, ekonomik refah ve gezegenin sürdürülebilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Bu proje, tesislerinin bulunduğu bölgelerdeki ekosistemleri koruma ve faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel zararı en aza indirme hedefleri doğrultusunda biyolojik çeşitliliğe katkı sağlayacaktır.

Tuz Gölü Doğal Gaz Depolama Projesi kapsamında, Hirfanlı Barajı'ndan tedarik edilen tatlı su, yer altı tuz kütlelerini eritmekte ve erime sonucu oluşan mağaralar doğal gazı depolamak amacıyla kullanılmaktadır. İşlem sırasında açığa çıkan tuzlu su, borularla Tuz Gölü'ne tahliye edilerek göldeki su miktarını artırmaktadır. Ayrıca, bu Eylem kapsamındaki faaliyetlerle biyolojik çeşitlilik uygulamalarına devam edilecektir.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

11. Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023) (UKP), sadece Çevre alanına değil, daha güçlü ve refah bir Türkiye'ye ulaşmayı mümkün kılacak şekilde, beşeri kalkınmayı da kapsayan ekonomik ve sosyal alanlara da atıfta bulunmaktadır.

Bu Eylem Belgesi, 11. Ulusal Kalkınma Planı'nın hedeflerine ve politikalarına katkıda bulunacak, kadın ve erkek arasındaki fırsat eşitliğini, bu planın tasarımının, uygulanmasının, izlenmesinin ve değerlendirilmesinin ayrılmaz bir parçası haline getirecektir.

Ayrıca kadın çalışanların tüm proje faaliyetlerine katılımı teşvik edilecektir.

Engellilik

Bölüm 1.1'de tanımlanan OECD Engellilik DAC kodlarına göre, bu eylem D0 olarak etiketlenmiştir. Bu, eylemin engelli kişilerin dâhil edilmesiyle ilgili olarak değerlendirilmediği anlamına gelmektedir. Yine de engelli kişilerin projeye diğer tüm katılımcılarla aynı düzeyde erişimi, faaliyetlerin hassas bir şekilde tasarlanmasıyla sağlanacaktır.

İnsan Hakları

Bu Eylem, politikalarında ve faaliyetlerinde insan haklarını üst düzeyde tutarak, sorumlu iş yapış şeklini güvence altına alacaktır. Politikalarını, hassas gruplar da dahil olmak üzere tüm paydaşlarına taahhüt ettiği uluslararası bir çabayla uygulamaya devam etmektedir.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
2- Planlamayla, süreçlerle ve sistemlerle ilgili riskler	Hidrojen teknolojilerinin yeniliğinden kaynaklanan zorluklar.	Orta	Yüksek	Bilgi ve Eğitim Programları Uluslararası İşbirliği Test Altyapısı
3 - İnsanlarla ve organizasyonla ilgili riskler	Paydaşlardan proje faaliyetlerine katılan uzman sayısının yetersiz olması Sözleşmeye girdi sağlayacak nitelikli uzman sayısının sınırlı olması	Yüksek	Yüksek	Daha fazla eğitim, çalıştay ve saha ziyareti.
1 - Dış çevreyle ilgili risk	Yabancı kurumların, çalışma ziyaretlerinde bilgi ve deneyimlerini açıklama konusundaki isteksizliği	Orta	Yüksek	İkili işbirliklerinin ve ağların iyileştirilmesi

Dış Varsayımlar

- Yeşil ve düşük karbonlu hidrojen ekosistemine yönelik yüksek düzeyde siyasi sahiplenme, ulusal isteklilik ve ilgi
- Paydaşların, eylemler boyunca katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya istekliliği.
- Doğal gaz fiyatlarındaki artış nedeniyle hidrojen konusundaki farkındalığın artması.
- SKDM'nin (Sınırda Karbon Düzenlemesi Mekanizması) yürürlüğe girmesi nedeniyle Yeşil ve düşük karbonlu hidrojen tüketiminde artış

3.5 Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar [en çok 10]	Göstergeler [beklenen her bir sonuç için en az bir gösterge]	Referans Değerler (değerler ve yıllar)	Hedefler (değerler ve yıllar)	Veri kaynakları	Varsayımlar
Etki	Türkiye'de yeşil ve düşük karbonlu hidrojen ekosisteminin kurulmasını desteklemek	Tüketilen gri ve mavi hidrojenin **yeşil hidrojenle** değiştirilme oranı	%0 (2023)	%5 (uygulamanın sonundan 3 yıl sonra)	Özel sektör temsilcisi tarafından hazırlanan raporlar. EPDK Enerji Sektörü Raporları BOTAŞ Faaliyet Raporları BOTAŞ Sürdürülebilirlik Raporu	*Mevcut değil*
Sonuç 1	Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ekosistemi'nin geliştirilmesi ve hidrojen konusunda ilgili otoritelerin kurumsal kapasitelerinin artırılması.	1. Türkiye'nin Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Piyasası Yapısının, Arz Öngörüsünün ve Coğrafi Üretim Potansiyelinin belirlenmesi. 2. Hidrojen Pazarına ilişkin Mevzuatın ve Düzenlemelerin belirlenmesi. 3. Sorumlu Kurumların belirlenmesi. 4. İnsan Kaynakları Kapasitesinin artırılması.	1. Hayır (2023) 2. Hayır (2023) 3. Hayır (2023) 4. Hayır (2023)	1. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla) 2. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla) 3. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla) 4. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	BOTAŞ/ETKB Faaliyet Raporları BOTAŞ/ETKB Sürdürülebilirlik Raporu	• Hidrojen ekonomisine yönelik yüksek düzeyde siyasi sahiplenme, ulusal isteklilik ve ilgi
Sonuç 2	Doğal Gaz İletim Ağı'na hidrojenin harmanlanması ve depolanması teknik ve ekonomik fizibilitesinin değerlendirildi.	1. Türkiye'de Doğal Gaz Depolama Tesislerinin Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Depolamaya uygunluğunun ve olası çevresel etkilerin belirlenmesi.	1. Hayır (2023)	1. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	EPDK Enerji Sektörü Raporları Hidrojen Depolama Ruhsatı	

					BOTAŞ Sürdürülebilirlik Raporu	• Paydaşların, eylemler boyunca katılım göstermeye ve işbirliği yapmaya istekliliği. • Doğal gaz fiyatlarındaki artış nedeniyle hidrojen konusundaki farkındalığın artması. • SKDM'nin (Sınırda Karbon Düzenlemesi Mekanizması) yürürlüğe girmesi nedeniyle yeşil ve düşük karbonlu hidrojen tüketiminde artış.
Sonuç 3	Hidrojen Ana Ağ Planı hazırlandı	1. Türkiye'nin Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Üretim Kapasitesinin ve Üretim Lokasyonlarının Belirlenmesi	1. Hayır (2023)	1. Evet (uygulamanın sonu itibarıyla)	EPDK Enerji Sektörü Raporları BOTAŞ Ağ Kodu, -Hidrojen İletim Ruhsatı	
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 1	Su mevcudiyeti gibi özel zorluklar da dikkate alınmak suretiyle, Türkiye'nin yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretim potansiyelinin coğrafi olarak değerlendirilmesi de dahil olmak üzere, hidrojen talep ve arz potansiyelinin, yeşil ve düşük karbonlu hidrojenin kullanımı ve onun düşük emisyonlu sanayideki/ulaşımdaki rolü hakkında farkındalığın, bilgi birikiminin ve teknik kapasitenin artırılması;	1. Türkiye'nin coğrafi olarak yeşil ve düşük karbonlu hidrojen üretim potansiyelinin değerlendirilmesini de içeren, Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Piyasası Talep ve Arz Analizi Raporu 2. Toplam Eğitim Sayısı 3. Eğitime Katılanların Toplam Sayısı 4. Staj Programı	1. 0 (2023) 2. 0 (2023) 3. 0 (2023) 4. 0 (2023)	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla) 2. 15 (uygulamanın sonu itibarıyla) 3. 150 (uygulamanın sonu itibarıyla) 4. 2 (uygulamanın sonu itibarıyla)	EPDK Enerji Sektörü Raporları Projenin İlerleme Raporları ve Nihai Raporları	
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 2	AB gereklilikleri ve standardizasyon öncelikleri doğrultusunda Standardizasyonun, Düzenlemelerin ve Mevzuatın belirlenmesi;	1. AB gerekliliklerine uygun Standartlar, Düzenlemeler ve Mevzuat hakkında rapor	1. 0 (2023)	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	EPDK Enerji Sektörü Raporları	
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 3	Hidrojen Ekosisteminin, Ekosistem Kuruluşlarının Kapasitesinin ve İnsan Kaynakların belirlenmesi	1. Hidrojen Ekosistemi Strateji Raporu 2. Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Zirvesi	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla) 2. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	EPDK Enerji Sektörü Raporları BOTAŞ Faaliyet Raporları	

Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 1	Hidrojen (çoğunlukla yeşil ve düşük karbonlu hidrojen) için depolama tesislerinin mevcudiyeti ve bu amaca yönelik olarak yeniden kullanıma tahsisi konusunda teknik ve ekonomik fizibilite çalışması yapılması ve olası çevresel etkilerin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere uygun depolama yöntemi teknolojilerinin belirlenmesi;	1. Hidrojen Depolamasına yönelik Tavsiye Raporu 2. Depolama Tesislerinin Yeşil Hidrojene yönelik olarak Yeniden Kullanıma Tahsisine ilişkin Fizibilite Raporu	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla) 2. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	Proje Sürdürülebilirliği ne ilişkin İlerleme Raporları ve Nihai Raporlar	
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 2	Tuz Gölü Tesisi'nde yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Üretimi için fizibilite çalışması yapılması ve gerekli farkındalık yaratma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi	1. Olası çevresel etkilerin analizini de içeren, Tuz Gölü Yeşil Hidrojen Üretim Tesisi Fizibilite Raporu	1. 0 (2023) 2. 0 (2023	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	Projenin İlerleme Raporları ve Nihai Raporları	
Sonuç 3 ile ilgili Çıktı 1	AB uygulamaları ve standartları doğrultusunda mevcut İletim Ağı'nın bazı bölümlerinde Hidrojenin (çoğunlukla yeşil ve düşük karbonlu hidrojen) Doğal Gaz ile harmanlamasının, mevcut ağın yeni amaca yönelik olarak yeniden kullanıma tahsis edilmesi veya yeni bir özel hidrojen altyapısı inşa edilmesi ile karşılaştırılarak, teknik ve ekonomik fizibilitesinin gerçekleştirilmesine yönelik gereksinimlerin ve	1. Uygunluk ve gereksinim analiz raporu	0 (2023)	1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	Projenin İlerleme Raporları ve Nihai Raporları	

	uygunluğun değerlendirilmesi;					
Sonuç 3 ile ilgili Çıktı 2	Yatırım ve Etki Analizi de dahil olmak üzere, ENTSO-G ile uyumlu olarak Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ana Ağı'nın hayata geçirilmesi	1. Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ana Ağı Raporu 2. Hidrojen Ağı Sempozyumu	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla) 2. 1 (uygulamanın sonu itibarıyla)	Projenin İlerleme Raporları ve Nihai Raporları	

* Tuz mağaraları, büyük ölçekli gaz depolamada en verimli depolama yöntemidir. Aksaray ilinin Sultanhanı ilçesi sınırları içerisinde bulunan Tuz Gölü'ndeki tuz mağaraları, hâlihazırda doğal gaz depolama amacıyla kullanılmaktadır.

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir finansman anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının akdedildiği tarihten itibaren 72 aydır.

Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen hallerde, Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından, bu Finansman Kararı'nda ve ilgili sözleşmelerde ve anlaşmalarda değişiklik yapılarak kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[5].

4.3.1. Doğrudan Yönetim (ihale)

Bu eylem, doğrudan yönetim altında uygulanacaktır ve ihale, 3. bölümde ayrıntılı olarak açıklanan hedeflerin ve çıktıların elde edilmesine katkıda bulunacaktır.

4.4 İhale ve hibeler için coğrafi uygunluk kapsamı

İhale ve hibe verilme usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve ana düzenlemede tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi, aşağıdaki hükümlere bağlı olmak şartıyla, uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkeler ve bölgelerin piyasalarında hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının uygulanmasının bu eylemin gerçekleştirilmesini imkânsız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir (NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 28(10) maddesi).

4.5 Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	AB katkısı (AVRO olarak tutar)
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.3	
Sonuç 1: Yeşil ve düşük karbonlu Hidrojen Ekosistemi'nin geliştirilmesi ve hidrojen konusunda ilgili otoritelerin kurumsal kapasitelerinin artırılması;	

[5] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

Sonuç 2: Hidrojenin Doğal Gaz İletim Ağı'na harmanlanmasının ve depolanmasının teknik ve ekonomik fizibilitesinin değerlendirilmesi; **Sonuç 3:** Hidrojen Ana Ağ Planı'nın hazırlanması Aşağıdaki bileşenlerden oluşur	3.000.000
İhale (doğrudan yönetim) – bkz. bölüm 4.3.1	Mevcut değil
İhale - bölüm 4.3.1 kapsamında toplam paket	**3.000.000**
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	başka bir Karar'ın kapsamında olabilir [6]
Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi – bkz. bölüm 6	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır
Beklenmedik harcamalar[7]	-
Toplam Tutarlar	3.000.000

4.4. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Faaliyet seviyesinde bir Yönlendirme Komitesi (SC) kurulacaktır. SC; eş başkan olarak Avrupa Birliği'nin ve ayrıca NIPAC'ın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın, BOTAŞ'ın, Strateji ve Bütçe Başkanlığının, MFİB'in, kalkınma ortaklarının ve Uluslararası Finans Kuruluşlarının temsilcilerinden oluşacaktır. AB Delegasyonu ile yakın işbirliği içinde, SC'ye duruma özel olarak ek paydaşlar da davet edilebilecektir.

SC, projenin uygulanmasını izleyecek ve ilerleme raporlarını onaylayacaktır. SC, düzenli aralıklarla ve gerekli görüldüğünde duruma özel olarak toplanacaktır.

Sektörel İzleme Komitesinin işlevleri şu şekildedir:

- Programın belirli hedeflerine ulaşma yolunda kaydedilen ilerlemeyi, ilerleme raporları ışığında her toplantıda gözden geçirmek;
- Uygulama sonuçlarını, özellikle her bir öncelik ekseni için belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını ve önlemleri ve ara değerlendirmeleri her toplantıda incelemek;
- Uygulama raporlarını incelemek ve onaylamak.

SMC yılda en az iki kez toplanacaktır.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

---

[6]Eylemin bir finansman anlaşması kapsamında olması halinde, değerlendirme eylemde bütçelendirilmelidir. Eylemin bir finansman anlaşması kapsamında olmaması durumunda (bkz. Bölüm 4.1), bu eyleme ilişkin değerlendirme ve denetim sözleşmelerinin N+1 içerisinde akdedilmesinin muhtemel olmaması nedeniyle, "başka bir karara bağlanacaktır" ibaresine yer verilmelidir. Bu sözleşmelerin başka bir Finansman Kararı ile yetkilendirilmesi gerekmektedir.

[7]Finansman anlaşması yapılmayan sözleşmelerde, beklenmedik harcamaların, N+1'in 31 Aralık'ına kadar bireysel ve hukuki taahhütlerin kapsamına alınması gerektiği dikkate alınmalıdır.

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulanmasının teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacaktır ve bu süreç, uygulayıcı ortağın/faydalanıcı ülkenin sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak/faydalanıcı ülke, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her rapor, eylemin uygulanmasının, karşılaşılan zorlukların, yapılan değişikliklerin ve aynı zamanda, mantıksal çerçeve matrisi (proje yöntemi için) ve ortağın stratejisi, politikası veya reform eylem planı listesi (bütçe desteği için) referans olarak kullanılarak, ilgili göstergeler vasıtasıyla ölçülen, sonuçlara (Çıktılar ve doğrudan Sonuçlar) ulaşma derecesinin doğru bir açıklamasını içerir. Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, analiz ve izleme için roller ve sorumluluklar:

Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, Ulusal IPA Koordinatörü Ofisi ve finansal izleme için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi vermeyi amaçlayan verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, müdahaleden sorumlu kurum(lar)ın, eylemin tüm aşamalarında hazırlanan tüm ilgili bilgileri ve belgeleri, talep edildiğinde, Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ile paylaşması gerekmektedir.

- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle bağlantılandırılmasına ilişkin DG NEAR yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeye ve destek sağlamaya yöneliktir:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (ROM)

  Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek proje izleme süreci gerçekleştirebilir. Bu gözden geçirme incelemeleri eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

Faaliyetlerin uygulanmasını ve eylem belgesindeki göstergelere göre sonuçların elde edilmesini yönlendirmek, izleme bulgularını (ROM bulguları dâhil) müzakere etmek ve uygun olduğu üzere düzeltici eylemler kararlaştırmak için faaliyet düzeyinde Yönlendirme Komiteleri kurulacaktır. SC; esasen, eş başkan olarak Avrupa Birliği'nin ve ayrıca NIPAC'ın, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın, BOTAŞ'ın, Strateji ve Bütçe Başkanlığının, MFİB'in, kalkınma ortaklarının ve Uluslararası Finans Kuruluşlarının temsilcilerinden oluşacaktır. AB Delegasyonu ile yakın işbirliği içinde, SC'ye duruma özel olarak ek paydaşlar da davet edilebilecektir.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya bileşenleri için bağımsız danışmanlar aracılığıyla faydalanıcı ülke tarafından değerlendirme(ler) yapılabilir. Değerlendirmeler; planlamanın/programlamanın, izlemenin ve değerlendirmenin ilişkilendirilmesine yönelik DG NEAR kılavuzlarında belirtildiği şekilde gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda, ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, ihale ve hibe sözleşmelerine ve katkı anlaşmalarına dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

BOTAŞ, tüm ekonomik, çevresel ve sosyal olgular üzerindeki etkilerin uzun vadede sürdürülebilir bir iş yapış şekliyle bütünleştirilmesini, dünyayı daha yaşanabilir kılma hedefinin temel bir unsuru olarak görmektedir. Yenilenemeyen enerji kaynakları olan petrol ve doğal gazın çevresel etkilerinin bilincinde olan BOTAŞ, her adımını gelecek nesillerin haklarını göz önünde bulundurarak atmaktadır.

Türkiye'nin bu eylemin çıktılarının tam olarak kullanılmasını sağlama ve eylemin sürdürülebilirliğini sağlayacak gerekli kaynakları tahsis etme sorumluluğu bulunmaktadır. ETKB, EPDK ve hidrojeni kullanan sanayi kuruluşları gibi ilgili paydaşlar, bu Eylemin çıktısını sürdürmek ve gerektiğinde daha da iyileştirmek için ilgili taraflarla işbirliği içinde her türlü kaynağı ve çabayı sağlayacaktır.

ETKB, hidrojen alanında AB'nin ilgili mevzuatına uygun yasal çerçevenin hazırlanmasından ve uygulanmasından sorumludur.

Bilindiği üzere, hidrojen son yıllarda gündemde olan bir yeşil enerji türüdür. Bu nedenle, araştırma ve geliştirmeye ihtiyaç duyulan bir alandır. Kapasite geliştirme ve eğitim faaliyetleri bu Eyleme entegre edilmiştir. Bu entegrasyon, proje sonuçlarını iyileştirecek ve proje sonuçlarının etkisini ve sürdürülebilirliğini koruyacaktır. Eğitilen personel, projenin çıktılarının önümüzdeki yıllarda da sürdürülmesi için çalışmalar yapmaya devam edecektir.

Geliştirilen kurumsal kapasitenin sürdürülebilirliği için, geliştirilen teknik belgeler, projenin çıktıları ve tüm eğitim materyalleri ile Eylem sonrasında çalışmaların devamı için gerekli olan, toplanan tüm veriler ve bilgiler vb., BOTAŞ'ın resmi internet sitesi gibi, personelin geri kalanı tarafından kolayca erişilebilen, kullanılabilen ve gerekirse düzenlenebilen bir ortamda saklanacaktır. Proje kapsamında eğitmen eğitimi verilecek ve proje sonrasında da eğitim ve bilgilendirme faaliyetlerine devam edilecektir. Proje kapsamında eğitim modülleri ve eğitim belgeleri geliştirilecek ve bunlar proje tamamlandıktan sonra aktif bir şekilde kullanılacaktır.

Bu eylem sonucunda yapılacak pilot çalışmalar ve ana planlar, Türkiye'nin hidrojen ekonomisine geçiş stratejisine her zaman rehberlik edecektir. Bu eylem, hidrojenle ilgili yeni yatırımların belirlenmesine olanak sağlayacaktır.

TR

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.6

İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Eylemine Yönelik Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI

Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Eylemi** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı[1]: ACT-62136
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP)	Hayır
EIP Öncü Projesi	Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	

[1]Kodlama sırasında OPSYS'nin *(Operasyonel Sistem)* kullanılabilirliğine bağlı olarak, geçici bir CRIS *(Ortak Dış İlişkiler Bilgi Sistemi)* numarası sağlanması gerekebilir.

Pencere ve tematik öncelik	Pencere 4 - Rekabet Edebilirlik ve Kapsayıcı Büyüme Tematik Öncelik 1: Eğitim, İstihdam, Sosyal Koruma ve Kapsayıcılık Politikaları			
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKAlar)	Ana SKA: SKA 8: İnsana yakışır iş ve ekonomik büyüme Diğer önemli SKA'lar: SKA 1: Yoksulluğa Son SKA 4: Nitelikli Eğitim SKA 5: Kadın-Erkek Eşitliği SKA 10: Eşitsizliklerin Azaltılması			
DAC kodu/kodları	11240 - Erken Çocukluk Eğitimi (%50) 11130 – Öğretmen Eğitimi (%15) 16010 – Sosyal Koruma (%10) 16012 – Sosyal Güvenlik (%15) 16020 – İstihdam Yaratma (%10)			
Ana Dağıtım Kanalı	12001- Merkezi Yönetim, 40000-Çok Taraflı Kuruluşlar			
Hedefler	☐ İklim ☒ Cinsiyet ☐ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☒	☐	☐
	Çevreye yardım	☒	☐	☐
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☒	☐
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☒	☐	☐
	Afet Riskini Azaltma	☒	☐	☐
	Engellileri içerme	☐	☐	☒
	Beslenme	☒	☐	☐
	RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik	☒	☐	☐

İç İşaretçiler ve Etiketler

Çölleşmeyle mücadele	☒	☐	☐
İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☒	☐	☐
İklim değişikliği adaptasyonu	☒	☐	☐
Politika hedefleri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
EIP	☒	☐	☐

EIP Öncü Projesi	EVET ☐	HAYIR ☒
Etiketler:	EVET	HAYIR
Ulaşım	☐	☒
Enerji	☐	☒
Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐	☒
Dijital	☐	☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐	☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐	☒
Sağlık dayanıklılığı	☐	☒
Göç ve hareketlilik	☐	☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐	☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐	☒
Diğer	☐	☒

Dijitalleşme	☐	☒	☐

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
dijital yönetişim	☐	☒
dijital girişimcilik	☐	☒
dijital	☒	☐

beceriler/okur yazarlık dijital hizmetler			
Bağlantısallık	☐	☒	☐
Etiketler dijital bağlantısallık enerji ulaşım sağlık eğitim ve araştırma		EVET ☒ ☐ ☐ ☒ ☒	HAYIR ☐ ☒ ☒ ☐ ☐
Göç	☒	☐	☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☐	☐	☒
COVID-19	☒	☐	☐

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15 02 01 01.01 Toplam tahmini maliyet: 12.000.000 AVRO Toplam AB bütçe katkısı 12.000.000 AVRO; bunun 4.000.000 AVRO'su, Türkiye Cumhuriyeti ile dolaylı yönetim için
YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Türkiye ile **dolaylı yönetim** Bölüm 4.3.1'de belirtilen kriterler uyarınca seçilecek kuruluş(lar) ile **dolaylı yönetim**
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, Finansman Anlaşması'nın sonuçlanması tarihini müteakip 3 yıl

Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 72 ay
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

Bu Eylem, istihdam edilebilirliğin artırılması ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerini ve erken çocukluk eğitimini iyileştirerek sosyal kapsayıcılığın ve eğitimin teşvik edilmesi yoluyla, Pencere 4 - Rekabet Edebilirlik ve Kapsayıcı Büyüme kapsamında Tematik Öncelik 1: "Eğitim, İstihdam, Sosyal Koruma ve Kapsayıcılık Politikaları İngilizce metinde tırnak işareti kullanılmamıştır na yönelik olarak Türkiye'deki ihtiyaçlara göre hazırlanmış bir yaklaşım sunmaktadır.

Eylem'in özel hedefleri (veya sonuçları) şunlardır:
a) Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin kapasitenin ve farkındalığın artırılması
b) Özellikle 3 ile 5 yaş arası çocuklar olmak üzere, Türkiye'deki tüm çocuklar için, erken çocukluk eğitimi (EÇE) Hizmetlerinin kalitesinin ve bunlara erişimin artırılması.

İş kazası geçiren sigortalılara yönelik mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin sunulması, rehabilite edilen kişilerin takibinin yapılacağı mesleki rehabilitasyon hizmet yazılımının geliştirilmesi, mesleki rehabilitasyon uzmanlarına yönelik eğitim ve sertifikasyon programlarının düzenlenmesi ve ilgili kurum personelinin iş kazaları, sosyal güvenlik, iş hukuku ve mesleki rehabilitasyon konularında bilinçlendirilmesi amacıyla faaliyetlerde bulunulması suretiyle, mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin kapasitesi artırılacaktır.

3 ile 5 yaş aralığındaki tüm çocuklar için EÇE hizmetlerinin kalitesi ve bunlara erişim, EÇE personelinin bilgi ve becerilerle donatılması ve EÇE hizmetlerine ebeveyn ve toplum katılımının artırılması yoluyla artırılacaktır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB) taahhütleri ve ulusal temel stratejiler doğrultusunda, 3-5 yaş grubu çocuklara ve onların bakımından sorumlu olanlara/ebeveynlerine odaklanılacaktır. Ayrıca, "Eğitimde EÇE Hizmetlerinin Kalitesinin ve Bu Hizmetlere Erişimin Artırılması" projesi kapsamında, kapsamlı bir sistemin sağlanması amacıyla, yasal altyapıya ilişkin iyileştirmeler ve kilit otoritelerle (belediyeler) geliştirilen ortaklıklar, ülke genelinde çok sayıda paydaş aracılığıyla örgün EÇE fırsatlarının yaygınlaştırılmasının önünü açacaktır.

Eylem; toplumun tüm kesimlerine insana yakışır iş fırsatları sağlama ve ayrıca özel politikalara ihtiyaç duyan grupların istihdamını artırma, kaliteli istihdamı teşvik etme, eşitliği, sosyal kapsayıcılığı ve yoksullukla mücadeleyi destekleme ve öğretmenler de dahil olmak üzere ilgili hedef grupların gereksinimleri karşılama kapasitesini geliştirerek kaliteli eğitim sağlamak için ulusal kurumsal kapasiteyi iyileştirme ve tüm çocuklar için fırsat eşitliği sağlama açısından, IPA III Programlama Çerçevesi ve Stratejik Cevap Belgesi taahhütlerine hizmet etmektedir.

Ayrıca, Eylem doğrudan, Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarından (SKA'lar) SKA 8- İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme, SKA 1: Yoksulluğa Son, SKA 10- Eşitsizliklerin Azaltılması, SKA 4- Nitelikli Eğitim ve SKA 5: Kadın-Erkek Eşitliği amaçlarına hizmet etmektedir. Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, kadın-erkek eşitliğine duyarlı faaliyetler yoluyla önemli bir hedef olarak sağlanacaktır.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları

Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.

Sonuç 1, iş kazası sayısının en fazla olması ve/veya deprem bölgesi ihtiyaçları kriterlerine göre seçilecek pilot illerde uygulanacaktır.

Bu Eylem'in Sonuç 2'si, Şubat 2023 depremlerinden etkilenenler de dahil olmak üzere, Türkiye'nin 12 ilinde uygulanacaktır.

2. GEREKÇE

2.1. Bağlam

Sürdürülebilir kalkınmanın, yeşil ekonominin ve kapsayıcı büyümenin sağlanması, insana yakışır iş fırsatlarının ve eğitime erişimin artırılmasıyla mümkündür. Bu Eylem, iş kazaları sonucu engelli olan bireyler ve erken okul eğitimi çağındaki çocuklar başta olmak üzere, toplumun tüm kesimlerini kapsayan kapsayıcı bir yaklaşımla tasarlanmıştır.

Programlama Çerçevesi'nde belirtildiği üzere, IPA III, faydalanıcıların, yüksek istihdam düzeyleri, adil sosyal koruma ve geleceğin iş dünyasına hazır, becerikli ve dayanıklı bir iş gücü elde etmeleri için destek sağlayacaktır. Ayrıca, özellikle iş gücü piyasasından uzak olan kesimlere yönelik istihdamın artırılmasını hedeflemektedir.Sosyal sektörlerde, istihdam politikalarının modernize edilmesi amacıyla yasal ve düzenleyici çerçevelerin reform ve modernizasyonuna devam edilmelidir.

Bu Eylem'in Sonuç 1'i, Türkiye'de bir mesleki rehabilitasyon modeli geliştirerek engelli bireyler için yeşil işler de dahil olmak üzere, insana yakışır işi ve sosyal kapsayıcılığı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Dezavantajlı bireylere yönelik sosyal politika ve istihdam alanında daha kapsamlı ve koordineli politikalara ihtiyaç artmaktadır. Bu nedenle, iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine ilişkin mesleki rehabilitasyon hizmetlerine yönelik farkındalığın artırılması ve buna bağlı olarak, çevreyle uyumlu yeşil işler de dahil olmak üzere, insana yakışır iş olanaklarının sağlanması amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda Eylem, iş kazası geçiren sigortalı çalışanlar için iş gücü piyasasına erişim konusunda yenilikçi bir model sunmayı amaçlamaktadır. Türkiye'de sadece çalışan bireylerin sosyal güvenliği Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından karşılanmakta olup, çalışanlara yönelik hizmetler de oldukça sınırlıdır. Türkiye'de sosyal sigorta sisteminde, iş kazası geçiren kişilerin yeniden istihdamına olanak sağlayan bir model veya uygulama bulunmamaktadır.

IPA III Programlama Çerçevesi'nin "fırsat eşitliği; topluma ve ekonomiye katılımda eşit erişim" hedefine hizmet edecek olan Sonuç 1, IPA III Stratejik Cevap Belgesi'nde ve 2019 ve 2020 Ülke Raporlarında da yer almaktadır. Söz konusu belgelerde, "engelli bireylerin istihdam edilebilirliğini artırmak için uygun maliyetli mesleki terapi ve mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin yaygınlaştırılması gerektiği" vurgulanmaktadır. Bu Sonuç 1, aynı zamanda engelli bireylerin haklarına yönelik 2021-2030 AB Stratejisi'nde belirtilen, engelli bireylerin iş gücü piyasasına erişiminin artırılmasıyla da uyumludur.

Eylem, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından işe dönüşün teşvik edilmesini amaçlamaktadır. Dolayısıyla dezavantajlı durumda olan ve iş gücüne katılımda zorluk çeken bireylerin yeniden iş gücü piyasasına katılmaları ve topluma entegre olmaları sağlanarak, çok ihtiyaç duyulan bir politika aracı elde edilmiş olacaktır.

Eylem, insana yakışır iş olanaklarını ve sürdürülebilir büyümeyi teşvik etmeyi amaçlayan, BM Sürdürülebilir Kalkınma Amacı 8'i ele almaktadır. Türkiye'nin ulusal kalkınma hedefleri ve stratejik öncelikleri, ilgili alanlardaki uluslararası stratejilere de uygundur. 11. Ulusal Kalkınma Planı'nda belirtildiği üzere, engelli bireylerin istihdamının ve iş gücüne katılımının artırılması Türkiye'nin de ulusal stratejik hedefi olup, ayrıca bu hedef, Sosyal Güvenlik Kurumu Stratejik Planı (2019-2023), Ulusal İstihdam Stratejisi (2014-2023) ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı (2019) gibi, Türkiye'nin diğer stratejik dokümanlarında da yer almaktadır. Ayrıca, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından hazırlanan Engelli Hakları Ulusal Eylem Planı'nın (2023-2025) faaliyet 2.2.1'de yer alan "...özel eğitim ve

rehabilitasyon merkezleri..." ifadeleri, "mesleki rehabilitasyon merkezleri"nin kurulmasına temel oluşturmaktadır.

Bu Eylem'in Sonuç 2'si, IPA III Programlama Çerçevesi ve Stratejik Cevap Belgesi doğrultusunda Türkiye'de erken çocukluk dönemine yönelik örgün eğitim fırsatlarına erişimin ve bu fırsatların kalitesinin artırılmasına odaklanmaktadır. Eylem'in amacı, erken çocukluk eğitimine yöneliktir. Öte yandan, 2022-2024 Ekonomik Reform Programı, özellikle 5 yaşındaki çocukların zorunlu eğitime tabi tutulması konusunda olmak üzere, Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2023 Vizyonu hedeflerine ulaşabilmesi için önemli potansiyeller ve fırsatlar ortaya koymaktadır. 2022 Türkiye Ülke Raporu'nda, hassas gruptaki çocukları da kapsayan, net hedeflerle ve stratejilerle yönlendirilen, esnek ve toplum temelli EÇE modellerinin uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Son olarak, EÇE hizmetlerinin genel kalitesinin iyileştirilmesi gerektiği de belirtilmektedir. Ayrıca, Avrupa Çocuk Garantisi, Batı Balkanlar ve Türkiye Genişleme Paketi ve Konsey Tavsiyesi gibi AB stratejileri, başta 11. Ulusal Kalkınma Planı ve Türkiye'nin 2023 Eğitim Vizyonu olmak üzere, Türkiye'nin farklı Stratejik Belgelerinde ortaya koyulan hedeflerle bütünsel olarak bağlantılıdır. MEB Stratejik Planı (2019-2023) da, çocukların bütünsel gelişiminin sağlanması amacıyla erken çocukluk eğitiminin kalitesinin artırılmasına özel bir vurgu yapmaktadır. Orta Vadeli Program'da (2022-2024) ayrıca, ülkenin beşeri sermayesinin güçlendirilmesi amacıyla, eğitimde fırsat eşitliğinin artırılacağı ve okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılacağı vurgulanmaktadır. Eylem'in çıktıları uluslararası hedeflerle ve önceliklerle uyumlu olarak hâlihazırda ulusal stratejilere dahil edilmiştir.

2.2. Sorun Analizi

Kısa sorun analizi

Sonuç 1:

İş gücü piyasasındaki yapısal sorunlardan biri İş Sağlığı ve Güvenliği kurallarının yeterince uygulanmamasıdır; bu durum, özellikle inşaat sektöründe ölümcül iş kazalarındaki artışla kendini göstermektedir. Ölümcül olmayan iş kazaları açısından ise, iş kazasına maruz kalan bireylere yönelik mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin yetersizliği öne çıkmaktadır. Bu bireyler, iş gücüne dönüşlerinde, kurumsal prosedürlerin yetersizliği, işverenlerin işe alım konusunda isteksiz davranması, bu alanda hizmet veren merkezlerin eksikliği ve etkilenen kişilerin yaşadıkları psiko-sosyal güçlükler gibi nedenlerle zorluklar yaşamaktadır. Ayrıca, iş kazalarına yönelik güvenlik önlemleri ve buna ilişkin işverenler ile iş dünyasının farkındalık düzeyinin düşük olması, yeşil ekonomi çerçevesinde yeşil işlere yönelik bir bakış açısının gelişmesini engellemektedir. Öte yandan, bu sigortalıların yeniden istihdama yönlendirilmesine yönelik bir mekanizmanın bulunmaması, işsizlik ve yoksulluk riskini de beraberinde getirmektedir.

Türkiye'de bir mesleki rehabilitasyon sistemine ihtiyaç vardır. Mesleki rehabilitasyon merkezlerinin sayısı oldukça sınırlıdır. İlgili kurumlar arasında yerleşik bir işbirliğine, politika diyaloğuna ve işbirliği için etkili araçlara da ihtiyaç vardır.

Türkiye'de iş kazası geçiren ve fiziksel veya ruhsal anlamda zarar gören sigortalılara tıbbi tedavi sağlanmakta, ancak onların mesleki beceri kayıplarını en aza indirecek veya ortadan kaldıracak bir mekanizma bulunmamaktadır. 2008 öncesinde, "mesleki rehabilitasyon"; "işe uyum" kavramı çerçevesinde kanunlar ve tüzükler şeklindeki mevzuata dayanıyordu. Daha sonra bu kavram kurumsal olarak Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde yeniden düzenlendi ve ilgili mevzuat yürürlükten kaldırıldı. Ancak Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde yürütülen çalışmalar ve uluslararası deneyimlerden edinilen birikim, "mesleki rehabilitasyon" hizmetlerinin hayata geçirilmesine zemin hazırlamıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) verilerine göre; Türkiye genelinde 2020 yılında 284,262, 2021 yılında ise 551,086 adet iş kazası meydana gelmiştir. Ancak 2021 yılında sadece 3.123 sigortalıya kayıplarına orantılı gelir bağlanmıştır. Ayrıca, iş kazası geçiren sigortalılara sadece gelir desteği sağlanmış olup, mevzuat ve kurumsal altyapıdaki yetersizlikler nedeniyle mesleki rehabilitasyon hizmeti verilememiştir.

Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine yönelik ulusal kaynaklarla ve kurumsal çalışmalarla desteklenen müdahaleler 2015 yılından itibaren ivme kazanmıştır. 2017-2018 döneminde, Hacettepe Üniversitesi'nin "Engelli Bireylerin İstihdam Edilebilirliğinin Artırılmasına Yönelik Teknik Destek Projesi" kapsamında, IPA I fonlarıyla Türkiye'nin ilk mesleki rehabilitasyon merkezi kurulmuştur. Sosyal Güvenlik Kurumu bünyesinde 2017 yılından itibaren yürütülen çalışmalarla mesleki rehabilitasyonun maliyet-fayda analizi hesaplanmıştır. 2019 yılında, Hacettepe Üniversitesi ile mesleki rehabilitasyon konusunda bir ikili işbirliği protokolü imzalanmıştır. Ulusal sahiplenmeyi ortaya koymak amacıyla, "mesleki rehabilitasyon" tanımlanmış ve 2019 Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'na bir eylem olarak eklenmiştir. 2020 yılında, Türkiye İş Kurumu ile SGK arasında mesleki rehabilitasyon konusunda bir mutabakat zaptı imzalanmıştır. Tüm bu gelişmeler ışığında bu proje, mesleki rehabilitasyonun alt yapısını oluşturmayı ve uygulanabilirliğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Hacettepe Üniversitesi ve Sosyal Güvenlik Kurumunun bu çalışmaları, Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin kurumsal olarak uygulanmasının önünü açmıştır.

Bu Eylem'in Sonuç 1'i, Türkiye genelinde mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin uygulanmasına yönelik altyapının sağlanmasını ve ayrıca iş kazaları ile ilişkili risklerin maliyetini azaltacak bir 'Engelli Bireylerin İşe Dönüşü' modelinin geliştirilmesini kapsayacaktır. Proje kapsamında mesleki rehabilitasyon hizmetleri tek bir merkezde (diğer merkezlerle işbirliği yapılarak) sunulacak olmakla birlikte, iş kazası sayısının en fazla olduğu illerde ve Türkiye genelinde yaygınlaştırma faaliyetleri yürütülecek, diğer mesleki rehabilitasyon merkezleri de dahil olmak üzere tüm paydaşlarla farkındalık çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca, Türkiye'de mesleki rehabilitasyona ilişkin birincil ve ikincil mevzuat bulunmamaktadır. Bu nedenle, Eylem kapsamında edinilecek deneyimlere dayalı olarak mevzuat teklifi çalışmaları yürütülecektir.

Sonuç 2:

Türkiye, son yıllarda EÇE hizmetlerini yaygınlaştırmış olmasına rağmen, OECD ülkeleri arasında okul öncesi eğitimde net okullaşma oranı (NER) hala en düşük olan ülkelerden biridir. Beş yaş grubu çocukların okul öncesi eğitimde NER'si %90 iken, üç-beş yaş grubu çocuklarda bu oran %28,35'tir; bu da 2023 hedeflerine ulaşmak için çok daha fazla yatırıma ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Türkiye'de EÇE'ye erişim, yaş grubuna ve bölgelere göre farklılık göstermektedir. EÇE kalitesi de bir endişe kaynağıdır; veriler, doğu ve güneydoğu bölgelerinde EÇE alanındaki öğretmenlerin, özellikle en hassas gruptakiler olmak üzere, küçük çocukların erken öğrenimini destekleme taleplerini karşılayacak yeterlilikte ve donanımda olmadığını göstermektedir. Ayrıca, Türkiye'nin EÇE programları bakımından tam okullaşma oranı elde etmesini engelleyen bazı kısıtlamalar da bulunmaktadır; bunlar arasında velilerin EÇE programlarına ilişkin pratik bilgi, tutum ve uygulamaları, EÇE hizmetlerinin kalitesi, gelişimsel olarak uygun ve erişilebilir öğrenim ortamlarının eksikliği ve finansal engeller yer almaktadır. Örneğin, Türkiye erken çocukluk bakımı ve eğitimine GSYİH'sinin yalnızca yüzde 0,2'sini harcarken, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkeleri arasında bu oran ortalama yüzde 0,7'dir.[2]

6 Şubat 2023'te, Türkiye'nin güney bölgesinde iki yıkıcı depremi meydana gelmiş ve 5,4 milyonu çocuk olmak üzere 15,2 milyon insan bu depremlerden etkilenmiştir. Depremler, 353.500 mülteci çocuğun da aralarında bulunduğu 4 milyondan fazla okul çocuğunun eğitimini etkilemiştir. 11 ilde 924 okul ağır hasar görmüş veya yıkılmıştır. Deprem bölgesinde 1.915 çocuk refakatsiz şekilde veya ailelerinden ayrı yaşamaktadır.

[2] https://www.oecd.org/els/soc/PF3_1_Public_spending_on_childcare_and_early_education.pdf.

Eylemin kapsayacağı ana paydaşların ve ilgili kurumsal ve/veya örgütsel konuların (yetkiler, potansiyel roller ve kapasiteler) belirlenmesi

Sonuç 1:

Sosyal Güvenlik Kurumu: SGK,[3] iş kazası sayısının en fazla olduğu illerde ve sanayinin yoğun olduğu bölgelerde iş kazası geçiren sigortalıları belirleyecek ve seçecektir.

Hacettepe Üniversitesi Mesleki Rehabilitasyon Merkezi: Merkez, SGK'nın yönlendirmesiyle sigortalılara mesleki rehabilitasyon hizmeti verecektir. Eylemin hedefleri doğrultusunda, engelli bireylerin istihdam edilebilirliğini desteklemek amacıyla nitelikli mesleki rehabilitasyon veya tamamlayıcı hizmetlerin sunulması için diğer merkezlerle/kurumlarla iş birliği yapılacaktır.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR): İş kazası sonucu kendi işine veya iş yerine dönemeyen kişilere Türkiye İş Kurumu tarafından rehberlik hizmeti verilecektir.

Diğer İlgili Kurumlar: Sağlık Bakanlığı, Aile Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Eğitim ve Araştırma Merkezi, mesleki rehabilitasyon merkezleri vb. **gibi.**
Bu kurumlarla mesleki rehabilitasyon modellerinin oluşturulması konusunda iş birliği yapılacaktır.

Hükümet Dışı Kuruluşlar: Çıktıların hazırlanmasında ve uygulanmasında bu alandaki sosyal ortakların ve ilgili Hükümet Dışı Kuruluşların görüşlerine başvurulacaktır.

Sonuç 2:

Temel Eğitim Genel Müdürlüğü: Ana faydalanıcı

Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü: Verilecek eğitimlerin organizasyonu ve sertifikalandırılması Genel Müdürlükçe yapılacaktır.

Belediyeler: Bünyelerinde okul öncesi eğitim hizmeti veren Belediyelere eğitim ve materyal desteği sağlanacaktır. Bunlar öğretmen ihtiyacını karşılayacaklardır.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü: Genel Müdürlük, alternatif ve esnek modellere uygun öğretmen atamalarından sorumlu olacaktır.

Hükümet Dışı Kuruluşlar: Çıktıların hazırlanmasında ve uygulanmasında bu alandaki sosyal ortakların ve ilgili Hükümet Dışı Kuruluşların görüşlerine başvurulacaktır.

2.3. Çıkarılan Dersler

Sonuç 1:

Bu Eylem'in Sonuç 1'i, *engelli bireylerin çalışma kapasitelerini, motivasyonlarını, üretkenliklerini, iş arama ve sosyal becerilerini iyileştirerek istihdam edilebilirliklerini ve istihdam piyasasına erişimlerini*

[3] Seçim, Sosyal Güvenlik Kurumunun belirlediği objektif kriterlere göre yapılacaktır.

artırmayı amaçlayan "Engelli Bireylerin İstihdam Edilebilirliğini Artırmaya Yönelik Teknik Destek" isimli Katılım Öncesi Yardım Aracı-I Projesi'nden çıkarılan temel dersler ve elde edilen başarılar üzerine inşa edilecektir. Bu proje kapsamında:

- Engelli bireylerin sosyal ve öz yönetim becerilerini ve çalışma kapasitelerini artırmak amacıyla Hacettepe Üniversitesi Mesleki Rehabilitasyon Merkezi kurulmuştur,
- Mesleki rehabilitasyon alanında iş gücünün niteliği artırılmıştır,
- Türkiye'de engelli bireylere yönelik ihtiyaç değerlendirmesi yapılmıştır.

Önceki projeyi tamamlayıcı nitelikte olan bu Sonuç 1, iş kazası geçiren kişilerin henüz tam olarak faaliyete geçmemiş olan mesleki rehabilitasyon merkezine yönlendirilerek Hacettepe Mesleki Rehabilitasyon Merkezi'nin faaliyete geçmesini sağlayacaktır. Ayrıca, IPA I projesi ile kazanılan bilgi ve deneyim bu Sonuç-1'in geliştirilmesinin önünü açmıştır. Bu Eylem, sahadaki önceki çabaları tamamlayıcı nitelikte olacaktır.

Sonuç 2:

Bu Eylem'in Sonuç 2'si de, Türkiye'de örgün EÇE fırsatlarına erişimi ve bunların kalitesini artırmaya odaklanan *"Erken Çocukluk Eğitiminin Kalitesinin ve Buna Erişimin Artırılması"* isimli IPA II Projesi'nden çıkarılan aşağıdaki temel dersler ve başarılar üzerine inşa edilecektir. Bu proje kapsamında:

- Okul öncesi eğitim müfredatının ihtiyaç değerlendirmesi tamamlanmıştır.
- Okul öncesi eğitime yönelik 300 adet konteyner kurulmuştur.
- 3-6 yaş EÇE revize müfredatı, 5 öğretmen kılavuz kitabı ve 1 ebeveyn kılavuz kitabı pilot uygulama için onaylanmıştır.

Önceki projenin tamamlayıcısı olarak, bu Eylem, 3-5 yaş grubundaki çocuklara yönelik olarak depremden etkilenen iller de dahil olmak üzere özellikle pilot illerde, hassas gruptaki çocuklara EÇE fırsatları sağlamayı amaçlamaktadır. Esnek zamanlama düzenlemelerine sahip alternatif erken çocukluk eğitimi modelleri, en hassas topluluklarda yaygınlaştırılacak ve uygulanacaktır. Ayrıca, EÇE hizmetlerine ebeveyn ve toplum katılımı artırılacaktır.

Kapsamlı bir EÇE sisteminin sağlanmasına yönelik bu projenin iyileştirilmesi ve belediyelerle geliştirilen ortaklıklar, ülke çapında çok sayıda paydaş aracılığıyla örgün EÇE fırsatlarının yaygınlaştırılmasının önünü açacaktır.

3. EYLEMİN TANIMI

3.1. Müdahale Mantığı

Bu eylemin Genel Hedefi (Etkisi), istihdam edilebilirliği, sosyal kapsayıcılığı ve eğitime erişimi iyileştirerek Türkiye'de sosyal ve ekonomik kalkınmayı artırmaktır.

Bu eylemin Özel Hedef(ler)i (Sonuçları) şunlardır:

1. Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin kapasitenin ve farkındalığın artırılması
2. Özellikle 3 ile 5 yaş arası çocuklar olmak üzere, Türkiye'deki tüm çocuklar için, erken çocukluk eğitimi (EÇE) Hizmetlerinin kalitesinin ve bunlara erişimin artırılması.

Bu eylem tarafından sağlanacak olan ve ilgili Özel Hedeflere (Sonuçlara) katkıda bulunan Çıktılar şunlardır:

1.1 Sonuç 1'e Yönelik Katkı: İş kazası geçiren seçilmiş sigortalılara mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin verilmesi.

1.2 Sonuç 1'e Yönelik Katkı: İlgili aktörler arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak işbirliği araçlarının geliştirilmesi.
1.3 Sonuç 1'e Yönelik Katkı: Mesleki rehabilitasyon merkezlerinin standardizasyonuna yönelik bir sistem önerilmesi.
1.4 Sonuç 1'e Yönelik Katkı: Mesleki rehabilitasyon konusunda farkındalık yaratılması.

2.1 Sonuç 2'ye Yönelik Katkı: 3-5 yaş grubu çocuklara yönelik alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin yaygınlaştırılması.
2.2 Sonuç 2'ye Yönelik Katkı: Erken öğrenimin kalitesini artırmak için EÇE personelinin bilgi ve becerilerle donatılması.
2.3 Sonuç 2'ye Yönelik Katkı: En hassas topluluklarda, ebeveyn ve toplumun EÇE hizmetlerine katılımının artırılması.

Bu Eylem'in Sonuç 1'nin temelinde yatan müdahale mantığı; iş kazası geçiren engelli bireylere yönelik nitelikli mesleki rehabilitasyon modelinin, kapasite geliştirme ve farkındalık faaliyetleri yoluyla oluşturulmasıdır ve bu alanda ilgili tüm aktörlerle işbirliği ve dayanışmanın sağlanması durumunda da, nitelikli mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanacağı ve engelli bireylerin istihdam edilme olasılığının artacağıdır. Bu Eylem'in Sonuç 2'sinin temelinde yatan müdahale mantığı ise; EÇE hizmetlerinin alternatif ve esnek modeller aracılığıyla daha erişilebilir hale getirilmesi durumunda ve öğretmen kadrosunun kapasitesinin artırılması ve hassas gruptaki ebeveynlerin ve toplulukların sürece katılımının okullar tarafından daha iyi bir şekilde sağlanması durumunda, eğitim kalitesinin artacağı ve hassas gruptaki çocukların daha erken yaşlarda EÇE hizmetlerine katılım göstermek üzere ebeveynleri tarafından kaydettirilme olasılığının daha yüksek olacağıdır.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Destek Alanı: İstihdam

Sonuç #1: Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin kapasitenin ve farkındalığın artırılması

Çıktı 1.1 ile ilgili ana faaliyetler: İş kazası geçiren seçilmiş sigortalılara mesleki rehabilitasyon hizmetinin verilmesi

1.1.1. Mesleki rehabilitasyon konusunda bir model geliştirilmesi ve oluşturulması
1.1.2. Akademik çalışmaların hazırlanması, ihtiyaç değerlendirmelerinin yapılması, masa başı incelemeleri, çalışma ziyaretleri vb. yoluyla AB iyi uygulamalarının analiz edilmesi
1.1.3. Yeşil işler de dahil olmak üzere, çalışma becerilerinin artırılmasına yönelik teknik ekipman desteğine ilişkin mevzuat için taslak çerçevenin hazırlanması
1.1.4. Eyleme gönüllü olarak katılacak sigortalıların seçimi için bir kriterler seti hazırlanması ve kişilerin seçilmesi
1.1.5. Seçilen kişilere mesleki rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması

Çıktı 1.2 ile ilgili ana faaliyetler: İlgili aktörler arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak işbirliği araçlarının geliştirilmesi

1.2.1. Mesleki rehabilitasyon sürecine ilişkin iş akış şemalarının hazırlanması ve modellenmesi
1.2.2. İlgili kurumlar arasında bilgi paylaşımı amacıyla mesleki rehabilitasyon hizmetine ilişkin yazılım hizmetlerinin geliştirilmesi ve uygulamaya geçirilmesi
1.2.3. Mesleki rehabilitasyon sürecinde sürdürülebilirlik kavramının yaygınlaştırılması amacıyla kamu ve özel sektör, çevre örgütleri, Hükümet Dışı Kuruluşlar veya eğitim kurumlarının, uzmanlık, kaynak ve destek sağlamaları için sürece katılımlarının sağlanması

Çıktı 1.3 ile ilgili faaliyetler: Mesleki rehabilitasyon merkezlerinin standardizasyonunun sağlanması:

1.3.1. Mesleki Rehabilitasyon Merkezleri için kriterlerin hazırlanması,
1.3.2. Mesleki Rehabilitasyon Merkezi uzmanları için kriterlerin hazırlanması,
1.3.3. Mesleki rehabilitasyon merkezlerine ilişkin Araştırma Raporu hazırlanması,
1.3.4. Yeşil ekonomilere geçişle bağlantılı uzmanlık becerilerine yönelik eğitimler de dahil olmak üzere, mesleki rehabilitasyon merkezlerinde çalışacak kişilere yönelik eğitimlerin hazırlanması ve verilmesi.

Çıktı 1.4 ile ilgili ana faaliyetler: Mesleki rehabilitasyon konusunda farkındalık yaratma faaliyetlerinin artırılması:

1.4.1. Genel halk için toplantılar, işverenler ve çalışanlar için ağ oluşturma toplantıları, sosyal ortaklar da dahil olmak üzere tüm ilgili kurumlar için uluslararası sempozyumlar ve Mesleki Rehabilitasyon konusunda atölye çalışmaları, konferanslar ve paneller düzenlenmesi
1.4.2. Eylem kapsamında mesleki rehabilitasyon hizmeti alan sigortalıların başarı öykülerinin anlatıldığı toplantıların ve konferansların düzenlenmesi.

Destek Alanı: Öğrenim

Sonuç #2: Türkiye'de, özellikle 3-5 yaş grubundakiler olmak üzere, tüm çocuklara yönelik erken çocukluk eğitimi (EÇE) hizmetlerinin kalitesinin ve kapsamının artırılması.

Çıktı 2.1 ile ilgili faaliyetler 3-5 yaş grubu çocuklara yönelik alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin yaygınlaştırılması.
2.1.1 Hedef illerde 3-5 yaş grubu çocuklara yönelik alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin sunulması.
2.1.2 Alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin geliştirilmesi.

Çıktı 2.2 ile ilgili faaliyetler. Erken öğrenimin kalitesini artırmak için EÇE personelinin bilgi ve becerilerle donatılması.

2.2.1 Okul öncesi eğitim kurumlarının EÇE mobilya ve malzemeleri ile desteklenmesi.
2.2.2 Hedef illerde EÇE personelinin bilgi ve becerilerinin artırılması amacıyla söz konusu personele eğitim verilmesi.
2.2.3 Öğretim ve öğrenim materyallerinin geliştirilmesi.

Çıktı 2.3 ile ilgili faaliyetler. En hassas topluluklarda, ebeveyn ve toplumun EÇE hizmetlerine katılımının artırılması.

2.3.1 Hedef illerde ebeveynlerin/çocukların bakımından sorumlu olanların EÇE hizmetlerine katılımının teşvik edilmesi.
2.3.2 Ebeveynlerin/çocukların bakımından sorumlu olanların ebeveyn ve toplum faaliyetlerine katılımının teşvik edilmesi.

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

Çevrenin korunması ile ilgili olarak; bu Eylem ile doğrudan çevresel yardım hedeflenmemekle birlikte, çevresel açıdan refah sağlamak için gerekli eylemlerde bulunulacaktır. Eylemin uygulanması boyunca çevre dostu malzeme ve ekipman kullanılacaktır. Eylem, gereksiz kâğıt basımına neden olmayacak ve

dijitalleşmeye dayalı düşük karbon ekonomisine sahip geleceğin mesleğini yaratarak gelişmiş bir çevre koruma ve iklim eylemine katkıda bulunacaktır.

Bunun yanı sıra, eğitimin önemli bir dönüştürücü potansiyeli bulunmaktadır: çevresel sorunlar ve iklim değişikliğinin etkileri konusunda farkındalığın artmasına yardımcı olabilir; insanların yeşil ekonomiye doğru dönüşümde yeni iş fırsatlarını yakalamasını sağlayarak temel yeterliliklerin, becerilerin ve bilgi birikiminin oluşturulmasına yardımcı olur ve daha sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarına doğru toplumsal değişimi kolaylaştırır.

Sonuç 1 kapsamında bu Eylem, çevreyle ilgili içeriklerin ve yeşil becerilerin mesleki rehabilitasyon programlarına ve eğitimlerine dahil edilmesine yönelik fırsatları araştıracaktır.
Sonuç 2 kapsamında, sürdürülebilirlik kavramına ilişkin bilgi ve anlayışın çocuklarda erken yaşlardan itibaren geliştirilmesi amacıyla sağlık, iklim ve çevre ile ilgili içerikler Erken Çocukluk Eğitimi modellerine entegre edilecektir. Bu, onların gelecekteki meslek alanlarında sürdürülebilirlik prensiplerini uygulamaları için hayati önem taşıyan sürdürülebilirlik kavramını anlamalarına ve deneyimlemelerine yardımcı olacaktır.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölüm 1.1'de tanımlanan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Kadın-Erkek Eşitliği DAC (Kalkınma Yardımları Komitesi) kodlarına göre, bu Eylem G1 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, bu Eylem süresince kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesine gereken önemin verileceğini ve tüm faaliyetlerin 11. Ulusal Kalkınma Planı, Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı (2018-2023) ve Kadın-Erkek Eşitliği Stratejisi'ne (2020-2025) uygun olarak yürütüleceğini göstermektedir.

Bu Eylem, hem kadınların hem de erkeklerin Eylem faaliyetlerine girdi, erişim ve katılım sağlayabilmelerini temin eder. Uygun olduğunda, proje faaliyetleri ve çıktıları ile ilgili olarak kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış verilerin toplanması ve bu verilerin başlangıç/ilerleme/ara/nihai raporlarda ve Yönlendirme Komitelerinde ve izleme görevleri sırasında sunulması sağlanacaktır. Mantıksal Çerçevede, uygun olduğunda, kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış göstergeler belirlenecektir.

Bu eylem belgesinde, bireylerin, özellikle de kadınların, istihdama yeniden katılmaları için insana yakışır iş fırsatları yaratılarak fırsat eşitliğinin sağlanması önemli bir gösterge olarak yer almaktadır.

Bu Eylemin Sonuç 1'i, özellikle kadınların ekonomik faaliyetlere katılımını kolaylaştırıcı bir ortam yaratılmasına katkıda bulunulması açısından, AB Kadın-Erkek Eşitliği Eylem Planı'na (2021-2025) dolaylı olarak katkıda bulunacaktır. Önerilen bu sonuç kapsamında oluşturulacak mesleki rehabilitasyon modeli kadın-erkek eşitliğine duyarlı olacaktır. Bu sonuç kapsamında yapılacak tüm araştırmalarda kadın-erkek cinsiyetine göre ayrıştırılmış veriler üretilecek, tüm farkındalık artırma faaliyetlerinde kadınların katılımı teşvik edilecektir.

Bu Eylemin Sonuç 2'si, özellikle kadınların ekonomik faaliyetlere katılımını kolaylaştırıcı bir ortam yaratılmasına katkıda bulunulması açısından, AB Kadın-Erkek Eşitliği Eylem Planı'na (2021-2025) dolaylı olarak katkıda bulunacaktır. Önerilen sonuç, annelerin iş gücüne katılımını sağlarken, küçük çocuklarının okul öncesi eğitim kurumlarında erken öğrenme faaliyetlerine katılmasına yardımcı olarak, kadınların güçlenmesine katkıda bulunmak üzere tasarlanmıştır. Eylem ayrıca, engelli çocuklar da dahil olmak üzere kız ve erkek çocuklarının EÇE hizmetlerine kaydolmasının önemi konusunda ebeveynlerin farkındalığını artıracaktır. Ayrıca erken çocukluk dönemi, cinsiyet kimliğinin oluşmasında kritik bir dönemdir. Kız ve erkek çocuklarının EÇE hizmetlerine eşit şekilde katılıyor olmaları nedeniyle, bu, kadın-erkek eşitsizliğini azaltmak, toplumsal normları değiştirmek ve sosyalleşmeyi sağlamak için bir fırsattır.

İnsan Hakları

Eylem, uygulama süreci boyunca insan haklarına dayalı bir yaklaşım benimseyecek ve AB değerleriyle ve uluslararası değerlerle uyumlu olacaktır: ILO'nun *(Uluslararası Çalışma Örgütü)* insana yakışır iş gündeminin temel unsurları: çocuk işçiliğinin en kötü biçimlerinin önlenmesi; güvenli iş yerlerinin teşvik edilmesi; üçlü yapının ve sosyal diyaloğun güçlendirilmesi ve eşitliğin teşvik edilmesi.

Tüm çocukların eğitime erişimi temel bir haktır ve özellikle hassas durumdaki çocuklara odaklanılmaktadır.

Engellilik

Bölüm 1.1'de tanımlanan OECD Engellilik DAC kodlarına göre, bu eylem D2 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, bu Eylem'in; özellikle sigortalı işçilerin iş kazası sonrasında mesleki rehabilitasyon hizmeti aracılığıyla işe dönüşünü teşvik etmeyi amaçlayan birinci sonucu aracılığıyla, engelli kişilerin sosyal entegrasyonuna gereken önemi verdiğini göstermektedir.

Ayrıca, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, Türkiye'de 3-17 yaş grubunda 422,000 engelli çocuk bulunmakta olup, bu çocuklar Eylem'in ikinci sonucu kapsamında sunulacak hizmetlerden yararlanacak ve böylece topluma kazandırılacaklardır.

Sonuç 2 kapsamında geliştirilecek tüm materyaller ve müdahaleler, engelleri ne olursa olsun tüm çocukları hedef alacak şekilde kapsayıcı olacaktır.

İlgili olabilecek diğer hususlar

Eylem; en hassas durumdaki kişilerin maruz kaldığı yetersiz katılım, hizmetlerden yetersiz yararlanma ve sosyal dışlanma gibi yüksek riskleri göz önüne alarak, söz konusu kişilerin sosyal korumaya ve eğitime erişimini artırmak için tasarlanmıştır.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
5- İletişim ve bilgilendirme	Risk 1: Eylemin hedef gruplarının isteksizliği/ilgisizliği/bağlılığının olmaması	**Orta**	**Yüksek**	Yürütülecek farkındalık artırma faaliyetleri ile hedef gruplara erişim sağlanacak ve mesleki rehabilitasyonun ve EÇE'nin önemi vurgulanacaktır.
3 – İnsan ve organizasyon	Risk 2: Kamu kurumlarında personel değişiminin sık olması.	**Orta**	**Orta**	Bu tür kadrolar için yedek personel bulundurmak ve yedek personele gerekli bilgilerin verilmesi gibi gerekli düzenlemeleri yapmak.
3 – İnsan ve organizasyon	Risk 3: Eylem'in uygulanması sırasında ilgili kurumlar arasında yetersiz iletişim ve işbirliği	**Orta**	**Orta**	Lider Kurum, ilgili idari yapılar arasında iyi bir işbirliği ortamının oluşturulmasına öncelik verecektir. Tüm nihai faydalanıcılar, katılımcı sürecin faydaları hakkında bilgilendirilecek ve faaliyetleri sırasında paydaşlarıyla iyi bir işbirliği

				ortamı oluşturmaları için teşvik edilecektir.
1 – Dış ortam	Risk 4: Proje süresince siyasi önceliklerin değişmesi	**Düşük**	**Yüksek**	Toplantılarda herhangi bir yön değişikliğinin arzu edilirliğinin düzenli olarak teyit edilmesi ve politika çalışmalarının gerektiği gibi ulusal önceliklere göre uyarlanması

Dış Varsayımlar

- Proje faaliyetlerine katılmaya istekli yeterli sayıda katılımcı bulunmaktadır;
- Karar alma düzeyindeki değişiklikler faaliyetlerin uygulanmasını etkilememektedir;
- Mesleki rehabilitasyon programına katılmak isteyen yeterli sayıda katılımcı bulunmaktadır;
- Alternatif esnek EÇE hizmet modellerini uygulamaya koymak için paydaşların ortaklıklar tesis etme kapasitesi yeterlidir;
- Öğretmenler ve kilit paydaşlar, faaliyetlerin uygulanması için merkezi ve yerel düzeyde kararlılığa sahiptir;
- Veliler ve topluluklar Eylem'in faaliyetlerine katılmaya açık ve işbirliği yapmaya isteklidir.

3.5. Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar [en çok 10 @]	Göstergeler [beklenen her bir sonuç için en az bir gösterge @]	Referans Değerler (değerler ve yıllar)	Hedefler (değerler ve yıllar)	Veri kaynakları	Varsayımlar
Etki	İstihdam edilebilirliği, sosyal kapsayıcılığı ve eğitime erişimi iyileştirerek Türkiye'de sosyal ve ekonomik kalkınmanın artırılması	**1** Engelli istihdamında %'lik artış **2** EÇG *(Erken Çocukluk Gelişimi)* Endeksi[4] (Öğrenme ve Dil) **3** Okul öncesi eğitim kurumlarında (3-5 yaş) net okullaşma oranı	**1** Engelli çalışan sayısı:132,165 (Aralık 2021) **2** Okuryazarlık/Matematiksel Beceri: %14,4 Öğrenme: %95,7 **3** %28,3 (2020-2021 MEB istatistikleri)	**1** Engelli çalışan sayısında %1 artış **2** Okuryazarlık/Matematiksel Beceri: %20 Öğrenme: %97 **3** %55	**1** Raporlar, anketler, istatistik veri tabanı **2** DHS **3** MEB istatistikleri	*Mevcut değil*

[4] https://data.unicef.org/resources/early-childhood-development-index-2030-ecdi2030/

Sonuç 1	Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin kapasitenin ve farkındalığın artırılması	**1.1** Rehabilitasyon merkezlerinin eğitim kapasitelerinde %'lik artış **1.2** Kapasite geliştirme eğitimlerine katılan ve işe yönelik beceri edinen ilgili aktörlerin personel sayısı **1.3** İnsana yakışır iş konusunda farkındalık düzeyi artan kişi sayısı	**1.1** %0 (2023) **1.2** 0 (2023) **1.3** 0 (2023)	**1.1** %100 (2028) **1.2** 200 (2028) **1.3** 1200 (2028)	**1.1** Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinin Raporları **1.2** Katılım formları **1.3** Anketler	Proje faaliyetlerine katılmaya istekli yeterli sayıda katılımcı bulunması

Sonuç 2	Türkiye'de, özellikle 3-5 yaş grubundakiler olmak üzere, tüm çocuklara yönelik erken çocukluk eğitimi (EÇE) hizmetlerinin kalitesinin ve bu hizmetlere erişimin artırılması	**2.1** Hedef illerde 3-5 yaş grubundaki çocukların NER'si **2.2** Hedef illerde kaliteli öğrenim ortamlarının iyileştirildiği okul öncesi eğitim kurumlarında ve EÇE merkezlerinde %2'lik oran	**2.1** 10 ilin NER'sinin Türkiye ortalamasının (28.3) altında olması (MEB 2020-2021 istatistikleri) **2.2** 0	**2.1** 10 ilin NER'sinin Türkiye'nin ortalama NER'si (2028) ile uyumlu olması **2.2** %70 (2028)	**2.1** MEB istatistikleri **2.2** İzleme faaliyetleri için geliştirilen kontrol listesi	Karar alma düzeyindeki değişikliklerin faaliyetlerin uygulanmasını etkilememesi
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 1	**1.1** İş kazası geçiren seçilmiş sigortalılara mesleki rehabilitasyon hizmeti verilmesi	**1.1.1** Mesleki rehabilitasyon hizmeti sağlanan sigortalı sayısı	**1.1.1** 0 (2023)	**1.1.1** 1,200 (2028)	**1.1.1** Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinin Raporları	Mesleki rehabilitasyon programına katılmak isteyen yeterli sayıda katılımcı bulunması
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 2	**1.2** İlgili aktörler arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak işbirliği araçlarının geliştirilmesi	**1.2.1** Geliştirilen araçların sayısı	**1.2.1** 0 (2023)	**1.2.1** 1 (2028)	**1.2.1** Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinin Raporları	
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 3	**1.3** Mesleki rehabilitasyon merkezlerinin standardizasyonunun sağlanması	**1.3.1** Sertifikalı mesleki rehabilitasyon uzmanlarının sayısı	**1.3.1** 0 (2023)	**1.3.1** 55 (2028) (En azından yarısı kadın olacak)	**1.3.1** Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinin Raporları	
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 4	**1.4** Mesleki rehabilitasyon konusunda farkındalık yaratma faaliyetlerinin artırılması	**1.4.1** Farkındalık artırma faaliyetlerine katılan kişi sayısı	**1.4.1** 0 (2023)	**1.4.1** 2,500 (2028) (Erkek: 1250 Kadın: 1250)	**1.4.1** Mesleki Rehabilitasyon Merkezlerinin Raporları	

Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 1	**2.1** 3-5 yaş grubu çocuklara yönelik alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin yaygınlaştırılması	**2.1.1** Hedef illerde alternatif esnek EÇE hizmet modellerinden yararlanan 3-5 yaş grubundaki çocuk sayısı **2.1.2** Geliştirilen alternatif esnek EÇE hizmet modellerinin sayısı	**2.1.1** 0 **2.1.2** 0	**2.1.1** 40,000 (2028) **2.1.2** 3 (2028)	**2.1.1** MEB raporları **2.1.2** MEB raporları	Alternatif esnek EÇE hizmet modellerini uygulamaya koymak için paydaşların ortaklıklar tesis etme kapasitesinin yeterli olması
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 2	**2.2** Erken öğrenimin kalitesini artırmak için EÇE personelinin bilgi ve becerilerle donatılması	**2.2.1** EÇE mobilya ve malzemeleriyle desteklenen okul öncesi eğitim kurumu sayısı **2.2.2** Hedef illerde gelişmiş bilgi ve becerilere sahip olduğu ortaya koyan eğitimli EÇE personelinin sayısı **2.2.3**: Geliştirilen öğretim ve öğrenim materyallerinin sayısı	**2.2.1** 0 **2.2.2** 0 **2.2.3** 0	**2.2.1** 250 (2028) **2.2.2** 5,000 (2028) **2.2.3** 10 (2028)	**2.2.1** MEB raporları **2.2.2** MEB raporları **2.2.3** Onaylanan öğretim ve öğrenim materyalleri	Öğretmenlerin ve kilit paydaşların, faaliyetlerin uygulanması için merkezi ve yerel düzeyde kararlılığa sahip olması

Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 3	**2.3** En hassas topluluklarda, ebeveyn ve toplumun EÇE hizmetlerine katılımının artırılması	**2.3.1** Hedef illerde EÇE hizmetlerine katılımı artan ebeveynlerin/çocukların bakımından sorumlu olanların %'si **2.3.2** Ebeveyn ve toplum katılımı faaliyetlerinden yararlanan ebeveynlerin/çocukların bakımından sorumlu olanların sayısı	**2.3.1** 0 **2.3.2** 0	**2.3.1** %70 (2028) **2.3.2** 80,000 (2028)	**2.3.1** Her faaliyetten sonra uygulanan ön ve ardıl testler **2.3.2** MEB raporları	Velilerin ve toplulukların Eylem'in faaliyetlerine katılmaya açık ve işbirliği yapmaya istekli olması

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanabilmesi için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir finansman anlaşması akdedilmesi öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının akdedildiği tarihten itibaren 72 aydır.

Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlarda Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır.

Sonuç	Sonuçların Adı	Sektör	Uygulama Yöntemi	IBPM *(politika yönetiminden sorumlu ara kurum)*
1	Türkiye'de mesleki rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin kapasitenin ve farkındalığın artırılması	İstihdam	Faydalanıcı Ülke ile Dolaylı Yönetim	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)
2	Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) Hizmetlerinin Kalitesinin ve Bu Hizmetlere Erişimin Artırılması II	Öğrenim	Bir Yetkilendirilmiş Makam ile Dolaylı Yönetim	Milli Eğitim Bakanlığı Temel Eğitim Genel Müdürlüğü

4.3.1. Akredite edilmiş bir kuruluş ile Dolaylı Yönetim

Türkiye'de, özellikle 3-5 yaş grubundakiler olmak üzere, tüm çocuklar için erken çocukluk eğitimi (EÇE) hizmetlerinin kalitesini ve bu hizmetlere erişimi artırmayı amaçlayan, bu Eylem'in Sonuç 2'si, UNICEF ile dolaylı yönetim altında uygulanabilir. Görevlendirilmesi öngörülen kuruluş, aşağıdaki kriterlere göre seçilmiştir:

Belirli sektör/tematik uzmanlık: UNICEF, AB destekli projelerin yönetimindeki ve uygulanmasındaki uzun yıllara dayanan uzmanlığı ve teknik deneyimi, MEB ve diğer eğitim ortaklarıyla eğitim sektöründeki kapsamlı çalışma deneyimi ve bilgi birikimi, Türkiye'de merkezi ve yerel düzeylerde ilgili eğitim paydaşlarıyla iletişim kurma ve uygulama konusundaki deneyimi ve güvenilirliği nedeniyle seçilmiştir. UNICEF ile birlikte yürütülen IPA II dönemi EÇE-I Projesi'nden elde edilen çıktıların ve deneyimlerin sürdürülmesi özel önem taşımaktadır.

Lojistik ve/veya yönetim kapasiteleri: UNICEF'in, Türkiye Devleti ile işbirliği içinde büyük AB projelerini uygulama konusundaki yönetim kapasitesi, doğrulama/RER misyonları, ROM misyonları ve çok

sayıda saha ve izleme misyonunun olumlu sonuçları aracılığıyla birçok kez ortaya koyulmuştur.

Tarafsızlık/güvenlik nedenleri: UNICEF, daha geniş BM ailesinin bir parçası olarak, bir kriz öncesinde, sırasında ve sonrasında her zaman tarafsız bir ortak olarak kalmakta, tüm görüşlere saygı göstermekte ve en hassas gruptaki çocukların ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamaya odaklanmaktadır.

Söz konusu yerel bağlam için özel yetki: UNICEF'in Eğitim alanındaki özel yetkisi, başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere Türk Devleti tarafından, diğer hususların yanı sıra, her yıl güncellenen düzenli Çalışma Planları aracılığıyla tanınınmışolup, bu, her iki kurumun Türkiye'deki tüm çocukların eğitime erişimini ve söz konusu eğitimin kalitesini iyileştirme yönündeki ortak kararlılığını vurgulamaktadır.

Öngörülen kuruluşun değiştirilmesinin gerektiği durumda, Komisyon servisleri, aynı kriterleri kullanarak yeni bir kuruluş seçebilir. Kuruluşun değiştirilmesi durumunda, değiştirme kararının gerekçelendirilmesi gerekir.

4.3.2. IPA III Faydalanıcısı ile Dolaylı Yönetim

Bu Eylem'in Sonuç 1'i Türkiye Cumhuriyeti'nin dolaylı yönetimi altında uygulanacaktır.

Eylemin yürütülmesinden sorumlu Program Otoritesi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'dır. Program Otoritesi, IPA III faaliyetleriyle ilgili harcamaların yasallığı ve usule uygunluğundan, sağlam mali yönetimden, programlamadan, uygulamadan, izlemeden, değerlendirmeden, bilgilendirmeden, görünürlükten ve raporlamadan sorumludur.

, aşağıdaki politika yönetiminden sorumlu ara kurumun sektörel uzmanlığına ve teknik yeterliliğine güvenecektir: Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK). Bu kurum, eylemin mali yönetiminin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlar.

İhale çağrıları, teklif çağrıları, sözleşmeler yapılması, sözleşme yönetimi, ödemeler ve gelir işlemleri gibi bütçe uygulama görevleri için, aşağıdaki mali yönetimden sorumlu ara kurum yetkilendirilecektir: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı. Bu kurum, harcamaların yasallığı ve usule uygunluğunu sağlar.

4.4. İhaleler ve hibeler için coğrafi uygunluk kapsamı

İhale ve hibe verilme usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve ana düzenlemede tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi, aşağıdaki hükümlere bağlı olmak şartıyla, uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkeler ve bölgelerin piyasalarında hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının uygulanmasının bu eylemin gerçekleştirilmesini imkânsız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir (NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 28(10) maddesi).

4.5. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	AB katkısı (AVRO olarak tutar)
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.3	
Sonuç 1 **Türkiye'de Mesleki Rehabilitasyon Hizmetlerine İlişkin Kapasite ve Farkındalığın Artırılması**. Aşağıdaki bileşenlerden oluşur	**4.000.000 AVRO**

Türkiye Cumhuriyeti ile Dolaylı Yönetim - bkz. Bölüm 4.3.2	4.000.000 AVRO
Sonuç 2 Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) Hizmetlerinin Kalitesinin ve Bu Hizmetlere Erişimin Artırılması II. Aşağıdaki bileşenlerden oluşur	**8.000.000 AVRO**
Akredite edilmiş kuruluş ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1.**Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**	8.000.000 AVRO
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	başka bir Karar'ın kapsamında olabilir
Stratejik İletişim ve Kamu Diplomasisi – bkz. bölüm 6	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır
Beklenmedik harcamalar	Mevcut değil
Toplam Tutarlar	**12.000.000 AVRO**

4.6. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

2019/20 sayılı ve 04.10.2019 tarihli Cumhurbaşkanlığı Genelgesi uyarınca, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Türkiye'de IPA programlarının Ulusal IPA Koordinatörüdür (NIPAC). Ulusal IPA Koordinatörünün sekreterlik hizmetleri Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından sağlanmaktadır. NIPAC Ofisi, yönlendirme komitelerine ve izleme komitesine doğrudan katılır.

Sektörler ve Kamu Yatırımları Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı Başkan Yardımcısı, Ulusal Programlama Uyum Koordinatörü (NPCC) olarak atanmıştır. NPCC; IPA kapsamında finanse edilen ulusal strateji, anlaşmalar, sektör planlama belgeleri, eylem belgeleri, operasyonel programlar ve eylem/proje/program belgelerinin ulusal politika, plan, program ve bütçe süreçlerine uygun olarak hazırlanmasını sağlamaktan sorumludur. NPCC, yönlendirme komitelerine ve izleme komitelerine doğrudan katılır.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı AB ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığının rolü, tematik önceliğin Yönetim Otoritesi şeklinde olacaktır. Uluslararası örgütlerle dolaylı yönetim için, AB Komisyonu, Sözleşme Makamı olarak görev yaparken, uluslararası kuruluşlar uygulama ortakları olacaktır.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılabilir.

4.7. Ön koşullar

Bu Eylem Belgesi'nin Sonuç 2'sini uygulamaya koymak için Katkı Anlaşması'nın imzalanmasının bir ön koşulu olarak, IPA-II EESP SOP tarafından finanse edilen "Erken Çocukluk Eğitimi Hizmetlerinin (EÇE) Kalitesinin ve Bu Hizmetlere Erişimin Artırılması" isimli sözleşme (ref: TREESP2.2.ECE/P-04) kapsamında öngörülen sonuçların sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Buna, proje kapsamında revize edilen ulusal müfredatın yürürlüğe girmesi ve ilgili EÇE mevzuatının 2024 yılı sonuna kadar yürürlüğe koyulması dahildir.

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulanmasının teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi sürekli bir süreç olacaktır ve uygulayıcı ortağın/faydalanıcı ülkenin sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak/faydalanıcı ülke, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme

raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her rapor, eylemin uygulanmasının, karşılaşılan zorlukların, yapılan değişikliklerin ve aynı zamanda, mantıksal çerçeve matrisi (proje yöntemi için) ve ortağın stratejisi, politikası veya reform eylem planı listesi (bütçe desteği için) referans olarak kullanılarak, ilgili göstergeler vasıtasıyla ölçülen, sonuçlara (Çıktılar ve doğrudan Sonuçlar) ulaşma derecesinin doğru bir açıklamasını içerir. Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, analiz ve izleme için roller ve sorumluluklar:

- Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, Ulusal IPA Koordinatörü Ofisi ve finansal izleme için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi vermeyi amaçlayan verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır. Bu bağlamda, müdahaleden sorumlu kurum(lar)ın, eylemin tüm aşamalarında hazırlanan tüm ilgili bilgileri ve belgeleri, talep edildiğinde, Ulusal IPA Koordinatörü ve Ulusal Yetkilendirme Görevlisi ile paylaşması gerekmektedir.

- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle ilişkilendirilmesine ilişkin DG NEAR yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeye ve destek sağlamaya yöneliktir:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (ROM)

Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek proje izlemesi gerçekleştirebilir. Bu incelemeler; eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

Faaliyetlerin uygulanmasını ve eylem belgesindeki göstergelere göre sonuçların elde edilmesini yönlendirmek, izleme bulgularını (ROM bulguları dâhil) müzakere etmek ve uygun şekilde düzeltici eylemler kararlaştırmak için faaliyet düzeyinde Yönlendirme Komiteleri kurulacaktır. Yönlendirme Komiteleri; Yönetim Otoritesinin, IBPM'nin, IBFM'nin, NIPAC Ofisinin ve gözlemci olarak AB Delegasyonu'nun temsilcilerinden oluşacaktır.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya bileşenleri için bağımsız danışmanlar aracılığıyla faydalanıcı ülke tarafından değerlendirme(ler) yapılabilir. Değerlendirmeler; planlamanın/programlamanın, izlemenin ve değerlendirmenin ilişkilendirilmesine yönelik DG NEAR kılavuzlarında belirtildiği şekilde gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda,

ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, satın alma ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

Türkiye, özellikle kurumların idari kapasitelerini güçlendirerek, son yirmi yılda AB fonlarının etkin kullanımında önemli ilerleme kaydetmiştir. 2 destek alanından oluşan Eylem, tamamlandıktan sonra finansal, kurumsal ve siyasi konular bakımından mümkün olduğunca sürdürülebilir hale getirilecektir.

Daha spesifik olarak; (i) diğerlerinin yanı sıra, mevcut sistemlerin, modellerin ve uygulamaların, personelin becerilerinin ve yasal çerçevenin uyarlanması ve iyileştirilmesi yoluyla iki Destek Alanı kapsamında ilgili kurumların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi; (ii) ulusal bütçe ile benzer müdahalelere devam edilmesi yoluyla, finansal, kurumsal ve politika düzeyinde sürdürülebilirlik sağlanacaktır.

Ek 1: OPSYS'DE RAPORLAMA İÇİN BİRİNCİL MÜDAHALE SEVİYESİNİN TANIMLANMASI

Birincil müdahale (proje/program); gelişim, değişim veya ilerleme sağlamayı amaçlayan mantıksal bir çerçeve içinde yapılandırılmış tutarlı sonuçlar bütünüdür. Birincil müdahalenin düzeyinin belirlenmesi şunları sağlayacaktır:

- ✓ Bu Eylemlerin veya Sözleşmelerin, doğrudan raporlanabilir gelişim sonuçları üretmeyen ve destek unsurları olarak tanımlananlardan (denetimler, değerlendirmeler gibi) ayırt edilmesi;
- ✓ Eylemlerin ve/veya Sözleşmelerin beklenen ortak bir sonuçlar zincirine göre ifade edilmesi ve böylece performansın daha verimli ve toplu bir şekilde izlenmesini ve raporlanmasını mümkün kılmalarının sağlanması;
- ✓ Tüm sonuç doğuran Eylemlerin ve Sözleşmelerin eksiksiz ve kapsamlı bir haritalamasına sahip olunması.

Mevcut Eylem'de aşağıdaki tanımlar geçerlidir:

Sözleşme düzeyi (örneğin, Hibeler, Katkı Sözleşmeleri, bütçede belirlenen, öngörülen bireysel yasal taahhütlerin, aynı Eylem Belgesi'nin parçası olsalar bile, farklı mantıksal çerçevelere sahip olacağı herhangi bir durum)		
☒	Tek Sözleşme 1	Sonuç 1: Türkiye'de Mesleki Rehabilitasyon Hizmetlerine İlişkin Kapasite ve Farkındalığın Artırılması
☒	Tek Sözleşme 2	Sonuç 2: Erken Çocukluk Eğitimi (EÇE) Hizmetlerinin Kalitesinin ve Bu Hizmetlere Erişimin Artırılması II

BU EYLEM AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN FİNANSE EDİLMEKTEDİR

2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı Hakkında Komisyon Uygulama Kararı'na Ait

EK I.7

Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ve ilgili politikaları doğrultusunda Türkiye'de iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarımın ve balıkçılığın desteklenmesine yönelik Eylem Belgesi

YILLIK EYLEM PLANI

Bu belge, Mali Tüzük'ün 110(2) maddesi açısından yıllık çalışma programını ve IPA III Tüzüğü'nün 9. maddesi ve NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 23(2) maddesi açısından bir yıllık eylem planını tesis eder.

1. ÖZET

1.1. Eylem Özet Tablosu

Başlık	**Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleri ve ilgili politikaları doğrultusunda Türkiye'de iklim değişikliğine dayanıklı sürdürülebilir tarımın ve balıkçılığın desteklenmesi** 2023 Yılı İçin Türkiye Yıllık Eylem Planı
OPSYS	OPSYS iş referansı: ACT-62306
ABAC	JAD.1311172
Ana Düzenleme	Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) kapsamında finanse edilmektedir
Ekonomi ve Yatırım Planı (EIP) **EIP Öncü Projesi**	Hayır Hayır
Avrupa Takımı	Hayır
Eylemin Faydalanıcısı/Faydalanıcıları	Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.
Programlama belgesi	IPA III Programlama Çerçevesi
ÖNCELİK ALANLARI VE SEKTÖR BİLGİSİ	
Pencere ve tematik öncelik	Pencere 4 - Rekabet edebilirlik ve kapsayıcı büyüme Tematik Öncelik 3: Tarım ve kırsal kalkınma- %43; Tematik Öncelik 4: Balıkçılık
Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)	Ana SKA (yalnızca 1 adet): *SKA -2: Açlığa Son: Açlığın sona erdirilmesi, gıda güvencesinin ve beslenmede iyileşmenin sağlanması ve sürdürülebilir tarımın teşvik edilmesi* Diğer önemli SKA'lar (9 adete kadar) ve uygun olduğunda, hedefler:

	SKA -12: Sorumlu Üretim ve Tüketim: Sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının sağlanması *SKA -13: İklim Eylemi: İklim değişikliği ve etkileri ile mücadele için acilen eyleme geçilmesi* *SKA -14: Sudaki Yaşam: Sürdürülebilir kalkınma için okyanusların, denizlerin ve deniz kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir şekilde kullanılması* *SKA -15: Karasal Yaşam: Karasal ekosistemlerin korunması, eski haline getirilmesi ve sürdürülebilir kullanımının teşvik edilmesi, ormanların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi, çölleşmeyle mücadele edilmesi, arazi bozulmasının durdurulması ve arazilerin eski haline getirilmesi ve biyolojik çeşitlilik kaybının durdurulması*			
DAC kodu/kodları	Ana DAC kodu – 310- Tarım, Ormancılık, Balıkçılık Alt kod 1 – 311 Tarım - %70 Alt kod 2 – 312 Ormancılık - Mevcut Değil Alt kod 3 – 312 Balıkçılık - %30			
Ana Dağıtım Kanalı	Çok Taraflı Kuruluşlar – 40000			
Hedefler	☒ İklim ☐ Cinsiyet ☒ Biyolojik Çeşitlilik			
İşaretçiler (DAC formundan)	**Genel politika hedefi**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Katılımı geliştirme/iyi yönetişim	☐	☒	☐
	Çevreye yardım	☐	☐	☒
	Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi	☐	☒	☐
	Üreme, anne, yeni doğan ve çocuk sağlığı	☒	☐	☐
	Afet Riskini Azaltma	☐	☒	☐
	Engellileri içerme	☒	☐	☐
	Beslenme	☐	☒	☐
	RIO Sözleşmesi İşaretçileri	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	Biyolojik çeşitlilik	☐	☐	☒
	Çölleşmeyle mücadele	☐	☒	☐
	İklim değişikliği etkilerinin azaltılması	☐	☐	☒
	İklim değişikliği adaptasyonu	☐	☐	☒
İç İşaretçiler ve Etiketler	**Politika hedefleri**	**Hedeflenmedi**	**Önemli hedef**	**Temel hedef**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Öncü Projesi	EVET ☐		HAYIR X

Etiketler:	EVET	HAYIR
Ulaşım	☐	☒
Enerji	☐	☒
Çevre ve iklim dayanıklılığı	☐	☒
Dijital	☐	☒
Ekonomik kalkınma (özel sektör, ticaret ve makroekonomik destek dahil)	☐	☒
İnsan Gelişimi (insan sermayesi ve gençlik dahil)	☐	☒
Sağlık dayanıklılığı	☐	☒
Göç ve hareketlilik	☐	☒
Tarım, gıda güvencesi ve kırsal kalkınma	☐	☒
Hukukun üstünlüğü, yönetişim ve Kamu Yönetimi reformu	☐	☒
Diğer	☐	☒

Dijitalleşme	☐	☒	☐

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
dijital yönetişim	☐	☒
dijital girişimcilik	☐	☒
dijital beceriler/okuryazarlık	☒	☐
dijital hizmetler	☒	☐

Bağlantısallık	☐	☒	☐

Etiketler	EVET	HAYIR
dijital bağlantısallık	☒	☐
enerji	☒	☐
ulaşım	☐	☒
sağlık	☐	☒
eğitim ve araştırma	☒	☐

Göç[1]	☒	☐	☐
Eşitsizliklerin Azaltılması	☐	☒	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BÜTÇE BİLGİSİ	
İlgili tutarlar	Bütçe kalemi: 15.02 01 01.01

[1]Lütfen göç işaretçisini Ares(2021)6077013 notuna uygun şekilde belirtin.

	Toplam tahmini maliyet: 9 000 000,00 AVRO Toplam AB bütçe katkısı 9.000.000,00 AVRO
YÖNETİM VE UYGULAMA	
Uygulama yöntemleri (yönetim şekli ve teslim yöntemleri)	Proje yöntemi Bölüm 4.3.1'de belirtilen kriterler uyarınca seçilecek kuruluş(lar) ile dolaylı yönetim
Finansman Anlaşmasının sonuçlanması için son tarih	En geç 31 Aralık 2024'e kadar
Katkı/yetkilendirme anlaşmaları, ihale ve hibe sözleşmelerinin sonuçlanması için son tarih	Mali Tüzük'ün 114(2) maddesinde listelenen durumlar hariç, Finansman Anlaşması'nın sonuçlanması tarihini müteakip 3 yıl
Gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama dönemi	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 4 yıl
Finansman Anlaşmasının uygulanması için son tarih	Finansman Anlaşması'nın sonuçlanmasını müteakip 12 yıl

1.2. Eylemin Özeti

Bu Eylem Belgesinin (AD) Genel Hedefi, 2053 yılına kadar net sıfır iklim hedefi ve insanların ve doğanın refahı ve sağlığı için sürdürülebilir bir gıda sistemi doğrultusunda Türk tarım sektörünün yeşil dönüşümüne katkıda bulunmaktır. Bunu başarmak için AD, iki Özel Hedef öngörmektedir. Bunlardan birincisi, rekabetçi organik gıda tedarik zincirlerinin bütünlüğünü ve kurulmasını sağlar. Bu, organik tarım sistemini güçlendirecek ve onu AB Yeşil Mutabakatı bağlamında daha sürdürülebilir ve iklim değişikliklerine dayanıklı bir gıda sistemiyle uyumlu hale getirecektir. İkincisi ise, Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın tarıma ilişkin tedbirlerinin uygulanmasını teşvik edecek ve kolaylaştıracaktır. Ayrıca, biyolojik çeşitliliğin korunmasını teşvik ederken iklime dayanıklı ve sürdürülebilir tarım ve balıkçılık hedefine ulaşmak için gerekli araçları da sağlayacaktır.

AD; IPA III programlama çerçevesinin "Pencere 4- Rekabet Edebilirlik ve Kapsayıcı Büyüme" bölümünün "Tematik Öncelikler 3-4: Tarım ve Kırsal Kalkınma ile Balıkçılık" kapsamındaki hedeflerine yönelik olarak bütünsel bir yaklaşım sunmaktadır. Eylem; birincisi, sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşviki için organik tarıma özel olarak odaklanan ve ikincisi ise, çevresel ve iklim performansını da göz önünde bulundurarak sürdürülebilir tarım bileşeninin ulusal hedeflerine yönelik olarak Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'mn uygulanmasını destekleyen, iki Özel Hedef aracılığıyla Çiftlikten Çatala (F2F) hedeflerine ulaşmak için uygulanacaktır.

1.3 Eylemin Faydalanıcısı

Eylem Türkiye Cumhuriyeti'nde yürütülür.

2. GEREKÇE

Tarım, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel gündeme ve AB gündemine katkı sağlamak amacıyla Türkiye'nin Net Sıfır Emisyon hedefleri kapsamında kilit sektörlerden biridir. Sektör; azaltım, uyum, karbon tutucular, biyolojik çeşitlilik kaybı ve halk sağlığı gibi çok çeşitli temalarda temel itici güçlerden biridir. AB ve BM politika belgelerinde kanıtlandığı ve BM SKA'ları ile AB Yeşil Mutabakatı'nda yansıtıldığı üzere, bu konular birbirleriyle yakından ilişkilidir ve sürdürülebilir ve yenilikçi çözümlerin teşvik edilmesi yoluyla bunların eş zamanlı olarak ele alınması gerekmektedir.

Bu temelde AD, sürdürülebilir bir tarım-gıda sistemine dönüşüm için sistemsel değişimlere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. İki ana sonuç kapsamında, tüm çıktıların, iklim değişikliğine dayanıklı tarım için farklı operasyonel yönleri hedefleyerek tamamlayıcı bir rolü bulunmaktadır. Organik tarım sisteminin iyileştirilmesi, toplum sağlığını hedef alırken, kimyasalların yoğun kullanımı sonucu oluşan biyolojik çeşitlilik kaybının ele alınmasında da kritik bir role sahiptir. Ayrıca bütünleşik hastalık ve zararlı yönetimi uygulamalarının yaygınlaştırılması sayesinde, tarımsal sorunların yaygın olduğu konularda aynı sorun Tek Sağlık yaklaşımıyla ele alınacaktır. Benzer bir yaklaşım, özellikle karbonsuzlaştırmaya ve denizlerdeki biyolojik çeşitliliğe öncelik verilerek sürdürülebilir deniz ürünleri üretiminin ele alınmasında da hayata geçirilecektir. Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı dikkate alındığında, tüm çıktılar, çeşitli yollarla ve tutarlı bir şekilde sürdürülebilir tarıma yönelik uyum ve azaltım çabalarına katkı sağlayacaktır.

2.1. Bağlam

Bu AD, Avrupa Yeşil Mutabakatı hedeflerinden ve politikalarından kaynaklanan bölgesel etkilerle uyum sağlama yönündeki siyasi kararlılığın bir göstergesi olarak, sonraki bölümde belirtilen yapısal ve programa dair eksiklikleri ve ayrıca Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'na yanıt verme gerekliliğini ele almaktadır. AD, doğa temelli çözümler ve biyolojik çeşitlilikle birlikte, değişen iklim koşullarından kaynaklanan tehditler ve sağlıklı ürünlere yönelik piyasa talepleri karşısında daha sürdürülebilir ve dayanıklı bir tarım-gıda sistemi dönüşümü için olanak sağlayan çerçeveleri güncellemeyi ve oluşturmayı hedeflemektedir. Dolayısıyla, Türk tarım-gıda sektörünün daha yeşil bir sektör haline getirilmesine yönelik olarak AB uyum sürecindeki yapısal reformlar için mevcut politika ve programlama çerçevesinin, bireysel adımlardan kaçınılarak ve her bir Destek Alanında (DA) sinerji yaratılarak iyileştirilmesini desteklemektedir.

AD, iklim değişikliklerine dayanıklı tarımı sürdürülebilir tarım uygulamalarıyla ilişkilendiren 11. Ulusal Kalkınma Planı (2019-2023) da dahil olmak üzere, Türkiye'nin ulusal kalkınma politikalarıyla örtüşmektedir. Bu AD'nin tarımda ve balıkçılıkta yeşil dönüşüm anlayışı, yeşil dönüşümü teşvik eden Türkiye'nin Katılım Öncesi Ekonomik Reform Programı ve AB'ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planı (UEP) ile de uyumludur. Ulusal Eylem Planı (2021-2023), ulusal yol haritası işlevi görmesiyle Türkiye'nin AB'ye katılım sürecindeki kararlılığının en önemli ifadesidir. OTP ile uyumun artırılması amacıyla, UEP'nin 11-12-13. müzakere fasılları kapsamında ele alınan ilgili tedbirler (örneğin mevzuat değişikliğinden kurumsal kapasite oluşturmaya kadar), Eylem Tanımı belgelerinde proje faaliyetlerinin taslağının hazırlanmasında dikkate alınacaktır.

Türkiye'nin Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı kabul etmesi, bunu kendi ekonomik büyüme politikalarına entegre etmesi ve Paris Anlaşması'm onaylaması, sürdürülebilir kalkınmaya ve iklim eylemine olan bağlılığını ortaya koymaktadır. Bazı sektörel strateji belgeleri, bu iklim uyum sürecini, elverişli bir ulusal politika ortamı ve programlama çabalarıyla desteklemektedir; örneğin, Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023), Çölleşmeyle Mücadele Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı (2015-2023), Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Eylem Planı (2018-2028), Anadolu Bozkır Ekosistemleri için İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Stratejisi (2022-2036), Türkiye'nin Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı (2023-2027), Güncellenmiş Birinci Ulusal Katkı (2023).

2.2. IPARD Ajansı'nın (TKDK) 2007 yılında kurulmasının ardından, IPARD (Kırsal Kalkınma) Programları aracılığıyla AB kırsal kalkınma politikası ve programlama yapılarının, OTP hedefleri doğrultusunda uyumlu hale getirilmesi yönünde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. IPARD desteğiyle 22 binden fazla proje tamamlanmıştır. IPARD III Programı (2021-2027) ve geçtiğimiz iki programlama döneminde IPARD programlarında ve devam eden IPARD III programı (2021-2027) dönemlerinde kazanılan deneyimler sayesinde, IPARD fonlarıyla desteklenen tarımsal işletmeler, AB gerekliliklerine uyum sağladıkları için sektörün modernizasyonu için referans işletmeler olarak görülebilir. Uygulama aracı olarak, sahadaki darboğazlar ve IPARD'ın izleme sonuçları da IPA proje hedeflerinin belirlenmesinde girdi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, örneğin, bu AD'nin organik tarımda etkin bir şekilde uygulanması, mevcut IPARD Programı'nda organik tarım tedhiri için proje başvuru sayılarının ve uygun illerin artırılmasına yardımcı olabilir ve/veya bu AD kapsamında ele alınan Entegre Zararlı Yönetimi uygulamaları da IPARD projelerine dahil edilebilir ve onlar kapsamında tanıtımları yapılabilir. Ayrıca, IPA projelerinin temel işlevi, tarım-gıda dönüşümüne yönelik kapasite oluşturmayı artırmak ve teknik uzmanlığı artırmak olduğundan, bu tür projelerin bulguları IPARD revizyonlarında veya yeni destek programlarının hazırlanmasında kullanılabilir. Bu amaçla, AB Bakanlığı'ndaki koordinasyon birimi, bu AD kapsamındaki faaliyetler ile diğer IPA projeleri arasındaki sinerji ve tamamlayıcılıkların oluşturulmasında önemli bir rol oynayacaktır. Sorun Analizi

Türk tarımı son dönemde iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, biyolojik çeşitliliğin azalması ve çevresel bozulmadan daha fazla etkilenmiştir. Artan iklim risklerine ek olarak, COVID-19 salgınıyla ortaya çıkan sorunlar ve artan gıda fiyatlarıyla birlikte, hassas gruplar için, kısa tedarik zincirlerinin varlığı ve uygun maliyetlilik açısından gıda güvencesi her zamankinden daha fazla ön plana çıkmaktadır. UNFSS *(Birleşmiş Milletler Sürdürülebilirlik Standartları Forumu)* girişiminin "Ulusal Yol Haritası": Sürdürülebilir Gıda Sistemlerine Doğru" adlı belgesinde yönetilen ulusal gıda sistemi dönüşüm çabalarına zarar veren depremlerin birleşik etkileriyle, sürdürülebilir gıda üretim ve tüketim modellerinin geliştirilmesine olan ihtiyaç önemli ölçüde artmıştır.

Yol Haritası belgesinin beşinci Eylem Planı (hassasiyetlere, şoklara ve streslere dayanıklılığın sağlanmasına ilişkin), deprem müdahalesi ve kurtarmaya yönelik müdahaleler için olanak sağlayan bir politika gündemi sunmaktadır. TOB, "Türkiye Deprem Toparlanma ve Yeniden İmar Değerlendirmesi (TERRA)" isimli resmi temel belgeye dayanarak, Türkiye'nin tarımsal üretiminin %20'sini ve tarımsal GSYİH'sinin ise %15'ini oluşturan deprem bölgesinde tarım alanının uğradığı zararların giderilmesi için ayni ve nakdi desteklerini sunmuştur.

Türkiye'nin kırsal alanlarındaki değişken coğrafi, iklimsel ve sosyo-ekonomik koşullar, bölgeyi iklim değişikliğinin ve diğer doğal afetlerin etkilerine karşı oldukça savunmasız hale getirmektedir. Bu durum da uyum ve dayanıklılık gerektiriyor. Türkiye'de yoğun tarım uygulamalarının iklim değişikliğinde ve çevresel bozulmada büyük payı olduğu ve biyolojik çeşitliliğin de bozulmasına yol açtığı tespit edilmiştir.

Kısa sorun analizi

Bu AD kapsamında ele alınan konular etrafındaki temel sorun alanları aşağıda kısaca sunulmuştur:

- Organik Tarımın Sınırlı Şekilde Benimsenmesi, Yetersiz Mevzuat ve İzlenebilirlik: Türkiye'de organik üretime ayrılan tarımı arazilerinin oranı azdır. Küçük ölçekli organik üreticiler çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılmasının teşvik edilmesi, organik üretim alanının genişletilmesi ve küçük ölçekli işletmelerin pazar rekabet gücünün artırılması temel hedeflerdir. Mevcut yasaların organik tarım alanındaki güncel gereklilikleri tam olarak karşılamaması nedeniyle, Türkiye'min organik tarım mevzuatının AB düzenlemelerine uyum sağlayacak şekilde güncellenmesi gerekmektedir. Bu uyumsuzluk, Türkiye'nin organik ürünlerde Üçüncü Ülke Listesi'ne girmesini engellemekte ve AB pazarına erişimi kısıtlamaktadır. Ayrıca, organik değer zincirinin tamamında şeffaflığın ve sürdürülebilirliğin sağlanması için kapsamlı bir izlenebilirlik sisteminin kurulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

- Yüksek Emisyonlar ve Karbonsuzlaştırma Engelleri: Türkiye'de tarım sektörünün sera gazı emisyonlarındaki payı büyük olup, sektörün emek ve emisyon açısından yoğun yapısı, karbonsuzlaştırma hedeflerine ulaşılmasında zorluklar yaratmaktadır. Piyasa fiyatı yardımı gibi mevcut destek biçimleri, karbonsuzlaştırma çabalarıyla ilişkili maliyetleri yeterli düzeyde karşılamamaktadır. Bu sorunu çözmek için, tarımsal uygulamalardan kaynaklanan emisyonları azaltmak ve karbon sekestrasyonuna yönelik sürdürülebilir arazileri ve tarımsal yönetimi teşvik etmek amacıyla, mevzuat ve finansal mekanizmaların geliştirilmesi de dahil olmak üzere somut eylemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

- Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliğinin Hassas Yönleri: Türkiye'nin deniz ekosistemleri aşırı avlanmaya, kirliliğe ve iklim değişikliğinin etkilerine karşı hassastır. Balıkçı filosu ağırlıklı olarak fosil yakıtlara bağımlı küçük ölçekli gemilerden oluşmaktadır. Su ürünleri üretiminde su ürünleri yetiştiriciliği geleneksel balıkçılığı geride bırakmıştır. Ancak, Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde, sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği uygulamalarını teşvik edecek düzenli mali destek mekanizmaları ve kurumsal kapasite eksikliği bulunmaktadır. Ulusal balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörlerinin uzun vadeli sürdürülebilirliğini sağlamak için kapasitenin artırılması ve politikaların uluslararası standartlarla uyumlu hale getirilmesi büyük önem taşımaktadır.

- Pestisit Kullanımının Halk Sağlığı Açısından ve Çevresel Etkileri: Türkiye'nin pestisit kaynaklı sıkıntıları bulunmakta olup, doğa dostu olan zararlı kontrol yaklaşımlarına öncelik vermesi gerekmektedir. Pestisit kalıntılarına ilişkin belirlenen maksimum AB limitlerine uyulması ve kimyasal pestisitlere olan bağımlılığın azaltılması önemli çabalar gerektirmektedir. Çiftçiler ve tüketiciler arasında organik ürünler ve bütünleşik zararlı yönetimi teknikleri konusunda farkındalık eksikliği bulunmaktadır. Ayrıca, antibiyotik direncinin artışıyla mücadele etmek için enfeksiyon önleme ve kontrol önlemlerinin iyileştirilmesi yoluyla antimikrobiyal kullanımının azaltılması da önemlidir. Aslında, karasal biyolojik çeşitlilikte gözlenen azalmanın arkasındaki birincil neden olarak pestisit kullanımı öne çıkmaktadır. Özellikle geniş spektrumlu pestisitler endişe vericidir, zira bunlar sadece zararlıları hedef almakla kalmayıp çevredeki amaçlanmayan canlılara da zarar vermektedir. Bu kimyasallar sıklıkla toprak ve su sistemlerine karışarak böcekler, kuşlar, balıklar ve hatta memeliler de dahil olmak üzere çok çeşitli türleri etkilemektedir. Üstelik avcı-av etkileşimlerinin bozulması ve arılar gibi hayati öneme sahip polinatörlerin yok edilmesi, ekosistemler üzerinde derin etkilere yol açabilir. Belirli türlerin yok olması, biyolojik çeşitliliğin dengesini bozan ve en nihayetinde ekosistemlerin genel sağlığını ve dayanıklılığını etkileyen bir dizi olayı tetikleyebilir. Biyolojik çeşitliliği korumak için pestisit kullanımını azaltan sürdürülebilir tarım uygulamalarını benimsemek ve zararlılarla mücadelede alternatif yöntemleri araştırmak hayati önem taşımaktadır.

Eylemlerin kapsayacağı ana paydaşların ve ilgili kurumsal ve/veya örgütsel konuların (yetkiler, potansiyel roller ve kapasiteler) belirlenmesi

- Bu AD'nin nihai faydalanıcıları tarım ve balıkçılık sektörleri, özellikle de tarım ve balıkçılık toplulukları ve çiftçilerdir. Bu Eylem Belgesi'nin ana faydalanıcısı TOB'dır. Bütünsel yaklaşım çerçevesinde, beş Genel Müdürlük, rolleri ve sorumlulukları kapsamında ilgili olduğu ölçüde bu eylemin uygulanmasına dahil olacaktır. Bunlar: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ve Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü'dür. Türkiye'nin ulusal tarım politikalarını AB müktesebatına uyumlu hale getirme sorumluluğuna sahip olan AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, sürdürülebilir tarıma yönelik Ulusal Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın koordinasyonundan da sorumlu kurum olarak, koordinatörlük görevini üstlenecektir.

- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, çevre koruma ve iklim değişikliği konusundaki koordinasyon rolü nedeniyle karbon tarımıyla ve iklim değişikliğine uyumla ilgili faaliyetlerde kilit paydaşlardan biridir.

- Çiftçi örgütleri, organik ürün değer zincirleri içindeki özel sektör şirketleri veya karbon sertifikasyonu kapsamında İzleme, Raporlama ve Doğrulama (Monitoring, Reporting and Verification - MRV) ile

ilgilenen hizmet şirketleri, organik tarım üretici kooperatifleri, tarım-gıda sektöründeki ilgili Hükümet Dışı Kuruluşlar (HDK'ler), doğa koruma ve doğal kaynak yönetimi, çevre koruma ve iklim eylemi ve akademi, bu eylemin sonuçlarının elde edilmesinde kritik bir rol oynayacaktır.

- Çiftçiler, bayiler ve tüketiciler de, sürdürülebilir üretim ve tüketim kalıplarının izlenmesindeki rolleri nedeniyle, F2F yaklaşımı doğrultusunda önemli paydaşlardır. Faaliyetlerde, ana paydaşlar ve nihai faydalanıcılar belirlenirken, kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılması, demokratik ve eşit temsil ve kırsal bölgelerdeki kadınların güçlendirilmesi temel ilkeler olacaktır.

2.3. Çıkarılan Dersler

Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) kapsamında tarımla ilgili faaliyetlere ilişkin olarak yürütülen çeşitli değerlendirme çalışmalarına göre[2], tarım ve kırsal kalkınma sektöründeki müdahaleler, önceki programlama döneminde uygulananların doğrudan bir devamı niteliğindedir. Öte yandan raporlarda, bundan sonraki müdahalelerde dikkate alınması gereken eksikliklere de dikkat çekilmiştir:

- Hedef gruplarla, özellikle de bireysel operatörlerle, özel şirketlerle ve yerel balıkçı topluluklarıyla yapılan istişareler sınırlı olmuştur;
- Müdahalelerin formülasyonunda kesişen konulara daha fazla dikkat edilmeli ve spesifik hedef göstergeler belirlenmelidir. Örneğin, kadınlar kırsal alanlarda önemli bir rol oynamakta, ancak iş gücü piyasasında kadın-erkek eşitsizliği devam etmektedir. Bu nedenle, açığın azaltılması için eğitim programları aracılığıyla onlara yeterli bilgi ve genel yeterlilik becerileri kazandırılmalıdır;
- Çevre ve iklim değişikliğinin etkileri ile ilgili konular tarım ve kırsal kalkınma faaliyetleriyle yakından ilişkilidir. Dolayısıyla tarım-gıda, veterinerlik ve balıkçılık sektörlerindeki müdahalelerin formüle edilmesinde çevrenin korunması ve iklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesi gerekliliği göz ardı edilemez;
- Sürdürülebilir ve dayanıklı tarım-gıda sistemleri için bilgi tabanının genişletilmesinde daha fazla çiftçiye ulaşmak, saha uygulamaları ve düzenli eğitim programları önemlidir.

IPA tarafından finanse edilen ve TOB ve FAO *(Gıda ve Tarım Örgütü)* işbirliğiyle yürütülen "Bozkır Ekosistemlerinde İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyumun (*Ecosystem Based Adaptation-EBA*) Tarımsal Etkileri" isimli proje, değişen iklim koşulları ve önümüzdeki yıllarda ülke genelinde giderek artacak olan tarımsal kuraklık riski altında tarım sektörünün kırılganlığını bir kez daha vurgulamıştır. Söz konusu proje, çiftlik ve eko-bölge düzeylerinde (bu bağlamda bozkır ekosistemleri) iklim değişikliğinin etkilerini hafifletmek için bir başa çıkma mekanizması olarak sürdürülebilir ve ekolojik çözümlerin hızla çoğaltılmasına yönelik güçlü bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymuştur.

Karbon tarımı konusunda, Bakanlık, FAO ile iş birliği yaparak, (i) Sürdürülebilir Arazi Yönetimi ve İklim Dostu Tarım, (ii) Türkiye'nin Bozkır Ekosistemlerinin Korunması ve Sürdürülebilir Yönetimi ve (iii) Arazi Tahribatının Dengelenmesi (LDN) Yaklaşımının Ulusal Düzeyde Yaygınlaştırılması Maksadıyla Yukarı Sakarya Havzasında Uygulanarak, LDN Hedeflerinin Oluşturulmasına Katkıda Bulunulması projesi olmak üzere, üç müdahaleyi hayata geçirmiştir. Bu müdahaleler, üreticilerin yeni ve yenilikçi, iklim açısından akıllı tekniklere istekli olmasını ve bunları benimsemesini sağlamak için, iklim açısından akıllı tarım uygulamalarını fiili örnekler yoluyla yaygınlaştırmaya yönelik acil ve güçlü bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Balıkçılık sektöründe Türkiye, son yirmi yılda mevzuat uyumu, politika ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi amacıyla çok sayıda AB destekli IPA projesi uygulamıştır. Bu projelerin sonuçları, bu sonuçların operasyonel hale getirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Bitki ve hayvan sağlığı alanında, bu AD için dikkate alınması gereken, dönüştürücü etkisi daha yüksek olan birkaç proje bulunmaktadır. 2007 yılında IPA tarafından desteklenen "Bitki Pasaportu Sistemi ve

[2] Eylül 2021'de hazırlanan "Türkiye Tarım ve Kırsal Kalkınma Sektöründeki AB Mali Yardımlarının Tematik Değerlendirmesi" ve "2014, 2015 ve 2016 Türkiye Yıllık Programlarının Değerlendirmesi"

Operatörlerin Kayıt Altına Alınması" uygulamasıyla, Türkiye'de çeşitli karantina unsurlarının belirlenmesi ve zararlıların ülkeye girişinin etkin bir şekilde önlenmesi mümkün olmuştur. 2007 yılında IPA tarafından desteklenen "Türkiye'nin Bitki Sağlığı Sektöründe AB Müktesebatına Uyumunun Desteklenmesi" projesi kapsamında Türkiye, 217 adet pestisit etken maddesini yasaklayarak AB'ye uyum yolunda önemli adımlar atmıştır.

İklim değişikliğinin etkisi göz önüne alındığında, değişen sıcaklıklar ve yağış düzenleri yeni bitki hastalıklarının ve zararlıların yayılmasını kolaylaştırmıştır. Son on yılda TOB, istilalardaki potansiyel artışla başa çıkmak için bitki pasaportu operatörlerinin teknik yeteneklerinin artırılmasının ve ilerletilmesinin önemini fark etmiştir. Bu, yeni projenin temel hedeflerinden birini oluşturmaktadır. Ayrıca, ek maddelerin yasaklanması ve kısıtlanması yönünde yeni kararlar alma süreci de devam etmektedir. Türkiye, 2002 yılında IPA tarafından desteklenen "Türkiye'nin AB Veterinerlik Müktesebatına Uyumunun Desteklenmesi" projesi kapsamında bir veterinerlik bilgi sistemi kurmuştur. Veteriner hekimlerin şu iki temel alanda becerilerini artırmak için artık sistemin güncellenmesi ve iyileştirilmesi önemlidir: "Veteriner tıbbi ürün takip sistemleri" ve "Bilinçli antibiyotik kullanımının simülasyonları."

3. EYLEMİN TANIMI[3]

3.1. Müdahale Mantığı

Bu AD'nin **Genel Hedefi/(Etkisi)** aşağıdaki gibidir:

2053 yılına kadar net sıfır iklim hedefi ve insanların ve doğanın refahı ve sağlığı için sürdürülebilir gıda sistemi doğrultusunda Türk tarım sektörünün yeşil dönüşümüne katkıda bulunmak.

Bu hedefe yönelik olarak, bu eylemin **Özel Hedefleri (Sonuçları)** şunlardır:

1. Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında daha sürdürülebilir ve iklime dayanıklı bir gıda sistemine doğru organik tarım sistemini güçlendirerek, rekabetçi organik gıda tedarik zincirlerinin bütünlüğünü ve kurulmasını sağlamak.
2. Biyolojik çeşitliliğin korunmasını teşvik ederken, iklim değişikliğine dayanıklı ve sürdürülebilir tarım ve balıkçılık hedefine ulaşmak için gerekli araçları sağlamak yoluyla, Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın tarımla ilgili tedbirlerinin uygulanmasını teşvik etmek ve kolaylaştırmak.

Bu eylem tarafından sağlanacak olan ve ilgili Özel Hedeflere (Sonuçlara) katkıda bulunan **Çıktılar** şunlardır:

Sonuç 1'e (veya Özel Hedef 1'e) katkıda bulunan çıktılar:

1.1. Türkiye'de organik tarıma ilişkin çerçevenin; depolama, işleme ve pazarlama dahil olmak üzere, sertifikasyon ve kontrol sistemi ve AB kurallarıyla mevzuat uyumu açısından güncellenmesi ve güçlendirilmesi.

1.2. Sürdürülebilir organik tarım sistemi için çiftçilikten perakendeye kadar tedarik zincirindeki kilit paydaşların teknik kapasitesinin artırılması.

1.3. Organik tarımın ekonomik ve çevresel faydaları konusunda farkındalık oluşturulması ve kısa tedarik zincirinde üretimi ve işleme süreçlerini birleştiren bütünsel yaklaşımın faydaları konusunda pilot projelerin hayata geçirilmesi.

Sonuç 2'e (veya Özel Hedef 2'e) katkıda bulunan çıktılar:

2.1. Türkiye'de AB tarım ve iklim *müktesebatına* uygun olarak karbon çiftçiliğinin tesis edilmesine ve uygulanmasına olanak sağlayan işleyiş çerçevesinin oluşturulması.

---

3. bölümden itibaren 1. ve 2. bölümlerle çapraz referans yapılmamalıdır, zira 1. ve 2. bölümler gelecekteki Finansman Anlaşması'nın Teknik ve İdari Hükümlerinde yer almamaktadır.

2.2. TOB'nın kurumsal altyapısının ve kapasitesinin, Avrupa Denizcilik, Balıkçılık ve Su Ürünleri Yetiştiriciliği Fonu (EMFAF) uygulama mekanizmasıyla uyumu ve balıkçılık sektörünün karbonsuzlaştırılmasını desteklemek amacıyla sektörel bir strateji aracılığıyla güçlendirilmesi.

2.3. Çiftlikten Çatala (F2F) Stratejisi çerçevesinde sürdürülebilir bir gıda sistemi için bütünleşik zararlı ve hastalık yönetimi uygulamalarının hayata geçirilmesinin kolaylaştırılması.

3.2. Gösterge Niteliğindeki Faaliyetler

Destek alanı 1: ORGANİK TARIM

Çıktı 1.1: Türkiye'de organik tarıma ilişkin çerçevenin; depolama, işleme ve pazarlama dahil olmak üzere, sertifikasyon ve kontrol sistemi ve AB kurallarıyla mevzuat uyumu açısından güncellenmesi ve güçlendirilmesi.

Bu, grup sertifikasyon sisteminin getirilmesi de dahil olmak üzere, mevcut yasal çerçevenin AB uygulamalarıyla uyumlu hale getirilmesinden oluşmaktadır. Maliyeti düşürecek olup, performansın iyileştirilmesi ve yeni mevzuata uyum sağlanması için OTBIS'in revize edilmesini sağlayacaktır. Ayrıca, organik tarımda dijitalleşmeye, arazi yönetimi konularına ve Organik Tarım Eylem Planı'nın AB Yeşil Mutabakatı doğrultusunda güncellenmesine yönelik bir pazarlama stratejisi ve çerçevesi de geliştirilmesini sağlayacaktır. Küçük üreticiler için kısa tedarik zincirlerini teşvik etmek amacıyla; Türkiye'nin organik tarım sektörünün uluslararası standartları karşılamasını, izlenebilirliği artırmasını ve sürdürülebilirlik hedeflerini benimsemesini sağlamak üzere atölye çalışmaları, değerlendirmeler ve kilit paydaşlarla iş birliği gibi çeşitli araçlar oluşturulacaktır.

Çıktı 1.2: Sürdürülebilir organik tarım sistemi için çiftçilikten perakendeye kadar söz konusu olan paydaşların teknik kapasitesinin artırılması.

Bu, TOB personeli, kontrolörler, sertifikasyon görevlileri, tarımsal yayım alanındaki çalışanlar ve çiftçi danışmanları için kapasite geliştirme çalışmalarını içerir. Söz konusu kişilerin beceri ve bilgilerinin güçlendirilmesi amacıyla eğitim programları, hedefli çalışma gezileri ve bir e-öğrenme platformunun kurulumu hayata geçirilecektir. Ayrıca, yerel pazarların oluşturulması ve organik ürünlerin işlenmesi, pazarlanması ve geri dönüştürülmesi fırsatlarının yaratılması yoluyla kısa tedarik zincirinin geliştirilmesi de dahil olmak üzere, eğitim programları düzenleyerek ve stratejiler geliştirerek, bireysel çiftçilerin, üretici birliklerinin ve kadınların öncülüğündeki kooperatifler dahil tarım kooperatiflerinin güçlendirilmesine odaklanılacaktır.

Çıktı 1.3: Organik tarımın ekonomik ve çevresel faydaları konusunda farkındalık oluşturulması ve kısa tedarik zincirinde üretimi ve işleme süreçlerini birleştiren bütünsel yaklaşımın faydaları konusunda pilot projelerin hayata geçirilmesi.

Organik tarım paydaşları arasında ekonomik ve çevresel faydaların daha iyi anlaşılmasının sağlanması amaçlanmaktadır. Farkındalık yaratma etkinlikleri, uzmanları ve paydaşları organik tarımı ve Avrupa Yeşil Mutabakatı'nı ele almak üzere bir araya getirecektir. Organik tarımı tanıtmak ve onun hakkında bilgi paylaşımı yapmak amacıyla broşür, kitapçık ve poster gibi görünürlük materyalleri ve basılı materyaller hazırlanacaktır. Ayrıca, kırsal ve yerel etkinlikler, okul faaliyetleri ve sporla ilgili girişimler yoluyla özellikle kadınlar, gençler ve çocuklar olmak üzere çeşitli gruplara yönelik organik tarım, afet risklerinin azaltılması, biyolojik çeşitliliğin korunması ve iklim değişikliği konularına odaklanan farkındalık etkinlikleri düzenlenecektir.

Türkiye'de ileri organik tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması amacıyla, grup sertifikasına sahip olanlar da dahil olmak üzere, 30 çiftlik ve 20 çiftçi birliği veya kooperatifinde demonstrasyonlar ve pilot projeler yürütülecektir. Bu demonstrasyonlarda organik tarımda dijital uygulamalar, yapay zeka tabanlı uygulamalar ve diğer yöntemler de dahil olmak üzere gelişmiş çevre dostu tekniklerin kullanımı fiili olarak gösterilecektir. Demonstrasyonlar ve pilot uygulamalar; toprak ıslahı, azaltılmış toprak işleme, bütünleşik zararlı yönetimi,

su tasarrufu sağlayan verimli sulama, kısa tedarik değer zincirinin kurulması ve iyileştirilmesi, tarımsal ekoloji, peyzaj düzenlemesi, yenilenebilir enerji üretimi ve kullanımı, ileri bitki üretim teknikleri, üretimden tüketime gıda kaybını ve israfını önlemek için sürdürülebilir etiketleme, sirküler ekonomi prensiplerinin benimsenmesi, hasat sonrası kaybın azaltılması, ileri organik hayvancılık üretimi, organik su ürünleri yetiştiriciliği veya benzeri sürdürülebilir tarım uygulamaları gibi, çeşitli çevre dostu uygulamaları ve iklim değişikliğine uyum uygulamalarını kapsayacaktır.

Destek alanı 2: YEŞİL MUTABAKAT

DA 2, tarım ve balıkçılık sektörlerine yönelik üç çıktıyı gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Her çıktının, Türkiye'nin AB *müktesebatına* uyumuna katkısı bulunmaktadır.

Çıktı 2.1. Türkiye'de AB tarım ve iklim *müktesebatına* uygun olarak karbon çiftçiliğinin tesis edilmesine ve uygulanmasına olanak sağlayan bir işleyiş çerçevesinin oluşturulması.

Söz konusu çerçeve, karbon çiftçiliği sisteminin hukuki dayanağını, teknik özelliklerini, çiftçilerin sistemi hayata geçirebilmesi için ihtiyaç duyacakları pratik yöntemleri ve sistemin kontrol edilebilirliğini kapsayacaktır.

Bu çıktıyı sunmak için, *AB'de karbon çiftçiliği mekanizmalarının kurulması ve uygulanması* ile ilgili AB Teknik Rehberlik El Kitabı'ndan[4] yararlanılarak, Türkiye'nin biyocoğrafik koşulları ve tarımsal ürün desenlerine uygun olası karbon çiftçiliği uygulamalarının belirlenmesini mümkün kılan politika ve teknik gereklilikler hazırlanacaktır. Bu çıktı, Türkiye'de karbon çiftçiliğini uygulama konusunda mevzuat ve bilgi boşluklarını, paydaşların istekliliği ve hazırlığı ile birlikte araştıracak ve ilave çalışmalar için gerekli temeli oluşturacaktır.

Karbon çiftçiliği planının ve karbon sertifikasyonu sürecinin tesisini ve uygulanmasını sağlayacak işlevsel bir çerçevenin oluşturulması; yasal dayanağı, resmi çalışma prosedürlerini, ikincil mevzuatı, iş akışlarını ve ilgili aktörlerin (örneğin çiftçiler, doğrulayıcılar vb.) rollerini ve sorumluluklarını kapsayacaktır.

Çerçevede ayrıca bir karbon çiftçiliği planının teknik özellikleri, uygulama yöntemleri ve çiftçilerin bunu uygulayabilmeleri için ihtiyaç duyacakları teşviklerin niteliği de yer alacaktır. Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nı tamamlayıcı nitelikte olmak üzere, Türkiye genelinde bir karbon tarımı uygulamasının geliştirilmesine yönelik bir eylem planı hazırlanacaktır. Yüksek kaliteli bir karbon giderme sertifikasyon programının geliştirilmesiyle bağlantılar kurulacak, giderimlerin doğru bir şekilde ölçülmesi, standart uygulamalara kıyasla iklim açısından ek faydalar sağlanması, karbonun uzun süre depolanabilmesi, karbon sızıntılarının önlenmesi ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunulması sağlanacaktır. Sertifikasyonun uygulama ve/veya ürün düzeyinde oluşturulup oluşturulmayacağı konusundaki değerlendirme de analizin bir parçası olmalıdır.

Arazi kullanım uygulamalarının iyileştirilmesi, tarım arazisi yönetimi, hayvancılık yönetimi, besin ve toprak yönetimi konularında gösterge niteliğindeki pilot karbon çiftçiliği uygulamaları gerçekleştirilecektir.

Pilot uygulamanın izlenmesinden başlayarak, tarımsal karbon çiftçiliği ve giderim sertifikasyon uygulamalarının sonuçlarını ve etkilerini ölçmek ve değerlendirmek amacıyla, mevcut ülke çapındaki sera gazı izleme sistemiyle uyumlu bir izleme, raporlama ve doğrulama (MRV) sistemi geliştirilecek ve faaliyete geçirilecek ve daha sonra Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nün (TRGM) sürekli izleme ve raporlama için kullanımına devredilecektir.

Çıktı 2.2. TOB'nın kurumsal altyapısının ve kapasitesinin, EMFAF uygulama mekanizmasıyla uyumu ve balıkçılık sektörünün karbonsuzlaştırılmasını desteklemek amacıyla sektörel bir strateji aracılığıyla güçlendirilmesi.

[4] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1facfd66-a740-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-en

TOB, AB'ye üyelik sürecinde Balıkçılık Sektörünün Ortak Balıkçılık Politikası - OBP (Common Fisheries Policy-CFP) ile uyumunu güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, proje sonuçlarına dayanarak, TOB, EMFAF uygulama mekanizması doğrultusunda, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün sürdürülebilir yönetiminde yeni müdahale yöntemleri, destek modelleri ve kriterleri benimsemeyi amaçlamaktadır. Bu çıktı kapsamında hazırlanması planlanan strateji belgesi ve bu stratejinin uygulanmasını kolaylaştıracak EMFAF'a ilişkin mevzuat taslakları da müzakere sürecinde hayata geçirilecektir. Projenin temel çerçevesini oluşturan karbonsuzlaştırma çalışmaları, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün (BSÜGM) balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektöründen kaynaklanan sera gazı salım miktarlarının hesaplanması ve sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik kurumsal teknik ve idari kapasitenin oluşturulması amacıyla gerçekleştirilecektir. Böylelikle proje, hem 13. Fasıl uyum sürecinin müzakere edilmesine hem de AB'nin bazı tarım ürünlerinde uygulayacağı Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması'nın gelecekte karşılaşabileceği olası engellere karşı kurumsal ve teknik altyapının oluşturulmasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca, ülke çapındaki sera gazı izleme sistemiyle uyumlu sera gazı emisyonlarının izlenmesine yönelik bir veri sistemi kurulması, sera gazı azaltım önlemleri ve yatırımları için kılavuzların geliştirilmesi ve TOB'nın ulusal ve seçilmiş yerel birimlerinde ve ayrıca paydaşlarda gerekli teknik ve kurumsal kapasitenin oluşturulması yönünde çalışmalar yapılacaktır. Bu çıktının elde edilmesinde *Akdeniz Genel Balıkçılık Komisyonu* (GFCM) gibi bölgesel örgütlerle yakın işbirliği ve dayanışma sağlanacaktır.

Çıktı 2.3. Çiftlikten Çatala (F2F) Stratejisi çerçevesinde sürdürülebilir gıda sistemi için bütünleşik zararlı ve hastalık yönetimi uygulamalarının hayata geçirilmesinin kolaylaştırılması.

Bu çıktı, Türkiye'nin kendine özgü iklim koşullarını yansıtan ürün grupları için bütünleşik zararlı ve hastalık yönetimine ilişkin özel rehberlik oluşturulmasını içerecektir. Bu kapsamda, dijitalleştirilmiş olanlar da dahil olmak üzere, bitki koruma ürünlerinin ve antimikrobiyallerin kullanımına alternatif yöntemler, izleme araçlarının sağlanması ve hassas tarım yöntemlerinin uygulanmasına ilişkin bilgi ve araçlar hakkında bilgi verilmesi de yer almaktadır. Deprem bölgesinde yaşanan deneyimler de dikkate alınarak zararlı ve hastalık salgınlarına karşı benimsenecek tarımsal afet risk yönetimi ve müdahale stratejisi de değerlendirilecektir.

Bu çıktıyı elde etmek için, hedef alandaki mevcut pestisit kullanım kalıpları, eğilimler ve çeşitli ürünler ile bunların ihtiyaçları ve farklı iklim koşulları dikkate alınarak belirlenecek olan ilişkili çevresel etkiler açısından mevcut durum analiz edilecektir. Bu tür bir analiz, en yaygın kullanılan pestisitleri, bunların çevreye olan etkilerini belirleyecek ve potansiyel alternatifler veya sürdürülebilir uygulamalar ilk adım olarak belirlenecektir. Zararlı popülasyonlarının ve dağılım modellerinin daha doğru ve zamanında tespiti için zararlı izleme ve erken uyarı sistemlerinin iyileştirilmesine yönelik faaliyetler, uzaktan algılama, meteoroloji istasyonları veya uydu görüntüleri gibi ileri teknolojilerin entegre edilmesi yoluyla yürütülecektir. Çiftçiler, tarım uzmanları ve araştırmacılarla yakın işbirliği içinde biyoteknik ve biyolojik entegre zararlı ve hastalık yönetimi uygulamalarının uygulanmasına yönelik kılavuzlar ve protokoller geliştirilecek, iyi uygulamalar derlenecek ve bunlar çeşitli iklim koşullarını dikkate alarak ürüne özgü olacaklardır. Pestisit kullanımını en aza indirmek için feromon tuzaklarının kullanımına yönelik devlet desteği, yasaklı pestisit kalıntılarına yönelik yaptırımlar ve çevresel etkilerin azaltılması gibi bir dizi politika ve strateji geliştirilecek ve bunlarda belirtilen gerekliliklerin uygulanmasını sağlayacak tedbirler oluşturulacaktır. Bu önlemler arasında; teknik personele eğitim vererek entegre zararlı yönetimi – EZY (Integrated Pest Management/IPM) tekniklerinin uygulanmasını tanıtmak, kolaylaştırmak ve teşvik etmek, EZY tekniklerinde araştırma ve geliştirmeye kaynak ayırmak ve bu bağlamda EZY uygulamalarını benimseyen çiftçilere finansal teşvikler sağlamak, çiftçileri, araştırmacıları, yayım görevlilerini ve politika yapıcıları bir araya getiren bölgesel EZY ağları kurmak, uluslararası kuruluşlarla iş birliği yapmak, organik tarım uygulamaları gerçekleştirmek ve alternatif zararlı kontrol yöntemleri ile hassas tarım yöntemlerinin kullanımını sağlamak yer almaktadır.

Önerilen önlemleri test etmek için temsili bir alanda veya çiftçi grubunda pilot uygulamalar yapılacaktır; buna teknik destek, eğitim ve çiftçilerin önerilen uygulamaları benimsemesini sağlayacak kaynakların sağlanması da dahildir.

Antimikrobiyal kullanımının yönetimi için, insanlara yönelik tıpta ve veteriner hekimliğinde antimikrobiyal kullanımının daha iyi izlenmesi ve raporlanması amacıyla Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Avrupa Veterinerlikte Antimikrobiyal Tüketim Denetimi (ESVAC) tarafından önerilen yaklaşımlar, ATC/DDD

(Anatomik ve Terapötik Kimyasal Sınıflandırma Sistemi) metodolojisi kullanılarak benimsenecektir. Hedefli farkındalık yaratma kampanyaları ve eğitimler de düzenlenecektir.

3.3. Ana Akımlaştırma

Çevreyi Koruma, İklim Değişikliği ve Biyolojik Çeşitlilik

Eylem, ulusal ve yerel düzeylerde çevre ve iklim konularıyla doğrudan ilgilidir. Uygulayıcı kuruluş, bu Eylem kapsamında uygulanacak tüm faaliyetlerde çevre koruma, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitliliğin, bütünsel sosyal ve çevresel güvence sistemlerine dayalı olarak ana akımlaştırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca çiftçilere yönelik çiftlik danışmanlık hizmetleri ve eğitim kurslarına çevresel sorumluluk, iklim değişikliği ve biyolojik çeşitlilik konuları da dahil edilecektir. Ulusal gıda sistemlerinin çevresel ve iklim ayak izini dikkate alan yenilikçi ve yeşil teknolojilerin ve uygulamaların getirilmesi ile çevre dostu üretim ve uygulamaların kullanımı teşvik edilecektir.

Kadın-erkek eşitliği ve kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi

Bölüm 1.1'de tanımlanan Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Kadın-Erkek Eşitliği DAC kodlarına göre, bu eylem G1 olarak etiketlenmiştir. Bu kod, kadın-erkek eşitliğinin önemli ve kasıtlı bir hedef olduğu, ancak proje/programın gerçekleştirilmesinin temel nedeni olmadığı anlamına gelmektedir.

Eylem, kadın-erkek eşitliğine ilişkin eylemler için metodoloji ve somut öneriler öneren bir temel kadın-erkek cinsiyet ihtiyaçları değerlendirmesi geliştirecektir. Bu Eylem'in uygulanması boyunca, planlar, tanıtım kampanyaları, politika geliştirme, değerlendirmeler veya incelemeler gibi faaliyetlerde kadın-erkek eşitliğinin ana akımlaştırılması amacıyla kadın-erkek cinsiyet analizi yapılacaktır.

Program uygulaması boyunca, kadın ve erkekler arasındaki fırsat eşitliği ve kadın-erkek cinsiyetine göre ayrımcılık yapılmaması ilkeleri gözetilecektir. Dolayısıyla, fırsat eşitliğini ve kadın-erkek cinsiyetine göre ayrımcılık yapılmamasını sağlamaya yönelik tedbirler, bu programın tasarımına ve uygulanmasına entegre edilmiştir. Bu şekilde, AD, hem kadınlar hem de erkeklerin eylem faaliyetlerine girdi, erişim ve katılım sağlayabilmelerini temin eder.

Ayrıca uygulama sürecinde kadın ve erkeklerin proje faaliyetlerine eşit katılımının sağlanması analiz edilecek ve desteklenecektir. Paydaş kararları, kadın-erkek cinsiyeti açısından dengeli bir temsiliyetle alınacaktır. Kadın çiftçilere ve kadın girişimcilere gereken öncelik verilecek ve onların proje faaliyetlerine katılımları teşvik edilecektir.

Engellilik

Bölüm 1.1'de tanımlanan OECD Engellilik DAC kodlarına göre, bu eylem D0 olarak etiketlenmiştir. Bu, eylemin engelli kişilerin dâhil edilmesiyle ilgili olarak değerlendirilmediği anlamına gelmektedir. Yine de engelli kişilerin projeye diğer tüm katılımcılarla aynı düzeyde erişimi, faaliyetlerin hassas bir şekilde tasarlanmasıyla sağlanacaktır.

İnsan Hakları

Bu AD, AB Yeşil Mutabakatı'nın iki temel ilkesi olan "kimseyi geride bırakmama" ve "zarar vermeme" ilkesine yanıt vermektedir. Destek Alanı-1'de gerçekleştirilecek pilot uygulamalar ve Destek Alanı-2'de Karbon Tarımı, Şubat 2023'te yaşanan depremlerin yaşam, mal varlıkları, altyapı ve geçim kaynakları üzerinde ciddi etkilere sahip olduğu, Türkiye'deki depremden etkilenen bölgeye odaklanacaktır. Organik ve doğa temelli karbon tarımı pilot uygulamalarının bir kısmının bu bölgede gerçekleştirilmesi, sektörün ve bölgedeki geçim kaynaklarının afet sonrası uzun vadedeki toparlanma sürecine de katkı sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında, Birleşmiş Milletler örgütlerinin de misyonu doğrultusunda, depremzedelerin geçim kaynaklarının yeniden sağlanmasına destek sağlanarak, "kimseyi geride bırakmama" ilkesi hayata geçirilecektir. Ayrıca, geleneksel tarım uygulamalarından çevreye daha duyarlı uygulamalara geçilmesi için organik ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının teşvik edilmesi ve bunlara ilişkin savunuculuk faaliyetleri

yapılması yoluyla tarımsal ilaçlar ve diğer atıkların su kaynakları ve toprak üzerinde oluşturduğu kirlilik ortadan kaldırılacak ve bu durum afet sonrası toparlanma faaliyetlerinde "zarar vermeme" ilkesinin uygulanmasına katkı sağlayacaktır.

3.4. Riskler ve Varsayımlar

Kategori	Riskler	Olasılık (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Etki (Yüksek/ Orta/ Düşük)	Hafifletici tedbirler
3 - İnsanlarla ve organizasyonl a ilgili riskler	Eylemin uygulanması sırasında ilgili kurumlar arasında yetersiz iletişim ve işbirliği	**Düşük**	**Yüksek**	Eylem sonuçlarından faydalanacak başlıca muhataplar başta olmak üzere, paydaşların katılımının ve işbirliğinin sağlanması amacıyla güçlü bir paydaş katılım planı geliştirilecektir. Ayrıca, ana faydalanıcıları bilgilendirmek ve uygulamaya yön vermek amacıyla düzenli ve özel amaçlı yönlendirme komitesi toplantıları düzenlenecektir.
1 - Dış çevreyle ilgili risk	Detaylı analiz için ulusal ve yerel düzeyde veri eksikliği.	**Orta**	**Orta**	Ulusal ve yerel düzeydeki ilgili kurumlarla, hükümet dışı kuruluşlarla ve akademisyenlerle yakın işbirliği sağlanarak onların deneyimlerinden yararlanılacak ve veri boşlukları mümkün olduğunca doldurulacaktır. Bunun dışında, yerel deneyim eksikliği olması durumunda, kurumun çeşitli uygulama ve projelerinden yararlanılarak mümkün olduğu ölçüde, uzmanlaşmış kuruluşların oluşturduğu küresel ağdan yararlanılacaktır.
3 - İnsanlarla ve organizasyonl a ilgili riskler	Kamu kurumlarında yönetim değişiklikleri ve yüksek personel devir hızı.	**Düşük**	**Yüksek**	Herhangi bir değişiklik durumunda iş sürekliliği amacıyla mümkün olduğunca farklı uzman ve yöneticilerin katılımını sağlayacak kapsayıcı bir yaklaşım sağlanacaktır.
3 - İnsanlarla ve organizasyonl a ilgili riskler	Çiftçileri etkileyen olumsuz ekonomik koşullar ve geçim koşulları.	**Düşük**	**Orta**	Gösterimlerin masrafları, çiftçilere herhangi bir maddi yük getirmeden eylem bütçesinden karşılanacaktır. Çiftçilerin ilgi ve alakasını artırmak için gerekli finansal fizibilite çalışmaları yapılacak ve paylaşılacaktır.
2 - Planlamayla, süreçlerle ve sistemlerle ilgili riskler	Desteğin farklı alanlarıyla ilgilenen farklı ve izole departmanlar.	**Orta**	**Yüksek**	Yukarıdaki üçüncü riske benzer şekilde, izole çalışma alışkanlıklarını kırmak amacıyla kapsayıcı ve bilgilendirici bir çalışma ortamı oluşturulacaktır. Yönlendirme komitesi toplantıları mümkün olduğunca kapsamlı bir şekilde organize edilecek ve gerektiğinde, bilginin göreceli olarak eşit bir şekilde yayılmasını sağlamak amacıyla özel yüz yüze toplantılar düzenlenecektir.

2 - Planlamayla, süreçlerle ve sistemlerle ilgili riskler	Eylem tasarımının çok boyutlu yapısı.	**Düşük**	**Yüksek**	Özellikle Destek Alanı-2, proje tasarımı ve paydaş katılımı gereksinimleri açısından nispeten karmaşıktır. Bu riski azaltmak amacıyla, benzer projelerde çalışmaktan kaynaklanan küresel, bölgesel ve yerel uzmanlıklarını yansıtmaları için uzman kuruluşların görüşlerine başvurulacaktır. Ayrıca, Eylem Tanımı hazırlanırken kapsamlı bir iletişim ve işbirliği planı oluşturularak uygulama aşamasında herhangi bir proje yönetimi veya teknik karmaşıklığın önüne geçilecektir.
3 - İnsanlarla ve organizasyonla ilgili riskler	Paydaşların faaliyetlere katılma ve onlara katkıda bulunma konusunda düşük ilgi duyması.	**Düşük**	**Orta**	Uzak ve izole paydaşlara ulaşmak amacıyla, eylemlerin başlangıç aşamalarında kapsamlı bir iletişim planı geliştirilecektir. Bu, ilgili ve alakalı tüm paydaşların dikkatini çekmek açısından önemli olacaktır.
3 - İnsanlarla ve organizasyonla ilgili riskler	Hedef kitlenin, yeterli eğitime maruz kalmasına rağmen değişime karşı direnç geliştirmesi.	**Orta**	**Yüksek**	Proje uygulamasının tamamlanmasından önce eğitimlerin etkisi değerlendirilecektir. Bu riskin geçerli olması halinde, direncin nedenlerini belirlemek amacıyla çok paydaşlı tartışma toplantıları düzenlenecektir. Sonuçlara göre üst düzey yetkili makamlara durum bildirilecek ve ek eğitim veya teşvik sağlanması yönünde tavsiyelerde bulunulacaktır.

Dış Varsayımlar

- Türkiye Devleti, AB Yeşil Mutabakatı'na ve tarıma, kırsal kalkınmaya ve gıda güvencesine ilişkin yeni AB stratejilerine uyum sağlamak amacıyla çalışmalarını sürdürmektedir.
- İklim eylemi, devletin gündeminde üst sıralarda yer alacaktır.
- Ülkenin siyasi ve makroekonomik durumu istikrarlı seyretmektedir.
- Gıda tedarik zincirleri boyunca gıda güvenliği müdahaleleri ile tarımsal ürünlerin izlenebilirliğine ve etiketlenmesine yönelik hizmetler iyileştirilecektir.
- Gıda kaybı ve israfı kavramına ilişkin artan farkındalık, ulusal gıda sistemi dönüşümü için elverişli bir ortam yaratabilir.
- Gönüllü karbon piyasaları, karbon çiftçiliği uygulamaları için uygulanabilir uzaklaştırma fiyatları sağlamaya devam etmektedir.
- AB'den sürdürülebilir ve organik ürünlere olan talep yüksek seviyede seyretmektedir.
- Proje süresince organik tarıma yönelik devlet teşvikleri sürdürülecektir.
- İhtiyaç duyulduğunda TOB tarafından her türlü bilgi, kolaylık, teknik ve idari destek sağlanacaktır.
- Tarım-gıda sektörünün tüm paydaşları en üst düzeyde iletişim, işbirliği ve destek sağlama konusunda isteklidir.
- Tüketici tercihleri ve tüketicilerin doğru etiketli sürdürülebilir tarım ürünlerini satın alma maliyetini karşılayabilme imkânları devam edecek veya artacaktır.
- Eğitim ve kapasite geliştirme için yeterli sayıda kararlı faydalanıcı mevcuttur.

3.5. Gösterge Niteliğindeki Mantıksal Çerçeve Matrisi

Sonuçlar	Sonuçlar zinciri: Beklenen ana sonuçlar [en çok 10]	Göstergeler [beklenen her bir sonuç için en az bir gösterge]	Referans Değerler (değerler ve yıllar)	Hedefler (değerler ve yıllar)	Veri kaynakları	Varsayımlar
Etkiler	*2053 yılına kadar net sıfır iklim hedefi ve insanların ve doğanın refahı ve sağlığı için sürdürülebilir gıda sistemi doğrultusunda Türk tarım sektörünün yeşil dönüşümüne katkıda bulunulmasını sağlamak.*	Tarım ve balıkçılık sektöründe iklim dayanıklılığı, sürdürülebilirlik ve biyolojik çeşitlilik konularında Avrupa Yeşil Mutabakatı hedefleriyle uyumlu ve AB desteğiyle kabul edilen kamu politikalarının (yaptırımlar, destekler ve uygulamalar) sayısı: - organik üretimi iyileştirmek, - pestisit kullanımının, kimyasal gübrelerin azaltılması - biyolojik çeşitliliğin teşvik edilmesi	0 (2023)	projelerin tamamlanmasından sonra 2 yıl içinde, en az 3	Makroekonomik ve bakanlık düzeyindeki politika belgeleri	***Mevcut değil***
Sonuç 1	*Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında daha sürdürülebilir ve iklime dayanıklı bir gıda sistemine doğru organik tarım sistemini güçlendirerek, rekabetçi organik tedarik değer zincirlerinin bütünlüğü ve kurulması.*	• Organik tarım arazisinin toplam alanı • Toplam organik tarımsal üretim miktarı	310.000 ha (2023) 1,6 milyon ton (2023)	400.000 ha (proje bitiş tarihi) 2,1 milyon ton (proje bitiş tarihi)	TÜİK, TOB istatistik veri tabanı (OTBİS)	Türkiye Devleti; organik tarımı, AB Yeşil Mutabakatı hedeflerini ve iklim değişikliğiyle mücadeleyi desteklemeye ve deprem, sel, orman yangınları gibi doğal afetlerin organik tarım alanları üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmeye devam eder.
Sonuç 2	*Türkiye'nin iklime dayanıklı ve sürdürülebilir tarım ve balıkçılık hedefine ulaşmaya yönelik Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın tarımla ilgili tedbirlerinin uygulanmasının teşvik edilmesi ve*	• Uygulanan karbon çiftçiliği demonstrasyonlarının sayısı. • Karbonsuzlaştırma mekanizmaları için geliştirilen balıkçılık politikası önlemlerinin sayısı.	0 (2023)	• En az 3 • En az 5 • En az 5 (proje bitiş tarihi)	Makroekonomik ve Bakanlık Düzeyindeki politika belgeleri.	Yukarıdaki ile aynı.

	kolaylaştırılması ve ayrıca biyolojik çeşitliliğin teşvik edilmesi.	• Çevre dostu zararlı kontrol önlemlerinin sayısı.				
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 1	1.1 Türkiye'de organik tarıma ilişkin çerçevenin; sertifikasyon ve kontrol sistemi, işleme ve pazarlama ve AB kurallarıyla mevzuat uyumu açısından güncellenmesi ve güçlendirilmesi.	1) Mevcut yasayı AB politikalarıyla uyumlu hale getirecek şekilde değiştiren ve parlamentoya sunulan mevzuat 2) Grup Sertifikasyonu için geliştirilen kılavuzların sayısı 3) Geliştirilen Pazarlama Stratejisi	Mevcut değil	1) Projenin ilk yılında 2) 2 3) 1 (proje bitiş tarihi)	1) Yeni değiştirilen mevzuatı gösteren resmi gazete 2) Grup sertifikasyonu için kılavuzlar 3) Pazarlama stratejisi belgesi	İlgili kamu kuruluşlarının organik tarım gerekliliklerinin ana akımlaştırılması konusunda istekli olması.
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 2	1.2 Sürdürülebilir organik tarım sistemi için çiftçilikten perakendeye kadar tedarik zincirindeki kilit paydaşların teknik kapasitesinin artırılması.	1) TOB personelinin aldığı eğitimlerde toplam kişi/gün sayısı 2) Eğitim alan çiftçi sayısı 3) Eğitim alan denetçi ve sertifikasyon görevlisi sayısı 4) Eğitim alan yayma alanı çalışanlarının ve danışmanların sayısı 5) Dağıtılan eğitim materyalinin sayısı 6) Çalışma gezilerine katılan katılımcıların sayısı	Mevcut değil	1) 1745 2) 2220 3) 80 4) 500 5) 2610 6) 53 (proje bitiş tarihi)	Katılım listeleri, eğitim değerlendirme raporları ve çalışma gezisi raporları, eğitim programlarına ilişkin etki analizi raporu	TOB personeli, çiftçiler ve diğer ilgili paydaşların, eğitim programlarına katılmaya istekli olması ve çiftçilerin yeni teknolojileri öğrenmeye ve uygulamaya ilgi göstermeleri.
Sonuç 1 ile ilgili Çıktı 3	1.3 Organik tarımın ekonomik ve çevresel faydaları konusunda farkındalık oluşturulması ve üretim ile kısa tedarik zinciri ve işleme süreçlerini birleştiren bütünsel yaklaşımın faydaları konusunda pilot projelerin demonstrasyonu.	1) Başarıyla uygulanan demonstrasyonların sayısı 2) Organik tarıma yeni başlayan çiftçi / organik alan sayısı 3) Rekabetçi değer zinciri için başarıyla uygulanan demonstrasyonların sayısı 4) Toplantı ve konferanslara katılanların sayısı 5) Dağıtılan görünürlük materyallerinin sayısı 6) Düzenlenen farkındalık etkinliklerinin sayısı	1) 2023'te 70 adet 2) 2022'de 2.500 yeni çiftçi 3) 0 4) 0 5) 0 6) 0	1) 120 2) Toplam 2250 yeni çiftçi/ 4500 hektar yeni organik alan 3) 5 (5/50) 4) 550 5) 95.030 6) 8 (proje bitiş tarihi)	1) Demonstrasyon Sonuç Raporu 2) OTBİS verileri 3) Rekabetçi değer zinciri Analiz Raporu 4,5,6) Katılım formları, faturalar ve etkinlik raporları	Proje süresince organik tarıma yönelik teşvikler kaldırılmayacaktır. Tüm paydaşlar en üst düzeyde iletişim, işbirliği ve destek konusunda istekli olup; AB'den organik ürünlere olan talep yüksek seviyede kalmaya devam edecektir.

Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 1	2.1 Türkiye'de AB tarım ve iklim *müktesebatına* uygun olarak karbon çiftçiliğinin tesis edilmesine ve uygulanmasına olanak sağlayan bir işleyiş çerçevesinin oluşturulması.	2.1.1 Karbon çiftçiliği sistemi dokümanının geliştirilmesi ve ilgili kurumlar arasında dağıtılması. 2.1.2 Karbon çiftçiliği uygulamalarının faydasını değerlendirmeye yönelik MRV sistemi. 2.1.3 Karbon çiftçiliği uygulamalarını teşvik etmek için Yeşil Mutabakat'a vurgu yapan değer zinciri çalışmalarının sayısı.	2.1.1 Mevcut Karbon çiftçiliği sistemi ve teşvik edilen Karbon çiftçiliği uygulamalarının olmaması. 2.1.2 MRV sisteminin mevcut olmaması. 2.1.3 Karbon çiftçiliği uygulamalarının değer zincirini geliştirmeye yönelik faaliyet olmaması. (2023)	2.1.1 En az 15 Karbon çiftçiliği uygulaması ile Karbon çiftçiliği sisteminin mevcut olması. 2.1.2 En az 15 Karbon çiftçiliği uygulaması için MRV sisteminin kurulmuş olması. 2.1.3 Değer zincirini genişletmek için geliştirilen 15 tavsiye olması (proje bitiş tarihi)	2.1.1 Resmi düzenleme belgesi 2.1.2 MRV sisteminin uygulamaya koyulması için kurumlara gönderilen resmi yazı 2.1.3 Değer zinciri raporları	Türkiye Devleti'nin Yeşil Mutabakat'ı ve iklim değişikliğiyle mücadeleyi desteklemeye devam etmesi Karbon çiftçiliği uygulamalarının pazarda katma değer sağlaması
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 2	2.2 TOB'nın kurumsal altyapısının ve kapasitesinin, EMFAF uygulama mekanizmasıyla uyumu ve balıkçılık sektörünün karbonsuzlaştırılmasını desteklemek amacıyla sektörel bir strateji aracılığıyla güçlendirilmesi.	2.2.1. Geliştirilen OBP ile uyumlu Balıkçılık Destek Politikası 2.2.2. Sürdürülebilir balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği konusunda farkındalığı artan paydaşların oranı 2.2.3. Sera gazı hesaplama yöntemleri konusunda eğitilen eğitmen sayısı 2.2.4. Gerçekleştirilen pilot sürdürülebilir model sayısı	2.2.1. 0 2.2.2. 0 2.2.3. 0 2.2.4. 0 2.2.5. 0 (2023)	2.2.1. 2 2.2.2. %80 2.2.3. 25 2.2.4. 4 2.2.5. 5	Katılım listeleri, anket, çalıştay raporları, Düzenli Proje İlerleme raporları, SMC Toplantı Tutanakları	Türk Devleti'nin AB Yeşil Mutabakatı'nı desteklemeye devam etmesi

		2.2.5 Türk balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği sektörü destek mekanizması için EMFAF uygulamasına uygun olarak alınan önlemlerin sayısı		(Proje Bitiş Tarihi)	SÜBİS veri kayıtları	
Sonuç 2 ile ilgili Çıktı 3	2.3. Çiftlikten Çatala (F2F) Stratejisi çerçevesinde sürdürülebilir bir gıda sistemi için bütünleşik zararlı ve hastalık yönetimi uygulamalarının hayata geçirilmesinin kolaylaştırılması.	2.3.1. Geliştirilen laboratuvar sayısı 2.3.2. Eğitim görenlerin sayısı 2.3.3. Hayata geçirilen pilot uygulama sayısı 2.3.4 EZY uygulamaları konusunda yurt dışında eğitim alan personel sayısı	2.3.1. 0 2.3.2. 0 2.3.3. 0 (2023)	2.3.1. 3 2.3.2. Bakanlığın 11 ildeki İl ve İlçe Müdürlüklerinden 460 EZY Koordinatörü, tarım odalarında çalışan 165 tarım danışmanı ve tarım kredisi kooperatiflerinde çalışan 55 tarım danışmanı 2.3.3 2 ürüne 5 adet tahmin ve erken uyarı sistemi kurulacaktır. Narenciye alanında 4 ilin 16 ilçesine Kameralı Dijital Uzaktan İzleme Fotokapanı kurulacaktır. Kalıntı eylem planı kapsamında, 11 ildeki 41 ilçede 82 adet	Düzenli proje raporları, SMC toplantı tutanakları	Türk Devleti'nin AB Yeşil Mutabakatı'nı desteklemeye devam etmesi

				örnek uygulama gerçekleştirilecektir. Bu uygulamalar, 6 üründe/ürün grubunda, biyolojik ve biyoteknik kontrol yöntemleri gibi kimyasal olmayan alternatifleri de içeren, bütünleşik zararlı yönetimi (EZY) uygulamalarını sunacaktır. 2.3.4 16 teknik personel, EZY uygulamalarının geliştirildiği ülkelere çalışma ziyareti gerçekleştirecektir.		

4. UYGULAMA DÜZENLEMELERİ[5]

4.1. Finansman Anlaşması

Bu eylemin uygulanması için, Türkiye Cumhuriyeti ile bir Finansman Anlaşması imzalanması öngörülmektedir.

4.2. Gösterge Niteliğindeki Uygulama Süresi

Bu eylemin, 3. bölümde açıklanan faaliyetlerin yürütüleceği ve ilgili sözleşmelerin ve anlaşmaların uygulanacağı gösterge niteliğindeki operasyonel uygulama süresi, finansman anlaşmasının akdedildiği tarihten itibaren 48 aydır.

Uygulama süresinin uzatılması, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlarda Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi tarafından kararlaştırılabilir.

4.3. Uygulama Yöntemleri

Komisyon, uygun olduğunda gözden geçirme usulleri ve eylemin AB kısıtlayıcı tedbirlerine uygunluğu da dâhil olmak üzere, üçüncü taraflara finansman sağlamaya yönelik ilgili AB kural ve usullerine uyulmasını sağlayacaktır[6].

4.3.1. Akredite edilmiş bir kuruluş ile Dolaylı Yönetim [7]

Bu Eylem, FAO ile dolaylı yönetim altında uygulanabilir. Görevlendirilmesi öngörülen kuruluş, aşağıdaki kriterlere göre seçilmiştir:

1. Bu AD'de küresel ve yerel düzeyde ele alınan, organik tarım, tarımsal iklim eylemi, karbon çiftçiliği, balıkçılık ve su ürünleri yetiştiriciliği, pestisit ve antimikrobiyal yönetimi konularında gerekli özel küresel ve ulusal yetkiye, uzmanlığa, yerel bağlam ve paydaş bilgisine ve kurum içi uzmanlığa sahip olmak.

2. Devletlere, politika yapımında destek sağlama ve aynı zamanda çiftçi ve çiftçi düzeyinde sürdürülebilir ve iklim açısından akıllı tarım ve balıkçılık uygulamalarının yaygınlaştırılması, çoğaltılması ve ölçeklendirilmesi konusunda rehberlik etme bakımından başarılı bir geçmişe sahip olmak.

3. Yeni ve alternatif sürdürülebilir tarımsal ve arazi kullanım uygulamalarının demonstrasyonu dahil olmak üzere, Türkiye'de çeşitli tarımsal konularda uluslararası ve/veya ulusal olarak finanse edilen çok paydaşlı süreçleri, çok uluslu, ulusal ve yerel projeleri hayata geçirme konusunda başarılı bir geçmişe sahip olmak.

4. Küresel çapta tanınan çevresel, sosyal ve yönetişim güvencelerinin yanı sıra güçlü izleme, şeffaflık ve finansal raporlama kuralları ve düzenlemelerine sahip olmak.

Bu uygulama, bu EB kapsamındaki tüm Eylem'i ve önceki bölümlerde belirtilen gerekli sonuçların ve çıktıların yanı sıra bu EB'nin diğer bölümlerinde belirlenen diğer gereksinimlerin elde edilmesini kapsar.

---

[5] Bu bölüm AB Ofisi/Delegasyonu tarafından doldurulacaktır.

[6] AB Yaptırımları Haritası. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (ABRG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayımlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında uyuşmazlık olması halinde, ABRG'deki sürüm geçerlidir.

[7] Seçilen kuruluşla katkı sözleşmesinin imzalanması, gerekli akreditasyon değerlendirmesinin tamamlanmasına tabidir.

Öngörülen kuruluşun değiştirilmesi gerektiği takdirde, Komisyonun servisleri aynı kriterleri kullanarak bir diğer alternatif kuruluş seçebilir. Kuruluşun değiştirilmesi durumunda, değiştirme kararının gerekçelendirilmesi gerekir.

4.4. İhaleler ve hibeler için coğrafi uygunluk kapsamı

İhale ve hibe verilme usullerine katılım için işletmelerin konumu açısından ve ana düzenlemede tesis edildiği ve ilgili sözleşme dokümanlarında belirtildiği şekilde satın alınan tedariklerin menşei açısından coğrafi uygunluk ilkesi, aşağıdaki hükümlere bağlı olmak şartıyla, uygulanır.

Komisyonun sorumlu yetkilendirme görevlisi, aciliyet durumlarında veya ilgili ülkeler ve bölgelerin piyasalarında hizmetlerin bulunmaması durumunda veya uygunluk kurallarının uygulanmasının bu eylemin gerçekleştirilmesini imkansız hale getireceği veya aşırı derece zorlaştıracağı usulen kanıtlanmış durumlarda coğrafi uygunluğu genişletebilir (NDICI - Küresel Avrupa Tüzüğü'nün 28(10) maddesi).

4.5. Gösterge Niteliğindeki Bütçe

Gösterge Niteliğindeki Bütçenin bileşenleri	**AB katkısı (AVRO olarak tutar)**
Uygulama yöntemleri - bkz. Bölüm 4.3	
Sonuç 1 - Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında daha sürdürülebilir ve iklime dayanıklı bir gıda sistemine doğru organik tarım sistemini güçlendirerek, rekabetçi organik gıda tedarik zincirlerinin bütünlüğünü ve kurulmasını sağlamak **ve** **Sonuç 2** Biyolojik çeşitliliğin korunmasını teşvik ederken, iklim değişikliğine dayanıklı ve sürdürülebilir tarım ve balıkçılık hedefine ulaşmak için gerekli araçları sağlamak yoluyla, Türkiye Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın tarımla ilgili tedbirlerinin uygulanmasını teşvik etmek ve kolaylaştırmak.	9.000.000
Yetkilendirilmiş makam(lar) ile dolaylı yönetim - bkz. Bölüm 4.3.1	**9.000.000**
Değerlendirme - bkz. Bölüm 5.2 **Denetim** - bkz. Bölüm 5.3	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır
İletişim ve görünürlük - bkz. Bölüm 6	başka bir Karar'ın kapsamında olacaktır
Beklenmedik harcamalar[8]	Mevcut değil
Toplam Tutarlar	9.000.000

4.6. Organizasyonel Yapı ve Sorumluluklar

Uluslararası örgütlerle dolaylı yönetim için, AB Komisyonu, Sözleşme Makamı olarak görev yapacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı, Türkiye'de IPA programlarının Ulusal IPA Koordinatörüdür (NIPAC). Ulusal IPA Koordinatörünün sekreterlik hizmetleri Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı tarafından sağlanmaktadır. NIPAC Ofisi, yönlendirme komitelerine ve izleme komitesine doğrudan katılır.

[8]Finansman anlaşması yapılmayan sözleşmelerde, beklenmedik harcamaların, N+1'in 31 Aralık'ına kadar bireysel ve hukuki taahhütlerin kapsamına alınması gerektiği dikkate alınmalıdır.

Proje kapsamında Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesindeki aşağıdaki Müdürlükler faydalanıcılar olacaktır- Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Balıkçılık ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü ve Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü.

Tarım ve Orman Bakanlığı - Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, ilgili müdürlükler arasında ana ortak olacaktır; zira Müdürlük, Türkiye'nin ulusal tarım politikalarını AB ile uyumlu hale getirme sorumluluğunu taşımakta ve sürdürülebilir tarım için Ulusal Yeşil Mutabakat Eylem Planı'nın koordinasyonundan sorumlu kurum olarak görev yapmaktadır.
Bu AD kapsamındaki iklimle ilgili faaliyetlere ilişkin olarak, çevre ve iklim değişikliği alanında Yönetim Otoritesi olması ve ayrıca Fasıl 27 - Çevre kapsamındaki sektörlerin çoğunun da koordinatörü olması nedeniyle, ÇŞİDB eylemlerin yönetimine davet edilecek ve bunlara dahil edilecektir.

Her faaliyet seviyesinde bir Yönlendirme Komitesi (YK) kurulacaktır. YK'nin gösterge niteliğindeki yapısı şunları içerir: Eş başkan olarak AB Delegasyonu ile NIPAC, Tarım ve Orman Bakanlığı ve bu eylem kapsamındaki politika alanlarını kapsayan ilgili Müdürlükler, Yetkilendirilmiş Makam ve Strateji ve Bütçe Başkanlığı temsilcileri. Görüşülecek konulara bağlı olarak, yukarıda belirtilenlerin dışında ek paydaşlar da YK tarafından kararlaştırılacak özel esaslara göre YK'ya davet edilebilir. YK, proje uygulamasını izleyecek ve ona ilişkin üst düzey stratejik rehberlik ve gözetim sağlayacaktır. YK, düzenli aralıklarla ve gerekli görüldüğünde duruma özel olarak toplanacaktır.

Sektörel İzleme Komitesinin (SMC) işlevleri şu şekildedir:

- Program'ın belirli hedeflerine ulaşma yolunda kaydedilen ilerlemeyi, temel belgeler ışığında her toplantıda gözden geçirmek,
- Uygulama sonuçlarını, özellikle her bir öncelik ekseni için belirlenen hedeflere ulaşılıp ulaşılmadığını ve önlemleri ve ara değerlendirmeleri her toplantıda incelemek,
- Uygulamaya ilişkin sektörel yıllık ve nihai raporları incelemek.

SMC, TOB'nın girişimiyle yılda en az iki kez toplanacaktır. Takip edilecek konular, iki Komite toplantısı arasındaki süreyi kapsayacak ve Komite Üyeleri bu konulara ilişkin mevcut durum hakkında bilgilendirilecektir.

Komisyon, bütçe uygulama ayrıcalığının bir parçası olarak ve Birlik'in mali çıkarlarını korumak amacıyla, eylemin uygulanmasını yönetmek için kurulan yukarıdaki yönetişim yapılarına katılacaktır.

Yukarıda belirtilen eylemlerin hayata geçirilmesinde Tarım ve Orman Bakanlığının ilgili Müdürlükleri belirleyici rol oynayacaktır.

Proje faaliyetlerinin günlük yönetimi ve koordinasyonu, Eylem Koordinasyon Birimi (EKB) tarafından yürütülecektir. Proje faaliyetleri; tüm proje faaliyetleri bakımından, Sözleşme Makamı olarak Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu ve teknik destek ekibi ile birlikte nihai faydalanıcı kurumdan uzmanlardan oluşan merkezi bir ekibi bir araya getiren bir birim olan EKB ile koordine edilecektir.

5. PERFORMANS ÖLÇÜMÜ

5.1. İzleme ve Raporlama

Bu eylemin uygulama sürecinin teknik ve finansal açıdan günlük olarak izlenmesi, sürekli bir süreç olacak ve uygulayıcı ortağın sorumluluklarının bir parçası olacaktır. Bu amaçla, uygulayıcı ortak, eylem için kalıcı bir iç, teknik ve mali izleme sistemi kurar ve düzenli ilerleme raporları (yılda en az bir kez) ve nihai raporlar hazırlar. Her raporda; eylemin uygulanmasına, karşılaşılan zorluklara, getirilen değişikliklere, Çıktılarının elde edilme derecesine ve Sonuçlarının elde edilmesine yönelik katkıya ve mümkünse, raporlama anında, mantıksal çerçeve matrisi referans alınarak, ilgili göstergelerle ölçüldüğü üzere, etkilerinin elde edilmesine yönelik katkıya ilişkin doğru bir açıklama sunulur.

Komisyon, hem kendi personeli hem de doğrudan Komisyon tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için işe alınan (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından işe alınan) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, ek proje izleme ziyaretleri gerçekleştirebilir.

Veri toplama, analiz ve izleme için roller ve sorumluluklar:

- Uygulayıcı ortaklar/faydalanıcı ülke tarafından, Ulusal IPA Koordinatörü Ofisi ve finansal izleme için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi Ofisi koordinasyonunda üstlenilen izleme görevleri, kaynakların kullanımı ve planlanan sonuçlara yönelik ilerleme hakkında bilgi verme amacıyla verilerin toplanması ve analiz edilmesi ve eylemin karar alma süreçlerinin yönetimine bilgi sağlanmasından oluşacaktır.

- AB Delegasyonu tarafından üstlenilen izleme görevleri, özellikle eylem döngüsünün önemli noktalarında, uygulayıcı ortakların/faydalanıcı ülkenin izleme sistemini tamamlar. Bunlar ayrıca dış izlemeden kaynaklanan tavsiyelerin takibini destekleyecek ve AB yönetimini bilgilendirmek için kullanılacaktır. Bu izleme süreci, belirli ihtiyaçlara ve eldeki kaynaklara dayalı olarak kararlaştırılacak olan farklı biçimler alabilir ve farklı metodolojilere başvurabilir (uygulayıcı ortaklarla toplantılar, Eylem yönlendirme komiteleri, yerinde kontroller...). Raporlama, standart kontrol listelerinin kullanımı dâhil olmak üzere, planlama/programlama, izleme ve değerlendirmenin birbiriyle bağlantılandırılmasına ilişkin Avrupa Komisyonu'nun Komşuluk ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR) yönergelerinde yer alan metodolojilere ve araçlara göre yapılacaktır.

Her iki iç izleme türü de dış izlemeye bilgi vermeye ve destek sağlamaya yöneliktir:

- Dış izleme / Sonuç Odaklı İzleme (Results Oriented Monitoring- ROM)

Komisyon ve/veya NIPAC, Komisyon/NIPAC tarafından, bağımsız izleme incelemeleri için doğrudan görevlendirilen (veya bu tür incelemeleri uygulamak için Komisyon/NIPAC tarafından sözleşme yapılan sorumlu temsilci tarafından görevlendirilen) bağımsız danışmanlar aracılığıyla, Finansman Anlaşması'nda belirtilen Avrupa Komisyonu kuralları ve usulleri doğrultusunda ek proje izleme süreci gerçekleştirebilir. Bu gözden geçirme incelemeleri eylemin izlenmesi, sonuç verilerinin toplanması veya en güncel AK kılavuzlarında tanımlanan diğer görevlerden oluşabilir.

Faaliyetlerin uygulanmasını ve eylem belgesindeki göstergelere göre sonuçların elde edilmesini yönlendirmek, izleme bulgularını (ROM bulguları dâhil) müzakere etmek ve uygun olduğu üzere düzeltici eylemler kararlaştırmak için faaliyet düzeyinde Yönlendirme Komiteleri kurulacaktır.

İzleme; proaktif yönetimi, sürekli iyileştirmeyi, çıkarılan dersleri ve bilgi yönetimini desteklemek ve kolaylaştırmak için sonuçları yönetmenin ayrılmaz bir parçası olacaktır. İlerleme göstergeleri ve varsayımlar dâhil olmak üzere Mantıksal Çerçeve Matrisi'ne ilişkin ilerlemenin izlenmesi, yıllık ve nihai ilerleme raporlarıyla bağlantılı olarak yürütülecektir.

5.2. Değerlendirme

Eylemin doğası göz önünde bulundurularak, bu eylem veya destek alanları için faydalanıcı tarafından bağımsız danışmanlar aracılığıyla değerlendirme(ler) yapılabilir. Değerlendirmeler; planlamanın/programlamanın, izlemenin ve değerlendirmenin ilişkilendirilmesine yönelik DG NEAR kılavuzlarında belirtildiği şekilde gerçekleştirilecektir.

Değerlendirme raporları, ortak ülkeyle ve diğer kilit paydaşlarla paylaşılır. Uygulayıcı ortak ve Komisyon, değerlendirmelerin sonuçlarını ve değerlendirmelerde yer alan tavsiyeleri analiz eder ve uygun olduğunda, ortak ülke ile mutabakat içinde, gerçekleştirilecek izleme eylemleri ve belirtilmişse, projenin yeniden yapılandırılması da dahil olmak üzere, gerekli düzeltmeler konusunda ortak karar verir.

5.3. Denetim ve Doğrulamalar

Bu eylemin uygulanması için imzalanan sözleşmelere uygulanan yükümlülüklere halel gelmeksizin, Komisyon, bir risk değerlendirmesi temelinde, bir veya daha fazla sözleşme veya anlaşma için bağımsız denetimler veya doğrulama atamaları yapılmasını sağlayabilir.

6. STRATEJİK İLETİŞİM VE KAMU DİPLOMASİSİ

AB tarafından finanse edilen dış eylemleri uygulayan tüm kuruluşlar, ilgili kitlelere, ilgili eylemlere ilişkin tüm iletişim materyallerinde AB amblemini ve uygun şekilde kısa bir finansman beyanını bulundurarak, Birlik'in kendilerinin çalışmalarına verdiği desteği bildirme konusunda sözleşmesel bir yükümlülüğe sahiptir. Bu amaçla, *AB görünürlüğüne ilişkin iletişim ve bu görünürlüğün artırılması: Dış eylemlere ilişkin rehber* adlı 2022 tarihli rehber dokümanında (veya onun yerine geçen herhangi bir belgede) verilen talimatlara uymaları gerekmektedir.

Bu yükümlülük, ilgili eylemlerin Komisyon, ortak ülke, hizmet sağlayıcılar, hibe faydalanıcıları ya da BM kuruluşları, uluslararası finans kuruluşları ve AB Üye Devletlerinin kuruluşları gibi yetkilendirilmiş veya yetki devri yapılmış makamlar tarafından uygulanmasına bakılmaksızın, eşit şekilde uygulanacaktır. Her durumda, ilgili sözleşmesel yükümlülüklere ilişkin bir atıf, ilgili finansman anlaşmasına, satın alma ve hibe sözleşmelerine ve katkı sözleşmelerine dahil edilmelidir.

7. SÜRDÜREBİLİRLİK

Tarım, Çevre ve İklim Değişikliği yatay sektörleri ile birlikte, kalkınmanın her alanında kilit bir role sahiptir. Bu sektörlerde yapılacak demonstrasyonlar ülkenin ekonomik ve sosyal hayatına, idari etkinliğine ve verimliliğine etki edecektir. Bu tematik öncelik kapsamında sağlanacak ilerleme, SKA'lara ulaşılmasına katkı sağlayacaktır. Sürdürülebilirliğin önemli bir unsuru,AB Yeşil Mutabakatı ve Döngüsel Ekonomi perspektifinin önemli unsurlar olduğu AB müktesebatına ve vizyonuna siyasi bağlılıktır. Bu anlamda Eylem, bu perspektifin hedeflerine ulaşma çabalarını destekler. Eylem, AB eylemlerine uyumu ve Türkiye'nin uluslararası anlaşmalara ve ortak hedeflere olan bağlılığını destekleyecek ve ilgili bilgi birikimlerini aktararak, sürdürülebilirliğin garantisi olan, AB ile uzun vadeli ortaklıklara yatırım yapacaktır. Hazırlanan mevzuat, geliştirilen yol haritaları ve sürdürülebilir tarım uygulamalarının uygulanabilirliğinin gösterilmesi, eylemlerin sürdürülebilirliğini güçlendirecektir.

Eğitim ve farkındalık yaratma faaliyetleri bu Eylem'in ayrılmaz bir parçasıdır. Bu entegrasyon, proje sonuçlarını iyileştirecek ve kalan proje başarılarının etkisini ve sürdürülebilirliğini koruyacaktır. Eylem kapsamında geliştirilecek eğitim modülleri ve eğitim belgeleri proje tamamlandıktan sonra etkin bir şekilde kullanılacaktır.

Mevzuata dair boşluk analizi sonrasında yeni mevzuat önerisinin geliştirilmesiyle hukuki sürdürülebilirlik sağlanacaktır. Yeni mevzuat daha sonra TOB tarafından, resmi prosedürler izlenerek uygulamaya koyulacaktır. Ayrıca mevcut bilgi-teknoloji sistemlerinin güncellenmesi değerlendirilerek yeni mevzuata uygun hale getirilecektir.

Proje ile yaratılmak istenen değişimin sürekliliği için insan kaynaklarının geliştirilmesi doğal bir zorunluluktur. Özellikle hem çiftçilere hem de Tarım ve Orman Bakanlığı'nın teknik personeline yönelik kapsamlı eğitim programları planlanmaktadır ve bu programlar yeni yaklaşımların kullanılması yönünde gerçekleştirilecektir. Ayrıca, "eğitmen eğitimi" faaliyeti ile proje sonrasında da insan kaynaklarının bilgi ve beceri düzeyinin güncel ve gelişen koşullara göre her zaman en üst seviyede olması sağlanacaktır.

Projenin en önemli çıktılarından biri de çiftçi örgütlerinin ve kadın kooperatiflerinin güçlendirilmesidir. Birçok çiftçi örgütünün temel sorunlarından biri strateji eksikliğinden kaynaklanan sürdürülebilirlik sorunlarıdır. Bu nedenle Eylem kapsamında stratejik planlar hazırlanacak ve söz konusu örgütlerin ve kadın kooperatiflerinin sürdürülebilirliğine katkı sağlanacaktır.

Proje çıktıları arasında yer alan demonstrasyonlarla çiftçilere çevreye duyarlı ve iyileştirmelere yön verecek uygulamalar gösterilecek ve proje sonrasında bu uygulamaların kopyalanması ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

EK II - GENEL KOŞULLAR

İçindekiler

Birinci Kısım: IPA III faydalanıcısının faydalanıcı tarafından dolaylı yönetim kapsamında sözleşme makamı olduğu faaliyetlere uygulanan hükümler 2
Madde 1 - Genel ilkeler 2
Madde 1a - İhale ve hibe 2
Madde 1b - Hariç tutma ve idari yaptırımlar 3
Madde 2 - İletişim ve Görünürlük 4
Madde 3 - Komisyon tarafından gerçekleştirilecek hibe ve ihale usullerinde *harcama öncesi* ve harcama sonrası kontroller ve sözleşme ve hibelere ilişkin *harcama sonrası* kontroller 4
Madde 4 - Banka hesapları, muhasebe sistemleri ve muhasebeleştirilen maliyetler 5
Madde 5 - Komisyon tarafından IPA III faydalanıcısına yapılan ödemelerle ilgili hükümler 5
Madde 6 - Ödemelerin kesilmesi 6
Madde 7 - Fonların geri alınması 6
Madde 7a - Mali düzeltmeler ve kapanış 7

İkinci Kısım Bütçe desteğine uygulanabilir hükümler 8
Madde 8 - Politika diyaloğu 8
Madde 9 - Koşulların doğrulanması ve ödeme 8
Madde 10 - Bütçe desteğinin şeffaflığı 8
Madde 11 - Bütçe desteğinin geri alınması 8

Üçüncü Kısım: Uygulama yöntemine bakılmaksızın bu Finansman Anlaşması'na uygulanabilir hükümler 9
Madde 12 - İcra dönemi, operasyonel uygulama dönemi ve sözleşme son tarihi 9
Madde 13 - İzinler ve yetkilendirme 9
Madde 14 - Raporlama gereklilikleri 10
Madde 15 - Fikri mülkiyet hakları 10
Madde 16 - IPA III faydalanıcısı ve Komisyon arasında istişare 10
Madde 17 - Bu Finansman Anlaşması'nın Değiştirilmesi 10
Madde 18 - Bu Finansman Anlaşması'nın Askıya Alınması 11
Madde 19 - Bu Finansman Anlaşması'nın Feshedilmesi 12
Madde 20 - Uygulanan kanun, uyuşmazlıkların çözümü 12
Madde 21 - AB kısıtlayıcı tedbirleri 13

Birinci Kısım: IPA III Faydalanıcısının Faydalanıcı Tarafından Dolaylı Yönetim Kapsamında Sözleşme Makamı Olduğu Faaliyetlere Uygulanan Hükümler

Madde 1 - Genel ilkeler

(1) Birinci Kısmın amacı, I. Ekte açıklanan tevdi edilen bütçe uygulama görevlerinin uygulanmasına yönelik kuralları belirlemek ve bu görevlerin yerine getirilmesinde IPA III faydalanıcısı ve Komisyonun sırasıyla hakları ve yükümlülüklerini tanımlamaktır.

Birinci Kısım, yalnızca Birlik katkısıyla veya IPA III faydalanıcısının fonları veya bu tür fonların ortak finansman olarak uygulandığı durumda bir üçüncü tarafın fonlarıyla birleştirilen Birlik katkısıyla ilgili IPA III faydalanıcısına tevdi edilen ilgili bütçe uygulama görevlerine uygulanır.

(2) IPA III faydalanıcısı, Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması'nda (MÇOA) öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesinden sorumludur. 6. madde, 18. madde, 19. madde ve 21. madde uyarınca, Komisyon ödemeleri kesme ve bu Finansman Anlaşmasını askıya alma ve/veya feshetme hakkını saklı tutar.

(3) IPA III faydalanıcısı, I. Ekte belirtilen asgari katkı oranına uyar. Hem IPA III faydalanıcısı hem de Birlik'in katkı yaptığı durumda, IPA III faydalanıcısının katkısı, Birlik'in karşılık gelen katkısıyla aynı zamanda kullanılabilir duruma getirilir.

(4) MÇOA'nın verilerin korunmasıyla ilgili 25. maddesinin uygulanması amacıyla, kişisel veriler,

- ilgili kişi karşısında yasal, adil ve şeffaf bir şekilde işlenir;
- belirtilen, açık ve meşru amaçlara yönelik olarak toplanır ve bu amaçlara uygun olmayan bir biçimde daha fazla işlenmez;
- yeterli, uygun ve işlenme amaçlarıyla ilişkili olarak gerek duyulanla sınırlıdır;
- doğru ve gerekli durumlarda günceldir;
- kişisel verilerin uygun güvenliği sağlanacak şekilde işlenir ve
- kişisel verilerin işlenme amaçları için gerekli olandan daha uzun süreli olmayacak şekilde ilgili kişilerin tanımlanmasına izin verecek şekilde tutulur.

IPA III faydalanıcısı tarafından 1a maddesinin 2. paragrafı uyarınca tutulacak olan belgelerde yer alan kişisel veriler, söz konusu paragrafta öngörülen son tarihler dolduğunda silinmelidir.

Madde 1a - İhale ve hibe

(1) MÇOA'nın 18(5) maddesine halel gelmeksizin, 1. maddenin 1. paragrafında atıf yapılan görevler, dış eylemlerde ihalelerin ve hibe sözleşmelerinin verilmesiyle ilgili Komisyon tarafından öngörülen ve yayımlanan usuller ve standart belgeler, özellikle söz konusu usulün yayımlandığı tarihte yürürlükte olan, Avrupa Birliği Dış Eylemleri Uygulama Kılavuzu (PRAG) uyarınca ve ayrıca 2(2) maddesinde atıf yapılan görünürlük ve iletişim standartları uyarınca IPA III faydalanıcısı tarafından yerine getirilir.

IPA III faydalanıcısı ihale ve hibe usullerini yürütür, bunların sonucunda ortaya çıkan sözleşmeleri imzalar ve denetim izi için ilgili tüm dokümanların bu Finansman Anlaşması'nın dilinde hazırlandığından emin olur.

(2) MÇOA'nın 49. maddesine halel gelmeksizin, IPA III faydalanıcısı, bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren veya hibe usulü, teklif çağrısı veya doğrudan hibe usulü bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce yayımlandıysa daha önceki bir tarihten itibaren ilgili tüm mali ve sözleşmeyle ilgili destekleyici belgeleri, bir programın kapanış tarihinden itibaren beş yıl boyunca saklar: IPA III faydalanıcısı özellikle aşağıdakileri saklar:

(a) İhale usulleri:

i) İhale duyurusunun ve herhangi bir düzeltmesinin yayın kanıtıyla birlikte ön duyuru;

ii) Kısa liste grubunun atanması;

iii) Ekler dahil kısa liste raporu ve başvurular;

iv) Kısa liste duyurusunun yayın kanıtı;

v) Kısa listeye girememiş adaylara gönderilen mektuplar;

vi) İhale daveti veya dengi belge;

vii) Ekler, açıklamalar, toplantı tutanakları ve yayın kanıtı dahil olmak üzere ihale dosyası;

viii) Değerlendirme komitesinin atama belgesi;

ix) Ekler dahil olmak üzere ihale açılış raporu;

x) Ekler ve alınan teklifler dahil olmak üzere değerlendirme/müzakere raporu;[1]

xi) Bildirim mektubu;

xii) İhaleye çıkmayla ilgili kapak yazısı;

xiii) Başarısız adaylara gönderilen mektuplar;

xiv) Yayın kanıtı dahil olmak üzere ihaleyi verme/iptal duyurusu;

xv) İmzalanan sözleşmeler, değişiklikler, zeyilnameler, uygulama raporları ve ilgili yazışmalar.

(b) Teklif çağrıları ve doğrudan verilen hibeler:

i) Değerlendirme komitesinin atama belgesi;

ii) Ekler ve alınan başvurular dahil olmak üzere açılış raporu ve idari rapor;[2]

iii) Özet bilgi notu değerlendirmesinden sonra başarılı ve başarısız başvuru sahiplerine gönderilen mektuplar;

iv) Özet bilgi notu değerlendirme raporu;

v) Tam başvurunun değerlendirme raporu veya ilgili eklerle birlikte müzakere raporu;

vi) Uygunluk kontrolü ve destekleyici belgeler;

vii) Tam başvuru değerlendirmesinden sonra onaylanmış yedek listeyle birlikte başarılı ve başarısız başvuru sahiplerine gönderilen mektuplar;

viii) Hibe sözleşmesinin sunulmasıyla ilgili kapak yazısı;

ix) Yayın kanıtıyla birlikte hibe verme/iptal bildirimi;

x) İmzalanan sözleşmeler, değişiklikler, zeyilnameler ve ilgili yazışmalar.

Ayrıca, 2(a) ve 2(b) paragraflarında atıf yapılan mali ve sözleşmeyle ilgili belgeler, 1. Paragrafta atıf yapılan usullerin gerektirdiği ilgili tüm destekleyici belgeler ve ödemeler, geri alımlar ve işletme giderleri, örneğin proje ve yerinde kontrol raporları, tedarik ve işlerin kabulü, teminatlar, güvence belgeleri ve kontrol mühendislerinin raporlarıyla ilgili tüm dokümantasyonla tamamlanır.

(3) Program kapsamında Birlik tarafından eş finansman sağlanan faaliyetler bir uluslararası örgütler, bir Üye Devlet, bir üçüncü ülke veya bir bölgesel örgütten de finansman alabilir.

Madde 1b - Hariç tutma ve idari yaptırımlar

(1) Komisyon tarafından ihale ve hibe sözleşmelerinin imzalanmasıyla ilgili öngörülen ve yayımlanan usuller ve standart belgeler uygulanırken, bir ekonomik operatör veya hibe başvurusu sahibinin kendisi veya başvuru sahibiyle ilgili temsil, karar alma veya kontrol yetkilerine sahip olan bir kişi Komisyonun ilgili usuller ve standart belgelerinde yer alan hariç tutma durumlarının birinde yer alıyorsa, IPA III faydalanıcısı AB

[1] İhale usulünün kapanışından beş yıl sonra başarısız tekliflerin elenmesi.
[2] Hibe usulünün kapanışından üç yıl sonra başarısız başvuruların elenmesi.

tarafından finanse edilen hiçbir ihale veya hibe sözleşmesinin söz konusu ekonomik operatör veya hibe başvurusu sahibine verilmediğinden emin olur.

(2) IPA III faydalanıcısı; bir aday, teklif veren veya başvuru sahibi (1) paragrafında atıf yapılan hariç tutma durumundaysa veya MÇOA'nın nın 51(5) maddesinde tanımlanan usulsüzlükler ve dolandırıcılık suçlarını işlemişse veya Birlik bütçesinden finanse edilen bir yasal taahhüdün uygulanmasında temel yükümlülüğe uyum konusunda önemli eksiklikler göstermişse, bu durumu derhal Komisyona bildirir.

(3) IPA III faydalanıcısı, ihale ve hibe sözleşmelerini imzalarken Komisyonun "Erken Algılama ve Hariç Tutma Sistemi" (EDES) içinde yer alan bilgileri dikkate alır. Bilgiye erişim irtibat noktaları vasıtasıyla veya şu araçlardan biri kullanılarak istişare yoluyla sağlanabilir: (Avrupa Komisyonu, Bütçe Genel Müdürlüğü, Komisyon Saymanı, MO15/505, B-1049 Brüksel, Belçika adresine ve Özel Koşulların 3. maddesinde tanımlanan Komisyon adresine kopyayla BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu adresine eposta yoluyla). Sözleşmenin akdedildiği sırada hariç tutma durumunda olan bir yüklenici veya hibe faydalanıcısı ile akdedilen herhangi bir sözleşme veya hibe, Birlik finansmanının dışında tutulur ve 7a maddesi uyarınca finansal düzeltme mekanizması uygulanabilir.

(4) IPA III faydalanıcısının I. Ekte açıklanan görevlerin uygulanmasında (1) paragrafında atıf yapılan hariç tutma durumunun mevcut olduğunu fark etmesi durumunda, IPA III faydalanıcısı, ulusal mevzuatının koşulları uyarınca, ekonomik operatör veya bir hibe başvurusu sahibini ilgili usulle ilgili olarak reddeder ve sonraki ihale veya hibe usullerinden hariç tutar. IPA III faydalanıcısı ilgili sözleşmenin değeriyle orantılı olan bir mali ceza da uygulayabilir. Reddetme, hariç tutma ve/veya mali cezalar bir çekişmeli yargılama sonunda uygulanır ve bu şekilde ilgili kişinin kendini savunma hakkı korunur. IPA III faydalanıcısı, bu maddenin (2) paragrafı uyarınca Komisyonu bilgilendirir.

Madde 2 - İletişim ve Görünürlük

(1) MÇOA'nın 24. maddesi uyarınca, IPA III faydalanıcısı, AB finansmanının kendisine tevdi edilen faaliyetler için görünürlüğünü sağlamak amacıyla gerekli tedbirleri alır ve bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra 2 ay içinde mutabakata varmak üzere Komisyona gönderilecek uyumlu bir iletişim ve görünürlük faaliyetleri planı hazırlar.

(2) Bu iletişim ve görünürlük faaliyetleri, Komisyon tarafından öngörülen ve yayımlanan ve faaliyetlerin gerçekleştirildiği tarihte yürürlükte olan AB Dış Eylemlerine İlişkin İletişim ve Görünürlük Ek Kitabı'na uyar.

Madde 3 - Komisyon tarafından gerçekleştirilecek hibe ve ihale usullerinde *harcama öncesi* ve harcama sonrası kontroller ve sözleşme ve hibelere ilişkin *harcama sonrası* kontroller

(1) Komisyon ihale veya hibe usullerinin aşağıdaki aşamaları için *harcama öncesi* kontroller yapabilir:

(a) ihale için sözleşme bildirimi ve bunların düzeltmelerinin onaylanması;

(b) ihale dosyası ve başvuru sahipleri için hibe rehberinin onaylanması;

(c) Değerlendirme Komitelerinin oluşumunun onaylanması;

(d) değerlendirme raporları, reddetmeler ve hibe kararlarının onaylanması[3];

(e) sözleşme dosyalarının ve sözleşme eklerinin onaylanması.

(2) Komisyon *harcama öncesi* kontrollere ilişkin aşağıdaki kararları alır:

(a) tüm dosyalarda *harcama öncesi* kontroller yapmak veya

(b) bu dosyalar içinden seçilen dosyalarda *harcama öncesi* kontroller yapmak veya

(c) *harcama öncesi* kontrollerden tamamen vazgeçmek.

(3) Eğer Komisyon 2(a) ve (b) paragrafları uyarınca *harcama öncesi* kontroller gerçekleştirmeye karar verirse, IPA III faydalanıcısını *harcama öncesi* kontroller için seçilen dosyalar konusunda bilgilendirir. IPA

[3] Hizmet sözleşmeleri için bu adım kısa listenin onaylanmasına ilişkin harcama öncesi kontrolleri içerir.

III faydalanıcısı, bir dosyanın *harcama öncesi* kontroller için seçilmiş olduğu konusunda bilgilendirilmesi üzerine Komisyona gerekli olan tüm bilgi ve belgeleri en geç sözleşme bildiriminin ve yayımlanması için başvuru kılavuz ilkelerinin sunulduğu tarihte sağlar.

(4) Komisyon, (sözleşmenin imzalanmasından itibaren 6 ay içinde) harcama öncesi kontrole tabi tutulmamış ihale usullerinde *harcama sonrası* kontrollerin yapılmasına karar verebilir.

(5) Komisyon IPA III faydalanıcısı tarafından bu Finansman Anlaşması kapsamında imzalanan sözleşmeler veya verilen hibeler hakkında herhangi bir anda denetimler ve yerinde kontroller dahil olmak üzere *harcama sonrası* kontroller gerçekleştirmeye karar verebilir. IPA III faydalanıcısı bir dosyanın *harcama sonrası* kontroller için seçilmiş olduğu konusunda bilgilendirilmesi üzerine Komisyona gerekli olan tüm bilgi ve belgeleri sağlar. Komisyon kendi adına *harcama sonrası* kontrolleri gerçekleştirmek üzere bir kişi veya bir kuruluşu yetkilendirebilir.

Madde 4 - Banka hesapları, muhasebe sistemleri ve muhasebeleştirilen maliyetler

(1) Bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden sonra IPA III faydalanıcısının Program Sözleşme Makamı olan Muhasebe Birimi ve Finansal Yönetim Ara Birimi Avro cinsinden en az bir banka hesabı açar. Programın toplam banka bakiyesi Muhasebe Birimi ve IPA III faydalanıcısı bünyesindeki tüm katılımcı Finansal Yönetim Ara Birimlerinin sahip olduğu tüm Program banka hesaplarının bakiyesinin toplamıdır. Her bir programa bağlı tüm banka hesaplarına ilişkin raporlama, IPA-APP aracılığıyla kaydedilir[4].

(2) IPA III faydalanıcısı Programın uygulama süreci boyunca III. Ekin (d) bendinde yer alan şablona göre masraf öngörü planlarını hazırlar ve Komisyona sunar. Bu öngörüler, 5(1) ve 5(3) maddesinde atıf yapılan her bir fon talebi, 14(2) maddesinde atıf yapılan yıllık finansal rapor ve MÇOA'nın 33(3) maddesinde atıf yapılan olası ödeme talepleri öngörüsü ile güncellenir ve sunulur. Ödeme öngörü planları gerçek ve fiili ihtiyaçları temel alır ve talep üzerine Komisyonun erişimine sunulan, (her bir sözleşme başına planlanmış sözleşme ve ödeme programı dahil olmak üzere) belgelenmiş detaylı bir analizle desteklenir.

(3) İlk ödeme öngörü planı uygulama döneminin tamamı için özet yıllık ödeme öngörülerini ve Programın ilk on iki ayı için aylık ödeme öngörülerini içerir. Bundan sonraki planlar Programın uygulama döneminin bakiyesi için özet yıllık ödeme öngörülerini ve sonraki on dört ay için aylık ödeme öngörülerini içerir.

(4) IPA III faydalanıcısının MÇOA'nın A Ekinin 4(3)(b) maddesi uyarınca IV. Ek'e belirtilen Program kapsamında yönetilen sözleşmeler için en azından bilgilerin saklanacağı bir muhasebe sistemi oluşturması ve kullanması gereklidir.

(5) MÇOA'nın 57(2) maddesi uyarınca, bu maddenin 4. Kesimi kapsamında tutulan muhasebe sisteminde muhasebeleştirilen maliyetlerin gerçekleşmiş, kabul edilmiş ve ödenmiş olması ve ayrıca destekleyici belgelerle kanıtlanan gerçek maliyetlere karşılık gelmesi gereklidir ve uygun olduğunda yerel sözleşmeler kapsamında IPA III faydalanıcısı tarafından ödenen ön ödemenin kapatılması için kullanılır.

Madde 5 - Komisyon tarafından IPA III faydalanıcısına yapılan ödemelerle ilgili hükümler

(1) Her bir ön ödeme talebi; sözleşmeye bağlanan, ödenen tutarlar ve muhasebeleştirilen maliyetler dahil olmak üzere Program için bir harcama beyanını içerir.

(2) 4(2) maddesi uyarınca, ilk ön ödeme, ödeme öngörüsü planının ilk yılı için öngörülen ödemelerin %100'ü içindir. Bu ön ödeme talebi, varsa, Programın tüm banka hesapları için banka yetki belgeleriyle desteklenir.

(3) IPA III faydalanıcısı bundan sonraki ön ödeme taleplerini, Programın toplam banka bakiyesi Programın sonraki beş ayına ilişkin ödeme öngörülerinin altına düştüğünde sunar.

(4) Her bir ek ön ödeme talebi aşağıdakileri içerir:

a) Talebin işlem kapanış tarihinde Programın banka bakiyeleri;

[4] IPA-APP, faydalanıcı ülkeler tarafından dolaylı yönetim altında katılım öncesi fonların uygulanmasını izlemek amacıyla kullanılan araç olan iPerseus'un yerini almak üzere DG NEAR tarafından geliştirilen özel bir BT uygulamasıdır.

b) Varsa, Programın tüm banka hesapları için güncellenmiş banka yetki belgeleri;

c) 4(2) maddesinde atıf yapılan talebin işlem kapanış tarihinden sonraki on dört ayı için Programa ilişkin ödeme öngörüsü.

d) IPA-APP'ta raporlama.

(5) IPA III faydalanıcısı sonraki her bir ön ödeme için fon talebinin işlem kapanış tarihinde 4(a) paragrafında atıf yapılan bakiyeler düşüldükten ve IPA III faydalanıcısı tarafından 6. paragraf kapsamında fon sağlanmış ancak henüz geri alınmamış herhangi bir tutar ile artırıldıktan sonra talep kapanış tarihini takip eden on dört aya ilişkin bir toplam ödeme öngörüsü tutarı talep edebilir.

Eğer IPA III faydalanıcısı tarafından bu Program kapsamında tutulan toplam banka bakiyelerinin sonraki on dört ay için ödeme öngörüsünü aşması halinde, Komisyon sonraki her bir ön ödemeyi azaltma hakkını saklı tutar.

(6) Ödemenin 5. paragraf kapsamında azaltıldığı durumda, IPA III faydalanıcısı kendi kaynaklarından Programa azaltım miktarına kadar fon sağlamalıdır. IPA III faydalanıcısı daha sonra söz konusu fonun geri ödemesini 5. paragrafta belirtilen şekilde sonraki fon talebinin bir parçası olarak talep edebilir.

(7) MÇOA'nın 33(1) maddesi uyarınca Komisyon, mevcut fon limitleri dahilinde kısmi ödemeleri işleme koyma hakkını saklı tutar. Fonlar tekrar mevcut olduğunda, Komisyon kalan miktarın ödemesini derhal işleme koyar.

(8) Komisyon on iki aydan daha uzun bir süre kullanılmadan kalan banka hesabı fazlasını geri alma hakkına sahiptir. Bu hakkı kullanmadan önce Komisyon, IPA III faydalanıcısını fonların harcanmasındaki gecikmeye ilişkin gerekçeleri sunmaya ve takip eden iki ay içinde bu fonlara ihtiyaç duyulmaya devam edildiğini göstermeye davet eder.

(9) Bu Program için kullanılan banka hesaplarından kaynaklanan faizden, Komisyon borçlu olmaz.

(10)MÇOA'nın 33(4) maddesini takiben, eğer ödeme talebine ilişkin zaman sınırı Komisyon tarafından iki aydan uzun bir süre boyunca kesintiye uğratılırsa, IPA III faydalanıcısı Komisyondan kesintinin devam edip etmeyeceğine dair bir karar talep edebilir.

(11)MÇOA'nın 36(1) maddesinde atıf yapılan onaylı nihai harcama beyanı, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi tarafından uygunluk döneminin sona ermesinden sonra en geç 16 ay içinde sunulur.

Madde 6 - Ödemelerin kesilmesi

(1) Bu Finansman Anlaşması'nı sırasıyla 18 ve 19. maddeleri uyarınca durdurulması veya feshedilmesine halel gelmeksizin ve ayrıca MÇOA'nın 38 ve 39. maddelerine halel gelmeksizin, Komisyon aşağıdaki durumlarda ödemeleri kısmen veya tamamen kesebilir:

(a) Komisyon IPA III faydalanıcısının Programın uygulanması sırasında başlıca özel işlemlerin yasallığını veya usule uygunluğunu sorgulatacak biçimde önemli hatalar, usulsüzlükler veya sahtecilikler yaptığını veya Görünürlük ve İletişim planının uygulanmasına ilişkin yükümlülükler dahil olmak üzere bu Finansman Anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getiremediğini tespit ederse veya bu açıdan ciddi endişelere sahipse;

(b) Komisyon IPA III faydalanıcısının sisteme sistemli veya yinelenen hatalar, usulsüzlükler, sahtecilikler yaptığını veya bu ve diğer Finansman Anlaşmaları kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal ettiğini, söz konusu hataların, usulsüzlüklerin, sahteciliklerin veya yükümlülük ihlalinin bu Finansman Anlaşması'nın uygulanması üzerinde somut bir etkisi olması veya IPA III faydalanıcısının iç kontrol sisteminin güvenilirliğinden veya başlıca harcamanın mevzuata ve usule uygunluğundan şüphe duyulmasına neden olması kaydıyla, belirlerse veya bunlara ilişkin ciddi endişelere sahipse.

Madde 7 - Fonların geri alınması

(1) MÇOA'nın 40. maddesinde atıf yapılan durumlara ek olarak Komisyon, Mali Tüzük'te öngörülen şekilde, özellikle aşağıdaki hallerde, IPA III faydalanıcısından fonları geri alabilir:

(a) I. Ekte belirlenen sonuçlara ulaşılmasını ve çıktıların amaçlanan amaç için kullanılmasını sağlayamama

(b) uygun olmayan harcamalar;

(c) I. Ekte öngörülen ortak finansman oranına uyulmaması;

(d) Özellikle ihale ve hibe usullerinde olmak üzere Programın uygulanmasında gerçekleşen hata, usulsüzlük, sahtecilik veya yükümlülük ihlali sonucunda ortaya çıkan harcamalar.

(e) IPA III faydalanıcısının yönetim ve kontrol sistemlerinde, mali düzeltmeye yol açan bir zayıflığın veya eksikliğin varlığı.

(2) İç hukuk uyarınca Ulusal Yetkilendirme Görevlisi IPA III faydalanıcısına ödenen Birlik katkısını bu maddenin 1. paragrafının (b) veya (d) bentlerinde tanımlanan veya MÇOA'nın 40. maddesinde atıf yapılan herhangi bir durumda olan alıcılardan geri alır. Ulusal Yetkilendirme Görevlisinin fonların tamamen ya da kısmen geri alınmasında başarı sağlayamaması, Komisyonun fonları IPA III faydalanıcısından geri almasına engel teşkil etmez.

(3) IPA III faydalanıcısı tarafından gereksiz yere ödenen veya geri alınan tutarlar, ihale ve hibe usulleri temelinde yatırılan mali garantiler, performans garantileri ve ön ödeme garantilerinden kaynaklanan tutarlar, IPA III faydalanıcısı tarafından adaylara, teklif verenlere, başvuru sahiplerine, yüklenicilere veya hibe faydalanıcılarına verilen ve IPA III faydalanıcısına ödenen mali cezalardan kaynaklanan tutarlar Program için tekrar kullanılır veya Komisyona iade edilir.

Madde 7a - Mali düzeltmeler ve kapanış

MÇOA'nın 42, 43 ve 47. maddelerine ek olarak, mali düzeltmeler ve kapanış dahil olmak üzere hesap usulünün incelenmesi ve kabulü hakkında ek rehberlik Komisyon tarafından sağlanır.

İkinci Kısım Bütçe desteğine uygulanabilir hükümler

Madde 8 - Politika diyaloğu

IPA III faydalanıcısı ve Komisyon, bu Finansman Anlaşmasının uygulanması konusunda uygun düzeyde düzenli ve yapıcı bir diyalog başlatmayı taahhüt eder.

Madde 9 - Koşulların doğrulanması ve ödeme

(1) Komisyon, I. Ekin ilgili Açıklayıcı Ekinde tanımlandığı şekilde, bütçe destek bileşeninin dilimlerinin ödenmesine ilişkin koşulları doğrular.

(2) Komisyon, ödeme koşullarının yerine getirilmediği sonucuna vardığında, IPA III faydalanıcısını gereksiz gecikme olmadan bilgilendirir.

(3) IPA III faydalanıcısı tarafından sunulan ödeme talepleri, I. Ekte ve ilgili Açıklayıcı Ekinde belirtilen hükümlere uygun olmaları ve operasyonel uygulama aşamasında sunulmaları koşuluyla AB finansmanı için uygun olur.

(4) IPA III faydalanıcısı, ulusal döviz düzenlemelerini bütçe desteği bileşeninin tüm ödemelerine ayrımcı olmayan bir şekilde uygular.

Madde 10 - Bütçe desteğinin şeffaflığı

IPA III faydalanıcısı, bu Finansman Anlaşmasının ve bu Anlaşmada yapılacak herhangi bir değişikliğin ve Komisyonun uygun gördüğü bütçe desteğine ilişkin bu tür temel bilgilerin, elektronik araçlar da dahil olmak üzere, Komisyon tarafından yayınlanmasını bu Finansman Anlaşması ile kabul eder. Bu yayının içeriği, kişisel verilerin korunmasına ilişkin AB yasalarına uyar.

Madde 11 - Bütçe desteğinin geri alınması

Komisyon, ödemenin IPA III faydalanıcısına atfedilebilecek ciddi bir usulsüzlük nedeniyle kesintiye uğradığını tespit ederse, özellikle IPA III faydalanıcısı güvenilir olmayan veya yanlış bilgi verdiyse veya yolsuzluk veya dolandırıcılık söz konusuysa, bütçe desteği ödemelerinin tamamı veya bir kısmı, orantılılık ilkesine uygun olarak Komisyon tarafından geri alınabilir.

Üçüncü Kısım: Uygulama yönetimine bakılmaksızın bu Finansman Anlaşması'na uygulanabilir hükümler

Madde 12 - İcra dönemi, operasyonel uygulama dönemi ve sözleşme son tarihi

(1) Finansman Anlaşmasının icra dönemi, Finansman Anlaşması'nın uygulandığı dönemdir ve bir kapatma aşamasının yanı sıra operasyonel uygulama dönemini de içerir. İcra döneminin süresi Özel Koşulların 2(1) maddesinde öngörülür ve bu Finansman Anlaşması'nın imzalandığı tarihte başlar ve Finansman Anlaşması'nın uygulanması için son tarihte sona erer.

(2) Operasyonel uygulama dönemi, ihale sözleşmeleri, hibe sözleşmeleri ve katkı sözleşmeleri kapsamındaki tüm operasyonel faaliyetlerin tamamlandığı dönemdir. Bu dönemin süresi Özel Koşulların 2(2) maddesinde öngörülür ve bu Finansman Anlaşması'nın imzalandığı tarihte başlar.

(3) Sözleşme Makamı, bu Finansman Anlaşması kapsamındaki ihale sözleşmeleri, hibe sözleşmeleri ve katkı sözleşmelerini imzalarken ve uygularken operasyonel uygulama süresine uyar.

(4) MÇOA'nın 29(2) maddesine halel gelmeksizin, faaliyetlerle ilgili maliyetler, yalnızca operasyonel uygulama döneminde gerçekleşmeleri halinde AB finansmanı için uygun olur. Bu Finansman Anlaşması'nın yürürlüğe girmesinden önce gerçekleşen maliyetler, Özel Koşulların 7. maddesinde aksi belirtilmedikçe, AB finansmanı için uygun olmaz.

(5) MÇOA'nın 29(3)(b) maddesi uyarınca ve MÇOA'nın 28. Maddesi ile Özel Koşulların 7. Maddesine halel gelmeksizin, IPA III faydalanıcısı tarafında gerçekleşen aşağıdaki harcamalar bu Finansman Anlaşması kapsamında finansman için uygun olmaz:

a) banka masrafları, garanti masrafları ve benzeri masraflar;

b) para cezası ve mali cezalar;

c) dava masrafları;

d) döviz kuru kayıpları;

e) borçlar ve borç yönetimi masrafları (faiz);

f) kayıplar, borçlar veya gelecekteki potansiyel borçlar için karşılıklar;

g) Özel Koşullarda aksi belirtilmedikçe, üçüncü şahıslara verilen krediler;

h) bankalar veya diğer finansal kuruluşlar tarafından uygulanan negatif faiz.

(6) İhale sözleşmeleri, hibe sözleşmeleri ve katkı sözleşmeleri, aşağıdakiler dışında, Finansman Anlaşması'nın imzalanmasından itibaren en geç üç yıl içinde imzalanır:

(a) AB katkısında bir artışla sonuçlanmayan, zaten imzalanan yasal taahhütlerde yapılan değişiklikler;

(b) mevcut bir ihale sözleşmesinin erken feshedilmesinden sonra imzalanan yasal taahhütler;

(c) operasyonel uygulama döneminden sonra imzalanabilecek denetim ve değerlendirmeye ilişkin yasal taahhütler;

(d) uygulayıcı birimin değişmesi.

(7) İmzalanmasının ardından geçen iki yıllık süre içinde herhangi bir ödeme yapılmasını gerektirmeyen bir ihale sözleşmesi, hibe sözleşmesi veya katkı sözleşmesi otomatik olarak feshedilir ve adli yargı mahkemesi veya tahkim mahkemelerinde görülen davaların mevcut olduğu durumlar dışında, finansmanıyla ilgili taahhüt geri çekilir.

Madde 13 - İzinler ve yetkilendirme

MÇOA'nın 27. maddesine halel gelmeksizin, Programın uygulanması için gerekli herhangi bir tür izin ve/veya yetkilendirme IPA III faydalanıcısının yetkili makamları tarafından iç hukuk uyarınca gereken zamanda

sağlanır.

Madde 14 - Raporlama gereklilikleri

(1) IPA III yardımının uygulanmasına ilişkin yıllık raporlar hakkında MÇOA'nın 58. maddesinde öngörülen Komisyona yapılacak genel raporlama gerekliliklerin amacı doğrultusunda, ulusal IPA koordinatörü (NIPAC) Komisyon tarafından sağlanan şablonu kullanır.

(2) MÇOA'nın 60. maddesinin amacı doğrultusunda, NIPAC operasyonel uygulama döneminin bitişinden en geç on altı ay sonra, bu Programın IPA III faydalanıcısının dolaylı yönetim altında uyguladığı faaliyetlerin uygulanmasına ilişkin bir nihai raporu Komisyona sunar. NIPAC Komisyon tarafından sağlanan şablonu kullanır.

(3) MÇOA'nın 61(1) maddesinin amacı doğrultusunda, Ulusal Yetkilendirme Görevlisi bir sonraki mali yılın 15 Ocak'ına kadar 4(4) maddesi kapsamında tesis edilen muhasebe sisteminde tutulan verilerin bir kopyasını elektronik formatta temin eder. Bu, IV. Ekin (c) bendi uyarınca imzalanmış denetlenmemiş bir özet mali rapor ile desteklenmelidir.

(4) MÇOA'nın 61(2) ve 61(3) maddelerinde öngörülen dolaylı yönetim kapsamındaki özel raporlama gerekliliklerinin amaçları doğrultusunda, IPA III faydalanıcısındaki Ulusal Yetkilendirme Görevlisi III. Ekin (a) ve (b) bentlerinde sağlanan şablonları kullanır.

Madde 15 - Fikri mülkiyet hakları

(1) Bu Finansman Anlaşması kapsamında finanse edilen sözleşmeler, IPA III faydalanıcısının bilgi teknolojisi, çalışmalar, çizimler, planlar, tanıtımlar ile planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme amaçları doğrultusunda hazırlanan diğer materyallere ilişkin gerekli tüm fikri mülkiyet haklarını edinmesini sağlar.

(2) IPA III faydalanıcısı, Komisyonun veya Komisyon tarafından yetkilendirilen herhangi bir kişinin ya da şahsın bu tür materyallere erişebilmesini ve bu tür materyalleri kullanım hakkına sahip olmasını güvence altına alır. Komisyon bu tür materyalleri sadece kendi amaçları doğrultusunda kullanacaktır.

Madde 16 - IPA III faydalanıcısı ve Komisyon arasında istişare

(1) IPA III faydalanıcısı ve Komisyon, bu Finansman Anlaşması'nın uygulanması veya yorumlanması ile ilgili herhangi bir anlaşmazlığı 20. madde uyarınca daha ileri götürmeden önce birbirlerine danışır.

(2) Komisyonun bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasına ilişkin usullerin gerçekleştirilmesi ile ilgili sorunların farkına varması durumunda, durumu çözmek ve gerekli tedbirleri almak için IPA III faydalanıcısı ile gerekli tüm irtibatı tesis eder.

(3) İstişare bu Finansman Anlaşması'nın değiştirilmesine, durdurulmasına veya feshedilmesine yol açabilir.

(4) Komisyon, IPA III faydalanıcısını bu Genel Koşulların Birinci Kısmı kapsamına girmeyen I. Ekte açıklanan faaliyetlerin uygulanması konusunda düzenli olarak bilgilendirir.

Madde 17 - Bu Finansman Anlaşması'nın Değiştirilmesi

(1) Bu Finansman Anlaşması'ndaki herhangi bir değişiklik, mektup teatisi dahil olmak üzere yazılı olarak yapılır.

(2) IPA III faydalanıcısı bir değişiklik talep ederse, talep, usulüne uygun olarak gerekçelendirilen durumlar hariç, değişikliğin yürürlüğe girmesinin amaçlandığı tarihten en az altı ay önce Komisyona sunulur.

(3) Komisyon, bu Finansman Anlaşması'nda değişiklik yapılmasını gerektirmeden III ve IV. Ekteki belgeleri değiştirebilir. IPA III faydalanıcısı bu tür herhangi bir değişiklik ve değişikliğin yürürlüğe girmesi hakkında yazılı olarak bilgilendirilir.

Madde 18 - Bu Finansman Anlaşması'nın Askıya Alınması

Finansman Anlaşması aşağıdaki durumlarda askıya alınabilir:

(a) IPA III faydalanıcısı bu Finansman Anlaşması kapsamında bir yükümlülüğü ihlal ederse, Komisyon bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasını askıya alabilir;

(b) IPA III faydalanıcısı MÇOA'nın 18(2) maddesinde atıf yapılan usuller ve standart belgeler kapsamında öngörülen herhangi bir yükümlülüğü ihlal ederse, Komisyon bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasını askıya alabilir;

(c) IPA III faydalanıcısı bütçe uygulama görevlerinin tevdi edilmesine ilişkin gereklilikleri yerine getiremezse, Komisyon bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasını askıya alabilir;

(d) IPA III faydalanıcısı AB üyelik katılım sürecini askıya almaya veya durdurmaya karar verirse, Komisyon bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasını askıya alabilir;

(e) IPA III faydalanıcısının insan haklarına, demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne saygı ile ilgili bir yükümlülüğü ihlal etmesi halinde ve ciddi yolsuzluk durumlarında veya IPA III faydalanıcısının herhangi bir gerekçeli araçla kanıtlanan şekilde görevin ciddi biçimde kötüye kullanılmasından suçlu olması durumunda, Komisyon bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasını askıya alabilir. Görevin ciddi biçimde kötüye kullanılmasından aşağıdakilerden herhangi bir anlaşılır:

- ilgili kanun veya ikincil düzenlemelerin veya bir kişi veya kuruluşun ait olduğu mesleği etik standartlarının ihlal edilmesi veya
- bir kişi veya kuruluşun mesleği güvenilirliğini etkileyecek şekilde, kasıtlı olarak veya ağır ihmal nedeniyle görevi suistimal etmesi.

(f) Bu Finansman Anlaşması, aşağıda tanımlandığı şekilde mücbir sebepler halinde durdurulabilir. "Mücbir sebep" tarafların kontrolü dışında gelişen, tarafların herhangi birinin yükümlülüklerinden herhangi birini yerine getirmesini engelleyen, kendilerinin (veya yüklenicilerinin, temsilcilerinin veya çalışanlarının) bir hatası veya ihmali ile ilişkilendirilemeyecek ve tüm gerekli özenin gösterilmesine rağmen üstesinden gelinemez olduğu kanıtlanmış herhangi bir öngörülemeyen ve istisnai bir durum veya olay anlamına gelir. Ekipman ve malzemelerdeki kusurlar veya bunların hazır bulundurulmasına ilişkin gecikmeler, iş uyuşmazlıkları, grevler veya mali zorluklar mücbir sebep olarak ileri sürülemez. Bir taraf diğer tarafın gereğince bilgilendirilmiş olduğu bir mücbir sebep nedeniyle yükümlülüğünü yerine getiremezse yükümlülüğünü ihlal etmiş sayılmaz. Mücbir sebep ile karşı karşıya kalan bir taraf gecikmeksizin sorunun niteliğini, olası süresini ve öngörülebilir etkilerini belirterek diğer tarafı bilgilendirir ve olası zararı en aza indirmek için her türlü tedbiri alır. Eğer mücbir sebep Programın yalnızca bir kısmını etkilerse, Finansman Anlaşması kısmi olarak askıya alabilir. Tarafların hiçbiri bir mücbir sebep durumu nedeniyle yükümlülüğünü yerine getiremezse, olası herhangi bir zararı en aza indirmek için tedbirler alması kaydıyla, bu Finansman Anlaşması kapsamındaki yükümlülüklerini ihlal etmekten sorumlu tutulamaz.

(2) Komisyon bu Finansman Anlaşması'nı önceden bildirimde bulunmadan askıya alabilir.

(3) Komisyon askıya alma gerçekleşmeden önce uygun herhangi bir ihtiyari tedbir alabilir.

(4) Askıya alma bildirildiğinde, devam eden veya imzalanacak olan ihale ve hibe sözleşmeleri ve katkı anlaşmalarına ilişkin sonuçlar belirtilir.

(5) Bu Finansman Anlaşması'nın askıya alınması 6. madde ve 19. madde uyarınca Komisyon tarafından ödemelerin kesilmesine ve bu Finansman Anlaşması'nın feshedilmesine halel getirmez.

(6) Taraflar, koşullar izin verdiğinde Komisyonun yazılı ön onayını aldıktan sonra bu Finansman Anlaşması'nın uygulanmasına devam eder. Bu durum, mümkünse, operasyonel uygulama ve icra dönemlerinin uzatılması dahil olmak üzere Programı yeni uygulama koşullarına uyarlamak için gerekli olabilecek değişikliklere veya 19. madde uyarınca bu Finansman Anlaşması'nın feshedilmesine halel getirmez.

Madde 19 - Bu Finansman Anlaşması'nın Feshedilmesi

(1) Bu Finansman Anlaşması'nın askıya alınmasına neden olan sorunlar en çok 180 günlük bir süre içinde çözümlenmemişse, taraflardan herhangi biri 30 gün önceden bildirimde bulunarak bu Finansman Anlaşması'nı feshedebilir.

(2) Fesih bildirildiğinde, devam eden ihale ve hibe sözleşmeleri, katkı anlaşmaları ve imzalanacak bu tür sözleşmeler veya hibeler ve katkı anlaşmaları belirtilir.

(3) Bu Finansman Anlaşması'nın feshedilmesi, MÇOA'nın 43 ve 44. maddeleri uyarınca Komisyonun mali düzeltmeler yapma ihtimalini engellemez.

Madde 20 - Uygulanan kanun, uyuşmazlıkların çözümü

(1) Bu Anlaşma AB hukuku ile yönetilir.

(2) Anlaşma'nın yorumlanması, uygulanması veya geçerliliği ile ilgili bir anlaşmazlık dostane bir şekilde çözülemezse, aşağıdakilere tabi olarak PCA 2012 Tahkim Kurallarına uygun olarak tahkim yoluyla çözülür:

(a) Kurulun oluşumu

500.000 Avro veya üzerindeki talepler için: kurul üç hakemden oluşur. Taraflardan her biri, tahkim bildiriminin gönderilmesinden sonraki 40 takvim günü içinde bir hakem atar. Taraflarca atanan iki hakem, başhakem olarak görev yapmak üzere üçüncü bir hakem atar.

500.000 Avro altındaki talepler için: taraflar aksine karar vermedikçe, kurul bir hakemden oluşur.

Kurul, tahkim bildiriminin gönderilmesinden sonraki 80 takvim günü içinde oluşturulmazsa, taraflardan herhangi biri PCA Sekreterliğinden veya karşılıklı olarak kabul edilebilir diğer tarafsız makamdan gerekli hakemi/hakemleri atamasını talep edebilir.

(b) Tahkim yeri

Tahkim kurulu Lahey, Hollanda'da toplanır.

(c) Dil

Dava dili İngilizce veya Avrupa Birliği'nin karşılıklı olarak kabul edilebilir başka bir resmi dilidir. Taraflarca mutabık kalınması halinde, kanıtlar başka dillerde de sunulabilir.

(d) Usul

Geçici tedbirlere, üçüncü taraf müdahalelerine ve *amicus curiae* müdahalelerine başvurmak hariçtir.

Bir taraf Kurulun bilgi veya materyali gizli tutmasını talep ederse, karar gerekçeli bir emir şeklinde ve diğer tarafı dinledikten sonra (görüşlerini sunmak için 10 takvim günü) verilir. Kurul, talebin nedenlerini, bilginin niteliğini ve etkili adli koruma hakkını değerlendirir. Kurul özellikle:

- açıklamayı belirli taahhütlere tabi kılabilir veya
- açıklamamaya karar verir, ancak diğer tarafın görüşlerini anlamlı bir şekilde ifade etmesine olanak sağlayacak yeterli bilgiyi içeren bilgi veya materyalin gizli olmayan bir versiyonunun veya özetinin üretilmesini emreder.

Kurulun davayı gizli dinlemesi istenirse, karar karşı tarafı dinledikten sonra verilir (görüşlerini sunmak için 10 takvim günü). Kurul, talebin gerekçelerini ve (varsa) karşı tarafın itirazlarını dikkate alır.

Kuruldan Avrupa Birliği hukukunu yorumlaması veya uygulaması talep edilirse, kurul davayı durdurur ve ABİA'nın 267. maddesi uyarınca Avrupa Birliği Adalet Divanından bir ön karar talep etmek için Fransız Medeni Usul Kanunu'nun 1460 ve 1505. maddeleri uyarınca Paris Yüksek Mahkemesi Başkanı'ndan (Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui') talepte bulunur. Tahkim mahkemesi önündeki dava, juge d'appui'nin kararının alınmasından sonra devam eder. Adalet Divanı veya juge d'appui'nin kararı kurul için bağlayıcıdır.

Tahkim kararı nihaidir ve taraflar için bağlayıcıdır ve taraflarca gecikmeksizin yerine getirilir.

Ancak taraflardan herhangi biri, ilgili ulusal hukuk temelinde kararın Lahey Temyiz Mahkemesi (Gerechtshof Den Haag) tarafından incelenmesini talep edebilir. Bu durumda, karar bu usul sonuna kadar kesinleşmez. İnceleme mahkemesinin kararı kurul için bağlayıcıdır.

(e) Masraflar

Tahkim masrafları aşağıdakilerden oluşur:

- hakemlerin ücretleri ve makul giderleri
- Kurul tarafından onaylanan bilirkişi ve tanıkların makul maliyetleri ve
- tahkim işlemleri için PCA Sekreterliğinin ücret ve masrafları (örneğin yemek, katip temini, oda, sözlü çeviri).

Hakem ücretleri aşağıdakileri aşamaz:

- İtiraz edilen tutar 1.000.000 Avronun altındaysa hakem başına 30.000 Avro
- Tutar 1.000.000 Avronun üzerindeyse, itiraz edilen miktarın %15'i. Her halükarda hakem ücretleri 300.000 Avroyu geçemez.

Aksi kararlaştırılmadıkça, tahkim masrafları taraflarca eşit olarak karşılanır.

Taraflar, kendi yasal temsil masraflarını ve tahkim ile ilgili maruz kaldıkları diğer masrafları karşılar.

(f) Ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar

PCA 2012 Tahkim Kuralları kapsamında tahkime başvurma anlaşması, taraflardan herhangi birinin hak sahibi olduğu ayrıcalıklardan veya dokunulmazlıklardan feragat ettiği anlamına gelmez ve bu şekilde yorumlanamaz.

Madde 21 - AB kısıtlayıcı tedbirleri

(1) Tanımlar

(a) "AB Kısıtlayıcı Tedbirleri", Avrupa Birliği Antlaşması (ABA) veya Avrupa Birliği'nin İşleyişi Hakkında Antlaşma (ABİA) uyarınca kabul edilen kısıtlayıcı tedbirlerdir.

(b) "Kısıtlanmış Kişi", AB tarafından AB Kısıtlayıcı Tedbirlerine[5] tabi olduğu belirtilen herhangi bir kuruluş, birey veya bir grup bireydir.

(2) Taraflar, tüm ilişkilerinde, AB hukuku uyarınca, Kısıtlanmış Kişilere doğrudan veya dolaylı olarak veya onların yararına hiçbir AB fonunun veya ekonomik kaynağın verilmeyeceğini kabul eder.

(3) IPA III Faydalanıcısı, AB yaptırım listesinde yer aldığı doğrulanmış hiçbir işlemin doğrudan veya dolaylı olarak AB finansmanından yararlanmamasını sağlar. IPA III Faydalanıcısı bu yükümlülüğü sağlamayı aşağıdakiler yoluyla taahhüt eder:

(a) IPA III Faydalanıcısının doğrudan sözleşme ilişkisine (doğrudan alıcı) sahip olduğu veya olması beklenen her bir Yüklenici, Hibe Faydalanıcısı ve Nihai Alıcının, söz konusu alıcının Kısıtlanmış Kişi olup olmadığını değerlendirecek şekilde, ilgili anlaşmalara girmeden ve bu anlaşmalar kapsamında ödeme yapmadan önce AB yaptırım listesinde olup olmadığını anlamak için tarama yaparak,

(b) dolaylı olarak AB finansmanı alacak hiçbir varlığın Kısıtlı Kişi olmadığına karar vermek için tarama yaparak veya riske dayalı yaklaşım temelinde (harcama sonrası doğrulamayı da içerebilecek) diğer uygun yollarla.

[5] www.sanctionsmap.eu. Yaptırım haritası yaptırım rejimlerinin tanımlanması için kullanılan bir BT aracıdır. Yaptırımların kaynağı, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde (RG) yayımlanan hukuki tasarruflardır. Yayınlanan hukuki tasarruflar ile web sitesindeki güncellemeler arasında tutarsızlık olması durumunda, RG'de yayınlanan versiyon geçerlidir.

(4) IPA III Faydalanıcısının, AB finansmanının alıcılarından herhangi birinin (doğrudan veya dolaylı) Kısıtlanmış Kişi olduğunu değerlendirmesi durumunda, IPA III Faydalanıcısı derhal Komisyonu bilgilendirir.

(5) Yukarıda 3. bentteki yükümlülüğe halel gelmeksizin, Komisyon IPA III kapsamındaki Birlik mali yardımının kullanımının AB kısıtlayıcı tedbirlerinin ihlaliyle sonuçlanacağı veya sonuçlandığı değerlendirmesini yaparsa, ilgili miktarlar IPA III kapsamında Birlik mali yardımı için uygun olmaz. Bu, Komisyonun söz konusu ihlalden etkilenen eylemi askıya alma veya sonlandırma, Komisyon tarafından sağlanan herhangi bir AB fonunu geri alma veya bu Finansman Anlaşması'nı askıya alma veya feshetme haklarına halel getirmez.

(6) Düzeltici tedbirler orantılılık ilkesine göre belirlenecektir. Düzeltici tedbirler yalnızca, Kısıtlanmış Kişi olarak kaldığı süre boyunca bir alıcıya veya alıcının yararına sağlanan AB fonlarına uygulanır.

(7) Bu madde, AB Kısıtlayıcı Tedbirlerinde yer alan istisnalara halel getirmez.

IPA III Finansman Anlaşması - Ek III Finansal Rapor (v. Mayıs 2022)

Ek III(x) Finansal Rapor - Toplam Bütçe
FCOA'nın 61(2)(a) maddesi* uyarınca
FCOA'nın 61(3) maddesi** uyarınca

IPA III faydalanıcısı Finansal Raporu (*)

Program Referansı	Finansman Anlaşması CPSYS referans numarası	Program Bütçesi			Yerel Sözleşme Fonlaştırıcı																												Geri alma bağlantısı			Banka Bakiyeleri (AB Katkısı)		
					Sözleşmeyle Verilen Toplam Miktar			Sözleşmeyle Verilen %			Kapanışta Geri Çekilen Toplam Miktar			Geri Çekilen %			Ödenen Toplam Miktar			Ödenen %			Muhasebeleştirilen Toplam Maliyet			Maliyetler %			Toplam Açık Ön Ödeme			Açık Ön Ödeme %			Hatalar	Usulsüzlükler	Dolandırıcılık	Bağlantı yok	Toplam	Bütçe yüzdesi olarak toplam	Ayrılı Değişiklik Ödemeler olarak toplam
1	2	3a	3b	3c	4			5			6			7			8			9			10			11			12			13			14	15	16	17	18	19	20
								4a/3a*% 100	4b/3b*% 100	4c/3c*% 100				6a/4a*% 100	6b/4b*% 100	6c/4c*% 100	10a=12a	10b=12b	10c=12c	9a/4a*% 100	9b/4b*% 100	9c/4c*% 100				11a/4a*% 100	11b/4b*% 100	11c/4c*% 100				13a/4a*% 100	13b/4b*% 100	13c/4c*% 100						18/3a*% 100	
		AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar	AB Katkısı	Ulusal katkı	Diğer kaynaklar						
Yıllık Eylem Planı 2022	JAD.XXXXXX																																						
CBC AA/BB 2021	JAD.XXXXXX																																						

*) Bir önceki mali yılın 31 Aralık'ı itibarıyla kümülatif verileri ile 15 Şubat'a kadar sunulacak yıllık mali rapor
(**) 30 Haziran kümülatif verileri ile 31 Temmuz'a kadar sunulacak 12 aylık mali rapor

Ben, aşağıda imzası bulunan _____, IPA III faydalanıcısı _____ için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi olarak, yukarıdaki mali raporun/beyannamenin FCOA'nın 61(3) maddesi uyarınca eksiksiz, yanlışsız ve doğru olduğunu beyan ederim.

Ek III(b): Yıllık Mali Rapor - tekil program AB katkısı

FÇOA'nın 61(2)(a) maddesi uyarınca

IPA III faydalanıcısı Yıllık finansal raporu (*)

Program Referansı	Finansman Anlaşması OPSYS referans numarası	Program AB Katkısı Bütçesi	Yerel Sözleşme Faaliyetleri									
			Sözleşmeyle Verilen Toplam Miktar	Sözleşmeyle Verilen %	Kapanışta Geri Çekilen Toplam Miktar	Geri Çekilen %	Ödenen Toplam Miktar	Ödenen %	Muhasebeleştirilen Toplam Maliyet	Maliyetler %	Toplam Açık Ön Ödeme	Açık Ön Ödeme %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				4/3*%100		6/4*%100	-	8/4*%100		10/4*%100		12/4*%100
Yıllık Eylem Planı 2022	JAD.XXXXXX											
Eylem 1	ACT-XXXXX											

(*) 15 Şubat

Ben, aşağıda imzası bulunan _____, IPA III faydalanıcısı _____ için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi olarak, yukarıdaki mali raporun/beyannamenin FÇOA'nın 61(5) maddesi uyarınca eksiksiz, yanlışsız ve doğru olduğunu beyan ederim.

Ek III(c): yıllık muhasebe kesinti raporu
FÇOA'nın 61(1) maddesi uyarınca

IPA III faydalanıcısı yıllık muhasebe yıl sonu kesinti raporu (*)

AB kararı	AB sözleşmesi	Başlık	Yerel sözleşme referansı	Yüklenici / Tüzel Kişilik Formu (LEF)	Sözleşme türü	Sözleşme imza tarihi	Sözleşme uygulama başlangıç tarihi	Sözleşme uygulama bitiş tarihi	Sözleşme durumu	IPA AB - İlk sözleşme değeri	IPA AB - Mevcut sözleşme değeri	IPA AB - Ödenen tutar	RAL	IPA AB - Geri alınanlar	IPA AB - Ödenen ön ödeme	IPA AB - Bilançodan çıkarılan ön ödeme	IPA AB - Açık ön ödeme	IPA AB - Muhasebeleştirilen maliyet	IPA AB - Gerçekleşen ve kabul edilen, ama ödenmeyen	IPA AB - İş akışındaki maliyet - Fatura tutarı (uygun tutarın değerlendirilmesinden önce)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	19 mükerrer	20

(*) 15 Ocak'a kadar sunulacak

Ben, aşağıda imzası bulunan _____, IPA III faydalanıcısı _____ için Ulusal Yetkilendirme Görevlisi olarak, yukarıdaki mali raporun/beyannamenin FÇOA'nın 61(5) maddesi uyarınca eksiksiz, yanlışsız ve doğru olduğunu beyan ederim.

IPA III Finansman Anlaşması - Ek III Finansal Rapor (v. Mayıs 2022)

Ek III(d) - ödeme öngörüsü planı

Veri tarihi: _____

Finansman Anlaşması Genel Koşulların 4(2) maddesi uyarınca

IPA III faydalanıcısı Ödeme öngörüsü planı

Program Referansı	**Finansman Anlaşması OPSYS referans numarası**	Ödeme Öngörüsü Planı (gerekliyse yıl ekleyin)																	
		Aylık Ödeme Öngörüsü (Fon Talebi için: İlk ön ödeme talebi için 12 ay / sonraki ön ödemeler için 14 ay; yıllık mali rapor ve olası ödeme talepleri öngörüsü için: 24 ay)																	
		1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**12 ay için toplam**	**13**	**14**	**14 ay için toplam***	**15-24**	**24 ay için toplam****
Yıllık Eylem Planı 2021	**JAD.XXXXXX**																		
CBC AA/BB (2024 tahsisi)																			
Çok Yıllı Eylem Programı Çevre																			

* O'dan Q'ya kadar olan sütunlar, sonraki ön ödeme için kullanılacak

** O'dan S'ye kadar olan sütunlar, yıllık mali rapor ve olası ödeme talepleri öngörüsü için kullanılacak

Ek III(e) - olası ödeme talepleri öngörüsü
FÇOA'nın 33(3) maddesi uyarınca

Finansman Anlaşması OPSYS referans numarası veya eşdeğeri	Program referansı	Finansman Anlaşması Yürürlük Tarihi	Sözleşme Son Tarihi	Operasyonel Uygulama Son Tarihi
1	2	3	4	5
	Ulusal Program 2012			
IPA-I Programları Toplam				
	2015 Yıllık Eylem Programı - Hedef1/Hedef2: (Faydalanıcı tarafından dolayı yönetim)			
	CBC 2016 AA-BB			
	Çok Yıllı Eylem Programı Çevre			
IPA II Programları Toplam				
	2021 Yıllık Eylem Programı (Faydalanıcı tarafından dolaylı yönetim)			
IPA III Programları Toplam				
IPA I & IPA II & IPA III Programları Toplam				

* LBA, sözleşme son tarihine kadar Faydalanıcı Tarafından Dolaylı Yönetim (IMBC) için toplam AB katk

Veri tarihi: _____

IPA III faydalan

Yerel Bütçe Tahsisi Avro olarak*	AK tarafından ödenen AB fonları Avro olarak*	31/12/21 tarihindeki Ödenmemiş Taahhütler (RAL)	31/12/21 tarihindeki Fon Talepleri Avro olarak	Toplam Öngörü 202X-202Y	Toplam 202X	01-202X
6	7	8=6-7				

ısına karşılık gelir. Sözleşme bitiş tarihinden sonra sözleşmeli toplam tutara karşılık gelir.

ıcısı Olası ödeme talepleri öngörüsü

202X Öngörüsü (aylara göre)									
02-202X	03-202X	04-202X	05-202X	06-202X	07-202X	08-202X	09-202X	10-202X	11-202X

	202Y Öngörüsü				
12-202X	Toplam 202Y	Ç1/202Y	Ç2/202Y	Ç3/202Y	Ç4/202Y

Anahtar veriler

Her bir yerel sözleşme için aşağıdaki bilgiler gereklidir:

1. AB kararı

Program referansı, örneğin Yıllık Eylem Programı 2022

2. AB sözleşmesi

Finansman Anlaşması OPSYS referans numarası, örneğin 2014/031-878

3. Başlık

Yerel sözleşme başlığı

4. Yerel sözleşme referansı

5. Yüklenici / Tüzel Kişilik Formu (LEF)

6. Sözleşme türü

Örneğin Hibe, Hizmet, Tedarik, İnşaat İşleri, Eşleştirme, ...

7. Sözleşme imza tarihi

Son tarafın sözleşmeyi imzaladığı tarih

8. Sözleşme uygulama başlangıç tarihi

Yüklenici için imza tarihi, sözleşme makamı için imza tarihi, sözleşmenin yürürlüğe girdiği tarih ve sözleşmenin uygulanmaya başladığı tarih, farklı kavramlardır ve aynı gün olabildiği gibi farklı günler de olabilir.

Özellikle, sözleşme uygulama başlangıç tarihi (= sözleşme kapsamındaki uygun maliyetlerin ortaya çıkabileceği ilk gün), sözleşmenin sözleşmedeki ilgili bir madde, İdari Karar vb. ile imzalanmasından sonra belirlenebilir. Sisteminiz bu tarihlerin hepsini tutabilir, ancak yılsonu kesinti raporu açısından kritik tarih, uygulamanın başlangıç tarihidir.

9 Sözleşme uygulama bitiş tarihi

İlgili yerlerde değişikliklere göre düzeltildi. Bu, normalde faturalama, garanti süreleri vb. içeren nihai tamamlanma tarihi ile aynı değildir.

Sözleşme uygulama bitiş tarihi, sözleşme kapsamındaki uygun maliyetlerin yüklenilebileceği son gündür. Sözleşme, sözleşme idaresinin sonuçlandırılması için ek süre veya yapılan işin geçici ve kesin kabulü arasında bir süre tanıyabilir, ancak bu ek süre yılsonu kesinti raporu için geçerli değildir.

10. Sözleşme durumu

AÇIK, KAPALI, FESHEDİLMİŞ, BAŞLAMAMIŞ (faaliyetlerin başlangıç tarihi kesinti tarihinden sonraysa)

11. IPA AB - İlk sözleşme değeri

IPA kısmının ilk yasal taahhüt tutarı (AB fonu).

12. IPA AB - Mevcut sözleşme değeri

Değişikliklerden sonraki tutar (ilgili olduğunda)

Mevcut sözleşme değeri, sözleşmeyi değiştiren bir zeyilname yoluyla sözleşmeye bağlanan tutarlardaki değişiklikleri içerecektir.

13. IPA AB - Ödenen tutar

Sözleşme kapsamında ödenen toplam tutar; yani ön finansman ödemeleri + doğrudan ödenen faturaların tutarı - geri alınanlar).

14. RAL

"Reste à liquider" ifadesi "ödenmemiş taahhüt" anlamına gelir.

IPA AB tutarından faydalanıcılar ve yüklenicilere taahhüt edilen ancak henüz ödenmeyen tutar.

15. IPA AB - Geri alınanlar

Sözleşme kapsamında geri alınanların (hem ön ödemeyle ilgili geri alınanlar hem de geri alınan harcamalar) toplam değeri (ilgili olduğunda).

Geri alınanlar genellikle ön ödemeler olacaktır. Geri alınan ön ödemeler, toplam maliyet üzerinde hiçbir etkisi olmayan nakit transferleridir. Geri alımlar nadiren, başlangıçta uygun olarak kabul edilen ancak daha sonra yeni bilgilere dayanarak reddedilen harcama ödemeleriyle ilgili olacaktır. Geri alınan harcamalar, sözleşmede bildirilen toplam maliyeti azaltacaktır (bkz. 19. bent).

16. IPA AB - Ödenen ön ödeme

Sözleşme kapsamında ödenen ön ödemenin toplam değeri (ilgili olduğunda).

Ön ödeme, faydalanıcıya nakit avans sağlamayı amaçlayan bir ödeme türüdür. Bu nedenle, (ihale sözleşmelerinde) mal ve hizmetler teslim edilmeden önce ve (hibe anlaşmalarında) faydalanıcılar tarafında uygun maliyetler ortaya çıkmadan önce ödenir. Ön finansman, alıcıya nakit transfer edildiğinde bilançoda muhasebeleştirilir.

17. IPA AB - Bilançodan çıkarılan ön ödeme

İbra edilen ön ödeme toplam değeri.

Ön ödeme varlık olarak muhasebeleştirilir. İlgili muhasebe kuralına göre, ön ödeme varlığı genellikle aşağıdaki şekilde bilançodan çıkarılır:

• bir ara/nihai faturanın veya maliyet talebinin miktarı veya bunun bir kısmı, bir ön ödeme kullanımını haklı çıkarıyorsa, bu uygun harcamaların doğrulanması, ön ödemenin bilançodan çıkarılmasını sağlayacaktır;

• faydalanıcı ön ödemeyi (veya bir kısmını) kullanmazsa, ön ödeme tutarı faydalanıcıdan kısmen veya tamamen geri alınacaktır.

18. IPA AB - Açık ön ödeme

16 ve 17'den gelen toplamlar, program kapsamında ödenen toplam açık (bilançodan çıkarılmamış) ön ödemeyi verecektir, yani ödenen ön ödeme - bilançodan çıkarılan ön ödeme

19. IPA AB - Muhasebeleştirilen maliyet

Gerçekleşen, kabul edilen, ödenen (doğrudan ödenen maliyetler artı sözleşme kapsamında bilançodan çıkarılan ön ödeme) ve destekleyici belgelerle kanıtlanan uygun maliyetler toplamı.

Aşağıdaki formülle hesaplanır: 19 = 12 (IPA AB-Mevcut sözleşme değeri) – 14 (RAL) – 18 (IPA AB-Açık ön ödeme) – 15 (IPA AB – Geri alınanlar). Lütfen 'IPA AB – Muhasebeleştirilen maliyet' hesaplamasına, yalnızca muhasebeleştirilen maliyeti azaltan harcama geri kazanımlarını dahil edin (+19 bis (IPA AB – gerçekleşen ve kabul edilen ama ödenmeyen maliyet) – YALNIZCA ayrı bir sütun uygulayamıyorsanız raporda 19 bis)

Maliyetler, işin aşağıdaki şartları karşılayan uygun değerini temsil edecektir:

Ø sözleşme kapsamında gerçekleşen, kabul edilen ve sözleşme makamı tarafından (doğrudan veya bilançodan düşülen ön ödeme yoluyla) ödendiğinde ve destekleyici belgelerle kanıtlandığında,

Ø gerçekleştiğinde ve yüklenici tarafından (ilgili olduğu durumlarda - örneğin alt yüklenicilere veya hibe faydalanıcıları tarafından) ödendiğinde ve sözleşme makamı tarafından kabul edildiğinde ve ödendiğinde. Ara maliyetler söz konusu olduğunda, nihai kabulün sözleşmenin nihai sonucuna bağlı olduğu anlaşılmalıdır.

Not:

** Tahakkuk eden maliyetler (yapılan işin tahmin edilen ancak henüz faturalandırılmayan değeri) gerekli değildir.*

** Taahhüt edilen ancak ödenmeyen tutarlar, bu raporun amacı doğrultusunda maliyet değildir.*

** Sözleşme makamı veya (ilgili olduğunda) yüklenici tarafından ödenen ön ödeme maliyet değildir.*

19 mükerrer IPA AB - Gerçekleşen ve kabul edilen, ama ödenmeyen maliyet

Örneğin:

• İş akışında belgelerle doğruluğu onaylanmış (gerçekleşmiş ve kabul edilmiş) ancak yalnızca bir sonraki raporlama döneminde ödenecek faturalar veya

• tutulan paralar.

Not: Örneğin teknik nedenlerle, bu sütunu raporunuzda uygulayamazsanız, lütfen ilgili tutarları istisnai olarak doğrudan 19. sütuna ekleyin ve bunların dahil edilme nedenini bildirin: 'Sütun 19, aşağıdaki nedenden dolayı '(...)' tutarında gerçekleşen, kabul edilen ama ödenmeyen maliyeti içerir:'(...)' veya sözleşme başına ilgili tutarları bir ek mektupta bize bildirin.

Bu sütuna girilen tutarlar, gerçekleşen ve yalnızca muhasebeleştirilen (gerçekleşen, kabul edilen, ödenen ve destekleyici belgelerle kanıtlanan) maliyetlerin dikkate alındığı Yıllık Mali Rapor veya Fon Taleplerinin amacı doğrultusunda değil, bu yıl sonu kesinti raporunun amacı doğrultusunda, kabul edilen maliyetler olarak dikkate alınır.

Maliyetlerin fatura ile bildirildiği durumlarda (genellikle ihaleler)

20. İş akışındaki maliyet - Fatura tutarı (uygun tutarın değerlendirilmesinden önce)

Alınan ancak hâlâ onaylanmayan faturalar ve raporlar.

Fatura olmadığı ve maliyetlerin bir mali rapordan belirlendiği durumlarda (genellikle hibeler)

20. İş akışındaki maliyet - Mali rapor tutarı (uygun tutarın değerlendirilmesinden önce)

Alınan ancak hâlâ onaylanmayan raporlar

Finansman Anlaşması – Ek IV
Tahakkuk Esaslı Muhasebe Sistemi Asgari Şartnamesi

IPA III faydalanıcısının muhasebe sistemi aşağıdaki gereksinimleri karşılar:

1. Görevlerin yerine getirilmesine uygun iç kontrol sistemleri için uygulanan organizasyon yapısını yansıtmak. Özellikle bir operasyona izin verilmeden önce operasyonun tüm yönleri (operasyonel ve finansal) operasyonu başlatan dışındaki personel tarafından doğrulanmalıdır. Doğrulama ile ilgilenen kişi, işlemi başlatan kişiye bağlı olamaz.

2. Tüm işlemler ve değişiklikler için bir denetim izi içermek.

3. Yedekleme ve kurtarma sistemleri dahil olmak üzere yeterli fiziksel ve elektronik güvenliğe sahip olmak.

4. Muhasebe sistemi, her bir program kapsamında yönetilen yerel sözleşmeler için en azından aşağıdaki bilgileri içermelidir:
   (a) Sözleşme referansı;

   (b) Herhangi bir değişiklik dahil olmak üzere sözleşme değeri;

   (c) Sözleşme imza tarihi (iki tarafın da);

   (d) Sözleşme uygulama başlangıç tarihi;

   Bu, sözleşme imza tarihine ektir ve sözleşme işleri başlangıç tarihi sözleşme bir İdari Karar ile imzalandıktan sonra verildiği için, sözleşme imza tarihinden farklı olabilir.

   (e) Herhangi bir değişiklik dahil olmak üzere sözleşme uygulama bitiş tarihi;

   Bu, uygun maliyetlerin gerçekleşebileceği son tarihtir. Herhangi bir garanti dönemini veya yüklenici tarafından rapor hazırlanması için verilen süreyi içermez.

   (f) Sözleşmeyle ödenen toplam (nakit);

   (g) Sözleşmeyle ödenen ön ödeme;

   Sözleşmeye bağlı olarak gerekli olan ön ödemenin bilançoda açıkça muhasebeleştirilmesi ve kaydedilmesi.

(h) Muhasebeleştirilen maliyet - (sözleşmeyle) doğrudan;

Maliyetin, yıl için masraflara kaydedilecek şekilde açıkça muhasebeleştirilmesi. Bazı ödemeler, zaten gerçekleşen maliyetleri doğrudan karşılayacaktır. Herhangi bir ön ödeme dahil değildir. Bunlar, herhangi bir ön ödemenin zaten bilançodan çıkarıldığı durumlarda nihai ödemeler veya ön ödemenin bilançodan çıkarıldığı durumlarda veya sözleşmenin ön ödeme hükmü içermediği durumlarda ara ödemeler olabilir.

(i) Muhasebeleştirilen maliyet - (sözleşmeyle) dolaylı;

Maliyetin, yıl için masraflara kaydedilecek şekilde açıkça muhasebeleştirilmesi. Bir hibe faydalanıcısı veya yüklenici tarafından sunulan bazı faturalar veya maliyet talepleri, hibe anlaşması veya sözleşmesinin uygulama döneminde daha önce ödenen ön ödeme tarafından karşılanan maliyetlerle ilgili olacaktır. Bu durumlarda, yapılan ödeme bildirilen maliyetten daha az olacaktır. Maliyetin tamamı ön ödeme ile karşılanırsa sıfır bile olabilir. (rapor edilen maliyetler ön ödemeyi karşılamak için yetersizse ve ön ödemenin kullanılmayan bakiyesi için bir geri alma emri verilirse kesinlikle sıfır olacaktır.) Tüm bu durumlarda sistem, raporlanan uygun maliyetin tam değerini yıl için masraf olarak kaydetmeli ve ödenecek tutarı belirlerken ön ödeme bakiyesini ön ödemeye karşı mahsup edilen maliyet miktarı kadar azaltmalıdır.

(j) Ön ödemeyi azaltmak için geri alma emirleri (sözleşmeyle);

Kullanılmayan ön ödemenin geri alınmasını takiben ön ödemenin azaltılmasının bilançoda muhasebeleştirilmesi.

(k) Maliyeti azaltmak için geri alma emirleri (sözleşmeyle);

Muhtemelen bir dolandırıcılık soruşturmasının ardından daha önce kabul edilen bir maliyete karşı bir geri alma yapıldığında. Bu tür durumlarda, maliyet aynı yıl içinde takip eden geri alma olarak kabul edildiyse, o yıl için kaydedilen maliyetler azaltılmalıdır veya maliyetin geri almadan daha önceki bir yılda kabul edildiği durumlarda gelir kaydedilmelidir.

(l) Maliyetlerin muhasebeleştirilmesini sağlayan bir mali raporun eşlik ettiği her bir fatura veya diğer belge için tedarikçinin fatura tarihi;

(m)Uygun olmayan maliyet ve geri alınanlar hakkında geri alma bağlamı bilgileri.

FINANCING AGREEMENT
SPECIAL CONDITIONS

The European Commission, hereinafter referred to as "**the Commission**", acting on behalf of the European Union, hereinafter referred to as "**the Union**",

of the one part, and

the Republic of Türkiye, hereinafter referred to as "**IPA III beneficiary**", represented by the Ministry of Foreign Affairs,

of the other part,

have agreed as follows:

Article 1 - The Programme

(1) The Union agrees to finance and the IPA III beneficiary agrees to accept the financing of the following Programme:

Annual Action Plan in favour of Türkiye for 2023

comprising the following actions:

Action 1 - Strengthening Rights and Conditions of Women in Prisons in Türkiye in line with International and EU Standards
Action 2 - EU Support for Participation in EU Programmes and Agencies for 2023 and 2024
Action 3 - Environment and Climate change
Action 4 - Improving road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Strategy
Action 5 - Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye
Action 6 - Employment, Education and Social policies
Action 7 - Supporting climate resilient sustainable agriculture and fisheries in Türkiye in line with the European Green Deal objectives and its related policies

Global commitment number: JAD.1311172

This Programme is financed from the Union Budget under the following basic act: Instrument for Pre-Accession Assistance, IPA III.[1]

(2) The total estimated cost of this Programme is EUR 208 569 450 and the maximum Union contribution to this Programme is set at EUR 109 350 000.
This Programme requires financial contributions from both the IPA III beneficiary and the Union. The breakdown of the respective financial contributions is set out in Annex I.

[1] Regulation (EU) 2021/1529 of the European Parliament and of the Council of 15 September 2021 establishing the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III), OJ L 330, 20.9.2021, p. 1.

Detailed arrangements for the delivery of the financial contribution of another donor to the Programme shall be set out in Annex I.

(3) The Programme shall be implemented in accordance with the Action documents provided in Annex I.

Article 2 – Execution period and operational implementation period

(1) The execution period of this Financing Agreement, as defined in Article 12 of Annex II (General Conditions), is set at 12 years from the conclusion of this Financing Agreement.

(2) The duration of the operational implementation period, as defined in Article 12 of Annex II (General Conditions), is set at 6 years, from the conclusion of this Financing Agreement.

Article 3 – Addresses and Communication

All communication concerning the implementation of this Financing Agreement shall be in writing, shall refer expressly to this Programme as identified in Article 1(1) and shall be sent to the following addresses:

(1) **for the Commission**

Director for Neighbourhood South and Türkiye
Francisco Joaquin GAZTELU MEZQUIRIZ
Directorate-General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations
Rue de la Loi 15
B-1049 Brussels, Belgium
E-mail: NEAR-B@ec.europa.eu

(2) **for the IPA III beneficiary**

National IPA Coordinator
H.E. Ambassador Mehmet Kemal BOZAY
Ministry of Foreign Affairs - Directorate for EU Affairs
Mustafa Kemal Mah
2082 Cad. No: 5
Ankara, Türkiye
E-mail: byabokm@ab.gov.tr

Article 4 – OLAF contact point

The contact point of the IPA III beneficiary having the appropriate powers to cooperate directly with the European Anti-Fraud Office (OLAF) in order to facilitate OLAF's operational activities shall be:

M. Hasan Basri CAN
Auditor, SSC
State Supervisory Council (Devlet Denetleme Kurulu)
Cumhurbaşkanlığı Külliyesi
06560 Beştepe / Ankara / Türkiye
Phone: 00 90 312. 525 33 18 (secretariat)
e-mail: hbasri.can@tccb.gov.tr

Article 5 – Financial Framework Partnership Agreement

The Programme shall be implemented in accordance with the provisions of the Financial Framework Partnership Agreement (FFPA) between the European Commission and the Republic of Türkiye on the arrangements for implementation of Union financial assistance to Republic of Türkiye under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III) which entered into force on 14/12/22 (hereafter referred to as "the FFPA"). This Financing Agreement supplements the provisions of the FFPA. In case of conflict between, on the one hand, the provisions of this Financing Agreement and, on the other hand, the provisions of the FFPA, the latter shall take precedence.

Article 6 - Annexes

(1) This Financing Agreement is composed of:

(a) these Special Conditions;

(b) Annex I: Action documents, detailing the objectives, expected results, activities, methods of implementation and budget;

- Annex I.1: Action 1: Strengthening Rights and Conditions of Women in Prisons in Türkiye in line with International and EU Standards
- Annex I.2: Action 2 - EU Support for Participation in EU Programmes and Agencies for 2023 and 2024
- Annex I.3: Action 3 - Environment and Climate change
- Annex I.4: Action 4 - Improving road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Strategy
- Annex I.5: Action 5 - Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye
- Annex I.6: Action 6 - Employment, Education and Social policies
- Annex I.7: Action 7 - Supporting climate resilient sustainable agriculture and fisheries in Türkiye in line with the European Green Deal objectives and its related policies
- Annex IA: Budget Table

(c) Annex II: General Conditions;

(d) Annex III: Financial Report template as per Article 61(2)(a) and 61(3) of the FFPA, including the template of forecasts for likely payment requests as per Article 33(3) of FFPA

(e) Annex IV: Accrual Based Accounting System Minimum Specification

(2) In the event of a conflict between the provisions of the Annexes and the provisions of these Special Conditions, the latter shall take precedence. In the event of a conflict between the provisions of Annex I and the provisions of Annex II, the latter shall take precedence.

Article 7 – Provisions derogating from or supplementing Annex II

The following shall supplement Annex II:

The Commission intends to progressively introduce an electronic exchange system for the reporting of contracts under indirect management by IPA III beneficiary ("IPA-APP"). The IPA III beneficiary will be required to register in and use IPA-APP to allow for the e-management of Financing Agreements.

By derogation from Article 17 of Annex II (General Conditions),

- Changes of an administrative nature or correction of manifest material errors shall be notified by the IPA III beneficiary to the Commission. The Commission shall acknowledge receipt of such notification.

- At the request of the IPA III beneficiary, the Commission can introduce non-substantial changes to Annexes (Action Documents) without this necessitating an amendment to this Financing Agreement. Non-substantial changes shall be changes within the meaning of Article 4 of Commission Decision C(2023) 8653 on the financing of the annual action plan in favour of Türkiye for 2023. The Commission shall inform in writing the IPA III beneficiary about the introduction of any such non-substantial change and its entry into force.

Article 8 – Conclusion and entry into force

This Financing Agreement shall be considered concluded on the date on which it is signed by the last party, and at the latest by 31 December 2024.

This Financing Agreement shall enter into force on the date on which the Commission receives a notification from the IPA III beneficiary confirming the completion of the internal procedures of the IPA III beneficiary necessary for its entry into force. The Commission shall inform the IPA III beneficiary of the date of the receipt of this notification.

The part of the programme implemented in indirect management with the IPA III beneficiary only start once the FFPA has entered into force and the necessary entrustment of budget implementation tasks has been finalised.

This Financing Agreement is drawn up in duplicate in the English language, one being handed to the Commission and one to the IPA III beneficiary.

For the IPA III beneficiary

H.E. Ambassador Mehmet Kemal BOZAY
National IPA Coordinator (NIPAC)
Deputy Minister of Foreign Affairs and Director for EU Affairs
Republic of Türkiye

Date: 04 November 2024

Signature

For the Commission

Francisco Joaquin GAZTELU MEZQUIRIZ
Director
Directorate B – Southern Neighbourhood and Türkiye
Directorate General for Neighbourhood and Enlargement Negotiations
European Commission

Date: 28 October 2024

Signature:

ANNEX IA - SUMMARY BUDGET TABLE

Programme Title: Annual Action Plan in favour of Türkiye for 2023
IPA III Beneficiary: Republic of Türkiye
OPSYS Programme reference: IPA-III/TR2023/IAD.1311172/AAP TR2023

Programme		Direct Management								Indirect Management							Total		
		Grants			Procurement			Budget Support	TOTAL DM	Indirect Management with entrusted entities (IMEE)			Indirect management with the IPA III Beneficiary (IMBC)			TOTAL IM			
Window	Action	EU contribution	Third party contribution	Total	EU contribution	Third party contribution	Total	EU Contribution	EU Contribution	EU contribution	Third party contribution	Total	EU contribution	Third party contribution	Total	EU Contribution	EU contribution	Third party contribution	Total
Window 1	Action I - Strengthening Women's Rights and Conditions in Women's Prisons in line with International and EU Standards			-			0		0	4,000,000	444,450	4,444,450			0	4,000,000	4,000,000	444,450	4,444,450
				0			0		0			0			0	0	0	0	0
Total Window 1		0	0	0	0	0	0	0	0	4,000,000	444,450	4,444,450	0	0	0	4,000,000	4,000,000	444,450	4,444,450
Window 2	Action II - EU Support for Participation in EU Programmes and Agencies for 2023 and 2024			0			0		0			0	65,850,000	98,775,000	164,625,000	65,850,000	65,850,000	98,775,000	164,625,000
				0			0		0			0			0	0	0	0	0
Total Window 2		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	65,850,000	98,775,000	164,625,000	65,850,000	65,850,000	98,775,000	164,625,000
Window 3	Action III - Environment and Climate change			0			0		0	3,000,000		3,000,000	8,000,000		8,000,000	11,000,000	11,000,000	0	11,000,000
	Action IV - Improving road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety			0			0		0			0	4,500,000		4,500,000	4,500,000	4,500,000	0	4,500,000
	Action V - Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye				3,000,000		3,000,000										3,000,000		3,000,000
Total Window 3		0	0	0	3,000,000	0	3,000,000	0	0	3,000,000	0	3,000,000	12,500,000	0	12,500,000	15,500,000	18,500,000	0	18,500,000
Window 4	Action VI - Employment, Education and Social policies			0			0		0	8,000,000		8,000,000	4,000,000		4,000,000	12,000,000	12,000,000	0	12,000,000
	VII Action - Supporting climate resilient sustainable agriculture and fisheries in Türkiye in line with the European Green Deal objectives and its related policies			0			0		0	9,000,000		9,000,000			0	9,000,000	9,000,000	0	9,000,000
Total Window 4		0	0	0	0	0	0	0	0	17,000,000	0	17,000,000	4,000,000	0	4,000,000	21,000,000	21,000,000	0	21,000,000
TOTAL Programme					3,000,000		3,000,000			24,000,000	444,450	24,444,450	82,350,000	98,775,000	181,125,000	106,350,000	109,350,000	99,219,450	208,569,450

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.1

to the Commission Implementing Decision on the Annual Action Plan in favour of Türkiye for 2023

Action Document for Strengthening Rights and Conditions of Women in Prisons in Türkiye in line with International and EU Standards

ANNUAL ACTION PLAN

This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Strengthening Rights and Conditions of Women[1] in Prisons in Türkiye in line with International and EU Standards** Annual Action Plan in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference: ACT-62301
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in the Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 1: Rule of law, fundamental rights and democracy Thematic Priority 5: Fundamental Rights
Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG: 5: Achieve gender equality and empower all women and girls Other significant SDGs: SDG 10: Reduce Inequality within and among Countries SDG 16: Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels.

[1] For the purpose of this project, the term 'women' shall be considered to include women and juveniles (girls aged between 12-18)

DAC code(s)	Main DAC code – Legal and Judicial Development (15130) and Prisons (15137) 151 – Government and Civil Society-general 15130- Legal and Judicial Development – 20% 15137 – Prisons – 60% 15160 – Human Right – 10% Sub-code 2 – 113 Secondary Education 11330 Vocational Training – 10%			
Main Delivery Channel	Recipient Government 12000			
Targets	☐ Climate ☒ Gender ☐ Biodiversity			
Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development good governance	☒	☐	☐
	Aid to environment	☒	☐	☐
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☐	☒
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☒	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	☒	☐	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☒	☐	☐
	Nutrition	☒	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☒	☐	☐
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☒	☐	☐
	Climate change adaptation	☒	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐		NO X
	Tags: Transport Energy Environment and climate resilience Digital Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	YES ☐ ☐ ☐ ☐ ☐		NO ☒ ☒ ☒ ☒ ☒

Human Development (incl. human capital and youth)	☐		☒
Health resilience	☐		☒
Migration and mobility	☐		☒
Agriculture, food security and rural development	☐		☒
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐		☒
Other	☐		☒
Digitalisation	☐	☐	☒
Tags	YES		NO
digital connectivity	☐		☒
digital governance	☐		☒
digital entrepreneurship	☐		☒
digital skills literacy	☐		☒
digital services	☐		☒
Connectivity	☐	☐	☒
Tags	YES		NO
digital connectivity	☐		☒
energy	☐		☒
transport	☐		☒
health	☐		☒
education and research	☐		☒
Migration	☐	☐	☒
Reduction of Inequalities	☐	☐	☒
COVID-19	☐	☐	☒

BUDGET INFORMATION	
Amounts concerned	Budget line: 15.02.01.01.01 Total estimated cost: EUR 4 444 450 Total amount of EU budget contribution EUR 4 000 000 This Action is co-financed under joint funding by the entrusted entity, the Council of Europe, for an amount of EUR 444 450
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities	**Indirect management** with the Council of Europe in accordance with the criteria set out in section 4.3
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the financing agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative operational implementation period	72 months following the conclusion of the financing agreement

Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the financing agreement

1.2. Summary of the Action

According to the international norms, and specifically referring to the European Prison Rules, all persons deprived of their liberty shall be treated with respect for their human rights [2] Following the principles of equality of care while in prisons, respecting the dignity and the rights of all prisoners and acknowledging women rights as stipulated in international norms and guidelines, this Action will contribute to improving the treatment and management in prisons by enhancing the protection of women offenders' rights in Türkiye while addressing the core issues of human rights. It will further strengthen the capacity of the Turkish authorities in the overall administration of the penitentiary system and enhance their institutional know-how and skills in rehabilitation of women prisoners, so to facilitate their reintegration back into the society, with emphasis on improving their access to employment.

The needs of women in a correctional setting pose unique challenges for operational practices that may have been designed without their gender differences in mind. As women have distinctive biological and gender-specific needs and particular vulnerabilities due to their social situation and cultural roles, the Action aims to establish a "Gender sensitive prison management" in Türkiye addressing gender specific needs of women and integrating them within existing strategies, plans and proceedings governing women's treatment and rehabilitation in prisons. Gender based analysis of the current situation, training of prison staff and managers, monitoring framework prison action plans and mentoring are envisaged to address, revise and upgrade the systemic gaps under the following: safety and security procedures in prisons, healthcare provision, including pregnancy, childcare and mental health, contact with the outside world, treatment rehabilitation programmes and preparation for release, and vocational training provision. The Action will further address some of the long-standing issues consistently raised by EU, the Council of Europe (CoE) and UN, such as improving access to legal assistance and putting in place an effective complaint system for women prisoners.

The Action aims to enhance the rights of women prisoners and women rights under Thematic Priority 5: Fundamental rights in Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA III) Programming Framework for the period 2021-2027. The Action will also contribute to the Sustainable Development Goal (SDGs) 5: "Achieve gender equality and empower all women and girls", SDG 10: "Reduce Inequality Within and Among Countries", and SDG 16: "Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels." The Action will support Türkiye's efforts to protect and improve fundamental rights including women's rights and increasing the effectiveness of the criminal justice system in line with the European Convention on Human Rights (ECHR) and European Court of Human Rights (ECtHR) case law, as well as the standards and the recommendations issued by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhumane or Degrading Treatment or Punishment (CPT) standards.

1.3 Beneficiary of the Action

The action shall be carried out in the Republic of Türkiye.

2. RATIONALE

2.1. Context

Conditions in prisons are in general an area of concern frequently mentioned by international human rights mechanisms and the country reports on Türkiye. The 2022 Türkiye Report noted allegations of lack of

[2] Recommendation Rec(2006)2-rev, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe

effective investigations into of human rights violations, including allegations of arbitrary restrictions on the rights of detainees, denial of access to medical care, mistreatment, limitation on open visits and solitary confinement. The report also notes allegations of lack of investigations into suicides, strip search and discriminatory behaviour by prison guards. This action will focus on the improvement of conditions for women and girls (aged 12-18) in prison; specifically targeting women-only prisons. In Türkiye, there are 122 prisons with a total prison population of 356.790, of which 14.605 are women and girls (aged between 12-18) (4.09 %).[3] Most of these women and girls are incarcerated in the 19 women-only prisons, i.e. 10.054 or 68%.

Women and men prisoners have different needs, demands, constraints, perceptions, social statuses and social positions, often unequal access to the so called "neutral services and programmes", but it is the responsibility of the penitentiary system including its institutions to provide the same rights, resources, opportunities, and protection. CPT requests that the authorities shall equally pay attention to the requirements of women such as their physical, vocational, social, and psychological needs when making decisions that affect any aspect of their detention. Women prisoners should enjoy their human rights at the same time they should have opportunities to access to employment of all kinds and are not limited to forms of work traditionally regarded as the province of women.

The CPT factsheet published in 2018 and the 10th General Report of the CPT published in 2000 aim to present the CPT's standards on key issues relating to women in prisons. These will be guiding principles in the implementation of the Action when it comes to improving the conditions of women in prison and supporting their rehabilitation process in line with CPT recommendation to Türkiye in 2019 to adopt measures to facilitate the reintegration into society of persons who have been deprived of their liberty. Furthermore, in line with WHO recommendations[4], a whole prison approach to promoting and improving the wellbeing and rehabilitation of women in prison should be established. This approach should engage at all levels of prison life: personal, social, and organisational, recognising their interdependence in relation to the treatment, healthcare, and the safety of women in prisons. The Council of Europe European Prison Rules (EPR)[5] and the United Nations Bangkok Rules have given special importance to women in prisons. The EPR requires the implementation of gender-sensitive approaches, and for positive measures to be taken in all areas to meet the needs of women in prison. Therefore, the EPR articles applicable to women and other groups with specific needs will be taken into consideration during the implementation of the Action, with overall aspiration to enhance their integration into domestic regulations and practice, thus contributing to their application within the Turkish prison context. The EPR requests that the authorities shall pay particular attention to the requirements of women such as their physical, vocational, social, and psychological needs when making decisions that affect any aspect of their detention. Finally, it is important that women prisoners have access to employment of all kinds and are not limited to forms of work traditionally regarded as the role of women. Regarding foreign prisoners, in this case foreign women prisoners who will be also an important target group during the implementation of the Action, the Committee of Ministers Recommendation CM/Rec(2012)12 concerning foreign prisoners will be taken into consideration throughout the implementation and when designing the deliverables. Foreign prisoners shall be treated with respect for their human rights and with due regard to their particular situation and individual needs.

Both UN and Council of Europe bodies consider women prisoners as a vulnerable group which needs to be protected in penitentiary institutions along with other vulnerable groups such as children, elderly, disabled, sick and foreigners. Having special needs and requirements in penitentiary institutions compared to men, the administration of the penitentiary institutions should be sensitive to these special needs of women and should consist of managers and personnel who are highly aware of this issue and equipped with specific trainings. As internationally accepted, this will be achieved by establishing a "gender sensitive prison management".

---

[3] Official data provided by DGPDH in May 2023

[4] Bayburt M, Acin E, Hayton P, Dooris M. (2014) in *WHO (2014) Health in Prisons (eds. Enggist S, Møller L, Galea G, Udesen C)*

[5] Recommendation Rec(2006)2-rev of the Committee of Ministers to member States on the European Prison Rules (revised and amended by the Committee of Ministers on 1 July 2020)

Gender sensitive prison management is expected, among other things, i) to introduce a gender-specific framework for provision of health care in women's prisons, including reproductive, sexual and mental health ii) to provide for enhanced safeguards against ill-treatment, including effective complaint mechanism; iii) to adopt measures and rules that match the particular needs of women for contact with their families and children since the contact with the outside world is a key component for future reintegration in the society, iv) to enhance multi-agency co-operation with governmental and non-governmental organisations to design comprehensive and co-ordinated rehabilitation programmes and pre-release plans for women. Furthermore, v) when providing vocational training opportunities and meaningful activities for inmates, to consider different interests and needs of women and men, including non-stereotypical training opportunities, vi) taking into account the particular challenges faced by many women in accessing justice, to ensure that access to service has enhanced and legal assistance is provided to address specific situation and vulnerability of women prisoners, and vii) to provide training to staff working in the penitentiary system on gender sensitiveness, including cultural sensitiveness and discrimination issues. A gender sensitive prison management will provide for an appropriate, proportionate, woman-centred and integrated approach, which takes into account gender-specific requirements and this can therefore reduce the risk of reoffeading and lessen the likely impact on the woman prisoner's family and children. This type of management will allow prison authorities to consider all contributing factors when adopting decisions on whether to concentrate women prisoners in facilities specifically built for them (aiming to better meet their physical needs) or to disperse them in specialised wings for women in men-dominated prisons (aiming to facilitate contact with family and children).

This approach is also in line with the national context in Türkiye. The Action Plan on Human Rights of Türkiye (2021) identified aims at achieving higher standards in terms of the accommodation conditions of convicts and detainees, strengthening their right to health, and liveable environment, and increasing the rehabilitative features of the sentence execution system. In addition to that, the Plan also targets protection of vulnerable groups and strengthening social wealth as well as further expanding the rights of convicts and detainees, developing special execution procedures, and being mindful of the vulnerable groups in penitentiary institutions. This action will complement the activities of the Action Plan on Human Rights.

2.2. Problem Analysis

The problems of women prisoners in Türkiye coincides with the problem faced at the global level such as women criminals are generally socially and economically fragile and mostly victimized by their family members and relatives. Many of the women prisoners appear to have suffered from physical, emotional and sexual violence before conviction. Women are often convicted on charges such as theft and drug-related crimes due to financial difficulties, they have a high rate of substance abuse, and their family ties are weak. On global level, the disadvantages faced by women prisoners, in comparison to their male counterparts, are even more acute in the case of girls, due to the negligence caused by their very small numbers in most prison systems. Furthermore, juvenile girl prisoners are likely to have even less access to gender-sensitive health care or counselling and suitable educational or vocational training facilities when compared to adult women. In this respect, there is a visible need to establish and implement specific strategies and practices for the juvenile girl prisoners to ensure a proper treatment and rehabilitation for this category.

In Türkiye, one of the main challenges of the penitentiary system is the lack of systemic, effective and tailored approach to managing women offenders in prisons. There is urgent need to strengthen the protection of the rights of women prisoners by adapting imprisonment conditions and treatment to their specific needs, improving rehabilitation tools and programmes and providing for better reintegration opportunities for women prisoners. In addition, women face various health problems specific to women such as menstrual irregularity, vaginal infections well as the health problems that women may endure regarding pregnancy and maternity. Moreover, for the mixed prisons (with a women population of 4.551), women cannot properly benefit from many rights, such as utilising the common area, sports activities and working. Women in prison often involve in legal processes such as divorce, alimony demands, custody of their children etc. In many cases, women involved in these processes need legal aid. After imprisonment, women face social stigmatization and generally lose the social support, even the support of family members. Stigmatization also negatively effects

women's participation in social life after release, imposing difficulties in finding a residence, employment, leading to violence and harassment. As a result of all these, they face psychiatric problems and even suicide.

The Directorate General of Prisons and Detention Houses (DGPDH) of the Ministry of Justice is already tasked to deal with the specific needs of women prisoners but needs support in terms of increasing awareness and adopting necessary measures regarding a gender sensitivity-based aspect in prisons in line with the international standards.

These problems will be addressed by the Action through activities defined in line with the recommendation of CPT, the European Commission's Türkiye Reports and international standards. In this regard, the detailed assessment of the conditions of women prisons will be conducted, a gender sensitive and human rights-based prison management will be developed and implemented in pilot prisons, awareness of the staff of penitentiary system will be increased, social and economic rehabilitation programmes will be strengthened in pilot prisons and probation directorates, vocational training facilities will be equipped. Gaps identified will result in drafting of new primary and secondary legislation.

This Action will target 19 prisons (17 women's prisons, 2 mixed prisons) in Türkiye. 10 closed prisons (2 mixed and 8 women's prison) out of 19 will be selected as pilots for vocational activities. The remaining target prisons already have vocational facilities. The geographical distribution as well as the women population in prisons are taken into consideration for the identification of target and pilot prisons. The population of women offenders staying in closed institutions is higher compared to the remaining facilities. It is expected that the DGPDH, assisted by the CoE, will roll out the deliverables and the results of the pilot prisons to the mixed prisons, as well as to the remaining women prisons, in line with the expectation on the sustainability of the Action. Additionally, the Action will target 10 probation directorates in order to strengthen women probationers socially and economically for supporting them in their reintegration process.

Identification of main stakeholders and corresponding institutional and/or organisational issues (mandates, potential roles, and capacities) to be covered by the action

Target groups of the Action will be:

Primary Target Groups:

Staff of the Directorate General of Prisons and Detention Houses (DGPDH) of the Ministry of Justice (MoJ) at central and local levels - The DGPDH is responsible for the execution of sentences, encouraging the prisoners for the reintegration with the society and supporting them throughout their rehabilitation process, strengthening the factors of preventing recidivism, protecting the society against crime and facilitating the adaptation of prisoners to a responsible lifestyle that is productive and in compliance with laws, regulations and social rules. Prior to further implementation of various programmes in the penitentiary system, there is a need for the DGPDH first to examine institution and capacity building needs, gaps and challenges in the regulative and organisational frameworks and conditions in prisons, assess the professional level of and occupational needs of prison staff, and examine gender-specific training needs of prison officers, as well as in areas such as violence against women and girls, gender equality etc. In addition to meet the gaps in the system, the DGPDH also necessitates guidance and assistance to respond to the specific needs of women prisoners (final beneficiaries) and to better protect and safeguard their fundamental rights in line with the international standards and the EU rules and practices. In this way, a concrete roadmap, action plans and a comprehensive set of tools, methodologies and activities will be developed for better policy formulations, recommendations and to test their early measures in the pilot provinces as well as raising awareness at national, regional, and local levels.

Prison management, staff, and multi-disciplinary teams of ten (10) women prisons and mixed prisons including healthcare staff and related staff of ten (10) probation directorates.

The primary target group is in daily contact with women offenders, responsible for managing penitentiary facilities, prisoners' safety, their psycho-social treatment, vocational activities, leisure and healthcare, thus all

these specific aspects will be tackled by the project, so to provide for holistic approach in women prisoners' rehabilitation and preparation for release and will further facilitate their reintegration back into society. With it, the staff of probation directorates monitors the probation measures of the probationers, carry out studies for their psychological development and reintegration into the society.

Secondary Target Groups:

Focusing on prison conditions (Specific Objective 1)

- **Ministry of Health (MoH)** – As MoH is responsible for providing quality healthcare to all prisoners, MoH staff should be closely consulted and involved in the review and revision processes that would ultimately ensure that multiple medical, healthcare and well-being needs of women prisoners are met (including the specific needs of women prisoners). Close cooperation and consulting will be targeted by this Action by a specific protocol, already settled between the MoJ and the MoH to provide for a methodology in enhancing health examination and medical check conducted by the MoH.
- **Civil Monitoring Boards (CMBs)** - Considering CMBs mandate to monitor the penitentiary system in Türkiye through conducting on-site visits since 2001, they will be closely consulted and cooperated in the relevant activities related with monitoring purposes.
- **Union of Turkish Bar Associations** and **Civil Society Organisations** will participate as active members of consultation mechanisms at national and provincial level in carrying out gender-sensitive and awareness-raising activities. They will be part of informal legal forums and re-integration facilities taking into account the particular challenges faced by many women prisoners in accessing justice and fundamental rights.

Focusing on economic and social rehabilitation (Specific Objective 2)

- **Ministry of National Education (MoNE)** – As MoNE is responsible for the content and the delivery of education and vocational training within the prison context, this Ministry needs to be closely involved in the Action. The Vocational Training Curriculum will be designed in close cooperation with the MoNE to provide marketable skills for women prisoners in Türkiye and to enable the women break the cycle of incarceration and social exclusion as well as delivery of balanced programme with "skills development" and "knowledge increase". The modules of the Public Training Centres – Halk Eğitim Merkezleri[6]- (affiliated and operated by the procedures of the MoNE) will be advanced to develop specialised vocational training programmes for women prisoners and girls in line with the cooperation protocol already settled between the MoJ and the MoNE.
- **Ministry of Labour and Social Security (MoLSS) and Turkish Employment Agency (İŞKUR)** - Considering responsibilities of the MoLSS (in the area of creating qualified human resources, employment and labour market) and of the İŞKUR (to assist in the protection of employment and prevention of unemployment activities in Türkiye), both institutions will be closely consulted and invited to cooperation in activities of the Action.
- **Ministry of Industry and Technology, Small and Medium Enterprises Development Organisation (KOSGEB) and Regional Development Agencies** – These institutions may play a beneficial role to expand the employability chances of women prisoners. They will be invited for relevant activities of the Action.
- **Private Sector** – Employability of women prisoners will need to be matched with private sector needs. It will also be the key stakeholder for development of vocational training programmes, curricula, and services in accordance with the technological developments and needs of the labour market in the regions/provinces, including green jobs, vocational programmes which will be revised or developed,

[6] Public Training Centres, which are provincial units affiliated to the General Directorate of Apprenticeship and Non-formal Education of the Ministry of National Education, are non-formal education institutions that provide vocational and social-cultural knowledge and skills to the public, enable people to use their spare time with positive activities and increase their income.

preventing any prejudices and outmoded stereotypes of the social role of women, at the same time stimulating "innovative, sustainable and technology-oriented fields", while matching the needs of the private sectors and well responding to the needs of women and women entrepreneurs.

The MoNE, the MoH, the MoLSS and ISKUR will be the key stakeholders to be consulted and invited in the implementation of the foreseen activities.

Final beneficiaries of the Action will be women prisoners and juvenile girls (aged 12-18), including the most vulnerable groups of women prisoners with children, pregnant and breastfeeding women prisoners, Roma and foreign prisoners, and women probationers. As the final end beneficiaries, the women prisoners are in need of safe and secure places in prisons, provision of specific needs related to their reproductive and sexual health, mental health, substance abuse, counselling victims of violence, involvement in targeted rehabilitation and vocational training programmes, existence of proper mechanism of access to legal rights and complaints, enhance provision of family visits, and provision of relevant equipment and materials. Moreover, women probationers are in need of support in their employment and reintegration process. Since facing stigmatization in their employment process, lack of knowledge on how to seek work, lack of necessary skills in order to apply for a job are the main problems they might struggle.

2.3. Lessons Learnt

Based on the problem analysis, the main lessons learnt are:

- There is need to focus on improving physical conditions and social well-being of women prisoners, thus providing for economic empowerment of women prisoners to break the recidivism and re-offending cycle in women prisoners;
- There is need for special attention to healthcare provision in prisons, including mental health, ensuring all women specific needs are well integrated into related policies and procedures, easing their access to healthcare services;
- There is need for a comprehensive and multi-sectoral approach to ensure gender-sensitive and human rights compliant prison management;
- Continuous commitment from the DGPDH should be secured throughout the project's implementation, including prison management and staff, as well as healthcare staff;
- It is important that stakeholders' involvement during all phases of the project is ensured, including design, preparation and implementation;
- Decision on choice of vocational training will be based on assessment of women prisoners' interest, and not based on gender-stereotypes about their expected role in society;
- Technical training of prison staff should be practical, focused on leading to actual change in attitude and skills. It also needs to differentiate between capacity needs of prison staff and prison management;
- Building on deliverables of previous Projects/Practices aiming to improve prison conditions, vocational training or women empowerment. This refers to Projects, such as:

  - *Dissemination of Model Prison Practices and Promotion of the Prison Reform in Türkiye*: This Project supported the establishment of a professional, effective and efficient prison service through dissemination of model prison practices and promotion of prison reform in Türkiye by upgrading the prison services and improving detention conditions, including those of women, and was implemented 2009-2012. The Project was an EU-CoE Joint Programme with a total budget of EUR 4.175.000.
  - *Enhancing the Effectiveness of the Civil Monitoring Boards (CMBs) in line with European Standards*: was implemented 2019-2022. The project strengthened the institutional and operations framework and capacities of the CMBs, enhancing the prison monitoring system by applying the CoE standards and best European practices. This project focused on the special needs of women prisoners. Namely, the prison monitoring toolkit was developed and included separate chapters on certain categories of vulnerable groups of inmates, including women. The project was funded by Sweden, Switzerland, The Republic of Türkiye, Human Rights Trust Fund and Canada, with a total budget of EUR 1.637.000.
  - *Enhancing the Disciplinary and Reward Procedures for Prisoners in Türkiye* is being implemented by the CoE in the period from 1 November 2022 until 31 October 2025, in close cooperation and

partnership with the DGPDH. The project will develop and ensure the application of a standardised and efficient discipline and reward system that contributes to prisoners' rehabilitation, through numerous activities. Specific needs of women are being taken into consideration throughout the development revision of existing procedures, methodologies and tools related to the main topics of the project. It is currently being co-funded by the Human Rights Trust Fund of the Council of Europe, Norway, Belgium, and the Netherlands. It has an overall budget of EUR 1.500.000.

- During the implementation of the DGPDH Project on *Developing an Institutional Model for Children who are Staying with Their Mothers in Penal Institution*, a special mother-child unit was built as a separate part of Diyarbakır Women Closed Prison where the women and their children have an opportunity to stay together in a unit that provides children a more child-friendly living space with his/her mother. Besides, a training programme on motherhood was developed for women prisoners in order to raise their awareness and inform them about parenting skills and child development.
- Delivered training to the staff and the convicts who have children under 18, within the framework of the programme entitled *'Family Education for 0-18 Ages'*.
- Developed seven Offender Behaviour Programmes within the framework of *'Judicial Modernisation and Prison Reform Project'*, to proceed in systematic and structured works in penal institutions such as Anger Management, Dealing with Alcohol and Drug Addiction, Raising Staff Awareness of Suicide and Self-Harm, Pre-Release Prisoner Progress, General Offending Behaviour (Think First) Program, Sex-Offenders Program and CALM Program (Controlling anger and 19learning how to manage it).
- Within *Technical Assistance for Improvement of Enforcement Services in Prisons*, interventions programmes are formed such as: Control of Impulsivity, Psychopathology Intervention, Solution Based Therapy, Post-Traumatic Stress Disorder Intervention Programme, Women Offenders Intervention Programme and Intervention Programme to combat Domestic Violence. These intervention programmes focuses on specific issues in order to support prisoners psychosocially.
- Additionally, thanks to the other DGPDH practices, a special curriculum for prison staff working with women and juvenile girls was developed to give staff a gender perspective while working with them.

These initiatives need to be supported by a comprehensive Action to protect and safeguard the human rights of women in prison which require the implementation of specific gender-sensitive approaches, and for positive measures to be taken in all areas to meet the needs of women in prison. More specifically, this Action proposes a systemic and comprehensive approach in addressing the situation through gender equality lenses.

The activities, due to the *multi-sectorial* and *multi-disciplinary* nature of the rights of the women prisoners, require bringing together professionals from different sectors and disciplines as a primary condition for improving the rights of the women prisoners. The Action will be implemented using a multi-sectorial approach. Furthermore, a *whole-system focus* means using organisational development to introduce and manage change throughout the prison, with a concern to: i) ensure living and working environments that promote well-being and effectively rehabilitate people in prison; and ii) integrate specific needs within the policies and the core business of the prison.

Stakeholder engagement stands at the core of the Action's design and is considered as one of the guarantees for sustainability. The proposed interventions are tailor-made based on actual needs of women prisoners clearly identified and prioritised by the beneficiaries. This was proven to be the right path for ensuring ownership and sustainability during the ongoing and previous actions. Previous experience has shown that another important element to sustainability is the formal and documented endorsement of Action's initiatives at the policy and legislative level. Non-systemic measures which are not followed up, failing to secure the endorsement of the hierarchy are likely to be abandoned by the operational level.

As a final lesson learnt, gender-responsive policies, regimes, routines and practices in prisons should be developed based on few principles:

- safety: women should feel physically and emotionally safe;
- collaboration: input from women in prisons and other agencies should be invited and encouraged;
- empowerment: services are developed to maximise women's empowerment, recognising strengths and building skills that will enable a successful transition to the community

3. DESCRIPTION OF THE ACTION

3.1. Intervention Logic

The **Overall Objective (Impact)** of this Action is to strengthen the protection of and further advance women's rights within the penitentiary system in Türkiye.

The **Specific Objectives (Outcomes)** of this Action are:

1. To improve prison conditions for women prisoners in Türkiye while respecting their human rights through the implementation of gender sensitive and human rights-based prison management policies and practices, in line with the international standards and EU best practices.
2. To strengthen the economic and social rehabilitation of women prisoners and probationers in Türkiye with the aim to facilitate their reintegration back in the society (breaking the cycle).

The Action covers the priorities of the IPA III Strategic Response on protection of vulnerable groups specifically ensuring equality between women and men including eliminating discrimination and bias against women and girls, enhancing women's rights, and to fight violence against women. More specifically, strengthening women's rights and conditions in prisons in Türkiye is important to provide gender equality between men and women in terms of having access to equal rights within the society as already mentioned in the IPA III Programming Framework. Therefore, the Action implements specific gender-sensitive approaches with overall aspiration to enhance women's integration into domestic regulations and practice, thus contributing to their application within the Turkish prison context.

The Action includes vocational trainings for women for their improvement in employment after their release, namely for women prisoners to be well trained, skilful, and productive workforce. In terms of women's access to employment, the Action envisages to support the equipment of vocational-training workshops (such as textile, IT technologies, climatization, environmental protection, etc) at 10 pilot prisons (2 mixed and 8 women only). It should be noted the vocational trainings are among the fundamental rights of the prisoners and core elements of rights-respecting prisons. Furthermore, proposed interventions are conducive to women's economic empowerment and better access to employment and resources which is one of the core elements of gender equality strategies including EU Gender Equality Strategy 2020 – 2025. The action aims to have a trigger effect within the penal system, strengthening the ill-treatment countering efforts and increasing the rehabilitation of prisoners, but also to assist the prison management, members of the DGPDH and all relevant stakeholders.

The **Outputs** to be delivered by this Action are as follows:

Contributing to Specific Objective 1:

Output 1: An integrated model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management is developed and implemented in Türkiye

Output 2: The institutional framework and the capacities of the staff of the penitentiary system on Gender Sensitive Prison Management is improved

Contributing to Specific Objectives 1&2:

Output 3: The multi-sectoral cooperation between public (central, regional and local) institutions, private sector, civil society on women prisoners' rehabilitation and reintegration is improved.

Output 4: The economic and social rehabilitation of women offenders is strengthened in pilot prisons and probation directorates.

The underlying intervention logic for this Action is based on a theory of change developed based on the problem analysis outlined above. The hypothesis of the Action is as follows: If the overall capacity of the DGPDH, the prison management and prison personnel is supported with improved gender sensitive and rights-

based prison management in line with the CoE and other international and EU standards (including tailored centres, tools (such as workshop curricula), mechanisms and services) and the DGPDH, the prison management and prison personnel cooperates closely among themselves to generate knowledge and build-up the capacity of relevant professionals then the overall cross-sectoral coordination (required for various services), as well as the situation of the women's rights in women's penitentiary system, will be improved.

3.2. Indicative Activities

The project will be implemented, and foreseen results achieved through the implementation of the following main activities, but not limited to:

Indicative activities related to Output 1

- Conduct comprehensive gender analysis, assessments, baseline studies, comparative studies on the current situation, programmes, policies and services provided to women in prisons, on gender-sensitive prison management and on human rights-centered services for women prisoners in selected EU MSs.
- Develop policy formulations, recommendations provided for the improvement of the regulatory and institutional framework in cooperation with CSOs to enhance the conditions and rights of women in prisons in accordance with international human rights standards, including the presence of an effective complaint mechanism and proper access to health services and legal assistance. On this basis, necessary amendments in regulatory and institutional framework prepared.
- Develop a Handbook on Implementation of Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management and Quality Control Mechanism (Checklists);
- Develop Prison Action Plans for Gender Sensitive Prison Management for women in prisons.

Indicative activities related to Output 2

- Develop/revise prison proceedings through a gender-sensitive perspective in cooperation with CSOs.
- Strengthen capacities of prison management and prison personnel with regards to gender-sensitive prison management and to further enhance awareness of women rights through training programmes.

Indicative activities related to Output 3

- Develop an Awareness Raising and Communication Plan as a roadmap for launching the pilot of the Integrated gender-sensitive prison management model to target effective coordination and communication with relevant stakeholders, including CSOs. In line with the Plan, production of awareness raising materials and communication videos, public spots, etc.
- Develop/revise and implement Healthcare Provision Protocols and Procedures through a gender sensitive perspective in cooperation with the Ministry of Health, conduct awareness-raising and capacity building sessions on proper access to healthcare services and the importance of preventive measures and screening.
- Enhance the cooperation with bar associations, CSOs and universities in provision of access to legal assistance through establishment of Informal Legal Forums and conferences on Informal Legal Forums.
- Capacity building to further increase knowledge and awareness of civil prison monitoring board members on women's rights and needs and gender sensitive prison management.
- Revise and implement existing intervention/rehabilitation programmes regarding women-specific psycho-social assistance programmes.
- Design, implement and review "meaningful activities"[7] for women and juvenile girls (aged 12-18) designed/reviewed, with involvement of CSOs.
- Cooperation with other stakeholders for organisations on preventing foreign women prisoners' difficulties in accessing services due to language barrier (e.g. provision on interpretation services, language courses).

[7] Meaningful activities in the terminology refer to a range of 'out of cell' activities that should support the well-being of the prisoners and prepare them for reintegration into the community.

- Deliver training to prison staff, in particular to those involved in the admission process and health-care services, while dealing with foreign women prisoners with due attention and care on their specific difficulties and cultural diversities.

Indicative activities related to Output 4

- Conduct a comparative assessment on policies and practices of women's socio-economic empowerment in prisons and probation services.
- Organise regional conferences, roundtables in the field of women's empowerment.
- Develop supervision facilities for empowerment and re-integration of women prisoners and probationers.
- Occupational mapping and matchmaking studies of Women Prisoners Probationers.
- Equip vocational training ateliers/workshops in 10 women prisons taking into account of the environmental protection, climate change issues, sustainability, technological developments and needs of labour market[3].
- Deliver the vocational training programmes in line with the workshops established, in cooperation with the relevant stakeholders, i.e. the MoNE through the cooperation protocol already enacted.
- Design and pilot coaching and mentoring services for women prisoners probationers.

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

Environment-friendly materials and equipment will be used throughout the implementation of the Action. Vocational workshops will be set-up using environmentally friendly materials, to the extent possible. Whenever possible, hybrid events will be organised, to avoid unnecessary travel. In addition to that, the vocational training ateliers/workshops that will be set-up in pilot prisons will tackle the topic of biodiversity, environment and climate change, such as ateliers on renewable energy technology, organic farming, greenhouse cultivation, repairing/recycling of clothes and items. It is expected the newly gained skills to have positive impact on the rehabilitation of women prisoners and their successful reintegration into society.

Gender equality and empowerment of women and girls

As per OECD Gender DAC codes identified in section 1.1, this Action is labelled as G2. This implies that Action's target group are women prisoners, with the aim of establishment of a "gender sensitive prison management". Initial activities will be gender-based analysis of the current situation, followed by the training for women prison staff, development gender-sensitive training programmes, gender responsive indicators, targets, as well as activities supporting women in equal access to employment through establishment of vocational training ateliers in prisons that are not limited to forms of work traditionally attributed to women in society. The initial assessment is the correct and best way ahead to identify and consider an appropriate, proportionate, women-centred and integrated approach, which takes into account gender-specific requirements and can therefore reduce the risk of reoffending and lessen the likely impact on the woman prisoner's family and children. The assessment reports should provide a specific focus on the situation of women prisoners, the existing regulatory and institutional framework and the practical implementation of initiatives according to their needs. Furthermore, when providing vocational and educational training opportunities for inmates, different interests and needs of women and men will be considered, including non-stereotypical opportunities. In many cases women face more challenges (stigmatisation) when reintegrating into their communities after the release. The aim is to provide female prisoners equal access to work, vocational training and education as men.

Taking into account the particular challenges faced by many women in accessing justice, the Action will ensure that assistance is provided to female prisoners to contact lawyers, paralegal services and relevant NGOs, as well as provide facilities for meeting with them. Special attention will be given to pregnant women and women with children as well as to juveniles in prison (12 to 18 years old). The prison administration will

[3] The cost of equipment of the vocational training ateliers/workshops may not exceed 10% of the Action's overall budget.

be encouraged to develop a multidisciplinary institutional culture based on principles of gender equality and non-discrimination. Such principles should guide the work of all staff creating a gender sensitive working culture in all institutions, an equal treatment of women and men at work, and ensure the health, safety and well-being of all women and men workers. The Action will assist the authorities in developing and delivering gender responsive vocational training course for both women and men, that could include administrative skills, bookkeeping, computer skills, web design, interior design, painting and decorating, electro-technology, cooking/catering, gardening, embroidery, managing family income, etc. The Action will also encourage the prison administration (during capacity-building activities) to pay attention not only to gender-sensitive employment, but also to ensure that women are represented at all levels, including senior managerial levels. Build the capacity of female staff and provide them and male prison officers with special training on the needs of female prisoners. Moreover, the Action will encourage and promote participation of women prison staff in the working groups assigned to develop standards/training and curricula/procedures and their preparation and involvement as lead trainers, so they can play an important role in the development of the prison system and to be an example for the whole prison staff community.

DGPDH will apply a gender-responsive budgeting process, at times of budget planning and budget execution. The purpose is to ensure funding for prison` facilities that allow a gender-balanced professional and education training programme and production workshop and activities, including provision of dedicated rooms, labs, the purchase of tools and raw materials needed. In addition, the DGPDH shall invest and establish an internal system of data collection, exchange, analysis, and reporting and communicating all data disaggregated by sex. Gender-specific indicators shall be established and included in programming and reporting.

Human Rights

Good practices and shortcomings regarding gender sensitive prison management are to be identified, taking into consideration the respect of the human rights of the inmates. The developed tools will take into considerations specific needs of women offenders, including juveniles (12-18 age) who stay in prisons and who would benefit from legal forums and vocational counselling in prisons. The Council of Europe standards, best EU practices and regional recommendations will be followed and incorporated in the developed materials. The training programme and manuals are to be gender-sensitive and human rights-based, developed as comprehensive and objective tools for development in line with the needs for intervention.

3.4. Risks and Assumptions

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
1- the external environment	Unwillingness / lack of interest and commitment of the target groups and beneficiaries	M	H	With the awareness raising activities to be carried out access to target groups/final beneficiaries will be provided.
3- to people and the organisation	Workload of the prison staff	M	M	Realistic and up-to-date determination of the needs will be identified with the prison staff's tasks and training programmes to be arranged in accordance with their workloads .
2- planning, processes and systems	Lack of cooperation with stakeholders – MoH, MoNE, ISKUR etc.	L	M	A Cooperation Protocol and multi-stakeholder consultation mechanism on the roles and responsibilities will be discussed and agreed at an earlier phase of implementation, also eliminating contradictory and/or overlapping responsibilities of the key stakeholders in line with international standards.

2- planning, processes and systems	Complexity of needs and difficulties in implementing a uniform model in the selected prisons	M	M	Realistic and up-to-date identification of the needs of women offenders will be identified in close connection with the needs of women in mixed prisons.
5-to communicat ion	Prejudices and stereotypes of the social role of women	H	M	Special techniques and awareness activities will be implemented to combat with prejudices and stereotypes, even if the probability of short-term positive results is low.
1- to the external environment	Reluctance and scepticism of the private sector to employ ex-convicts	H	M	Occupational mapping study and matchmaking activities will be designed and implemented with the participation of representatives of relevant private sectors. They will also be consulted in coaching and mentoring services in career planning activities of women offenders.

The **assumptions** are as follows: Commitment at high level to ensure compliance with the CoE, other international and EU standards; Stakeholders' dedication to participate and cooperate throughout the process; Willingness of women inmates and prison staff to take part in assessment studies and to undertake surveys; Willingness of prison staff and key stakeholders' representatives to contribute to the development of the deliverables; Continued adequate and effective interest shown by the representatives of public authorities and secured commitment of prison staff; Continued adequate interest of the relevant public institutions, local authorities, CSOs in participation to the communication and awareness raising activities; Continued adequate interest of private sector, relevant public institutions, local authorities for cooperation and women inmates to participate in vocational training programmes; and Equipment and materials installed on time and purchased according to current needs.

3.5. Indicative Logical Framework Matrix

Results	*Results chain*	*Indicator*	*Baseline (value & reference year)*	*Target (value & reference year)*	*Current value**	*Sources of data*	*Assumptions*
Impact (Overall objective)	To strengthen protection of and further advance women's rights within the penitentiary system in Türkiye	• Better assessment in the Country Reports with regard to the prison conditions • Rate (%) of Satisfaction levels of women prisoners in pilot prisons with their access to fundamental rights in prisons	Data will be collected during the Activity	Data will be collected/ verified during the final monitoring visit	-	• EU Country Reports • Institutional Reports of the MOJ • External reports • Surveys	*Not applicable*
Outcome (s) (Specific objective(s)	**Outcome 1** Prison conditions for women prisoners in Türkiye improved, while respecting their human rights through the implementation of gender sensitive and human rights-based prison management policies and practices, in line with the international standards and best EU practices	• Number of prisons adopting and implementing gender sensitive and human rights-based prison action plans • Number of women prisoners that would benefit from the new gender sensitive and human rights-based prison model • Percentage of change in perception of women prisoners related to human rights and gender sensitive measures • Percentage of change in perception of prison staff related to human rights and gender sensitive measures	0 (2023) 0 (2023) Data will be collected Data will be collected	10 (2028) At least 3500 (2028) Data will be collected /verified Data will be collected /verified	- - - -	• Institutional Reports of the MOJ • Project Progress Reports • Perception and Attitude Surveys Reports • Other external reports	Commitment at high level to ensure compliance with the CoE and other international standards and EU best practices
	Outcome 2 Economic and social rehabilitation of women	• Number of newly adopted services (Courses &	0 (2023)	At least 10 (2028)	-	• Institutional Reports of the MOJ	*Stakeholders'* dedication to participate and

	prisoners and probationers in Türkiye strengthened with the aim to facilitate their reintegration back in the society (breaking the cycle)	workshops) offered women prisoners • Number of women prisoners that benefited from vocational training and workshop activities • Number of women probationers that benefit from coaching and mentoring • Percentage of women certified after attending workshops, thus increasing skills-knowledge	0 (2023) 0 (2023) 0 (2023)	At least 500 (2028) At least 120 (2028) %50 (2028)		• Project Progress Reports • Certification	cooperate throughout the process
Outputs	**Output 1** An Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management is developed and implemented in Türkiye	• Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management is in place. • Number of Prison Action Plans designed/revised and adopted in line with the Model • Number of policy formulations and recommendations on the improvement of the regulatory and institutional framework • Number of key regulatory documents developed and adopted	0 (2023) 0 (2023) 0 (2023) 0 (2023)	Model in Place (2028) 10 (2028) At least 10 (2028) Adopted Handbook, Quality Control Mechanism (2028)	- - - -	• Mission Reports • TNA • Progress Reports • Field Visit (monitoring) Reports • Consultation Mechanism Report • Training Programmes Reports	Willingness of prison staff and stakeholders to contribute to development phases of the Model.
	Output 2 The institutional framework and the capacities of the staff of the penitentiary system on	• Number of Training Programme on Gender-sensitive prison management and treatment of women offenders	0 (2023)	One comprehensive Training programme		• Field Visits (monitoring) Reports	Continued adequate and effective interest shown by the public authorities

	Gender Sensitive Prison Management is improved	• Number of prison staff trained on the Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management (aggregated by sex, profession and geographic location) • Percentage of prison staff acquired skills relevant to Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management	0 (2023) 0 (2023)	(different modules) (2028) 45 trainers and up to 350 participants in the Cascaded training programmes) (2028) %80 (2028)		• Consultation Mechanism's Reports • Project Progress Reports • Training Programmes Reports • Pre/post Questionnaires	and ownership of prison staff throughout pilot implementation
	Output 3 The multi-sectoral cooperation between public (central, regional and local) institutions, private sector, civil society on women prisoners' rehabilitation and reintegration is improved	• Number of Cooperation Protocols signed with the relevant stakeholders • Number of Legal Forums organised • Number of Meaningful Activities/Interventions of Women and Girls revised/newly developed, disaggregated by type of activity • Number of women offenders participated in pilot Psycho-Social Assistance Service Programmes	0 (2023) 0(2023) 0 (2023) 0 (2023)	2 (2028) 30 (2028) N/A (determined at inception phase) 42 (2028)		• Project Progress Reports • Field Visits (monitoring) Reports • Consultation Mechanism's Report • Social Media Coverage Results	Continued commitment and adequate interest of the relevant public institutions, local authorities, CSOs in participation to cooperation activities.
	Output 4 The economic and social rehabilitation of women offenders is strengthened in pilot prisons and probation directorates.	• Number of women prisoners benefited from Vocational Training Programmes • Number of women probationers benefited from coaching and mentoring	0 (2023) 0 (2023)	500 (2028) 120 (2028)		• Field Visits (monitoring) Reports • Consultation Mechanism's Report	Continued interest of private sector, relevant public institutions, authorities for cooperation and

		• Number of pilot prisons equipped with vocational training supplies and materials and used by women prisoners.	0 (2023)	10 (2028)		• Project Progress Reports • Training Programmes Reports	of women inmates to participate in vocational training programmes. Equipment and materials installed on time and purchased according to current needs.

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

4.1. Financing Agreement

In order to implement this Action, it is envisaged to conclude a financing agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this Action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of entry into force of the financing agreement.

Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer by amending this Financing Decision and the relevant contracts and agreements.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the Action with EU restrictive measures[9].

4.3.1. Indirect Management with a pillar-assessed entity

This Action will be implemented in indirect management with the Council of Europe (CoE). The envisaged entity has been selected using the following criteria:

(1) mandate related to the protection of human rights, including in relation to prisons;
(2) technical expertise in the field of gender sensitive prison management;
(3) have strong relationships both with public bodies and civil society organisations in the field of penitentiary in Türkiye.

The implementation entails strengthening protection of and further advance women's rights within the penitentiary system in Türkiye. It aims at not only improving prison conditions for women prisoners while respecting their human rights through the implementation of gender sensitive and human rights-based prison management policies and practices, in line with the international standards and EU best practices but also strengthening the economic and social rehabilitation of women prisoners and probationers with the aim to facilitate their reintegration back in the society.

The CoE is the leading European intergovernmental organisation with an extensive and recognized standing and in-house expertise in the area of human rights' protection, including in relation to prisons, probation and the police. The Council of Europe's work in these areas is based on the established synergy between the relevant Council of Europe standards; the monitoring mechanisms put in place to supervise their implementation by the member states (European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman and Degrading Treatment or Punishment (CPT) and the technical assistance activities provided to help countries in need to improve the work of the police, prison and probation staff, detention conditions and the treatment of prisoners. The European Prison Rules (EPR) of the Council of Europe, as well as other recommendations of the CoE and the United Nations forms the basis of the European Union's penitentiary policy.
The CoE has experience and expertise with gender-sensitive approaches in the review of regulatory penitentiary framework, developing and implementing training and treatment programmes that put particular

[9] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

emphasis on the needs of women in prisons, enhancing prison oversight mechanisms and introducing gender-sensitive monitoring tools, as well as adapting healthcare related procedures and programmes, including mental health, to the specific needs of women offenders. The CoE has the necessary structure put in place to ensure for proper implementation of the project, both from logistical as well as management viewpoint. It implements numerous projects in the field of police, probation, prisons, and other closed institutions where people were held deprived of their liberty. It works directly with the national authorities, international organisations and relevant civil society organisations, with an aim to identify the most emerging needs, provides tailored measures to address shortcomings and gaps, all with aim to bring a change in regulation and practice through its technical assistance projects. A vast majority of its projects are financed by the European Union.

Since 2007, the Council of Europe has supported the Turkish government in the implementation of various projects aiming to improve the rights of prisoners. The Council of Europe has a long-standing history and experience in implementing projects in support to the prison reform process in Türkiye and in further enhancement of the rights of prisoners and detained persons in line with CoE standards. The work of the organisation in this field is well respected by the national authorities, such as the Directorate General of Prisons and Detention Houses (DGPDH) and prison managers, practitioners, monitors, and other relevant stakeholders.

In case the envisaged entity would need to be replaced, the Commission's services may select a replacement entity using the same criteria. If the entity is replaced, the decision to replace it needs to be justified.

4.4. Indicative Budget

Indicative Budget components	EU contribution (amount in EUR)	Indicative third-party contribution, in currency identified
Methods of implementation – cf. section 4.3		
Specific objectives (outcomes): 1. To improve prison conditions for female prisoners in Türkiye while respecting their human rights through the implementation of gender sensitive and human rights based prison management policies and practices, in line with the international standards and best EU practices. 2. To strengthen the economic and social rehabilitation of women prisoners and probationers in Türkiye with the aim to facilitate their reintegration back in the society (breaking the cycle)		
Indirect management with a pillar assessed entity cf. section 4.3.1	4 000 000	444 450
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	Evaluation cost will be covered under the IMEE contract Audit cost may be covered by another Decision.	N.A.
Strategic Communication and Public Diplomacy – cf. section 6	will be covered under the IMEE contract	N.A.

Contingencies	N.A.	N.A.
Totals	4 000 000	444 450

4.5. Organisational Set-up and Responsibilities

The intermediate body for policy management (IBPM) of this Action is Directorate General for Prisons and Detention Houses (DGPDH) of the Ministry of Justice. The Ministry of Foreign Affairs - Directorate for European Union Affairs Department for Political Affairs will be the main focal point for coordination since the Directorate has the responsibility to harmonise Türkiye's policies on fundamental rights to EU.

A Project Steering Committee (PSC) will be established and will include representatives from the Ministry of Justice, the selected International Organisation (entrusted entity), Delegation of European Union to Türkiye (EUD), Directorate for EU Affairs and National IPA Coordinator (NIPAC) office, and Presidency of Strategy and Budget as observer. Where and when relevant other stakeholders, namely Ministry of Labour and Social Security, Turkish Employment Agency (İŞKUR), Ministry of Health, Ministry of National Education and civil society will also be included in the Steering Committee. Regular PSC meetings will take place to ensure a smooth management of the project. To this end, Steering Committee Meetings will take place quarterly for regular exchange of information on all matters arising out of the Agreement Contract. The PSC will discuss the progress of the project, verify the timely achievement of the outputs and mandatory results (as per Logical Framework and Indicative Action Plan) and discuss and decide actions to be undertaken for the successful implementation and it will address major risks and problems that the Action might face.

The selected International Organisation (entrusted entity) will provide inter-sectoral coordination among all stakeholders; provide the secretariat for the steering committee; provide technical assistance and support to the Ministry of Justice in the mobilisation of required technical expertise; inform about project implementation; organise implementation of project activities in close coordination with Ministry of Justice, manage and disburse funds as per budget for project activities and in line with the International Organisations financial rules and procedures; and, prepare progress and final reports. As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

4.6. Pre-conditions

N/A

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this Action will be a continuous process, and part of the implementing partner/beneficiary country's responsibilities. To this aim, the implementing partner/beneficiary country shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the Action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the Action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its outputs and contribution to the achievement of its outcomes, and, if possible, at the time of reporting, contribution to the achievement of its impact, as measured by corresponding indicators, using as reference the logframe matrix. The Commission may undertake additional Action monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Arrangements for monitoring and reporting, including roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

- Monitoring tasks undertaken by the implementing partners' beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data aiming at informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the Action's decision-making processes. In that respect, the institution(s) responsible from the intervention are required to share all the relevant information and documents prepared during all phases of the Action with the NIPAC and NAO, when requested.
- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners' beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the Action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks …), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists.

Both types of internal monitoring are meant to inform and provide support to external monitoring:

- External monitoring – Results Oriented Monitoring (ROM)

The Commission and/or NIPAC may undertake additional Action monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the Action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

5.2. Evaluation

Having regard to the importance of the Action, a mid-term and a final evaluation will be carried out through independent consultants via an implementing partner. The mid-term evaluation will be carried out for problem learning purposes and identification of potential shortcoming, lessons learnt and gathering recommendation for improvement, while the final evaluation will be carried out for accountability and learning purposes at various levels (including for policy revision). The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the Action.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this Action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a

reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

The Action will be made sustainable after completion through the following measures:

Financial and operational sustainability: A Dissemination Plan will be prepared to extend the experience and knowledge gained from 10 pilot prisons to other pilots. The proposed interventions having 'strong relevance' (building blocks over the previous experiences) are 'tailor-made', based on the actual situation, address domestic priorities and real needs clearly identified and prioritised by the beneficiaries. This was proven to be the right path for ensuring ownership and sustainability during the ongoing and previous Actions implemented in the Turkish penitentiary system by the CoE, and it should be retained as a good practice during this Action.

Institutional sustainability: The model of gender sensitive prison management established within the Action will continue to be mainstreamed and, if necessary, further developed/revised by the end beneficiary to make the Handbook as living document feeding from facts, findings, and achievements from the monitoring process. The relevant documents and information obtained during the Action will be made accessible, editable and usable for the staff at various level in a multi-stakeholder composition responsible for this maintenance and development. 'Active participation and stakeholders' engagement' stand at the core of the Action's design and is considered as one of the guarantees for sustainability. It must be recognised that stakeholders' involvement will be taken into account for the efficiency of the Action's implementation as well as its long-term effects. All documents and thematic papers will be prepared with the full participation of international and national consultants and other relevant stakeholders. A Consultation Mechanism will be materialised in the form of 'Working Group' and 'Workshops'/'Brainstorming Meetings' which will provide feedbacks and contributions as well as raising the voices of key stakeholders.

ToT will also be carefully delivered to ensure sustainability accompanied by cascaded sessions to be delivered by trained pool of national trainers within the prison facilities to all selected prisons, as well as to all prisons with female population, to the extent possible. The end beneficiary will develop training provision outreach plan that will ensure national roll-out to other prisons accommodating women prisoners, beyond the project end. As part of the follow-up activities, regular refreshment training sessions should be provided for the pools of national trainers established by the project. These activities should form part of the annual training plan of the penitentiary system. It will be the End Beneficiary responsibility to ensure long-term sustainability of the developed training materials and modules, by incorporating tm within the penitentiary training curricula. In that direction, the Action will send request the DGPDH with concrete steps to be undertaken to ensure the developed training programme is incorporated as part of the Prison Staff Training Centers' training strategy, thus ensuring its sustainability. Moreover, the vocational training curriculum planned to be developed is under the responsibility of MoNE and Ministry of Justice, so similar official request will be sent to these institutions, jointly with the DGPDH, to ensure its inclusion in their respective training strategies and annual plans. Provision of counselling, career planning services and developing partnerships with industry will also be critical factor to build a link between vocational training and labour market as well as a key success factor for the sustainability.

Policy level sustainability: Previous experiences in the Turkish penitentiary system have shown that another important element to sustainability is the formal and documented endorsement of Action's initiatives at the policy and legislative level - be those new 'Integrated Model of Gender Sensitive and Human Rights-based Prison Management' in Türkiye, work practices or large-scale reforms. Non- systemic measures which are not followed up, failing to secure the endorsement of the hierarchy are likely to be abandoned by the operational level. A *Dissemination and Sustainability Plan* will be prepared within the scope of this Action to maximise the impact of interventions, to elaborate steps of roadmap for the sustainability and to identify the roles and responsibilities of the knowledge-capitalisation. The Plan will cover measures to reach a wider key audience, including policymakers at different administrative levels, donor organisations, prison staff and administrations, custodial staff, prison healthcare staff, women prisoners, and general public. The Plan will also outline the future activities of the DGPDH to monitor the level of satisfaction of women prisoners with the services installed during the implementation of the Action.

Appendix 1: IDENTIFICATION OF THE PRIMARY INTERVENTION LEVEL FOR REPORTING IN OPSYS

A Primary intervention[10] (Action/programme) is a coherent set of results structured in a logical framework aiming at delivering development change or progress. Identifying the level of the primary intervention will allow for:

- ✓ Differentiating these Actions or Contracts from those that do not produce direct reportable development results, defined as support entities (i.e. audits, evaluations);
- ✓ Articulating Actions and/or Contracts according to an expected common chain of results and therefore allowing them to ensure a more efficient and aggregated monitoring and reporting of performance;
- ✓ Having a complete and exhaustive mapping of all results-bearing Actions and Contracts.

The present Action identifies as:

Action level (i.e. Budget support, Blending)		
☐	Single action	Present action: all contracts in the present action
Group of actions level (i.e: i) top-up cases, ii) second, third, etc. phases of a programme)		
☐	Group of actions	Actions reference (CRIS#/OPSYS#):
Contract level (i.e. Grants, Contribution Agreements, any case in which foreseen individual legal commitments identified in the budget will have different log frames, even if part of the same Action Document)		
☒	Single Contract 1	<foreseen individual legal commitment (or contract)>
☐	Single Contract 2	
☐	Single Contract 3	
	(…)	
Group of contracts level (i.e: i) series of programme estimates, ii) cases in which an Action Document foresees many foreseen individual legal commitments (for instance four contracts and one of them being a Technical Assistance) and two of them, a technical assistance contract and a contribution agreement, aim at the same objectives and complement each other, iii) follow up contracts that share the same log frame of the original contract)		
☐	Group of contracts	

[10] For the purpose of consistency between terms in OPSYS, DG INTPA, DG NEAR and FPI have harmonized 5 key terms, including 'Action' and 'Intervention' where an 'Action' is the content (or part of the content) of a Commission financing Decision and 'Intervention' is a coherent set of activities and results which constitutes an effective level for the operational follow-up by the EC of its operations on the ground. See more on the concept of intervention *[to access the link an EU Login is needed]*.

EN

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.2

of the Commission Implementing Decision on the Annual action plan in favour of Türkiye for 2023

Action Document for EU Support for Participation in EU Programmes and Agencies for 2023 and 2024

ANNUAL ACTION PLAN

This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23.2 of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**EU Support for Participation in EU Programmes and Agencies for 2023 and 2024** Annual Action Plan in favour of Republic of Türkiye for 2023
OPSYS	OSPYS business reference: ACT-62302
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in the Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 2: Good governance, European Union (EU) *acquis* alignment, good neighbourly relations and strategic communication Thematic Priority 2: Administrative capacity and EU *acquis* alignment

Sustainable Development Goals (SDGs)	SDG3, SDG5, SDG6, SDG7, SDG9, SDG11, SDG12, SDG13, SDG16			
DAC code(s)	43010 - multisector aid) 100%			
Main Delivery Channel	Central Government – 12001			
Targets	☒ Climate ☒ Gender ☒ Biodiversity			
Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development good governance	☐	☐	☒
	Aid to environment	☐	☒	☐
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☒	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☐	☒	☐
	Disaster Risk Reduction	☐	☒	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☐	☒	☐
	Nutrition	☐	☒	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☒	☐	☐
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☒	☐	☐
	Climate change adaptation	☒	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐		NO ☒
	Tags:	YES		NO
	Transport	☐		☒
	Energy	☐		☒
	Environment and climate resilience	☐		☒
	Digital	☐		☒

Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	☐		☒
Human Development (incl. human capital and youth)	☐		☒
Health resilience	☐		☒
Migration and mobility	☐		☒
Agriculture, food security and rural development	☐		☒
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐		☒
Other	☐		☒
Digitalisation [1]	☐	☒	☐
Tags	YES		NO
digital connectivity	☒		☐
digital governance	☒		☐
digital entrepreneurship	☒		☐
digital skills literacy	☒		☐
digital services	☒		☐
Connectivity [2]	☐	☒	☐
Tags	YES		NO
digital connectivity	☒		☐
energy	☒		☐
transport	☒		☐
health	☒		☐
education and research	☒		☐
Migration [3]	☐	☒	☐
Reduction of Inequalities [4]	☐	☒	☐
COVID-19	☐	☒	☐

BUDGET INFORMATION

Amounts concerned	Budget line: 15 02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 164 625 000 Total amount of EU budget contribution EUR 65 850 000 of which EUR 65 850 000 for indirect management with the Republic of Türkiye

MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION

Implementation modalities (management mode	Project Modality Indirect management with the Republic of Türkiye

and delivery methods)	
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the Financing Agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative operational implementation period	72 months following the conclusion of the Financing Agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the Financing Agreement

1.2. Summary of the Action

Participation in EU programmes and agencies is an important element covered under Window 2: Good governance, European Union (EU) *acquis* alignment, good neighbourly relations and strategic communication of the IPA III Programming Framework. Through its participation in the EU programmes and agencies, Türkiye has the opportunity to: (i) build knowledge and capacities of the different stakeholders dealing with European issues; (ii) actively participate in the implementation of EU policies; and (iii) intensify international cooperation and mobility in relation to EU countries, thus becoming more deeply involved in the EU integration process. Participation in EU programmes and agencies encourages the active involvement of public and private institutions, small and medium-sized enterprises, NGOs, civil society organisations and universities to benefit from and contribute to the EU accession process.

The European Commission invites Türkiye to participate in as many EU programmes and agencies as possible in line with its national priorities and goals. For 2021-2027 period Türkiye continues to participate in the following EU programmes and agencies: Horizon Europe, Erasmus+, European Solidarity Corps (ESC), Union Civil Protection Mechanism (UCPM), Customs, Single Market Programme, European Environment Agency (EEA) and the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (EMCDDA). As of August 2023, the association negotiations for the participation in Digital Europe Programme were concluded and those for the participation in Creative Europe were nearly concluded. There is an expectation that these two agreements will be signed in 2023. Türkiye may assess and consider to participate in other EU programmes and agencies for 2021-2027 period. Thereby, financial contribution for participation in the programmes, the so-called, "entry ticket" will incrementally increase in the upcoming years.

In this regard, this Action Document (AD) lays out the need for EU support for Türkiye's participation in the EU programmes and agencies in the form of co-financing of the entry tickets to be paid by Türkiye in the years of 2023 and 2024.

1.3 Beneficiar(y)/(ies) of the Action

The action shall be carried out in Türkiye.

2. RATIONALE

2.1. Context

With the prospect of enlargement of the European Union, in order to better prepare candidate countries for the adoption of the EU *acquis* and for accession to the European Union, the European Commission proposed in 1997 the progressive opening-up to candidate countries of a broad range of Community programmes (now EU Programmes). EU Programmes are a set of integrated activities adopted by the European Commission with the aim to support the implementation of EU policy objectives. They cover a broad range of areas such as green and digital transition, environment, energy, transport, migration, culture, customs, competitiveness, business, investment, health etc.

The association of potential and candidate countries to EU programmes is a major pre-accession instrument that familiarises candidate countries and their citizens with the European Union policies and working methods and also a way to strengthen co-operation with EU Member States. Therefore, Türkiye's participation in EU Programmes represents an opportunity to make acquaintance with the European institutions, legislation and their application in practice, with EU policies as well as European business, social and public eco-systems.

Effective participation of Türkiye in a number of EU programmes and agencies started in 2003 on the basis of the Framework Agreement with Türkiye signed on 26 February 2002 and entered into force on 5 September 2002. Since then, Türkiye has been participating in various EU programmes and agencies on the basis of the terms and conditions identified in different agreements.

In the period 2007 – 2013, Türkiye participated in 8 EU programmes: Fiscalis, Customs, Progress, Lifelong Learning, Youth in Action, Competitiveness and Innovation Framework Programme - the ICT Policy Support Programme (CIP ICT PSP), Competitiveness and Innovation Framework Programme - Entrepreneurship and Innovation Programme (CIP EIP), Seventh Framework Programme for Research and Technological Development (FP7) and Culture Programme.

Türkiye is also a member of European Environment Agency and European Monitoring Centre on Drugs and Drug Addiction since 2003.

In the period 2014 – 2020, Türkiye joined Erasmus+, Horizon 2020, European Solidarity Corps (ESC), COSME, Customs, Fiscalis, Employment and Social Innovation, Union Civil Protection Mechanism, Creative Europe (for 2015-2016) programmes.

After 2020, Türkiye decided to continue participating in ongoing programmes namely Erasmus+, Horizon Europe, European Solidarity Corps (ESC), Customs Programme, Single Market Programme and Union Civil Protection Mechanism. Türkiye aims to increase its participation in the EU programmes and agencies namely by joining Creative Europe, Digital Europe Programme and Invest EU.

The overall coordination of Türkiye's participation in the EU Programmes and Agencies is carried out by the Ministry of Foreign Affairs of Türkiye, Directorate for EU Affairs as National Coordinator of EU Programmes and Agencies. The Board of EU Programmes and Agencies established by a Turkish Presidential Decree issued in October 2019 concerning the governance of IPA structures is responsible for the decision on the participation in termination of programmes and monitoring and evaluating the performance of Türkiye in the actions of the programmes and agencies. The secretariat of the Board is carried out by the Department of Union Programmes within the Directorate for EU Affairs.

In order to participate in the EU programmes and agencies Türkiye pays a contribution in the form of an annual fee to the general budget of the EU ("entry tickets"). A contribution from the EU Instrument for pre-

accession assistance (IPA III) can be used to a certain extent to complement national funds in a form of co-financing of the "entry tickets".

This Action Document lays out the financial support request from IPA III for the years of 2023 and 2024 related to participation in the following EU programmes and agencies that Türkiye continues to participate in (Horizon Europe, Erasmus+, ESC, Union Civil Protection Mechanism, European Environment Agency and EMCDDA); as well as for the years 2021, 2022, 2023, 2024 related to the participation in the Customs and Single Market Programmes (because the participation agreements for these programmes apply retroactively from 1 January 2021) and for those that Türkiye could join soon (Digital Europe, Creative Europe, InvestEU) as it is not known yet when the retroactive date of start of participation will be agreed. The financial support request concerns contributions that have not yet been co-financed by the EU.

Association to the EU Programmes and Agencies depends on the consent of Türkiye and the European Commission - which is authorised to negotiate on behalf of the EU - on the specific terms and conditions of participation in each programme, including the financial contribution. IPA III assistance for EU programmes facilitates Türkiye's participation in the different programmes and agencies, for which Türkiye's financial contribution in each particular programme is determined by each association agreement. As a country with a large population and high Gross Domestic Product (GDP) the participation fees for Türkiye are substantial (e.g. for Erasmus+ only, Türkiye paid to the EU budget in total EUR 933 million in the period 2014-2020). Hence, IPA III funds can contribute in part to cover these costs by increasing the cost benefit ratio of Türkiye's expenditures.

The 'entry tickets' to the EU programmes and agencies have increased when compared to previous 2014-2020 period. In addition, Türkiye is determined to participate in new programmes and develop cooperation with EU counterparts in different policy areas through the EU programmes. To support Türkiye participating in an increasing number of Union programmes and taking into account the related increase in cost of entry tickets, a substantial IPA contribution for 2023 and 2024 entry tickets is requested.

2.2. Problem Analysis

Short problem analysis

Türkiye has expressed interest to participate in current and new programmes under the MFF 2021-2027 in order to boost cooperation with the EU on many policy areas of mutual interest such as research, green transition, digitalisation, higher education, private sector development, youth and culture, amongst other. The EU also welcomed Türkiye's interest.

Türkiye already participates in Horizon Europe, Erasmus+, ESC, Union Civil Protection Mechanism, Customs programme, Single Market Programme, European Environment Agency and EMCDDA. The negotiations on the association agreement for Digital Europe were terminated and those for Creative Europe were nearly concluded; the association agreements are expected to be signed in 2023. As in IPA II, co-financing of the programmes and agencies' entry tickets to be paid by Türkiye under the MFF 2021-2027 will be possible under the IPA III instrument.

Considering the financial burden that the entry tickets create, the IPA contribution to Türkiye's participation in the Union Programmes and Agencies is significant to support and improve the acquis alignment process of the country.

2.3. Lessons Learned

Currently, Türkiye participates in the following EU programmes and agencies: Erasmus+ Programme for education, training, youth and sport; the European Solidarity Corps programme for volunteering and solidarity activities; Horizon Europe Programme for research and innovation; Single Market Programme (COSME) for the competitiveness of enterprises and small and medium-sized enterprises; Customs programme to improve

the operation of taxation systems; the Union Civil Protection Mechanism for coordinating rescue and relief in the event of natural and man-made disasters; the European Environment Agency (EEA) for cooperation in environmental issues; and the European Monitoring Centre For Drug and Drug Addiction (EMCDDA) for sharing information on drugs, drug addiction and their consequences.

Until now in the 2021-2027 Multiannual Financial Framework period, the total contribution under these programmes and agencies was around EUR 348 million, approximately 38% of which constituted IPA funds and 62% Turkish national funds.

The Directorate for EU Affairs of the Ministry of Foreign Affairs, monitors and evaluates Türkiye's participation in the EU Programmes and Agencies under the 2021-2027 Multiannual Financial Framework. Evaluations of the 2014-2020 period indicate that Türkiye's participation has not only a quantitative dimension but also a qualitative impact for relevant sectors in Türkiye and the EU. The qualitative impact includes supporting cooperation, competitiveness, human resources development and cultural dialogue.

Through its participation in the EU programmes and agencies, Türkiye familiarises itself with EU policies and tools. It therefore complements national strategies and systems and contributes to the alignment process. The main beneficiary for this Action is the Republic of Türkiye and the main stakeholders are the coordinating institutions of each programme or agency.

Union Programmes and Agencies also encourage the active involvement of public and private institutions, NGOs, civil society organisations and universities to benefit from the EU accession process. It is expected that the knowledge and skills developed through participation in these programmes and agencies will be retained within the participating and responsible institutions.

3. DESCRIPTION OF THE ACTION

3.1. Intervention Logic

The underlying intervention logic for this action is that:

The general objective of this Action is to enhance Türkiye's progressive alignment with the EU's rules, standards, policies and practices.

The specific objective is:

- To support and promote Türkiye's participation in EU programmes and agencies.

The outputs to be delivered by this action contributing to the corresponding Specific Objective are:

1.1. The participation of Turkish beneficiaries in EU programmes and agencies is enhanced.
1.2. The capacity, ownership and responsibility of Türkiye (including in financial terms) for participation in EU programmes and agencies are strengthened.
1.3. The involvement of Turkish and EU citizens in the European integration project in complementarity with institutional and political cooperation is encouraged.

3.2. Indicative Activities

This action does not foresee any activities as it only entails the co-financing of the entry tickets' fees paid by Türkiye for its participation in certain EU programmes and agencies in 2023 and 2024 (the participation agreements for the Customs Programme and the Single Market Programme apply retroactively from 1 January 2021).

3.3. Mainstreaming

The EU programmes and agencies are established by the European Union regulations which fulfil the mainstreaming issues with regard to gender, environment, human rights, inclusiveness, democracy, etc. Therefore, the activities to be implemented under these programmes and agencies directly respect, contribute in, and mainstream these considerations and thus co-financing the Türkiye's participation in these programmes and agencies stands for automatic mainstreaming.

3.4. Risks and Assumptions

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
1	Postponement of EU's co-finance payment to TR national budget	**Medium**	**Medium**	Each Coordinator Institution of EU programmes and agencies earmarked sufficient budget allocation for its annual contributions in full.
2-3	Reconsidering of participation in the programmes due to high amount of Türkiye's yearly financial contribution	**Medium**	**Medium**	The Board on EU Programmes and Agencies and Programme Coordinator Institutions may ask relevant DG's to negotiate to re-calculate the initial operational contribution to be paid by Türkiye for its participation in the programmes/agencies or reconsiders participation in the programmes/agencies.
3	Lack of interest of coordinator institutions to participate in the programmes	**Low**	**Low**	
3	Lack of interest of potential beneficiaries to participate in the programmes	**Low**	**Low**	Each Programme is promoted country-wide to its specific target group.

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a financing agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of entry into force of the financing agreement.

Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures[1].

4.3.1. Indirect Management with an IPA III beneficiary

This action will be implemented under indirect management with the Republic of Türkiye.

The National Fund is responsible for the pre-accession financial assistance share of the financial contribution to be paid by the country to participate in EU programmes and agencies.

EU co-financing will be provided for the years of 2023 and 2024 in relation to participation of Türkiye in the following EU programmes and agencies: Horizon Europe, Erasmus+, ESC, Union Civil Protection Mechanism, European Environment Agency and EMCDDA. It will be also provided for the years 2021, 2022, 2023, 2024 in relation to Türkiye's participation in the Customs and Single Market Programmes because the participation agreements for these programmes, which were signed recently, apply retroactively from 1 January 2021 and also in relation to those programmes that Türkiye could join soon (Digital Europe, Creative Europe, InvestEU) as it is not known yet when the retroactive date of start of participation will be fixed.

The participation of the IPA III beneficiary in EU programmes and agencies, including the country's payment of the entry ticket, must follow the specific terms and conditions set out for each Programme in the relevant association agreement. The total EU contribution to entry tickets will not exceed 40% of the total cost.

Türkiye must not only provide the national co-financing but also the funds necessary for the payment of the total entry ticket before it receives the partial reimbursement from IPA III.

4.4. Indicative Budget

The total EU contribution under the Annual Action Plan for Türkiye for 2023 found adequate by the Commission and the Turkish authorities to support Turkish participation in EU programmes and agencies is EUR 65 850 000. There is no budget breakdown per programme as the programmes in which Türkiye will participate will be determined after the adoption of relevant legislation by the EU and the entry into force of the association agreements following the internal decision procedures in Türkiye. A fair and proportional distribution across all the programmes and agencies in which Türkiye participates in 2023 and 2024 will be ensured.

---

[1] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

	Total expenditure	IPA III contribution		IPA III beneficiary contribution	
	EUR	EUR	%	EUR	%
Contribution to participation in EU Programmes and Agencies	164 625 000	65 850 000	40	98 775 000	60
Totals	**164 625 000**	**65 850 000**	**40**	**98 775 000**	**60**

4.5. Organisational Set-up and Responsibilities

The National Fund is responsible for the pre-accession financial assistance share of the financial contribution to be paid by the country to participate in EU programmes and agencies.

The Department of Union Programmes within the Directorate for European Union Affairs of the Ministry of Foreign Affairs (National Coordinator of EU Programmes and Agencies) is responsible for the implementation of this Action.

The Coordinator Institutions are responsible for the execution, follow-up and dissemination of the project results, promotion of EU programmes, the payment of the national contribution and the follow-up of the recovery when necessary. The Board on EU Programmes and Agencies composed of National Coordinator of EU programmes and agencies and coordinator institutions is the final decision-making body over the programmes and agencies, in which Türkiye decides to participate in, termination of the association agreements or ending of the ongoing negotiations with the European Commission. It also conducts specific monitoring and supervision duties for effective management and implementation of the programmes. Apart from this, Monitoring and Steering Committees have been established in order to monitor/assess the performance and to ensure the effectiveness of participation of Türkiye in the programmes.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

4.6. Pre-conditions

Türkiye must provide the funds necessary for the payment of the total entry tickets before it receives the partial reimbursement from IPA III.

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner's responsibilities. To this aim, the implementing partner shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its results (Outputs and direct Outcomes) as measured by corresponding indicators, using as reference the partner's strategy, policy or reform action plan list.

The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

The overall monitoring and reporting of all the EU programmes and agencies are carried by the European Commission. The Commission shall monitor and assess progress towards achievement of the objectives.

Regarding monitoring and evaluation of the implementation of programmes and agencies at the national level, the Board for EU Programmes and Agencies conducts specific monitoring and supervision duties for effective management and implementation of the programmes. As secretariat of the Board, the Directorate for European Union Affairs of the Ministry of Foreign Affairs will regularly monitor the participation rates and reports on rates and co-financing trends in the context of IPA monitoring committees.

For EU Programmes and Agencies, the relevant coordinator organizations monitor the performance the implementation of programmes closely and regularly reports the results to the Board secretariat.

For Erasmus+ and European Solidarity Programmes specifically, Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU Affairs, as the National Authority of Erasmus+ and European Solidarity Programmes, prepares and submits a report to the European Commission on monitoring and surveillance activities every year based on the annual management statement of the Turkish National Agency, the independent audit opinion, and the European Commission's analysis of the conformity and performance of the Turkish National Agency. The Directorate for EU Affairs also presents the report on the implementation and impact of the programmes to contribute to the interim evaluation made by the European Commission in accordance with the Program Regulations (EU) 2021/817 and (EU) 2021/888 in the middle of the 7-year implementation period.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) will not be carried out for this action or its components.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end, they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

This Action only covers co-financing of entry tickets paid by Türkiye to the Commission services. The action itself will contribute in sustainability in Türkiye's participation in EU programmes and agencies.

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.3

to the Commission Implementing Decision on the Annual Action programme in favour of Türkiye for 2023

Action Document for Environment and Climate Change

ANNUAL ACTION PLAN

This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Environment and Climate Change** Annual action plan in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference[1]: ACT-62303
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 3: Green Agenda and Sustainable Connectivity Thematic Priority 1: Environment and climate change
Sustainable Development Goals (SDGs)	SDG 13: Climate Action Other significant SDGs: SDG 11: Sustainable Cities and Communities, SDG 14: Life Below Water, SDG 15: Life on Land, SDG3- Good Health and Well-being The action will also make indirect contribution to SDG6: Clean Water and Sanitation, SDG12: Responsible Consumption and Production, SDG 5: Gender equality and SDG 17: Partnerships for the Goals.
DAC code(s)	41010 - Environmental policy and administrative management - 5% 41020 - Biosphere protection - 6,5%

[1] Depending on the availability of OPSYS at the time of encoding, a provisional CRIS number may need to be provided.

	41030 – Biodiversity - 6.5% 12110 - Health policy and administrative management - 13.5% 12281 - Health personnel development - 8.5% 15185 - Local government administration - 18% 43030 - Urban development and management - 4% 43040 - Rural development - 22% 43060 - Disaster Risk Reduction - 16%			
Main Delivery Channel	*Central Government – 12001*			
Targets	☒ Climate ☐ Gender ☒ Biodiversity			
Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development/good governance	☐	☒	☐
	Aid to environment	☐	☐	☒
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☒	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☐	☒	☐
	Disaster Risk Reduction	☐	☒	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☒	☐	☐
	Nutrition	☒	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☐	☐	☒
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☐	☐	☒
	Climate change adaptation	☐	☐	☒
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐		NO ☒
	Tags[2]: Transport	YES ☐		NO ☒

[2] When a marker is Significant or Principal Objective, please indicate the relevant tags by selecting "YES" or "NO".

Energy	☐	☒
Environment and climate resilience	☐	☒
Digital	☐	☒
Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	☐	☒
Human Development (incl. human capital and youth)	☐	☒
Health resilience	☐	☒
Migration and mobility	☐	☒
Agriculture, food security and rural development	☐	☒
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐	☒
Other	☐	☒

Digitalisation	☐	☒	☐

Tags	YES	NO
digital connectivity	☐	☒
digital governance	☐	☒
digital entrepreneurship	☐	☒
digital skills/literacy	☐	☒
digital services	☒	☐

Connectivity	☐	☐	☒

Tags	YES	NO
digital connectivity	☒	☐
energy	☒	☐
transport	☒	☐
health	☒	☐
education and research	☐	☒

Migration	☒	☐	☐
Reduction of Inequalities	☒	☐	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BUDGET INFORMATION	
Amounts concerned	Budget line: 15.02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 11 000 000 Total amount of EU budget contribution EUR 11 000 000 of which EUR 8 000 000 for indirect management with IPA III beneficiary
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	

Implementation modalities (management mode and delivery methods)	Project modality Indirect management with the Republic of Türkiye Indirect management the entity(ies) to be selected in accordance with the criteria set out in section 4.3.1
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the financing agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative operational implementation period	72 months following the conclusion of the financing agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the financing agreement

1.2. Summary of the Action

This action contributes to Specific Objective (e) of IPA III (to reinforce environmental protection, increase resilience to climate change. It will accelerate the shift towards a low-carbon economy, develop the digital economy and society, and strengthen sustainable connectivity in all its dimensions as well as towards the Thematic Priority 1 – Environment and Climate Change of the IPA III Window 3 – Green Agenda and Sustainable Connectivity. It will also address the thematic areas of climate change and conservation of terrestrial and marine ecosystems.

The specific objective of this action is to improve Türkiye's climate change mitigation and adaptation capacity including the local dimension as well as the biodiversity and health aspects. The action will be conducted in line with the European Green Deal[3] along three areas of support (AoS):

(1) climate change mitigation and adaptation capacity at local level,

(2) human health dimension of climate change and

(3) biodiversity and ecosystems protection under climate change impacts.

In order to improve climate change mitigation and increasing resilience to climate change at local level the AoS (1) will focus on the nationwide expansion of the EU "net-zero-cities approach" to local authorities for climate change mitigation and adaptation with the support of the Union of Municipalities of Türkiye (UMT) as the IBPM.

The AoS (2) will focus on response and mitigation, preparedness and coping capacity of the relevant authority against adverse health effects of climate change with DG of Public Health under Ministry of Health (MoH) as the IBPM. AoS (3) will focus on strengthening protected areas (PA) management in mitigating and adapting to climate change with DG for Protection of Natural Assets (GDPNA) under the Ministry of Environment, Urbanization and Climate Change (MoEUCC) as the IBPM.

[3] The European Green Deal, COM/2019/640 final

The AoSs 1, 2 and 3 support mainly the SDG 11, the SDG 3 and the SDGs 14-15 among the related SDGs, respectively.

1.3 Beneficiar(y)/(ies) of the Action

The action shall be carried out in the Republic of Türkiye.

2. RATIONALE

2.1. Context

Following the adoption of the Negotiating Position of the Republic of Türkiye – Chapter 27: Environment and Climate Change, the chapter was opened on 21 December 2009. As an Eastern Mediterranean and Black Sea country, Türkiye already experiences adverse effects of climate change and environmental degradation. Türkiye has been a party to the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)[4] since 2004 and Paris Agreement since 2021. Since 1990, its emissions have grown by 185% (incl. LULUCF). In parallel to ratifying the Paris Agreement, Türkiye announced its ambition to reach net-zero-emissions by 2053. In April 2023, Türkiye has communicated its updated Nationally Determined Contribution (NDC), through which Türkiye confirms a new mitigation target (a reduction in greenhouse gas emissions by 41% through 2030 compared to the Business-as-Usual scenario given in Türkiye's first NDC), with an expected peaking date at the latest in 2038. As indicated in the Commission's 2022 Türkiye Report[5], Türkiye should in particular enhance and implement its contribution to the Paris Agreement on climate change and complete its alignment with the EU *acquis* on climate action. This action will contribute to the Turkish NDC goals through focusing at local level and enhancing the cooperation with the Global Covenant of Mayors for Climate & Energy (GCoM) in Türkiye. It will support the nationwide expansion of the EU "net-zero-cities approach" to local authorities in line with the GCoM and with the policy developments and synergistic activities carried out by the Ministry of Environment and Climate Change.

The EU has initiated several initiatives to increase awareness on urban climate resilience and strengthen cities' action on climate change mitigation and adaptation. The GCoM (through a dedicated branch in the Western Balkans and Türkiye) has been instrumental for this, with 59 signatories and a number of Sustainable Energy and Climate Action Plans (SECAPs) coming to fruition. The WB & Türkiye chapter also actively participates in global initiatives (organised by a central secretariat in Brussels) e.g. "Bankable Cities' initiative which provides technical support to GCoM signatory cities in the pre-feasibility studies of projects from their SECAPs. Both the EU Mission on Adaptation to Climate Change and the EU Mission on Climate-Neutral and Smart Cities under the Horizon Europe Programme are additional, complementary opportunities for Turkish municipalities to deepen their climate engagement. This action will be implemented in synergy with the ongoing policy developments steered by the MoEUCC as well as other EU funded initiatives.

Cities play a pivotal role in both adaptation to changing climatic conditions and achieving climate neutrality by 2050. Starting in February 2008, the Covenant of Mayors initiative has been undoubtedly one of the fastest growing European Commission programme. Signatories, sharing a vision for making cities decarbonized and resilient, where citizens have access to secure, sustainable and affordable energy have developed SECAPs and started realization of the identified measures. The two EU Missions under Horizon Europe aim at further catalysing climate action. They will involve local authorities, citizens, businesses, investors as well as regional and national authorities in order to:

(1) Deliver 100 climate-neutral and smart cities by 2030;
(2) Support at least 150 European regions to become climate resilient by 2030;
(3) Engage professional stakeholders, citizens and local communities so to ensure that these cities act as experimentation and innovation hubs to drive the change.

[4] https://unfccc.int/
[5] https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/turkiye-report-2022_en

To deliver on its climate ambitions, Türkiye needs to enhance ambition and improve the capacities of cities (including towns) for climate change adaptation and mitigation at local level. Intervention under AoS 1 supports coordinated and harmonised local efforts in meeting this need.

The United Nations Convention on Biological Diversity (CBD), to which Türkiye has been a party since 1996)[5], and the UNFCCC are addressing adaptation to climate change in their activities and are serving together to enhance synergies in the area of adaptation. The CBD process also includes specific activities on biodiversity and climate change, which allows working on impacts, vulnerability and adaptation to climate change. UNFCCC COP 26 stated that protection and restoring ecosystems and managing the land in a sustainable way makes an important contribution to combat against climate change.

Türkiye continues the studies in accordance with the objectives in the National Biodiversity Strategy and Action Plan (NBSAP 2007-2017) and the National Biodiversity Action Plan (NBAP 2018-2028)[7]. Protected areas management legislation and policy require a better understanding of the interdependencies between climate change, ecosystems, and the services they provide. The Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework (GBF), which was adopted during the fifteenth meeting of the Conference of the Parties (COP 15) of CBD, sets out an ambitious pathway to reach the global vision of a world living in harmony with nature by 2050. Among the Framework's key elements are 4 goals for 2050 and 23 targets for 2030[8]. AoS 3 aims at supporting and developing Türkiye's technical capacity for target1, target2, target3 and target8 of GBF[9] and EU Biodiversity Strategy for 2030 by establishing Ecosystem-Based Planning Approach in PAs through recognising ecology based sub-systems, ecosystem service sensitivity and adaptive capacity of PAs to climate change as well as their integration into spatial plans.

Link between climate change and human health is described by the European Environment Agency as follows: "The health of the EU population is also adversely affected by climate change, through heatwaves, floods and changes in the distribution of vector-borne diseases."

"The National Program and Action Plan on Decreasing the Negative Effects of Climate Change on Health Effects" which lays down comprehensive targets and concrete plans was adopted in 2015 and studies for updating the plan is under progress. Türkiye published the "Health and Climate Change Country Profile Draft" in 2022 under the guidance of WHO Türkiye Office in order to reveal the climate hazard estimations, the current and future health risks of climate change, and the potential health benefits of mitigating climate change. AoS 3 will help to take further steps in this field.

The 11th National Development Plan of Türkiye (NDP) (2019-2023) [10] links climate change with environmental problems and promotes the main objective of protecting the environment and natural resources while increasing the awareness in local populations at national level. It sets out policies on climate change mitigation and adaptation, protection, restoration and sustainable use of ecosystems and ecosystem services. The studies on the 12th NDP are under preparation while building up on the achievements of 11th NDP and Türkiye's commitments and existing and developing policies, strategies/plans such as National Climate Change Action Plan (2023-2030) that will be adopted in 2023 and which will be revised according to Türkiye's new NDC.

In 2019, the EU adopted the European Green Deal[11], with the landmark objective of making Europe the first climate-neutral continent by 2050. In response, Türkiye presented in 2021 a Green Deal Action Plan[12], in which six out of nine main areas are related to IPA III Window 3-Thematic Priority 1 area. This action will

---

[5] www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf

[7] www.cbd.int/doc/world/tr/tr-nbsap-v3-en.pdf

[8] https://www.cbd.int/gbf/

[9] Target 1: Ensure all areas are under participatory, integrated and biodiversity inclusive spatial planning and/or effective management processes; Target 2: Restore at least 30 per cent of areas of degraded ecosystems; Target 3: Enable at least 30 per cent of land and sea areas are effectively conserved and managed through well-connected systems of protected areas and Target 8: Tackle climate change through ecosystem-based approaches.

[10] https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Eleventh_Development_Plan_2019-2023.pdf

[11] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1576150542719&uri=COM%3A2019%3A640%3AFIN

[12] https://ticaret.gov.tr/data/640f220d13b8761b449ccb42/YESIL%20MUTABAKAT%20Eylem%20Plan%C4%B1.pdf (in Turkish)

contribute directly to the implementation of this plan with its focus on local level especially for the development of neutral and smart cities and on the assessment of climate change impacts on ecosystems while minimising them with ecosystem-based approaches.

2.2. Problem Analysis

Climate change impacts experienced by Türkiye are getting more severe over time while the country's emissions keep rising. To respond, systemic climate change mitigation and adaptation efforts in line with science and international climate objectives and solutions will be needed. The establishment and implementation of more ambitious and better coordinated environmental and climate initiatives, from strategic planning to investment definition and implementation are required together with stronger administrative capacity. This can be achieved notably through capacity development, local empowerment and strengthened collaboration both at national and international levels. Effective citizen engagement also requires further development of administrative and local capacity in the field of environmental protection and climate action. Due to the cross-cutting nature of climate change, climate actions need to address several sectors. This action will affect three main areas, namely health, nature protection and local actions for climate adaptation and enhanced mitigation.

Area of Support No.1: climate change mitigation and adaptation capacity at local level

Short problem analysis – AoS 1

Cities are at the forefront of climate action but still face significant structural barriers. Climate mitigation and especially adaptation to climate change require costly investment into infrastructure with particular focus on developing "sustainable projects" for the international and local financial institutions. In turn, this requires the support of qualified experts from planning to implementation, including correct communication and policy feedback.

Although local authorities in Türkiye are implementing various measures, the difference in data gathering methodologies, implementing approaches, and following different international initiatives, create unorganised or uncoordinated efforts to fight climate change. Therefore, there is a clear need for a coordinated approach of all local authorities, which is in line with National policy development as well as EU best practices. The upcoming Climate Law of Türkiye may bring some clarity on responsibilities and requirements towards local governments. The EU also has a strategic interest in ensuring a strong momentum at local level for climate action at local level as well as in providing a consistent offer of EU instruments for local climate action.

The GCoM in Türkiye has already provided considerable support in order to boost climate action and planning at local level, as well as especially in reporting methodologies; it has at present 59 signatories and this basis should grow in order to reach a critical mass in the country.

In parallel, there is an interest of Turkish cities to become part of the Horizon Europe Mission - two cities were selected for the Climate-Neutral and Smart Cities Mission while six local authorities were selected for the Adaptation Mission, thereby benefitting from their services.. Therefore, the expansion of the approach of the EU Missions to other Turkish Municipalities under the AoS 1 would lead to a "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities" Mission for Türkiye in close coordination and consistency with the expansion of the GCoM. This will achieve a nationwide approach for "climate-neutral cities", local adaptation and resilience to climate change, which complies with the national policy targets developed by the MoEUCC, possibly in the form of a Climate Law. The findings and good practices to be developed by these frontrunner cities should be shared with signatories of the Global Covenant of Mayors, especially its European chapter. Additionally, critical lessons should be taken from the functioning of the current edition of the Climate-Neutral and Smart Cities Mission

Area of Support No.2: Human health Dimension of Climate Change

Short problem analysis – AoS 2

In recent years, extreme weather events such as heavy rains, floods, and storms, severe hot and cold weather have caused the loss of lives and property, in relationship with the disaster risk reduction field. These extreme

weather events may disrupt routine environmental health services, and some services may require urgent intervention. Being prepared for all possible dangers and responding to situations that require intervention with an advanced capacity significantly contribute to public health protection.

Climate change may cause an increase in the incidence and geographical distribution of prevalent vector-borne diseases and may cause emergence of new vector species and vector-borne diseases in Türkiye. Mosquitoes, ticks, sand flies, mites, etc., which can transmit many diseases, such as malaria, leishmaniosis, Crimean Congo Hemorrhagic Fever (CCHF) and West Nile Virus Infection, Hanta virus infection, are widely prevalent in Türkiye. To date, Türkiye has reported a total of 19 different vector-borne diseases. These include 2 mosquito-borne, 9 tick-borne, 1 sandfly-borne, 3 flea-borne, 1 simulid-borne, 1 mite-borne, and 2 fly-borne diseases addressed in the "Turkey Zoonotic Diseases Action Plan 2019-2023." The southeastern region of Türkiye, along the Syrian and Iran borders, has in the recent past been endemic for malaria. Although an elimination campaign has brought numbers low, this region remains vigilant for the introduction of malaria from neighbouring countries. Türkiye is also susceptible to other vector-borne diseases. According to ECDC13, Türkiye is the most affected country in terms of Crimean-Conga Haemorrhagic fever, carried by the tick Hyalomma marginatum.

The EU has set up an EEA-managed health and climate observatory. Türkiye participates in EEA activities. There is still a need to determine the health risks of climate change throughout the country, complementary to those studies, and to reveal regional and local differences due to geographic diversity, and to increase the capacity to combat new diseases caused by climate change, as well as, to increase the preparedness and speed of intervention as a health sector in the protection of public health and to improve the ability to cope. At the same time, public disclosure of regional and local risks and informing the public about the health effects of climate change is required.

Area of Support No.3: Biodiversity and ecosystems protection under climate change impacts

Short problem analysis – AoS 3

This AoS will tackle the impacts of Climate Change on protected areas. Although further studies are required to reveal how climate will affect the protected areas in Türkiye, it is mentioned in many reports that, increased and more severe droughts, forest fires and heat waves will lead to a higher pressure on Mediterranean species and habitats (EEA, 2010). Since Protected Areas are appreciated as climate change resilience areas, there is a strong need for the assessment of vulnerabilities and sensitivities of the protected areas in terms of exposure to climate change impacts and to take precautions against the risks arising from climate change to species and habitat types in the protected areas in Türkiye. It is also essential to integrate climate change adaptation plans into the ecosystem-based spatial planning processes in order to manage the future risks for the habitats and species according to their possible sensitivities.

2.3. Lessons Learned

Several national climate change projects have been implemented in Türkiye such as "Preparation of Local Climate Change Action Plans for the Provinces Tekirdağ, Çanakkale and Yalova". Additionally, there are ongoing IPA projects such as: "Technical Assistance for Support to Mechanism for Monitoring Turkey's Greenhouse Gas Emissions", "Technical Assistance for Developed Analytical Basis for Formulating Strategies and Actions towards Low Carbon Development" and "Enhancing Required Joint Efforts on Climate Action", "Enhancing Adaptation Action in Turkey Project" (within the scope of the IPA-II) as well as non-EU financed projects such as; "Capacity Development for the Implementation of a Monitoring, Reporting and Verification (MRV) System for Greenhouse Gas Emissions" and "Partnership for Market Readiness (PMR) Program". Currently, the "EU4 Green Transition: Covenant of Mayors in the Western Balkans and Türkiye" enables GCoM development in Türkiye and – among other things – providing assistance on SECAP drafting and implementation.

[13] Annual epidemiological report 2020 Crimea-Congo Haemorrhagic Fever.
ECEChttps://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/AER-Crimean-Congo-haemorrhagic-fever-2020.pdf

The main lesson learned from all these projects is that there is a clear ambition towards the Net-zero target However, there are implementation gaps stemming from the different approaches. Additional lessons learnt are as follows:

- Enhance municipal capacities in development of climate related approaches and communication with finance organisations;
- Develop common frameworks;
- Collect, compare and harmonise all data collectively and see them as a national stocktake;
- Avoid compromising ambition in favour of recognition for cities;
- Observe Türkiye's collective progress made towards achieving combatting climate change goals and contribution to combat against climate change.

As the CoM has been running since 2008, there is a host of know-how and expertise gathered by the GCoM Secretariat, the Joint Research Centre (JRC) and the Secretariats of the different regional implementations of the Covenant (incl. in WB & Türkiye), which is one of the majors assets of the initiative. Access to this knowledge and overall collaboration between the central and local administrations needs to be strengthened. Secondly, access to funding should be more pronounced as a major enabler to implement the actions included in the SECAPs.

The completed projects "Town Twinning Action Between Turkey and the EU" (TT-I) and "Local Administration Reform – III" (LAR III) and another EU-financed project "Technical Assistance Project for Strengthening the Capacity of Departments of Investment, Monitoring and Coordination (YIKOBs)" and also ongoing project of "Town Twinning Between Turkey and the EU: Twinning for Green Future (Phase II)" shed light on the following lessons:

- There is an increasing appetite for climate and environment related projects within the municipalities;
- The nature of climate and smart city related investments are generally soft measures which are not highly visible at public level. They barely find opportunity for investment within the day-to-day service budget of municipalities. Therefore, municipal management generally rely on donor financing for such long-term maturity return investments;
- Engagement of local stakeholders should be pushed by project managers and municipalities should be encouraged for strengthened dialogue;
- Strengthening communication across the levels of the government is still needed not to overlap investments or activities;
- Climate change and environment should be rather considered as cross-cutting theme to all municipal services;
- Further capacity building at local level for service delivery and project implementation is needed.

Within the framework of Health Security Project in Türkiye run by the DG of Public Health with the technical support of the WHO, strengthening health security in Türkiye. This project constitutes a reference for AoS 2, considering health threats and environmental risks.

The MoEUCC completed also two successful projects Project-"Strengthening Protected Area Network of Turkey: Catalysing Sustainability of Marine and Coastal Protected Areas" and "Capacity Building on Marine Strategy Framework Directive in Turkey". The first project resulted in the organisation of the regional Mediterranean Marine Protected Areas (MPA) Forum 2012 in Antalya (Türkiye) which led to the Antalya declaration that constitutes part of the basis for the AoS 3. The second project was focused on improving the marine environment in a sustainable manner aligned with the EU Acquis as well as the Marine Strategy Framework Directive with regard to coastal and marine areas. Likewise, the outcomes of this project established the rationale and institutional foundation for AoS 3.

Many local biodiversity research and monitoring projects and projects on preparation of management plans for every Special Environmental Protected Area (SEPA) in Türkiye are implemented. All the data gathered from these studies will be used for comparison and need assessment and AoS 3 will be complementary to the previously accepted IPA-3 2022 project on restoring marine ecosystem connectivity in South-western Türkiye.

Meanwhile, lessons learnt outlined in the EU funded project "Evaluation of Environment (IPA) Programmes" in Türkiye, have been very valuable for the design and development of subsequent IPA projects such as the ones presented in this AD.

3. DESCRIPTION OF THE ACTION[14]

3.1. Intervention Logic

The Overall Objective (Impact) of this action is to make Türkiye more equipped for climate change mitigation and adaptation, therefore more resilient to climate change with a better protected environment.

The Specific Objective (Outcome) of this action is to improve Türkiye's climate change mitigation and adaptation capacity, including the local dimension as well as the biodiversity and health aspects.

The Outputs to be delivered by this Action contributing to the corresponding Specific Objective (Outcome) are:

1.1 contributing to Outcome (or Specific Objective 1) Enhancing the cooperation with the Global Covenant of Mayors in Türkiye and expanding the approach of the EU Missions on Adaptation and Climate Neutral and Smart Cities for a nationwide "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities Mission for Türkiye" as a recognised model for local authorities in line with National policy developments supported

1.2 contributing to Outcome (or Specific Objective 1) Response and mitigation, preparedness and coping capacity of the relevant authority against adverse health effects of climate change improved

1.3 contributing to Outcome (or Specific Objective 1) Protected areas management in mitigating and adapting to climate change strengthened.

The underlying intervention logic for this action is that the outputs will contribute to achieve the outcome and thus the above-mentioned impact under the assumptions mentioned under chapter 3.4 "Risks and Assumptions".

3.2. Indicative Activities

Details of the intended activities are given for each output below:

Activities related to Output 1.1: Enhancing the cooperation with the Global Covenant of Mayors in Türkiye and expanding the approach of the EU Missions on Adaptation and Climate-Neutral and Smart Cities for a nationwide "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities" Mission for Türkiye as a recognised model for local authorities in line with National policy developments supported.

Activity 1 will deliver this output.

Activity 1: Climate change mitigation and adaptation capacity at local level.

This activity will enhance the cooperation with the GCoM in Türkiye and, additionally, create "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities Mission for Türkiye".

AoS 1.1. "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities Mission for Türkiye"

Enhance the regional and inter-regional cooperation between municipalities' initiatives and the energy and climate municipalities in Türkiye. Support the drafting and implementation of Sustainable energy and Climate Action Plans through advisory services and technical capacity support to selected municipalities. Enhance cooperation with GCoM initiatives where relevant. At least 10 Municipalities will receive capacity building

[14] From section 3 onwards, no cross-references should be made with sections 1 and 2, because sections 1 and 2 are not included in the Technical and Administrative Provisions of the future Financing Agreement.

support and align their planning with National requirements as well as develop green project investment pipelines.

The activity will be implemented through a technical assistance (TA). The "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities" Mission to Türkiye is the nationwide expansion of the approach of both the EU Adaptation Mission and Climate Neutral and Smart Cities Mission.

The "Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities" Mission for Türkiye will develop urban action plans for climate-neutral, resilient and smart cities that will allow to create further synergies with financing institutions as well as to work on for monitoring, reporting and verification of GHG emissions based on GCoM methodology where relevant. The 10 cities will be selected in full transparency and respecting socio-economic and geographical distribution. In order to achieve greater results, the cities will be selected among the 30 metropolitan and 51 provincial municipalities, which adds up to 81 candidates.

"Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities" Platform will be established with key institutions, academia, CSO-NGO representatives and other relevant members in synergy and cooperation with the EU Climate-Neutral and Smart Cities Mission and the GCoM and taking into account best practices from the EU Adaptation Missions for regions and local authorities. The programme will also deliver a tailor made "Local Green, Smart and Climate resilient Strategy and Roadmap" in line with the requirements stemming from National policy objective as well as investment prioritization plan and green project's pipelines including possible financing options for each city. Investment plans and green project's pipelines will then become a gateway to "national mission labels" granted by the relevant Turkish national authorities to at least 10 municipalities. This national labelling process, inspired by the EU Mission label, will entail that municipalities have investment plans and strategies that are ready to be presented to national and international financial institutions. Visibility and creative events will also be organised to foster cooperation between the labelled municipalities and financing institutions. Cooperation with other cities in Türkiye and abroad will be supported for spreading the knowledge and capacity. Attendance to relevant EU events, peer-learning activities with the EU Climate-Neutral and Smart Cities Mission, experience sharing events, conferences, seminars and technical visits will also be organised under this activity to support municipal initiatives for the green economic transition. During the implementation of the programme, a common framework among the cities for "monitoring, reporting and verification (MRV)" will be developed by adapting the already available EU methodologies and best practices, notably and to the extent possible under the Covenant of Mayors. Networking of national authorities for increased climate action and resilience will enable municipalities to use and develop Geographical Information Systems, smart city applications and artificial intelligence tools for planning climate-neutral, smart and resilient urban development. Finally, effective cooperation and dialogue with the EU Climate-Neutral and Smart Cities Mission will be established in order to create constructive exchange of best practices as well as regulatory gap analysis at local level while also taking into account best practices from the EU Adaptation Mission for regions and local authorities.

Activities related to Output 1.2: Response and mitigation preparedness, coping capacity of the relevant authority against adverse health effects of climate change improved.

Activity 2 will deliver this output.

Activity 2: Strengthening the capacity of the Ministry of Health to Reduce the Negative Effects of Climate Change on Health

The activity will be implemented through technical assistance (TA), building on and in close cooperation with the EU Climate and Health Observatory. Determination and monitoring of environmental health risks of climate change will be ensured in this activity. An environmental health intervention plan and a database will be developed in order to help address and mitigate the direct and indirect effects of climate change (extreme weather events, drought, flood, UV radiation, etc.) on human health, including mental health. A draft response plan and procedures will be developed. An analysis and coordination mechanism within and between institutions for effective response to extreme climate events will be established. Pilot studies will be carried out according to the methodology developed in the selected pilot provinces and the intervention capacity will

be increased in the provincial directorates of MoH. Vector distribution maps will be generated. In addition to this, since mitigation and adaptation measures can have additional and potentially unintended health impacts, Health Impact Assessment (HIA) information can provide policymakers with more accurate evidence to address health equity aspects, limit adverse health impacts and promote health co-benefits of climate change adaptation and mitigation measures. Therefore, HIA trainings will be delivered to the central and provincial health staff. This will enable the evaluation of the current health status and health risks comprehensively. Public awareness on the negative health effects of climate change, including mental health, will be raised through special tools and communication activities, targeting public as well as private institutions and social partners (e.g. employers when it comes to occupational health consequences of climate change).

Activities related to Output 1.3: Protected areas management in mitigating and adapting to climate change strengthened

Activity 3 will deliver this output.

Activity 3: Managing Impacts of the Climate Change on the Protected Areas through Ecosystem-Based Planning Approach and Capacity Building

The activity will be implemented through technical assistance (TA). In line with European Biodiversity Strategy to 2030, the Birds and the Habitats Directives and other International Conventions, this activity will help listing of species of habitats and protected areas of greatest conservation need. The action will also support investigation of the ecological approaches for sustainable planning of urban and rural areas through a comprehensive review of the relevant literature, implementations and EU *Acquis*. Overall, the action will ensure high-level direction for policy, planning, research, engagement, advocacy and operational management to minimize the negative consequences of climate change effects on Türkiye's biodiversity and ecosystems. This will lead to legislative and institutional improvements. An adaptive management strategy of Protected Areas (PAs) and a National Climate Change Action Plan for PAs will also be developed.

Ecosystem-Based Planning Approach in PAs will be established through preparing guidance documents on ecology based sub-systems, ecologically responsible economic activities in relation to different local characters, ecosystem services and their integration into spatial plans, conducting the vulnerability assessment on ecosystems and their services including exposure, sensitivity and adaptive capacity of PAs to climate change, establishing green infrastructure, establishing ecological corridors to form ecosystem network and design guidelines to regulate rural and urban developments, restoration plans etc.

This activity will evaluate existing planning frameworks that have the potential to operationalise the ecosystem approach and assesses the planning methods/approaches through pilot implementations in PAs that will be used to help translate the EU regulations and implementations regarding protection of the ecosystem and sustainable environmental management into adaptive management plans and land use planning outcome. In this manner, relationships between human well-being and ecosystem, and; sustainable ecosystem management to mitigate the climate change impacts with environmental management systems will be clarified and implemented. Staff capacity will be improved through trainings and targeted study visits.

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

The Action directly relates to environment and climate issues at the national and local levels. It will improve the technical capacities and quality of information necessary for the efficient and effective implementation of Chapter 27. The action directly serves for right to life by taking the nature including the human being as a whole system and will also bring benefits to disaster risks linked to climate change. In order to determine the negative effects of climate change on health, which will make a significant contribution to adaptation to climate change, personnel capacity will be developed on Health Impact Assessment (HIA). Increasing the awareness of vulnerable groups will contribute significantly to harmonization.

The action's activities will be subject to Strategic Environmental Assessment (SEA), Environmental Impact Assessment (EIA) and Climate Risk Assessment (CRA) whenever relevant. This will also support the mainstreaming of these tools as a standard operating procedure.

Gender equality and empowerment of women and girls

As per OECD Gender DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as G1, implying that gender mainstreaming is an important aspect. "A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025" applying to women and men, girls and boys, in all their diversity, together with "EU Gender Action Plan III", are considered as important references, as well as the 11th NDP necessitating equal opportunities between men and women. Women's empowerment and participation is prominent in NDP. As regards the climate change, the role of young women in particular has been remarkable in leading the push for change. Climate change itself and the upcoming policies under the European Green Deal, such as the EU Strategy on Climate Adaptation, can impact genders unequally, largely due to their gender-differentiated relative powers (real and perceived according to gender norms), roles and responsibilities at the household and community levels. Addressing the gender dimension can therefore have a key role in leveraging the full potential of these policies. The AD ensures that both women and men can provide inputs, access, and participate in action activities. It will be ensured that sex-disaggregated data is collected regarding project activities and outputs, where applicable, and be presented in the inception progress interim final reports and at Steering Committees and during monitoring missions. In the Log Frame, sex-disaggregated indicators will be set, where appropriate. Gender mainstreaming is targeted to be achieved by concrete actions like:

- Diagnosing the challenges in the context described above and the related disadvantaged groups (whenever possible, at the beginning of the activities);
- Sex-disaggregated data collection in the activities of the action where applicable in order to improve data collection on the gender-differentiated impacts of climate change and environmental degradation to inform gender-responsive policies and action;
- Systematically including sexual equality perspective in outputs (including, inter alia, contributions to increase resilience of disadvantaged groups against all of the identified challenges where applicable), ensuring men-women balanced representation of stakeholders throughout the action and in every kind of events of the activities including events that are organised in all stages of policy design and trainings.
- Ensuring and or encouraging balanced involvement of women and men in implementation and management of the activities like in coordination units and technical assistance teams;
- Some outputs may also lead women to have equal opportunities to thrive in society and the economy. Therefore, this action will contribute to gender mainstreaming with a special focus on women's empowerment.

Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as D0. This implies that the action is not considered relevant for inclusion of persons with disabilities. Yet the disabled people shall be provided the same level of access to the project as all other participants, via a sensitive design of activities.

Disaster Risk Reduction

Supporting Turkish cities for their climate neutrality, resilience and smart implementations will enable local authorities to improve their capacities in disaster risk reduction. Disaster risks will also be taken into account in relation to the associated climate change related impacts on health.

Minorities and Vulnerable Groups:

Considering the fact that this Action under "Window 3, Thematic Priority 1 - Environment and Climate Change" will deal with environmental issues targeting a general improvement of the key sub-sectors, its outcomes will be beneficial to all citizens including all underprivileged social groups. Furthermore nature protection and climate action will assist in poverty reduction, and increase the potential for economic activity.

3.4. Risks and Assumptions[15]

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
5 - Communication and information	Inefficient communication and collaboration among relevant institutions during implementation of the Action	M	H	Lead Institution will give priority to the establishment of a good collaboration medium between relevant administrative structures. All end beneficiaries will be informed about the benefits of the participatory process and will be encouraged to establish a good collaboration medium with their stakeholders during their activities.
1 -External environment	Change of administration in local stakeholders, especially municipalities and (CSOs)/(NGOs)	H	L	Lead Institution will take utmost care in ensuring that the benefits of the Action are communicated to all stakeholders and encouraging them to be actively involved in the activities. Also, memorandum of understanding or similar documents will be prepared to provide continuation of fruitful collaboration in such cases.
2 - Planning, processes and systems	Change of mandate of institutions, especially the ones represented in the steering and monitoring committees.	M	L	Membership structure of the committees will be revised to be in line with the mandates of institutions.
1 -External environment	Change of political priorities in the course of the project	M	M	Regular confirmation at meetings of desirability of any change of direction, and adjustment of policy work to national priorities as required
1 -External environment	Unexpected extraordinary situations (Disaster, pandemic)	M	M	Possibility of extraordinary situation related measures are taken into account to the extent possible when planning the details of activities. All activities will be designed to use alternative methods such as distant learning, tele-conferences, etc
3 - People and the organisation	High turnover of staff	M	M	It will be strongly requested from relevant institutions that the same staff with their substitutes will be assigned and attend TA activities.
3 - People and the organisation	Critical data gaps in ecologically based concepts.	L	M	Ministerial focal points and their substitutes will be requested from the relevant institutions and they will be assigned officially
1 -External environment	Bad weather conditions preventing the field studies	L	M	In case of bad weather conditions, the days and duration of field studies can be arranged flexibly accordingly.

Assumptions

[15] Cat.: Category, Like.: Likelihood (H: High, M: Medium, L: Low) and Imp.: Impact (H: High, M: Medium, L: Low)

The external assumption is that the EU remains committed to collaboration in the areas of Climate Change and nature protection, and continue supporting the adaptation of national policies also in line with the broader international policies and global agreements on Climate Change and environment such as the Paris Agreement, UN 2030 Agenda on Sustainable Development and more. Outcome related assumptions involve:

- Continuous commitment, steered and coordinated at the highest level to address the key priorities under environment and climate change;
- Necessary domestic financial and administrative resources are effectively and efficiently mobilised;
- Stakeholders' dedication to participate and cooperate throughout the actions;
- The level of Türkiye's climate ambition maintained at high level and reflected this into domestic policies, notably through the upcoming Climate Law.

Output related assumptions are:

- Many cities show interest in the green and smart urban transitions and for becoming part of the Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities Mission for Türkiye;
- Relevant parties show interest and provide contribution to the documents and tools developed;
- Active participation of local stakeholders to the process provided;
- Relevant parties show interest for the coordination mechanism;
- Municipal staff show interest for the capacity building activities;
- Some basic knowledge exists in target groups for most of the protected areas;
- Relevant staff trained and continue working in the field they trained;
- There will be sufficient support by the stakeholders;
- Awareness activities receive public attention.

3.5. Indicative Logical Framework Matrix

PROJECT MODALITY (3 levels of results / indicators / Source of Data / Assumptions - no activities) [16]

Results	Results chain: Main expected results	Indicators	Baselines	Target	Sources of data	Assumptions
Impact	To make Türkiye sufficiently equipped for climate change mitigation and adaptation, therefore more resilient to climate change with a better protected environment.	1-Relative reduction of GHG compared to the business as usual scenario given in Türkiye's first NDC (also INDC)	1-reduction of 21% by 2030 (INDC)	1- reduction of 41% by 2030 (Türkiye's updated first NDC)	1-UNFCCC database – GHG profiles (https://di.unfccc.int/ghg_profile_annex1) Türkiye's Updated 1st NDC (https://unfccc.int/sites/default/files/NDC/2023-04/T%C3%9CRK%C4%B0YE_UPDATED%201st%20NDC_EN.pdf)	*Not applicable*
		2-Ratio of Protected Areas	2-12.9% (2023)	2-30 % (2030)	2-Strategic Plans of Mo EUCC and MoAF	

[16] Baselines and targets are needed to assess progress against the expect results (Outputs, Outcomes, Impact(s)). In some cases, there are indicators for which there is no baseline at the design stage, and in such exceptional cases the baseline and target can be defined during the inception phase of implementation. This happens for example when a survey is needed to define the baseline.

Results	Results chain: Main expected results	Indicators	Baselines	Target	Sources of data	Assumptions
Outcome	1. Türkiye's climate change mitigation and adaptation capacity including the local dimension as well as the biodiversity and health aspects was improved.	1.1. Municipalities with green, smart and climate project pipelines developed while including to the extent possible initiatives promoted by the GCoM	1.1 0 (2022)	1.1. 10 (by the end of the implementation)	1.1. Programme report and model report	Cities show willingness and interest for the programme.
		1.2. Networking and cooperation with the EU Missions in place	1.2 No (2022)	1.2 Yes (by the end of the imp.)	1.2 UMT reports	
		1.3. The targets[17] of combating with vector-borne risks and extreme weather conditions within the framework of the "National Program and Action Plan on Decreasing the Negative Effects of Climate Change on Health Effects" substantially addressed	1.3. No (2022)	1.3. Yes (2030)	1.3. Ministry of Health Activity/Performance reports	Necessary domestic financial and administrative resources are effectively and efficiently mobilised. Continuity in the job and stakeholders' dedication to participate and cooperate throughout the actions.
		1.4. Number of protected areas having adaptive management plans implemented	1.4. 0 (2023)	1.4. 2 (2030)	1.4. Ministry Reports	Turkish policy remains committed to pursuing the EU accession process

[17] corresponding to activities such as awareness raising towards protecting vulnerable groups and health personnel from climate change negativities; and establishment of environmental health intervention plans in order to prevent public health problems caused by drinking water due to extreme weather events such as floods, storms, extreme hot and cold weather, heavy rain, and generating vector distribution maps.

Results	Results chain: Main expected results	Indicators	Baselines	Target	Sources of data	Assumptions
Output 1 related to Outcome	1.1. Enhancing the cooperation with the Global Covenant of Mayors in Türkiye and expansion of the approach of the EU Missions on Adaptation and Climate-Neutral and Smart Cities for a nationwide "Climate- Neutral, Smart and Smart Resilient Cities" Mission for Türkiye as a recognised model for local authorities in line with National policy developments supported.	1.1.1 Number of Municipalities that have Smart City and Climate Change Local Strategy and Road Maps	1.1.1 0 (2022)	1.1.1. 10 (by the end of the imp.)	1.1.1. Project reports Social media data Signed City Contracts	Many cities show interest for becoming part of "10 Climate-Neutral and Smart Cities Programme"
		1.1.2. Number of municipalities and people capacitated	1.1.2 0 (2022)	1.1.2. 200 municipality 2 million people - sex disaggregated (by the end of the imp.)	1.1.2. Project reports Social media data	National awareness campaign has received public attention
						Municipal staff show interest for the capacity building activities
					1.1.3. Project reports	Local stakeholder actively participate to the process
Output 2 related to Outcome	1.2.The response and mitigation preparedness, coping capacity of the relevant authority against adverse health effects of climate change improved	1.2.1 An environmental health intervention plan and a database as well as a draft resonse plan and procedures were developed in order to mitigate the effects of climate change (extreme weather events, drought, flood, UV radiation, etc.)	1.2.1 No (2022)	1.2.1 Yes (by the end of the implementation)	1.2.1 Project reports	Relevant parties show interest and provide contribution to the documents and tools developed
		1.2.2 An established coordination mechanism within and between institutions for effective response to extreme climate events developed	1.2.2 No (2022)	1.2.2 Yes (by the end of the imp.)	1.2.2 Project reports	Relevant staff trained and continue working in the field they trained
		1.2.3 Number of pilot studies carried out in selected provinces according to the methodology developed	1.2.3 0 (2022)	1.2.3 7 (by the end of the imp.)	1.2.3 Project reports	Relevant parties show interest for the coordination mechanism
		1.2.4 Sex-disaggregated number of number of staff of relevant authorities trained	1.2.4 0 (2022)	1.2.4 1500 (by the end of the imp.)	1.2.4 Project reports	

Results	Results chain: Main expected results	Indicators	Baselines	Target	Sources of data	Assumptions
Output 3 related to Outcome	1.3 Protected areas management regarding mitigating and adapting to climate change strengthened	1.3.1 A national adaptive management strategy document including all crosscutting issues (gender mainstreaming etc.) for PAs is ready for adoption.	1.3.1 No (2022)	1.3.1 Yes (by the end of the imp.)	1.3.1 Project reports	Some basic knowledge exists in target groups for most of the protected areas.
		1.3.2 A National climate change action plan for PAs is ready for adoption. 1.3.3 A National Ecosystem Based Spatial Planning Strategy is ready for adoption	1.3.2 No (2022)	1.3.2 Yes (by the end of the imp.)	1.3.2 Project reports	There will be sufficient support by the stakeholders.
		1.3.4 Number of PAs that Vulnerability assessment undertaken, Adaptive Management Plans prepared and integrated into ecosystem based spatial plans	1.3.3 No (2022)	1.3.3 Yes (by the end of the imp.)	1.3.3 Project reports	
			1.3.4 0 (2022)	1.3.4 2 (by the end of the imp.)	1.3.4 Project reports	

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a financing agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of conclusion of the financing agreement.
Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures[18].

4.3.1. Indirect Management with a pillar-assessed entity[19]

A part of this action may be implemented in indirect management with a pillar assessed entity, which will be selected by the Commission's services using the following criteria:
(i) technical knowledge and experience at central level and local authorities with proven project management capacity, (ii) operational capacity with successful track record on managing and delivering EU funded projects, accessing and directing know-how to national and local level, presence in Europe and Türkiye (iii) experience in providing and disseminating information on the threats that climate change presents to human health and opportunities to promote health, (iv) experience in strengthening national capacities and improving the resilience and adaptive capacity of health systems to deal with the adverse health effects of climate change.

The implementation by this entity entails addressing the human health dimension of Climate Change.

4.3.2. Indirect Management with an IPA III beneficiary

A part of this action will be implemented under indirect management by the Republic of Türkiye.

The Managing Authority (MA) responsible for the execution of the action is MoEUCC, DG of European Union and Foreign Relations (DGEUFR). The Managing Authority shall be responsible for legality and regularity of expenditure, sound financial management, programming, implementation, monitoring, evaluation, information, visibility and reporting of IPA III activities.

The MA shall rely on sectoral expertise and technical competence of the following intermediate bodies for policy management (IBPM): Union of Municipalities of Türkiye (UMT), MoEUCC / DG for Protection of Natural Assets (GDPNA)/ MoEUCC. They shall ensure sound financial management of the action.

Budget implementation tasks such as calls for tenders, calls for proposals, contracting, contract management, payments and revenue operations, shall be entrusted to the following intermediate body for financial management (IBFM): Department of European Union Investments under MoEUCC/DGEUFR. It shall ensure legality and regularity of expenditure.

---

[18] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

[19] The signature of a contribution agreement with the chosen entity is subject to the completion of the necessary pillar assessment.

4.4. Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

4.5. Indicative Budget

Indicative Budget components	EU contribution (amount in EUR)	Indicative third-party contribution, in currency identified
Methods of implementation – cf. section 4.3		
Output 1.1 and 1.3 Composed of:		
Indirect management with the Republic of Türkiye – cf. section 4.3.2	**8 000 000**	-
Output 1.2 Composed of:		
Indirect management with a pillar-assessed entity - cf. section 4.3.1	**3 000 000**	-
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	may be covered by another Decision	N.A.
Strategic Communication and Public Diplomacy – cf. section 6	will be covered by another Decision	N.A.
Contingencies	-	N.A.
Totals	**11 000 000**	-

4.6. Organisational Set-up and Responsibilities

The Managing Authority (MA) in the field of Environment and Climate Change is the DG of European Union and Foreign Affairs under MoEUCC. MoEUCC is also the coordinator for most of the sectors under Chapter 27 Environment and Climate Change. The IBPMs of the activities are Union of Municipalities of Türkiye (UMT) (in close cooperation with the Directorate For EU Affairs (Ministry of Foreign Affairs) the Directorate of Climate Change and the General Directorate (DG) of Geographic Information Systems (GIS) of the MoEUCC), Ministry of Health (MoH)/DG of Public Health and MoEUCC/DG for Protection of Natural Assets (GDPNA).

Budget implementation tasks such as calls for tenders, calls for proposals, contracting, contract management, payments and revenue operations, shall be entrusted to the following intermediate body for financial management (IBFM): Department of European Union Investments under MoEUCC/DGEUFR. It shall ensure legality and regularity of expenditure.

Each activity defined in this action document will establish its management units for a smooth implementation of the activities. Day-to-day management and coordination of the activities will be carried out by the Action Coordination Units (ACU). Activities will be coordinated with ACU which is a body bringing the IBPMs, IBFM, and Co- Beneficiaries together with the TA team, regarding all of the project activities.

A Steering Committee (SC) will be established for each activity and will be mainly composed of the representatives of the, MA, IBPMs, IBFM, Co-Beneficiaries stakeholders of the activities, National IPA Coordinator (NIPAC), Presidency of Strategy and Budget as well as Delegation of the European Union to Türkiye(EUD). The SC will act as the advisory body that will provide high-level strategic guidance and oversight on activity implementation. SC will be gathered at regular intervals and additionally whenever deemed necessary.

Furthermore, a Sectoral Monitoring Committee (SMC) which is one of the highest decision taking platforms in terms of effective management of the funds provided by the EU, will meet regularly to solve the problems encountered during the programming, implementation and monitoring and give recommendations for effective utilisation of funds. SMC will be mainly composed of the representatives of the Commission/EU Delegation to Türkiye, MA, IBPMs, IBFM, Co-Beneficiaries, the stakeholders of the activities, the Presidency of Strategy and Budget, NIPAC and if necessary relevant line ministries especially.

The functions of Sectoral Monitoring Committee are as follows:

- Review at each meeting the progress made towards achieving the specific targets of the Programme on the basis of the basic documents.
- Examine at each meeting the results of implementation, particularly the achievement of the targets set for each priority axis and measures and interim evaluations.
- Examine the sectorial annual and final reports on implementation.

SMC will meet at least twice a year at the initiative of MoEUCC. The issues to be followed up will cover the period between two Committee meetings and the Committee Members will be informed about the current situation with regards to those issues.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

The Managing Authority and IBPMs/Co-Beneficiaries/Stakeholders of the activities are given below:

Activity No-Name	**Managing Authority**	**IBPM/Co-Beneficiaries/Stakeholders**
1- Climate-Neutral, Smart and Resilient Cities for Türkiye	MoEUCC/ DG of EU and Foreign Relations (DGEUFR)	IBPM: Union of Municipalities of Türkiye (UMT) Co-Beneficiaries - Directorate For EU Affairs/ Ministry of Foreign Affairs - Directorate of Climate Change/ MoEUCC - DG of GIS/ MoEUCC - TUBITAK Other stakeholders: DG of Local Authorities of MoEUCC, Union of Provinces, AFAD, ILBANK, Municipalities
2- Strengthening the Capacity of the Ministry of Health to Reduce the Negative Effects of Climate Change on Health	MoEUCC/ DGEUFR	IBPM: DG of Public Health / MoH Stakeholders: Turkish State Meteorological Service of MoEUCC, AFAD
3- Managing Impacts of the Climate Change on the Protected Areas through Ecosystem-Based Planning Approach and Capacity Building	MoEUCC/ DGEUFR	IBPM: DG for Protection of Natural Assets (GDPNA) / MoEUCC Stakeholders: GDEM, GDSP, GDEIAPI, DG Meteorology of MoEUCC, DGs of Nature Conservation and National Parks, Fisheries and Aquaculture, State Hydraulic Works of MoAF, DG of Cultural Assets and Museums, DG of Investments and Enterprises of MoCT, MoENR, Municipalities, CSOs/NGOs, Research Centres, Universities

4.7. Pre-conditions

N A

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner – beneficiary country's responsibilities. To this aim, the implementing partner – beneficiary country shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its results (Outputs and direct Outcomes) as measured by corresponding indicators, using as reference the logframe matrix (for project modality) and the partner's strategy, policy or reform action plan list (for budget support). The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

- Monitoring tasks undertaken by the implementing partners/ beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data aiming at informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the action's decision-making processes. In that respect, the institution(s) responsible from the intervention are required to share all the relevant information and documents prepared during all phases of the action with the NIPAC and NAO, when requested.
- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners'/ beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks …), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning/programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists.

Both types of internal monitoring aim at informing and providing support to external monitoring:

- External monitoring / Results Oriented Monitoring (ROM)

  The Commission and/or NIPAC may undertake additional project monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

The Steering Committees will be established at activity level in order to steer the implementation of activities, achievement of results against indicators in the action document, to discuss monitoring findings (including ROM findings) and agree on corrective actions as appropriate. The Steering Committees will be composed of the representatives of the EU Delegation, MA, IBPM, IBFM, NIPAC Office and other relevant stakeholders.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) may be carried out for this action or its components by the beneficiary country via independent consultants. The evaluations will be carried out as prescribed by the DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation.

The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

The action will support alignment with EU actions and Türkiye's commitment to Paris Agreement and other international agreements and common goals. Under the coordination of the MA, the action will align with the required sustainability measures, which have been designed as below. The IBPM will carry out necessary works in order to put the legislations that will be drafted in this action into force and make use of all developed outputs. Policy guidance as well as strategic documents and recommendations that will be produced will similarly support follow up and long term sustainability. As an example, it aims to have the relevant strategies and plans produced within the action to be adopted municipal councils so that they will serve as the fundamental documents of those municipalities. The activities on training constitute an integral part of this action and training of trainers will be included where relevant. This integration will enhance the project results and will safeguard the impact and sustainability of the remaining project achievements. E.g. health impact assessment trainings will serve as a valuable tool to ensure that important concerns such as climate change will be taken into account in future health policies. The training modules and training documents to be developed within the scope of the action will be used actively after the completion of the project. Investment in databases will strengthen future studies, enable better share of data and the resulting improvements in analysis and implementation. The structures, platforms and capacities established within the action will continue to be maintained and, where necessary, further developed by the IBPM. For the sustainability of the developed institutional capacity, the developed technical documents, all training materials and the handbooks, guidelines and information will be kept in a media that can be easily accessed and updated in the future. The sustainability will be strengthened by raising public awareness, procedures, database and, dissemination of pilot studies, media campaigns, etc.

Appendix 1: IDENTIFICATION OF THE PRIMARY INTERVENTION LEVEL FOR REPORTING IN OPSYS

A Primary intervention[20] (project/programme) is a coherent set of results structured in a logical framework aiming at delivering development change or progress. Identifying the level of the primary intervention will allow for:

- ✓ Differentiating these Actions or Contracts from those that do not produce direct reportable development results, defined as support entities (i.e. audits, evaluations);
- ✓ Articulating Actions and/or Contracts according to an expected common chain of results and therefore allowing them to ensure a more efficient and aggregated monitoring and reporting of performance;
- ✓ Having a complete and exhaustive mapping of all results-bearing Actions and Contracts.

Please delete this box after filling in the section below
Primary Interventions are identified during the design of each action by the responsible service (Delegation or Headquarters operational Unit).
The level of the Primary Intervention chosen can be modified (directly in OPSYS) and the modification does not constitute an amendment of the action document.

Please select in the left side column one of the four possible options for the level of the Primary Intervention(s).
In the case of 'Group of actions' level, add references to the present action and other action(s) concerning the same Primary Intervention.
In the case of 'Contract level' and 'Group of contracts', add the reference(s) to the corresponding budgetary items in point 4.5, Indicative Budget.

The present Action identifies as:

Action level (i.e. Budget support, Blending)		
☒	Single action	Present action: all contracts in the present action
Group of actions level (i.e: i) top-up cases, ii) second, third, etc. phases of a programme)		
☐	Group of actions	Actions reference (CRIS#/OPSYS#): <Present action> <Other action>
Contract level (i.e. Grants, Contribution Agreements, any case in which foreseen individual legal commitments identified in the budget will have different log frames, even if part of the same Action Document)		
☐	Single Contract 1	<foreseen individual legal commitment (or contract)>
☐	Single Contract 2	<foreseen individual legal commitment (or contract)>
☐	Single Contract 3	<foreseen individual legal commitment (or contract)>

[20] For the purpose of consistency between terms in OPSYS, DG INTPA, DG NEAR and FPI have harmonised 5 key terms, including 'Action' and 'Intervention' where an 'Action' is the content (or part of the content) of a Commission financing Decision and 'Intervention' is a coherent set of activities and results which constitutes an effective level for the operational follow-up by the EC of its operations on the ground. See more on the concept of intervention *[to access the link an EU Login is needed]*

	(...)	
Group of contracts level (i.e: i) series of programme estimates, ii) cases in which an Action Document foresees many foreseen individual legal commitments (for instance four contracts and one of them being a Technical Assistance) and two of them, a technical assistance contract and a contribution agreement, aim at the same objectives and complement each other, iii) follow up contracts that share the same log frame of the original contract)		
_	Group of contracts	<foreseen individual legal commitment (or contract) 1> <foreseen individual legal commitment (or contract) 2> <foreseen individual legal commitment (or contract) =>

EN

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.4

to the Commission Implementing Decision on the Annual action plan in favour of Türkiye for 2023

Action Document for improving road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Strategy

ANNUAL ACTION PLAN

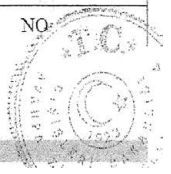
This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Improving road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Strategy** Annual action plan in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference[1]: ACT-62304
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 3: Green Agenda and Sustainable Connectivity Thematic Priority 2: Transport, digital economy and society, energy
Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG 3 Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages (3.6 By 2020, halve the number of global deaths and injuries from road traffic accidents);

	Secondary SDG 11 Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable (11.2 By 2030, provide access to safe, affordable, accessible and sustainable transport systems for all, improving road safety, notably by expanding public transport, with special attention to the needs of those in vulnerable situations, women, children, persons with disabilities and older persons)			
DAC code(s)	Main DAC Code: 21020 Road transport- %40 21081 Education and training in transport and storage- %30 21010 Transport policy and administrative management- %30			
Main Delivery Channel	Central Government – 12001			
Targets	☐ Climate ☐ Gender ☐ Biodiversity			
Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development/good governance	☐	☒	☐
	Aid to environment	☐	☒	☐
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☒	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☒	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	☒	☐	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☐	☒	☐
	Nutrition	☒	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☒	☐	☐
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☒	☐	☐
	Climate change adaptation	☒	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐		NO ☒
	Tags[2]:	YES		NO

Transport	☐	☒
Energy	☐	☒
Environment and climate resilience	☐	☒
Digital	☐	☒
Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	☐	☒
Human Development (incl. human capital and youth)	☐	☒
Health resilience	☐	☒
Migration and mobility	☐	☒
Agriculture, food security and rural development	☐	☒
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐	☒
Other	☐	☒

Digitalisation	☐	☒	☐

Tags	YES	NO
digital connectivity	☒	☐
digital governance	☒	☐
digital entrepreneurship	☐	☒
digital skills/literacy	☒	☐
digital services	☒	☐

Connectivity	☒	☐	☒

Tags	YES	NO
digital connectivity	☒	☐
energy	☐	☒
transport	☒	☐
health	☐	☒
education and research	☐	☒

Migration	☒	☐	☐
Reduction of Inequalities	☒	☐	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BUDGET INFORMATION	
Amounts concerned	Budget line: 15.02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 4 500 000 Total amount of EU budget contribution EUR 4 500 000 of which EUR 4 500 000 for indirect management with IPA III beneficiary
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities (management mode and delivery methods)	Project modality **Indirect management** with the Republic of Türkiye
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the financing agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative operational implementation period	72 months following the conclusion of the Financing Agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the financing agreement

1.2. Summary of the Action [3]

The Action's overall objective (Impact) is to improve road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Policy Framework 2021-2030.

For this aim, two intervention areas have been identified: one is about the training and tests of driver licensing, training and tests of professional drivers' certification, and awareness raising for all road users, especially targeted to children; the other one is focused on the establishment of data management system for the road traffic accidents.

This Action will contribute to the overall objective of the IPA III Programming Framework as regards the energy and transport sectors under Window 3, namely, "to promote the green agenda by reinforcing environmental protection, contributing to mitigation, increasing resilience to climate change, accelerating the

[3] Although the two actions/areas of support united under this AD are complementary to each other and will lead to the designated Impact, to provide an easier reading and logical flow to the readers of this document, narrative parts under the following sections of the AD were provided in a classified manner under the titles of these 2 actions/areas of support.

shift towards a low-carbon and circular economy and develop the digital economy and society alongside increased connectivity of the IPA III beneficiaries to the EU and to the wider global market as well as among themselves". Also, it is stated that "IPA III will also devote attention to transport safety and security, especially in road transport, and passengers' rights per the EU requirements and targets to reduce road fatalities and serious injuries".

1.3 Beneficiar(y)/(ies) of the Action

The Action would be carried out in Türkiye.

2. RATIONALE

2.1. Context

AoS (Area of Support) #1: Traffic and Driver Education

One of the substantial ways to increase road safety is education. All drivers are vital in achieving a road safety environment, sustainable transportation and zero vision strategy. Road safety and traffic education for children and youngsters are also of crucial importance to ensure the efficient implementation of the road safety strategy.

Three main target groups have been identified in this area: drivers, professional drivers, and all other road users such as passengers, pedestrians and youngsters as users of bicycles, skates, and scooters. To set the strategic approach to reducing road fatalities, training the target groups is a critical element of the intervention logic. In addition, more than 19 million students, which is approximately 30% of the population in Türkiye, are attending schools under the responsibility of the Ministry of National Education (MoNE). In this regard, events organised in schools effectively reach all the stakeholders all over the country, including parents, teachers, youngsters, children and all other road users.

On the other hand, training of professional drivers working with certain road vehicles for the carriage of goods or passengers is provided by Private Vocational Courses (schools) of Transportation Services (which are called SRC Courses in Türkiye) that are accredited, supervised, supported and inspected by Ministry of National Education (MoNE).

In that regard, through this Action, MoNE would strengthen the traffic and driver education in Türkiye through several means and targeting different transport users.

The action will address the challenges to implementing the strategic targets stipulated in the national strategic documents concerning the transport sector, specifically road transport safety. Furthermore, the **Eleventh Development Plan of Türkiye and Pre-Accession Economic Reform Program (2023-2023)** focuses on strengthening a balanced transport system with special emphasis on road safety through well-defined targets.

About the EU-Türkiye accession process, the Commission, in its **2022 Türkiye Report**, has recommended *"increase the number of Turkish cities preparing Sustainable Urban Mobility Plans and continue implementation of the vision zero approach to road safety"*, hence increased road safety is reiterated in the **Strategic Response Document of Türkiye for 2021-2024.**

The issue of road traffic safety in Türkiye constitutes an additional socioeconomic problem. To address the problem, Presidential Circular No. 2021/2 on the Road Traffic Safety Strategy Document (2021-2030) and a Road Traffic Safety Action Plan (2021-2023) was published on February 3, 2021. In parallel, the **Strategy Document of MoNE 2019-2023 and its Action Plan** emphasise on *"raising the training and examination standards of motor vehicle drivers' courses"*.

AoS#2: Development and Implementation of a Road Accident Data Management System (ASYA)

To provide a powerful tool that would identify and quantify road safety problems throughout European roads and to evaluate the efficiency of road safety measures, The European Union Member States use the CARE

System. In this context, the recommendation for a Common Accident Data Set (CADaS) has been developed with a minimum set of standardised data elements, allowing comparable road accident data to be available in Europe. Similarly, the Abbreviated Injury Scale (AIS) severity score represents an ordinal scale of 1 to 6 (1 indicating a minor injury and six being maximal). A casualty that sustains an injury with a score of 3 or higher on the AIS is classified clinically as seriously injured (MAIS3+). The MAIS3+ is applied for collecting data on road casualties and serious injuries admitted to the health system (post-crash response) and data on road casualties in road traffic accidents that are reported to the police.

In the context of harmonisation with the EU acquis and standards, establishing a system that will provide the conversion of the current data collection system in Türkiye to CADaS in the future will ensure that the data of Türkiye and EU countries are comparable. In this process, the Ministry of Health should also carry out similar harmonisation studies and change the injury definitions in line with MAIS 3+.

The Action will provide long-term and sustainable social and economic returns associated with institutional and regulatory reforms undertaken in the context of harmonisation with the EU acquis and standards. It would improve road safety in the context of the European Union acquis and EU Road Safety Policy Framework 2021-2030.

The Action complies with the policy objective of "a more Connected Europe, with strategic transport and digital networks" and also with the IPA III Programming Framework (PF)

Collecting accident data on Turkish roads properly and systematically while developing a database in line with EU standards will make a valuable contribution to EU road statistics. Türkiye has adopted the UN target to reduce injuries by 50% by 2030. Therefore, the primary focus of this Action is creating a database system that will collect data by better classifying injuries.

In addition, the Action would cover the targets of the Eleventh Development Plan of Türkiye as well as the Road Traffic Safety Strategy Document (2021-2030) of Türkiye, which clearly states that "The proper operation of data systems is important to prevent road traffic accidents and develop measures against the types of accident occurrence".

ASYA can achieve more with a functioning and efficient data-based decision-making process, including management, monitoring and planning mechanisms. Therefore, a sustainable data management and governance policy can play a critical role while including all the steps, such as data collection, standardisation, versioning, integration, fusion, storage, analysis and sharing.

In addition, a continuous monitoring, evaluation and improvement mechanism must also be created. The system will facilitate effective data management and decision support capabilities to implement road safety measures, in which Reactive and Proactive approaches are evaluated together.

Innovative solutions that will operationally improve processes will be implemented in data collection methods. By providing inputs of each accident record data with GIS-based digital tools, these software applications will minimise errors in the data entry process. Likewise, daily or hourly-based inquiries can be achieved by providing instantaneous data entry to the system. Automated data integrations with relevant stakeholders will be enabled via application programming interfaces. The system will be enriched using state-of-the-art machine learning and visualisation techniques to produce valuable information and understanding, thus enabling better decision-making.

2.2. Problem Analysis

Short problem analysis

Given that road traffic and safety being one of the major issues affecting the lives of the people in a global framework, Türkiye registered a very high number of road fatalities according to the data received from the European Road Safety Observatory, Annual statistical report on road safety in the EU published in February, 2023. Relatively, in the year of 2021, Türkiye ranks high in terms of total number of fatalities in traffic accidents with its figure of 5.362 (TURKSTAT, 2022), whereas in France it is 2.931, in Italy 2.875, and in Germany 2.562.

On the other hand, increasing the road safety is a multi-faceted issue which includes the construction of the roads, applying the traffic rules, peoples' behaviour in following the rules, correct management and analysis of the data on road accidents and etc. This requires multiple actions of different stakeholders.

The Action will address the improvement of road safety and the reduction of the high number of accidents, especially injuries fatalities in Türkiye. Most effective strategy to prevent accidents and to improve road safety is to invest in improving the system of driver training and also increase of level of knowledge for all road users.

Identification of main stakeholders and corresponding institutional and/or organisational issues (mandates, potential roles, and capacities) to be covered by the action

The Actions directly assist to MoNE and MoI as beneficiary to ensure reaching the targets of the national strategies reducing accidents and ensuring road safety, by providing quality of educations for all road users especially novice drivers and professional drivers through development of exam standards, training materials, quality framework for training and certification process. Actions will support the educators and evaluators and all road users especially children and youngsters by using data management system for updating and improving trainings system (ASYA).

As per the area of support on development and implementation of a Road Accident Data Management System (ASYA), the current problems in Türkiye are defined as following:

- The data collection is not automated. Quality of data is affected in every process.
- There is no systematic validation mechanism during data collection and ingestion. This raises misleading assumptions and analysis.
- Data values and fields have inconsistencies.
- Data model changes over time with no guarantee of compatibility and versioning system. This affects the analysing process, especially the effects of changes.
- Road infrastructure information is not associated with GIS information which prevents accurate spatial analysis. Infrastructure related features such as road class, lane info, geometry, speed limit information is unreliable.
- Weather condition information is manually collected, so it prevents the accurate analysis of weather relation. There is no integration with meteorological stations, sensors or services.
- Road asset information is manually collected which is error prone.
- There is no road segmentation mechanism in data collection and analysis. This prevents the classification of high accident density areas, road segment basis risk rating and network safety management.
- An integrated asset management and integration mechanism is not set. It is very important to integrate an asset management system to facilitate and evaluate the implementations countermeasures.
- There is no GIS-based monitoring and analysis system. There should be different GIS layers to show accidents, hot spots, information related to contributing factors affecting accidents, road assets etc.
- There is no continuous integration with relevant parties such as health, transport units and other institutions.
- There is insufficient data to evaluate countermeasures or cost-benefit analysis. Additional data can be integrated such as from Insurance Information and Monitoring Centre.
- Innovative data collection methods should be applied to evaluate the complicated phenomenon of relation of accident with speed, volume and other road traffic characteristics.

- Innovative approaches based on machine learning and big data can be applied to develop and analyse different intervention scenarios. By feeding software with the analyses and data mentioned above, it is possible to obtain a system that makes suggestions for future improvements and developments.

Increasing the consistency in the data plays an important role in the establishment of a system with these features. The use of GIS-based software when collecting accident data is a critical step towards this goal. In this way, many areas of the digitised boiler can be brought automatically according to the time and location information. In order to increase the consistency of the fields that cannot be brought automatically, it is recommended that these fields be presented categorically in an easy-to-understand interface to those who process the accidents into the system. GIS capabilities will ensure that accidents are correctly associated with the road network and road inventory, thus increasing the Proactive analysis capacity of the system, as well as performing highly accurate Reactive analyses.

Developing ASYA including above features is very important to facilitate the implementation of methodologies in which Reactive and Proactive approaches are evaluated together, which the European Union has recently emphasized in Network-wide Road Safety Assessment (NWA or NRSA) booklets.

As being a multi-faceted issue, road safety encapsulates several stakeholders from both public and private institutions and NGOs.

2.3. Lessons Learned

AoS#1: Traffic and Driver Education

MoNE made use of several EU mechanisms like TAIEX for organising workshops for experience and information sharing and also a technical assistance project "Improving on Processes of Training of Drivers and Driver Tests" funded by the Sustainable Energy Initiative (SEI) while drafting the relevant legislation on driver trainings and tests.

The Action has been prepared in the light of recommendations, road map, and analysis report of the above-mentioned SEI project. So that, the outputs on improvements for training and certification professional drivers have been included, and comprehensive traffic education activities are seen as important intervention logic concerning the national and international strategies on road safety and traffic education. Traffic General Education Plan have been prepared by MoNE in order to direct the studies on traffic safety training activities. According to the results of the projects previously implemented, reports of the analysis and strategic papers, it is a crucial contribution for road safety to develop a quality standards for education of the drivers and testing procedures for driver licencing and certification of professional drivers. Furthermore, it is very important that activities have to be conducted for awareness and level of knowledge of the all road users on road safety and current policy documents.

International comparisons between different driver education systems show that even expedient and scientifically sound measures are not able to deliver the expected results unless all stakeholders in the system are actively involved from very beginning and unless they accept the content structure of the measures and are fully committed to their implementation. It is important to involve NGOs, universities, sector and local government representatives to the project as community-based facilitators for growing with the programme by hands-on training.

AoS#2: Development and Implementation of a Road Accident Data Management System (ASYA)

The lack of consistent and precise data during the preparation of reports on the current situation of Türkiye during the implementation period of the Vision Zero Project carried out during the IPA II period was a strong challenge. In addition, it was not possible to fully compare Türkiye with other countries due to the fact that the data and variables kept in Türkiye (such as vehicle definitions, age group) are different from EU countries that are successful in road safety.

Therefore, there is an urgent need to establish a road crash data management system, providing easy access and dissemination of the crash data. Thanks to this action, Türkiye's national data management system will be at EU OECD standards.

A software with all the functional features of the CARE database already in use by EU countries will ensure that Türkiye's road safety data will be measurable, consistent and internationally comparable.

In Türkiye, due to the absence of a precise road crash management system, the road crash data, which covers the accidents involving injuries and deaths, is collected by Turkish National Police (TNP) and General Command of Gendarmerie (GCG) according to their responsibility areas. Property Damage Only (PDO) crashes are recorded by individuals, and based on the inquiries by individuals, insurance companies are the source of data for PDO crashes, but they do not cover the location coordinate coding information of any crashes. Then the annual data are sent to TurkStat by different institutions' sources of information, for the Annual Crash Statistics Bulletin. On the other hand, traffic accident injury database used by Ministry of Health is mainly based on ICD 10 codes.

This current procedure will change after the ASYA software is launched. All these relevant organizations collecting data on road accidents and their consequences will be using a common database, the data uploaded to this database will be comparable to EU standards and at international level (accident report will be harmonized with CARE database and Injuries will be classified according to MAIS3+ scale).

3. DESCRIPTION OF THE ACTION

3.1. Intervention Logic

The overall objective (Impact) of the Action is to improve road safety in the context of the European Union acquis and the EU Road Safety Strategy and Policy Framework 2021-2030.

For this aim, two specific objectives (Outcomes) have been identified: one is about the trainings and tests of driver licensing, trainings and tests of professional drivers' certification, and awareness raising for all road users, especially targeted to children; the other one is focused on the establishment of data management system for the road traffic accidents.

The Specific Objective(s) (Outcomes) of this action are:

Outcome 1: To strengthen the national driver training system and to raise public traffic awareness in the context of the EU *acquis* and EU Road Safety Strategy.

Outcome 2: To strengthen the national data collecting and analysing capacity related to road traffic accidents in the context of the EU *acquis* and EU Road Safety Strategy.

The Outputs to be delivered by this action contributing to the corresponding Specific Objectives (Outcomes) are:

Outputs contributing to Outcome 1 (or Specific Objective 1):

Output 1.1 contributing to Outcome 1: Quality-oriented training and assessment structure is established in education of driver licensing, both in theoretical and practical exams, according to the EU acquis and legislation.

Output 1.2 contributing to Outcome 1: Training and testing quality standards is improved for competencies of professional drivers and other staff who work in the field of the carriage of goods or passengers.

Output 1.3 contributing to Outcome 1: Road safety and traffic awareness is raised for all road users, especially children and young people.

Outputs contributing to Outcome 2 (or Specific Objective 2):

Output 2.1 contributing to Outcome 2: Road map for Road Accident Data Management System is prepared

Output 2.2 contributing to Outcome 2: Road Accident Data Management Software is developed

3.2. Indicative Activities

Support Area 1: National driver training system

Output 1.1: Quality-oriented training and assessment structure is established in education of driver licensing, in also both in theoretical and practical exams, according to the EU acquis and legislation.

Activities related to Output 1.1:

- Updating education programs (curricula) for learner of drivers;
- Preparing competence standards for driver instructors;
- Preparing Training material packages as digital contents (digital textbooks, guidelines for driver instructors and manuals for driver examiners) for all driving categories;
- Developing education quality standards for driver licencing including strengthened monitoring and evaluation system;
- Developing exam quality framework for driver licencing.

Output 1.2: Training and testing quality standards is improved for competencies of professional drivers and other staff who work in the field of the carriage of goods or passengers.

Activities related to Output 1.2:

- Updating education programmes (curricula) and Program Guide for professional drivers;
- Developing competence standards for professional drivers and competence standards for driver instructors regarding to EU standards;
- Preparing Training material packages as digital contents (digital textbooks, guidelines for driver instructors and manuals for driver examiners) for the professional drivers of cargo and passenger;
- Developing education quality standards for certification of professional drivers including strengthened monitoring and evaluation system;
- Developing exam quality framework for certification of professional drivers.

Output 1.3: Road safety and traffic awareness is raised for all road users, especially children and young people.

Activities related to Output 1.3:

- Conducting and impact analysis and cost-benefit analysis for the action;
- Preparing Communication Strategy Documents of the Action including informative and awareness raising materials, shot films and public spots;
- Preparing a guideline and budget management strategy for Traffic Education Campaign for Children and Youngsters;
- Updating education programs of traffic education lessons in the mean stream schools, and preparing a manual as Teachers' book.

Support Area 2: Road Accident Data Management System

Implementation of the ASYA software with all the functional features of the CARE database already in use by EU countries is the key priority. In this context, the following output and activities are expected:

Output 2: Road map for Road Accident Data Management System is prepared

Activities related to Output 2.1

- Comprehensive current status report on Türkiye's road traffic accident data collection system;
- A comparative literature study on good practice examples of road traffic accident data collection activities carried out in EU countries;
- Capacity building and workshops with related institutions;
- To initiate studies for signing a protocol with relevant organizations setting and governance of data standards such as sharing, ownership, analytics etc;

Output 2: Road Accident Data Management Software is developed

Activities related to Output 2.2:

- Assessment of roadmap for ASYA;
- Develop a comprehensive and sustainable ASYA including following subsystems;
- A distributed spatial database and data model to support international standards (CADAS) and other accident related data;
- A GIS-based mobile application to streamline data collection with a validation framework;
- A continuous data integration system to automate data collection from related stakeholders especially Insurance and Monitoring Information Center, transport and environment institutions;
- A data management system to receive, process, analyse, store and distribute road safety data including data privacy, protection, standards, versioning and sharing capabilities;
- An analysis tool enriched with spatio-temporal visualization and advanced analysis types including but not limited to causality, contributing factors, hotspots, risk rating to support better decision making;
- An integrated road asset management system to conduct before-after analysis and evaluate effectiveness of counter measures such as speed enforcement systems;
- To prepare report of pilot test for the road traffic accident data management system;
- To organize necessary trainings for the staff;
- To publish an online user guide on how to use the data management system. Sharing of data between key institutions like General Directorate of Highways, Ministry of Health, Ministry of Education.

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

The Action directly relates to environment and climate issues at the national and local levels. It will improve the technical capacities and quality of information necessary for the further progress in the implementation of the EU Road Safety Policy Framework 2021-2030and thus indirectly contributes to improved environmental protection (including biodiversity) and climate action.

The Action will deliver updated education programs for driver licencing including also environmental issues in line with EU emissions reduction targets in the context of the European Green Deal. The action will also help mainstreaming other environmentally friendly practices, such as criteria of Low-Speed Zone Guide, ethic of traffic, hazardous perception and risk management of the novice drivers, including specific training materials, manuals and guideline for driver instructors.

Gender equality and empowerment of women and girls

As per OECD Gender DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as G1. This implies that gender mainstreaming will be an important aspect in this action. "A Union of Equality: Gender Equality Strategy 2020-2025" applying to women and men, girls and boys, in all their diversity, together with "EU Gender Action Plan III", are considered as important references, as well as the 11th NDP necessitating equal

opportunities between men and women. Women's empowerment and participation is prominent in NDP. Upcoming policies under the European Green Deal, such as the EU Strategy on Climate Adaptation, can impact genders unequally

Collecting data is the most accurate way to identify all factors that create risks. A traffic accident data management system that collects data by categorising women, men, children, elderly, disabled etc., will definitely detect when there is an unjust suffering among vulnerable groups. The relevant categories and variables such as age, gender used in CARE Database to represent the road users will be examined in detail to be adopted in the ASYA.

Human Rights

The primary purpose of collecting data on road traffic accidents is to carry out current situation analyses and identify problems. Quality data, collected systematically and maintained with a correct management system in accordance with the Personal Data Protection Law (KVKK), ensures that the most targeted scientific measures are taken to ensure road traffic safety. Taking these measures causes less injuries and deaths on the roads, and thus, it gives the right to safety in traffic, which is one of the environments where all citizens spend the most time in their daily lives. Everyone has the right to be able to travel safely in traffic.

Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as D1. This implies that improving traffic safety, which is the overall objective of the Action, will secure the right of disabled citizens to safe mobility, in particular by measures to address specific problems identified through systematic data, including specific categorisations related to citizens with disabilities.

3.4. Risks and Assumptions

AoS#1: Traffic and Driver Education

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
3 – People and the organisation	Risk 1: Losing critical staff of MoNE at crucial point of the Action implementation	**Medium**	**High**	When critical key-personnel is relocate or re-assigned at the crucial point of th Action implementation, due to compulsory circumstances, a new key-personnel as a replacement will be appointed at shortest time possible. As soon as his/her approval is obtained, th assigned personnel is subjected to orientation training together before the dismissal process.
3 – People and the organisation	Risk 2: Related NGOs unwilling to participate in the project activities and not supportive for the implementation of the project outputs	**Low**	**Medium**	Communication strategy plan will be implemented to ensure all stakeholders participation for the action. During the inception phase of Action, informative stakeholder meeting shall be organised and responsibility chart that produced t the action team will be introduced.

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
2 – Planning, processes and systems	Risk 3: Influential stakeholders such as private education institutions, drivers, provincial directorates, relevant public organisation and units, request additional needs to serve their own purposes	Low	Medium	To handle the risks which could happen during the Action, such as timing, cost, quality, delays, budget, disagreements, implementation issues etc., Action Risk Management Guidelines will be followed. Project management rules are globally accepted and present the most effective and consistent tool to be used for management of the project. Risk management rules are easy to follow and implement. Firstly, a Risk Management Plan (RMP) will be discussed and developed at the launch meeting of the Action in collaborative manner. All risks which may arise during the implementation will be assessed within the scope of RMP and mitigation measures proposed.
5 – Communication and information	Risk 4: Target groups are resistant to change	Medium	H	Awareness raising activities will be conducted within the action. Communication strategy plan will be implemented to ensure all stakeholders participation for the action including seminars and training activities
5 – Communication and information	Risk 5: Local administrations pose objection	Low	Medium	All duties and responsibilities are distributed by the coordinator fairly effectively. It can be founded essential to transfer some of the previous task responsibilities from one unit to another or take some responsibilities from the units for the healthy progress of the project in accordance with the view of all related responsible units.

Assumptions

- The interest of citizens participating in driver training and examination processes towards new regulations
- The willingness of the institutions operating in the field of driver trainings towards the objectives within the scope of the Action
- Awareness and knowledge levels of drivers, families and related social partners on traffic and driver training
- Political and economic stability.

AoS#2: Development and Implementation of a Road Accident Data Management System (ASYA)

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
5 – Communication and information	Inefficient communication and coordination between the relevant institutions during implementation of the Action	**Medium**	**High**	TNP should actively use the existing coordination mechanism, which includes all relevant road safety organizations established for the purpose of monitoring the Road Traffic Safety Action Plan and Strategy Document, during the implementation period of this Action. All end beneficiaries will be informed about the benefits of the participatory process and will be encouraged to establish a good collaboration medium with their stakeholders during their activities.
2 – Planning, processes and systems	Unexpected extraordinary situations (Disaster, pandemic)	**Medium**	**Medium**	All activities will be designed to use alternative methods such as distant learning, tele-conferences, etc
3 – People and the organisation	High turnover of personnel within TNP	**High**	**High**	By requesting the TNP Personnel Department not to assign the personnel directly involved in this project to other units, it can be ensured that the dedicated personnel remain in their current position throughout the implementation process.

Assumptions :

- Continuous commitment, steered and coordinated at the highest level to address the key priorities
- Political, economic and ecological stability
- Stakeholders' dedication to participate and cooperate throughout the actions
- Relevant staff trained and continue working during the implementation period of the Action.

3.5. Indicative Logical Framework Matrix

Results	Results chain: Main expected results [maximum 10]	Indicators [it least one indicator per expected result]	Baselines (values and years)	Targets (values and years)	Sources of data	Assumptions
Impact	To improve road safety in the context of the EU Acquis & EU Road Safety Strategy and Policy Framework 2021-2030.	The number of Deaths resulting from accidents per 100.000 people	6,3 deaths per 100.000 people in 2021	6,0 deaths result per 100.000 people at the end of the projects years	TurkStat EuroStat	*Not applicable*
Outcome 1	1- The national driver training system is strengthened and public traffic awareness is raised in the context of the EU Acquis and EU Road Safety Strategy	1.1. Ratio of total accidents to the registered vehicles in Türkiye	1.1. %4,70 in the 2021	1.1.4,30 % at the end of the projects years	TurkStat EuroStat	
Outcome 2	2- The national data collecting and analysing capacity related to road traffic accidents in the context of the EU Acquis and EU Road Safety Strategy were strengthened	2.1 An automated Road accident data management system with systematic validation mechanism and stable data model	2.1. 0 Road accident data management system	2.1. 1 New Road accident data management system in place and functioning by the end of the project implementation	TurkStat EuroStat	
Output 1 related to Outcome 1	1.1- Quality-oriented training and assessment structure were established in education of driver licensing, in	1.1. Education quality standards for trainings of driving licensing in the context of EU regulation	1.1. 0 Education quality standards for trainings of	1.1. 1 Education quality standards for trainings of	Action Reports Official Date of MoNE	The interest of citizens participating in driver training and examination processes towards new

	also both in theoretical and practical exams, according to the EU Acquis and legislation	1.2. Exam quality framework for certification process for trainings of driving licensing 1.3. Updated education programs for driver licencing including environmental issues, ethic of traffic, hazardous perception and risk management of the novice drivers	driving licensing in the context of EU regulation 1.2. 0 Exam quality framework for certification process for trainings of driving licensing 1.3. 0 Updated education programs for driver licencing including environmental issues, ethic of traffic, hazardous perception and risk management of the novice drivers	driving licensing in the context of EU regulation 1.2. 1 Exam quality framework for certification process for trainings of driving licensing 1.3. 8 Updated education programs for driver licencing including environmental issues, ethic of traffic, hazardous perception and risk management of the novice drivers		regulations The willingness of the institutions operating in the field of driver trainings towards the objectives within the scope of the Action Awareness and knowledge levels of drivers, families and related social partners on traffic and driver training Political and economic stability
Output 2 related to Outcome 1	1.2-Training and testing quality standards were improved for competencies of professional drivers and other staff who work in the field of the carriage of goods or passengers	1.2.1. Education quality standards for trainings of professional driver certification in the context of EU regulation 1.2.2. Exam quality Framework for trainings of professional driver certification in the context of EU regulation	2.1- 0 Education quality standards in the context of four education program 2.2- 0 Exam	2.1- 4 Quality education standards 2.2.- 1 Quality Exam Framework	Action Reports Official Date of MoNE	The interest of citizens participating in driver training and examination processes towards new regulations The willingness of the institutions operating in the field of driver trainings towards the objectives within

			quality Framework			the scope of the Action Awareness and knowledge levels of drivers, families and related social partners on traffic and driver training Political and economic stability Results of relevant EU projects, including 100% Life in Traffic, contributed the outputs of this Actions
Output 3 related to Outcome 1	1.3- Road safety and traffic awareness was raised for all road users, especially children and young people.	1.3.1. Number of people participated to survey 3.1.2. Awareness rate of traffic issues according to the result	3.1.1. 0 people participated to survey 3.1.2. 0% Awareness rate of traffic issues according to the result	3.1.1. 2000 people participated to survey 3.1.2. 60% Awareness rate of traffic issues according to the result	3.1. Official correspondence records of MoNE 3.2. Social media account data 3.3. Action reports 3.4. Regional Implementation reports	The interest of citizens participating in driver training and examination processes towards new regulations The willingness of the institutions operating in the field of driver trainings towards the objectives within the scope of the Action Awareness and knowledge levels of drivers, families and related social partners on traffic and driver training Political and economic stability Results of relevant EU projects, including 100% Life in Traffic, contributed the outputs of this Actions
Output 1 related to Outcome 2	2.1. Road map for Road Accident Data Management System Software	2.1.1. All non performing aspects of Türkiye's road traffic accident data collection system identified 2.1.2. At least 3 countries of similar	2.1.1. 0 Current status report 2.1.2. 0	2.1.1. 1 Current status report 2.1.2. 1	Action reports Regional Implementati	Continuous commitment, steered and coordinated at the highest level to address the key priorities.

		size and complexity are analysed as part of comparative literature study on good practice examples of road traffic accident data collection activities carried out in EU countries. 2.1.3. - Total number of person/days that personnel receive training - Number of relevant personnel from relevant institutions trained - Number of training materials distributed - Number of participants attending study tours 2.1.4. - Data privacy issue is assured in line with the EU standards. – Data interoperability is ensured in line with the EU standards - ASYA technical specifications are prepared for procurement - Governance of data standards such as sharing, ownership, analytics are clarified and finalised with all relevant insitutuons 2.1.5 An implementation monitoring board with active participation of all relevant stakeholders	Literature review document 2.1.3. 0 Workshops with relevant institutions 2.1.4. 0 Protocol agreement with relevant institutions 2.1.5 0 Monitoring Board	Literature review document 2.1.3. 8 workshops with relevant institutions 2.1.4. 1 Protocol agreement with relevant institutions 2.1.5. 1 Monitoring Board	on reports Monitoring Board Meeting reports and minutes of decision	Political, economic and ecological stability Stakeholders' dedication to participate and cooperate throughout the actions Relevant staff trained and continue working during the implementation period of the Action. Active participation of all stakeholders in monthly and bi-monthly monitoring board meetings
Output 2 related to Outcome 2	2.2. Road Accident Data Management System	A distributed spatial database and data	2.2.1. 0 ASYA software with 6	2.2.2. 1 ASYA software with 6	Action reports	Continuous commitment, steered and coordinated at the

	ASYA was developed	model is deveoped to support EU and international standards (CADAS) and other accident related data A GIS-based mobile application is developed to streamline data collection with a validation framework. Data integration from related stakeholders is automated A data management system is established to receive, process, analyse, store and distribute road safety data including data privacy, protection, standards, versioning and sharing capabilities An analysis tool enriched with spatio-temporal visualization and advanced analysis types is achieved System is able to to conduct before-after analysis and evaluate effectiveness of counter measures Number of staff received necessary trainings Online user guide published and all relevant personnel received training	sub-systems 2.2.3. 0 Online user manual of data management system 2.2.3. 0 Report of pilot test of data management system 2.2.4. 0 Number of staff trained 2.2.5. 0 Online user manual of data management system	sub-systems 2.2.3. 1 Online user manual of data management system 2.2.4. 50 Number of staff trained 2.2.5. 1 Online user manual of data management system	Regional Implementation reports Software test reports	highest level to address the key priorities Political, economic and ecological stability Relevant staff trained and continue working during the implementation period of the Action.

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS[4]

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a Financing Agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the areas of support action described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of conclusion of the financing agreement.
Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures[5].

4.3.1. Indirect Management with an IPA III beneficiary

This action will be implemented under indirect management by the Republic of Türkiye.

The managing authority (MA) responsible for the execution of the action is Ministry of Transport and Infrastructure (MoTI). The managing authority shall be responsible for legality and regularity of expenditure, sound financial management, programming, implementation, monitoring, evaluation, information, visibility and reporting of IPA III activities.

The managing authority shall rely on sectoral expertise and technical competence of the following intermediate bodies for policy management (IBPM): Ministry of National Education and Ministry of Interior /Turkish National Police. They shall ensure sound financial management of the action.

Budget implementation tasks such as calls for tenders, calls for proposals, contracting, contract management, payments and revenue operations, shall be entrusted to the following intermediate body for financial management (IBFMs): Department of European Union Investments under MoTI/DGEUFR. It shall ensure legality and regularity of expenditure.

4.4. Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other

---

[4] This section is to be completed by the EU Office/Delegation.

[5] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

4.5. Indicative Budget

Indicative Budget components	EU contribution (amount in EUR)	Indicative third-party contribution, in currency identified
Methods of implementation – cf. section 4.4		
Outcome 1 To strengthen the national driver training system and public traffic awareness in the context of the EU Acquis and EU Road Safety Strategy composed of	3 000 000	
Indirect management with the Republic of Türkiye – cf. section 4.3.1.	3 000 000	
Outcome 2 To strengthen national data collecting and analysing capacity related to road traffic accidents in the context of the EU Acquis and EU Road Safety Strategy Composed of	1 500 000	
Indirect management with the Republic of Türkiye – cf. section 4.3.1.	1 500 000	
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	may be covered by another Decision [6]	N.A.
Strategic Communication and Public Diplomacy – cf. section 6	will be covered by another Decision	N.A.
Contingencies[7]	-	N.A.
Totals	4 500 000	N.A

4.6. Organisational Set-up and Responsibilities

The Managing Authority (MA) in the field of Transport is the Ministry of Transport and Infrastructure (MoTI). MoTI is also the coordinator for Chapters 14&21. Each area of support defined in this action document will establish its management units for a smooth implementation of the activities. Day-to-day management and coordination of the activities will be carried out by the Action Coordination Units (ACU). Activities will be coordinated with ACU which is a body, MA IBPMs, IBFM together with the TA team, regarding all of the project activities. The IBPMs of the activities are Ministry of National Education and Ministry of Interior Turkish National Police. The IBFM is Department of European Union Investments under MoTI/DGEUFR.

[6] Where the action is covered by a financing agreement, evaluation should be budgeted in the action. Where the action is not covered by a financing agreement (see section **Error! Reference source not found.**), put 'will be covered by another decision' as it is unlikely that evaluation and audit contracts on this action would be concluded within N+1. These contracts have to be authorised by another Financing Decision.

[7] Consider that contracts where no financing agreement is concluded, contingencies have to be covered by individual legal commitments by 31 December of N+1.

A Steering Committee (SC) will be established for each activity and will be mainly composed of the representatives of the MA, IBPMs, IBFM, stakeholders of the activities National IPA Coordinator (NIPAC), Presidency of Strategy and Budget, as well as Delegation of the European Union to Türkiye (EUD). The SC will act as the advisory body that will provide high-level strategic guidance and oversight on activity implementation. SC will be gathered at regular intervals and additionally whenever deemed necessary.

Furthermore, a Sectoral Monitoring Committee (SMC) which is one of the highest decisions taking platforms in terms of effective management of the funds provided by the EU, will meet regularly to solve the problems encountered during the programming, implementation and monitoring and give recommendations for effective utilisation of funds. SMC will be mainly composed of the representatives of the Commission EU Delegation to Türkiye, MA, IBPMs, IBFM, the stakeholders of the activities, the Presidency of Strategy and Budget, NIPAC and if necessary relevant line ministries.

The functions of Sectoral Monitoring Committee are as follows:

- Review at each meeting the progress made towards achieving the specific targets of the Programme on the basis of the basic documents
- Examine at each meeting the results of implementation, particularly the achievement of the targets set for each priority axis and measures and interim evaluations.
- Examine the sectorial annual and final reports on implementation.

SMC will meet at least twice a year at the initiative of MoTI. The issues to be followed up will cover the period between two Committee meetings and the Committee Members will be informed about the current situation with regards to those issues. As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner / beneficiary country's responsibilities. To this aim, the implementing partner / beneficiary country shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its results (Outputs and direct Outcomes) as measured by corresponding indicators, using as reference the logframe matrix (for project modality) and the partner's strategy, policy or reform action plan list (for budget support). The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

- Monitoring tasks undertaken by the implementing partners/ beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data aiming at informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the action's decision-making processes. In that respect, the Institution(s) responsible from the intervention are required to share all the relevant information and documents prepared during all phases of the action with the NIPAC and NAO, when requested.

- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners' beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks …), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists.

Both types of internal monitoring are meant to inform and provide support to external monitoring:

- External monitoring - Results Oriented Monitoring (ROM)

  The Commission and or NIPAC may undertake additional project monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

The Steering Committees will be established at activity level in order to steer the implementation of activities, achievement of results against indicators in the action document, to discuss monitoring findings (including ROM findings) and agree on corrective actions as appropriate. The Steering Committees will be composed of the representatives of MA, IBPM, IBFM, NIPAC Office, stakeholders and the EU Delegation as an observer.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) may be carried out for this action or its components by the beneficiary country via independent consultants. The evaluations will be carried out as prescribed by the DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation.

The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such

as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

MoNE is committed to ensure that outcomes materialise in relation to the improvement of Traffic and Driver Education. MoNE will be responsible for the sustainability of the Action outputs nationwide. After the completion of implementation period, departments of MoNE will also be responsible to ensure sustainability of the outputs at country-wide, especially through monitoring and evaluation system. MoNE will pursue financial issues after the completion of the Action. At the end of the Action the tangible implementation will be maintained under the budget of MoNE. In the forthcoming years in line with regular implementation of MoNE activities, the updates will be made by the MoNE according to the new needs that could emerge.
The long-term sustainability of the Action is guaranteed by the MoNE: the permanency of the trainings, which will be implemented in schools, educational institutions and driving courses in line with the new curriculum (separately planned to be created for children, teens, adults, driver examiners, drivers' instructors, driver applicants) will be essential element in this Action.
The Action aligns with programs and policies of government in order to ensure their continuation beyond the life of the Action sustainability. This Action will be complementary and will provide added value to previous IPA projects with a perspective of quality in education.

The benefits of action will certainly continue beyond the implementation period. Because at the end of the implementation period, a system will be ready to be used by the beneficiary and other relevant stakeholders.

As TNP is currently the leader road safety organisation in Türkiye, it is in a continuous coordination with all relevant organisations that will utilise this system. The Monitoring and Executive Board Meeting is held twice a year under the chairmanship of the relevant senior decision makers, and the Coordination Board Meeting is held once a year under the chairmanship of the Minister and Deputy Ministers. Thanks to this coordination mechanism, issues such as the evaluation of the system at regular intervals and receiving feedback from users will be closely monitored by TNP.

EN

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.5

to the Commission Implementing Decision on the Annual Action programme in favour of Türkiye for 2023

Action Document for Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye

ANNUAL ACTION PLAN

This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye** Annual action plan in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference: ACT-62305
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	N/A
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in the Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 3 Green agenda and sustainable connectivity Thematic Priority 2: Transport, digital economy and society and energy
Sustainable Development Goals (SDGs)	SDG 7: Affordable and Clean Energy Other significant SDGs: SDG 13: Climate Action

DAC code(s)	230- Energy (100%) 231- Energy Policy (100%) 23110 - Energy policy and administrative management 50% 23181 - Energy education/training 25% 23182 - Energy research 25%			
Main Delivery Channel	Recipient Government - 12000			
Targets	☒ Climate ☐ Gender ☐ Biodiversity			
Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development/good governance	☒	☐	☐
	Aid to environment	☐	☒	☐
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☒	☐	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☒	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	☒	☐	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☒	☐	☐
	Nutrition[1]	☒	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☒	☐	☐
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☐	☐	☒
	Climate change adaptation	☒	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐		NO ☒
	Tags:	YES		NO

[1] Please check the Handbook on the OECD-DAC Nutrition Policy Marker.

Transport	☐	☒
Energy	☐	☒
Environment and climate resilience	☐	☒
Digital	☐	☒
Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	☐	☒
Human Development (incl. human capital and youth)	☐	☒
Health resilience	☐	☒
Migration and mobility	☐	☒
Agriculture, food security and rural development	☐	☒
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐	☒
Other	☐	☒

Digitalisation	☒	☐	☐

Tags	YES	NO
digital connectivity	☐	☒
digital governance	☐	☒
digital entrepreneurship	☐	☒
digital skills/literacy	☐	☒
digital services	☐	☒

Connectivity	☐	☒	☐

Tags	YES	NO
digital connectivity	☐	☒
energy	☒	☐
transport	☐	☒
health	☐	☒
education and research	☐	☒

Migration	☒	☐	☐
Reduction of Inequalities	☒	☐	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BUDGET INFORMATION	
Amounts concerned	Budget line: 15.02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 3 000 000 Total amount of EU budget contribution EUR 3 000 000

MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities (management mode and delivery methods)	Project modality Direct management through procurement
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the Financing Agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative [operational implementation] period	72 months following the conclusion of the Financing Agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the Financing Agreement

1.2. Summary of the Action

The overall objective of the Action is to support the establishment of a green and low-carbon hydrogen[2] ecosystem in Türkiye.

The Action will contribute to the specific objective of the **IPA III Thematic Priority 2: Transport, digital economy and society and energy within the Window 3 Green agenda and sustainable connectivity** which is: *to accelerate the shift towards a low-carbon, climate resilient economy, promote clean energy transition and a European integrated energy market.*

In line with the global climate movement and to reduce emissions, **the energy sector has started turning to clean energy sources**. **One of the clean energy sources in question is hydrogen produced on the basis of renewable energy**. Renewable hydrogen stands out among other clean energy sources thanks to its long-term substitutability for natural gas. For this reason, renewable **hydrogen has an essential place in the agenda of countries that turn to clean energy.** It will play a critical role as an energy carrier in hard-to-abate sectors

[2] In this Action "clean hydrogen", "renewable hydrogen" and "green hydrogen" are understood as synonyms and refer to hydrogen produced by the electrolysis of water using electricity only from renewable sources and therefore emits almost no greenhouse gases during its production. Regarding clean as a synonym of renewable it is also in line with the "EU hydrogen strategy for a climate-neutral Europe" (COM (2020) 301 final). Low carbon is understood in this Action Document as a non-renewable hydrogen with 70% GHG emission savings.

such as industry and transport. In this context, significant developments have been made in Türkiye as well. Establishing a clean and low-carbon hydrogen industry has become one of Türkiye's strategic priorities.

The action's specific objectives are: the development of a Green and low-carbon Hydrogen Ecosystem in Türkiye and increased institutional capacity of relevant authorities on hydrogen, as well as to assess the compatibility and availability of BOTAŞ infrastructure to accommodate hydrogen for storage as well as to prepare a Hydrogen Master Network Plan. That will serve not only Türkiye's aim for green energy, in line with the **European Green Deal**, but will also contribute to **SDG 7**, *"ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all."* and **SDG 13**, *"take urgent action to combat climate change and its impacts"*.

The proposed activities aim to advance the green and low-carbon hydrogen industry in Türkiye by addressing various aspects of its development. These include forecasting **future demand and supply trends**, analysing existing **standards and regulations**, assessing **organisational capacity and stakeholder engagement**, evaluating **human resource needs**, detecting potential production regions geographically and conducting benchmarking visits to learn from EU countries with significant expertise in the renewable hydrogen sector. Additionally, the activities seek to determine the feasibility of repurposing existing storage facilities for hydrogen and hydrogen derived fuels, benchmark different **storage methods**, analyse the feasibility of **a green** and low-carbon **hydrogen production**, identify regions suitable for **hydrogen blending** into the natural gas transmission system, conducting **tests on equipment for hydrogen suitability** to recommend hydrogen blending levels, analyse safety and operational impacts, including leaks, evaluate environmental impacts and propose techno-economic solutions for effective integration as well as develop a clean and low-carbon hydrogen **master network plan** for hydrogen transportation, distribution, and storage.

The outcomes of these activities will provide valuable insights and input for industry stakeholders and policymakers, enabling effective and sustainable development of the clean and low-carbon hydrogen sector in Türkiye. This will also support the country's energy strategies and contribute to its transition and climate-neutral economy by 2053 to a low-carbon economy aligned with Türkiye's announced climate objectives and the EU Green Deal. Through trainings, workshops and seminars, knowledge and awareness in the hydrogen sector will be enhanced, fostering expertise and promoting collaboration among key stakeholders in Türkiye and the EU.

Overall, these activities represent a comprehensive approach to boost the clean and low-carbon hydrogen industry in Türkiye, facilitating its integration into the energy landscape, fostering innovation and investment, and driving the country towards a greener and more sustainable future.

1.3 Beneficiar(y)/(ies) of the Action

The action shall be carried out in the Republic of Türkiye.

2. RATIONALE

2.1. Context

After the Paris Climate Agreement was ratified, Türkiye announced its ambition to reach net-zero emissions by 2053. Türkiye aims to combine its significant potential in renewable energy sources such as wind and solar power with hydrogen technology. In this direction, the **Hydrogen Roadmap** was published by the Ministry of Energy and Natural Resources (MENR) and declared one of the priority areas for **green** and low-carbon **hydrogen**.

In this context, the European **Green Deal**, the EU hydrogen strategy for a climate-neutral Europe, the **Paris Agreement**, the UN 2030 Agenda for Sustainable Development, the 11th National Development Plan (2019-

2023) and the MENR Strategic Plan (2019-2023) are all strategic documents that form the framework in this action document.

The **"Türkiye Hydrogen Technologies Strategy and Roadmap"** report was published by MENR on 19 January 2023, including targets and priorities in line with the EU policies. The Strategy and Roadmap are guiding:

(i) analysis of hydrogen value chain elements such as production, transmission, storage, trade opportunities and usage in transportation and industrial sector

(ii) review the legislative framework and make appropriate adaptations for "hydrogen production, transportation, storage and use,

(iii) increasing the share of production and use of renewable energy to increase the production of green and low-carbon hydrogen,

(iv) reducing carbon emissions from carbon intensive sectors such as steel, glass, chemicals, and refineries with use hydrogen produced from renewable sources,

(v) exporting surplus green and low-carbon hydrogen to the world, especially to the European market with domestic technologies.

The Action is coherent with, and will support the effective implementation of, the **Türkiye Hydrogen Strategy.**

Green and low-carbon Hydrogen as an energy carrier and feedstock will be one of the energy sources of Türkiye in achieving its climate targets. The **Türkiye 2022 Report of the European Commission** has already mentioned that renewable energy is one of the main pillars of the EU energy policy, together with energy efficiency, and security of supply. Türkiye has already made remarkable progresses on renewable energy policies, achieving a 54% share of renewables in the country's installed capacity and 41.95% in electricity generation by the end of 2022. It is therefore essential to continue supporting renewable energy in Türkiye, promoting alternatives like green and low-carbon hydrogen and related feasibility studies. The suitability of hydrogen for use in the energy system remains a common challenge for the world and Türkiye.

As stated in the **IPA III Strategic Response, the Medium-Term Programme (MTP)** 2022-2024 highlights the policies and measures regarding the transition to a green economy. Türkiye has prepared and published its **Green Deal Action Plan (2021)** in the Official Gazette, including activities related to a green and circular economy, a clean, affordable, and secure energy supply, and combating climate change. In this regard, the Action will enhance and promote the Green Agenda by increasing environmental protection and quality contributing to mitigation and accelerating the shift towards a low-carbon and circular economy.

The IPA III Programming Framework underlines the importance of hydrogen "*The potential to decrease the carbon intensity of gas network should be assessed, methane leakage avoided, and all new gas infrastructure needs to be future-proof and, over the medium to long term, shifted from transporting natural gas to renewable gas or hydrogen*" and *"The long-term objective of climate neutrality should be kept in mind and with it the role that renewable gas and hydrogen can play"* .

Within the framework of **the UN 2030 Agenda for Sustainable Development Goals (SDG)**, it is considered that this Action will contribute to **SDG-7**, *"ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all"* and **SDG 13**, *"take urgent action to combat climate change and its impacts."*

The EU aims to step up its efforts to ensure that the policies relevant to the European Green Deal and 2020 EU Hydrogen Strategy are effectively implemented. The Action is consistent with the priorities under these strategies such as:

(i) Supplying clean, affordable and secure energy;

(ii) Decarbonising the energy system to reach climate objectives in 2030 and 2050;

(iii) Support production and demand;

(iv) Creating a hydrogen market and infrastructure;

(v) Research and cooperation and international cooperation.

The Action will complement and support hydrogen agendas in the EU and Türkiye. The supply chain is complex for hydrogen and other energy sources like natural gas, electricity, etc. Transmission and storage of hydrogen are essential elements of the chain for developing the hydrogen economy in Türkiye.

2.2. Problem Analysis

Short problem analysis

In order to create a functional hydrogen market within the energy ecosystem, relevant legislation should be created, and the feasibility of production and use of hydrogen should be ensured. Therefore, legal, technical and economic obstacles need to be tackled and uncertainties removed.

1. Despite the promising developments for the near future, hydrogen production technologies are in an early development phase across the world. Therefore, technological know-how is highly concentrated in advanced countries and diffusion of this knowledge across the world takes time. In parallel, studies for regulatory and economic aspects of hydrogen network and development operations are limited for the large-scale use of hydrogen. Standards are lacking and legislation is underdeveloped in the majority of the countries including Türkiye. Besides, competent human resources and organisations for the green hydrogen ecosystem are currently insufficient, including institutional capacity in terms of legislation, organisations and the development of human resources.

2. Developing a green and low-carbon hydrogen industry requires also storage options. Despite being a promising alternative energy carrier feedstock, hydrogen's widespread adoption is hindered by the lack of efficient, safe and cost-effective storage solutions. Repurposing existing storage facilities and infrastructure can be a cost-effective and efficient way to upscale green hydrogen technologies. Research and development efforts are ongoing to address these challenges, but more work is needed to develop the necessary hydrogen storage capacity. Continued investments in research, innovation, infrastructure development and also evaluation of potential environmental impacts are needed.

3. Assessing the feasibility of establishing a green and low-carbon hydrogen generation complex is of utmost importance due to the growing demand for clean and sustainable energy sources. As countries worldwide strive to achieve a sustainable energy transition and reduce carbon emissions, green and low-carbon hydrogen emerges as a promising solution. The objective is to conduct a comprehensive technical, economic, and financial analysis to evaluate the viability of producing green and low-carbon hydrogen in proximity of the Tuz Gölü Underground Storage Facility and integrating it into the existing energy network. This analysis addresses key challenges such as assessing the available renewable energy potential, identifying hydrogen supply sources, analysing the characteristics of a potential salt cavern for storage, evaluating the required infrastructure for hydrogen distribution, and supporting economic viability amidst substantial investment requirements. The ultimate goal is to offer valuable insights that will guide decision-makers in harnessing the potential of sustainable and low-carbon hydrogen production and facilitating its seamless integration into the energy system.

4. Türkiye's ambition to produce and possibly export Green and low-carbon Hydrogen and become a mature Hydrogen player faces several challenges due to the absence of a comprehensive hydrogen master network plan. Without a well-defined plan, there is an uncertainty surrounding green and low-carbon hydrogen production strategies, the placement of renewable power plants, and the establishment of adequate

hydrogen storage, export infrastructure, and transportation routes. Additionally, limited awareness among end users and fragmented decision-making processes hinder the growth of the hydrogen market, while missed economic and environmental benefits result from a lack of clear investment priorities and strategies. To overcome these challenges and realise its vision, Türkiye must prioritise the development of a comprehensive hydrogen master network plan that encompasses all aspects of the hydrogen ecosystem, enabling efficient resource utilisation, attracting investments, and capitalising on the growing global demand for green hydrogen, ultimately contributing to a sustainable and prosperous future.

5. The EU hydrogen strategy for a climate-neutral Europe (COM (2020) 301 final) clarifies that hydrogen is a key priority to achieve the European Green Deal and Europe's clean energy transition. Renewable electricity is expected to decarbonise a large share of the energy consumption, but not all of it. Hydrogen has a strong potential to bridge some of this gap, as a vector for renewable energy storage, alongside batteries, and transport, ensuring back up for seasonal variations and connecting production locations to more distant demand centre. The blending of hydrogen in the natural gas network at a limited percentage has been discussed in view of decentralised renewable and low-carbon hydrogen transportation through local networks in a transitional phase. However, blending is less efficient and diminishes the value of hydrogen. Blending also changes the quality of the gas consumed and may affect the design of gas infrastructure, end-user applications, and cross-border system interoperability. Therefore, there is a need to study and assess the feasibility of hydrogen blending into the existing Natural Gas Transmission Network in Türkiye compared to its re-purposing of building a new dedicated hydrogen network.

The Action is designated to address the four main problems improvement described above.

Identification of leading stakeholders and corresponding institutional and organisational issues (mandates, potential roles, and capacities) are to be covered by the Action.

A considerable number of institutions govern the Energy Sector in Türkiye. **The lead institution** in the context of the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA) sector approach is the **MENR** which is responsible for the development of policy, legislation, and enforcement of legislation in all areas of the sector. The purpose and the future role of the MENR are to help define targets and procedures related to energy and natural resources in a way that serves and guarantees the defence of the country, security, welfare, and strengthening of the national economy. Furthermore, it seeks to ensure that energy and natural resources are researched, developed, generated, and consumed in a way that is compatible with the defined targets and policies.

The Petroleum Pipeline Corporation (BOTAŞ) is a related institution of MENR. Because of Türkiye's increasing need for diversified energy sources, BOTAŞ has expanded since 1987 its original purpose of transporting crude oil through pipelines to cover natural gas transportation and trade activities. Therefore, it has become a trading company. BOTAŞ is a state-owned company with almost 50 years of experience. And today, BOTAŞ owns and operates a 23 000 kilometres pipeline network for both crude oil and natural gas, including the Baku-Tbilisi-Ceyhan, TANAP, and TürkStream pipelines. Therefore, BOTAŞ has extensive experience managing and maintaining pipelines of various sizes, from 6 to 56 inches.

Besides, BOTAŞ has 2 Floating Storage Regasification Unit (FSRU) and 1 LNG import terminal, and in total, Türkiye has 3 FSRU and 2 LNG import terminals, including private sector investments. In terms of underground storage, one of the most significant storage projects in salt caverns is the Tuzgolu Project. Another underground storage facility is the Silivri Underground Natural Gas Storage.

BOTAŞ has been experiencing growing demand in all segments of the energy sector. Besides natural gas and oil activities, hydrogen emerges as a new work area of BOTAŞ thanks to its ability to be substituted for natural gas in the long term. Hydrogen is vital for the transition to clean energy due to low carbon emissions and can provide decarbonisation in sectors such as transportation and industry (petro-chemistry, iron-steel, etc.). In

addition, Türkiye is currently underway to develop 1 MW PEM electrolyser capacity by using domestic and national resources accompanied by a consortium of leading companies such as the Scientific and Technological Research Council (TUBITAK), SOCAR[3], ASPILSAN[4] and the Turkish Energy, Nuclear and Mining Research Institution (TENMAK). These organisations are implementing research projects in the hydrogen field. In the context of the Action, their research capacities will be used to identify BOTAŞ's potential for scaling up a green hydrogen ecosystem.

Industry stakeholders will make a significant contribution to the green energy transition. These organisations are currently conducting hydrogen research. With this Action, synergy will be created for future research. Seventy-two distribution companies are operating in the Turkish natural gas distribution sector, assuming the critical stakeholders in the distribution of hydrogen to end users.

2.3. Lessons Learned

The most important **lessons learned** from the last two decades covering IPA I and IPA II periods are continuous improvement and systematic performance monitoring of the institutional capacity building activities with a holistic view of ecosystem and focusing on the full compliance with EU energy legislation, market and network. In particular, the following lessons learned are worth mentioning as well:

- Improved compliance with EU legislation;
- Need for rapid adaptation to the European Green Deal regulations;
- Need for an institutional capacity dedicated to the transformation of the energy ecosystem;
- Need for improved human resource capacity in public institutions in the energy sector;
- Raised awareness and learning by doing with pilot renewable energy projects;
- Improved the dialogue and strengthen cooperation with the European Commission and various energy sector stakeholders.

Under the lessons mentioned above, the MENR has accelerated the implementation of the projects and programmes in the sector towards **the transition to a green** and low-carbon **hydrogen economy** in close cooperation with the sector stakeholders. Therefore, the capacities of the MENR and critical institutions have been improved, and their coordination and relationships have been strengthened. The MENR published the Türkiye hydrogen technologies strategy and roadmap on 19 January 2023. Important vision proposals in the roadmap include reducing the cost of green and low-carbon hydrogen production to below 2.4 US/kgH by 2035, below 1.2 US/kgH by 2053, and to increase the installed power capacity of the electrolyser to 2 GW by 2030, increasing it to 5 GW by 2035 and to 70 GW by 2053.

TENMAK, which is affiliated with the Ministry of Energy and Natural Resources, has recently published a "**Hydrogen Call**" including "*Hydrogen Production and Fuel Cell Technologies, Carbon Capture, Utilization and Storage Technologies*" within the scope of R&D projects. In the framework of the Hydrogen Call, up to six projects are planned to be funded by TENMAK.

Türkiye's first Hydrogen Valley project, "South Marmara Hydrogen Coast Valley Project," funded by the European Union (EU) under Horizon Europe, in which the South Marmara Development Agency is the coordinator, has been approved in 2023. The Project includes 16 domestic and foreign stakeholders. It is aimed at producing at least 500 tons of green hydrogen per year within the scope of the Project at the Bandırma Energy Base of Enerjisa Production.

---

[3] The State Oil Company of the Republic of Azerbaijan
[4] https://www.aspilsan.com/en/kurumsal/hakkimizda/

3. DESCRIPTION OF THE ACTION

3.1. Intervention Logic

The Overall Objective (Impact) of this action is to support the establishment of a green and low-carbon hydrogen ecosystem in Türkiye.

The Specific Objectives (Outcomes) of this action are:

1- Green and low-carbon Hydrogen Ecosystem as well as Increased institutional capacities of relevant authorities on hydrogen developed;
2- Technical and economic feasibility of blending of hydrogen into the Natural Gas Transmission Network and for storage assessed;
3- Hydrogen Master Network Plan prepared.

The Outputs to be delivered by this action contributing to the corresponding Specific Objectives (Outcomes) are described below:

For Outcome 1:

Output 1: Increased awareness, knowledge and technical capacity on the potential of Hydrogen demand and supply, on the use of green and low-carbon hydrogen and on its role for low-emission industry/transport including the assessment of Türkiye's potential for green and low-carbon hydrogen production geographically, taking into account specific challenges such as availability of water;

Output 2: Identified standardisation, regulation and legislation in line with EU requirements and standardisation priorities;

Output 3: Identified Hydrogen Ecosystem, Capacity of Ecosystem and Human Resources and appropriate raising awareness activities.

For Outcome 2:

Output 1: Conducted technical and economic feasibility of availability and repurposing storage facilities for hydrogen (mainly green and low-carbon hydrogen) and identified convenient storage technologies including evaluation of potential environmental impacts;

Output 2: Conducted feasibility for green and low-carbon Hydrogen Generation in the Tuz Gölü Complex and appropriate awareness raising activities.

For Outcome 3:

Output 1: Conducted assessment of technical and economic feasibility of Hydrogen (mainly green and low-carbon hydrogen) blending with Natural Gas in sections of the existing Transmission Network in line with EU practices and standards compared to re-purposing or building a new dedicated hydrogen infrastructure;

Output 2: Conducted Green and low-carbon Hydrogen Master Network in line with ENTSO-G including Investment and Impact Analysis.

The underlying intervention logic for this action is that if the activities are undertaken and the assumptions hold, then the outputs will be produced. If outputs are delivered, and the assumptions at the level of outputs have, then the outcomes will be realised because institutional capacity will be increased, and green and low-carbon hydrogen supply chain evaluation will be possible with the documents to be prepared, feasibility and engineering studies to be carried out, workshops and site visits.

If the outcomes are achieved, and the assumptions at this level hold, then the action will contribute to the desired impact. With the storage process, Türkiye will have made a new move in energy diversification based on green and low-carbon hydrogen. It will both obtain a resource that will contribute to the zero-emission target in the Paris Agreement and gain a new power that supports its position in the energy geopolitics in the region, thanks to its export opportunities. In particular, determining suitable salt caverns for hydrogen storage will contribute to the supply security of both Türkiye and Europe. Another important area to consider is adapting existing infrastructure to accommodate hydrogen. Modifying the existing infrastructure in Türkiye could support and contribute to the global energy transition in line with the Paris Agreement and provide economical solutions toward a green-based hydrogen economy.

Through the Action "Boosting Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye" the following results will be expected:

- Transition to Green and low-carbon Hydrogen economy and production of Green and low-carbon Hydrogen in Türkiye will be assessed and policy, financial, technical recommendations will be done.
- Türkiye will benefit from the development of the transportation and storage infrastructure for hydrogen.
- The capacity of relevant staff of crucial institutions will be increased in the hydrogen sector.
- The compatibility of a hydrogen ecosystem and feasibility of adaptation of the existing gas transportation and storage facilities will be determined in line with EU practices.
- The establishment development of the green and low-carbon hydrogen infrastructure will be accelerated.
- Domestic and foreign green and low-carbon hydrogen investments will be encouraged because stakeholders will be able to better evaluate Türkiye's green hydrogen potential.

Most importantly, the Action will not facilitate nor support the creation of Local Content Requirements.

3.2. Indicative Activities

Component 1: Capacity Building

Activity 1.1: Green and low-carbon Hydrogen Market Demand and Supply Projection, including the assessment of Türkiye potential for green and low-carbon hydrogen production, including investment needed and specific challenges such as the availability of freshwater.

Activity 1.2: Requirement Analysis for Standardisation, Regulation and Legislation in line with EU requirements and standardisation priorities.

Activity 1.3: Hydrogen Ecosystem Modelling and Organisational Capacity Requirement Analysis

Activity 1.4: Requirement Analysis for Human Resources and provision of related capacity building activities

Activity 1.5: Organisation of Internship Programme

Activity 1.6: Study Visit

Activity 1.7: Organising of Green and low-carbon Hydrogen Summit

Activity 1.8 Communication and Visibility

Component 2: Compatibility Analysis of Existing Facilities for green and low-carbon **Hydrogen Storage**

Activity 2.1: Technical and Economic Feasibility Study for Repurposing Storage Facilities for green and low-carbon Hydrogen

Activity 2.2: Technical and Economic Feasibility Analysis for Tuz Gölü (Aksaray Province) Underground Storage Facility green and low-carbon Hydrogen Generation Complex

Activity 2.3: Study Visit on Hydrogen Storage Facilities

Component 3: Analysis of Existing Natural Gas Infrastructure in view of its use and adaptation for hydrogen transportation and storage.

Activity 3.1: Technical and Economic Feasibility Analysis of Natural Gas Transmission Network for green and low-carbon Hydrogen Blending, repurposing of the existing infrastructure and/or construction of new-dedicated hydrogen infrastructure.

Activity 3.2: Preparation of green and low-carbon Hydrogen Master Network in line with ENTSO-G.

Activity 3.3: Hydrogen Network Symposium

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

The programme envisages activities directly targeting the environment, climate change, and the transition to a green and circular economy. It will improve the technical capacities and quality of information necessary for further progress in implementing EU Environment and Climate Change legislation and thus directly contribute to enhanced environmental protection and climate action.

The Activity will increase public awareness of the low-carbon economy, climate change, and environmental issues.

Extreme weather events resulting from global climate change and human-induced global warming pose a risk to many living species. Biodiversity is critical to human health, economic well-being, and the planet's sustainability. This project will contribute to biodiversity in line with its goals of protecting the ecosystems in the regions where its facilities are located and minimising the environmental damage caused by its activities.

Within the scope of the Tuz Gölü Natural Gas Storage, the freshwater supplied from the Hirfanlı Dam dissolves the underground salt masses, and the caves formed as a result of the dissolution are used to store natural gas. The saltwater released during the process is discharged into Tuz Gölü via pipelines, increasing the lake's water. In addition, with activities in the scope of this Action, biodiversity practice will continue.

Gender equality and empowerment of women and girls

11th National Development Plan (2019-2023) (NDP) refers not only to the Environment but also to the economic and social fields, including human development which allow stronger and prosperous Türkiye.

This Action Document will contribute to the objectives and the policies of 11th NDP, putting equal opportunities between men and women as an integral part of its design, implementation, monitoring and evaluation.

Also, the participation of female employees in all project activities will be encouraged.

Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as D0. This implies that the action is not considered relevant for inclusion of persons with disabilities. Yet the disabled people shall be provided the same level of access to the project as all other participants, via a sensitive design of activities.

Human Rights

This Action will ensure responsible business behaviour by keeping human rights at a high level in its policies and activities. It continues to implement its policies with an international effort, which it commits to all its stakeholders, including vulnerable groups.

3.4. Risks and Assumptions

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
2- Risks related to planning, processes and systems	Challenges due to newness of the hydrogen technologies.	Medium	High	Knowledge and Training Programmes International Collaboration Testing Infrastructure
3 - Risks related to people and the organisation	Insufficient number of experts participating to the project activities from stakeholders Limited number of qualified competent experts to provide input to the contract	High	High	More Trainings, workshops and site visits.
1 - Risk related to external environment	Unwillingness of foreign institutions to disclose their knowledge and experience in study visits	Medium	High	Improvement of bilateral cooperations and networks

External Assumptions

- High political ownership, national willingness and interest in the Green and low-carbon hydrogen ecosystem
- Willingness of stakeholders to participate and cooperate throughout the actions.
- Increased awareness of hydrogen due to increase on natural gas price.
- Increased consumption of Green and low-carbon hydrogen due to coming into force of CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism)

3.5 Indicative Logical Framework Matrix

Results	Results chain: Main expected results [maximum 10]	Indicators [it least one indicator per expected result]	Baselines (values and years)	Targets (values and years)	Sources of data	Assumptions
Impact	To support the establishment of the green and low-carbon hydrogen ecosystem in Türkiye	Rate of replacement of consumed grey and blue hydrogen **with green hydrogen**	% 0 (2023)	%5 (3 years after the end of the implementation)	Reports produced by private sector representative. EMRA Energy Sector Reports BOTAŞ Annual Reports BOTAŞ Sustainability Report	*Not applicable*
Outcome 1	Green and low-carbon Hydrogen Ecosystem as well as Increased institutional capacities of relevant authorities on hydrogen developed.	1. Türkiye's Green and low-carbon Hydrogen Market Structure, Supply Projection and Geographically Production Potential has been determined. 2. Regulations and Legislations for Hydrogen Market has been identified. 3. Responsible Institutions has been determined. 4. Human Resources Capacity has been enhanced.	1. No (2023) 2. No (2023) 3. No (2023) 4. No (2023)	1. Yes (by the end of the implementation) 2. Yes (by the end of the implementation) 3. Yes (by the end of the implementation) 4. Yes (by the end of the implementation)	BOTAŞ/MoENR Annual Reports BOTAŞ/MoENR Sustainability Report	• High political ownership, national willingness and interest in the hydrogen economy • Willingness of stakeholders to participate and cooperate
Outcome 2	Technical and economic feasibility of blending of hydrogen into the Natural Gas Transmission Network and for storage assessed	1. The compatibility of Natural Gas Storage Facilities with Green and low-carbon Hydrogen Storage in Türkiye and potential environmental impacts has been determined.	1. No (2023)	1. Yes (by the end of the implementation)	EMRA Energy Sector Reports Hydrogen Storage Licence	

					BOTAŞ Sustainability Report	throughout the actions.
Outcome 3	Hydrogen Master Network Plan prepared	1. Türkiye's Green and low-carbon Hydrogen Production Capacity and Generation Locations Has Been Determined	1. No (2023)	1. Yes (by the end of the implementation)	EMRA Energy Sector Reports BOTAŞ Network Code, -Hydrogen Transmission Licence	• Increased awareness of hydrogen due to increase on natural gas price. • Increased consumption of green and low-carbon hydrogen due to coming into force of CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism)
Output 1 related to Outcome 1	Increased awareness, knowledge and technical capacity on the potential of Hydrogen demand and supply, on the use of green and low-carbon hydrogen and on its role for low-emission industry/transport including the assessment of Türkiye's potential for green and low-carbon hydrogen production geographically, taking into account specific challenges such as availability of water;	1. Green and low-carbon Hydrogen Market Demand and Supply Analysis Report, including the assessment of Türkiye potential for green and low-carbon hydrogen production geographically 2. Total Number of Trainings 3. Total Number of Trainee 4. Internship Programme	1. 0 (2023) 2. 0 (2023) 3. 0 (2023) 4. 0 (2023)	1. 1 (by the end of the implementation) 2. 15 (by the end of the implementation) 3. 150 (by the end of the implementation) 4. 2 (by the end of the implementation)	EMRA Energy Sector Reports Progress and Final Reports of Project	
Output 2 related to Outcome 1	Identified Standardisation, Regulation and Legislation in line with the EU requirements and standardisation priorities;	1. Report on Standards, Regulations, and Legislation in line with EU requirements	1. 0 (2023)	1. 1 (by the end of the implementation)	EMRA Energy Sector Reports	
Output 3 related to Outcome 1	Identified Hydrogen Ecosystem, Capacity of Ecosystem Organisations and Human Resources	1. Hydrogen Eco System Strategy Report 2. Green and low-carbon Hydrogen Summit	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (by the end of the implementation) 2. 1 (by the end of the implementation)	EMRA Energy Sector Reports BOTAŞ Annual Reports	

Output 1 related to Outcome 2	Conducted technical and economic feasibility of availability and repurposing storage facilities for hydrogen (mainly green and low-carbon hydrogen) and identified convenient storage methods technologies including evaluation of potential environmental impacts;	1. Hydrogen Storage Recommendation Report 2. Feasibility Report on Repurposing Storage Facilities for Green Hydrogen	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (by the end of the implementation) 2. 1 (by the end of the implementation)	Progress and Final Reports of Project Sustainability Report	
Output 2 related to Outcome 2	Conducted feasibility for green and low-carbon Hydrogen Generation in the Tuz Gölü Complex and appropriate awareness raising activities	1. Tuz Gölü Green Hydrogen Generation Complex Feasibility Report, including analysis of likely environmental impacts	1. 0 (2023) 2. 0 (2023	1. 1 (by the end of the implementation)	Progress and Final Reports of Project	
Output 1 related to Outcome 3	Conducted assessment of compatibility and requirements for technical and economic feasibility of Hydrogen (mainly green and low-carbon hydrogen) blending with Natural Gas in sections of the existing Transmission Network in line with EU practices and standards compared to re-purposing or building a new dedicated hydrogen infrastructure;	1. Compatibility and requirement analysis report	0(2023)	1 (by the end of the implementation)	Progress and Final Reports of Project	
Output 2 related to Outcome 3	Conducted Green and low-carbon Hydrogen Master Network in line with ENTSO-G including Investment and Impact Analysis	1. Green and low-carbon Hydrogen Master Network Report 2. Hydrogen Network Symposium	1. 0 (2023) 2. 0 (2023)	1. 1 (by the end of the implementation) 2. 1 (by the end of the implementation)	Progress and Final Reports of Project	

* Salt caverns are the most efficient storage method for large-scale gas storage. Salt caverns in Salt Lake, located within the borders of Sultanhanı district of Aksaray province, are currently used to store natural gas.

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a financing agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of conclusion of the financing agreement.

Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases by amending this Financing Decision and the relevant contracts and agreements.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures[5].

4.3.1. Direct Management (procurement)

This action will be implemented under direct management and the procurement will contribute to achieving the objectives and the outputs detailed in section 3.

4.4 Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

4.5 Indicative Budget

Indicative Budget components	EU contribution (amount in EUR)
Methods of implementation – cf. section 4.3	
Outcome 1: Green and low-carbon Hydrogen Ecosystem as well as Increased institutional capacities of relevant authorities on hydrogen developed:	

[5] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

Outcome 2: Technical and economic feasibility of blending of hydrogen into the Natural Gas Transmission Network and for storage assessed; **Outcome 3:** Hydrogen Master Network Plan prepared Composed of	3 000 000
Procurement (direct management) – cf. section 4.3.1	N A
Procurement - total envelope under section 4.3.1	**3 000 000**
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	may be covered by another Decision [5]
Strategic Communication and Public Diplomacy – cf. section 6	will be covered by another Decision
Contingencies [6]	-
Totals	3 000 000

4.4. Organisational Set-up and Responsibilities

A Steering Committee (SC) will be set up at the activity level. SC will be composed of the representatives of the European Union as co-chair, NIPAC, Ministry of Energy and Natural Resources, BOTAŞ, Presidency of Strategy and Budget, CFCU, development partners and IFIs. Additional stakeholders may also be invited to the SC on an ad-hoc basis in close coordination with the EU Delegation.

The SC will monitor the project implementation and approve the progress reports. SC will gather at regular intervals and on ad-hoc basis whenever deemed necessary.

The functions of Sectoral Monitoring Committee are as follows:

- Review at each meeting the progress made towards achieving the specific targets of the Programme on the basis of the progress reports;
- Examine at each meeting the results of implementation, particularly the achievement of the targets set for each priority axis and measures and interim evaluations;
- Examine and approve the implementation reports.

SMC will meet at least twice a year.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

[5] Where the action is covered by a financing agreement, evaluation should be budgeted in the action. Where the action is not covered by a financing agreement (see section 4.1), put 'will be covered by another decision' as it is unlikely that evaluation and audit contracts on this action would be concluded within N+1. These contracts have to be authorised by another Financing Decision.

[6] Consider that contracts where no financing agreement is concluded, contingencies have to be covered by individual and legal commitments by 31 December of N+1.

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner / beneficiary country's responsibilities. To this aim, the implementing partner / beneficiary country shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its results (Outputs and direct Outcomes) as measured by corresponding indicators, using as reference the logframe matrix (for project modality) and the partner's strategy, policy or reform action plan list (for budget support). The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

Monitoring tasks undertaken by the implementing partners/ beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data aiming at informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the action's decision-making processes. In that respect, the institution(s) responsible from the intervention are required to share all the relevant information and documents prepared during all phases of the action with the NIPAC and NAO, when requested.

- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners'/ beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks …), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning/programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists.

Both types of internal monitoring are meant to inform and provide support to external monitoring:

- External monitoring / Results Oriented Monitoring (ROM)

  The Commission and/or NIPAC may undertake additional project monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission/NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission/NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

The Steering Committees will be established at activity level in order to steer the implementation of activities, achievement of results against indicators in the action document, to discuss monitoring findings (including ROM findings) and agree on corrective actions as appropriate. SC will be mainly composed of the representatives of the European Union as co-chair, the NIPAC, Ministry of Energy and Natural Resources, BOTAŞ, Presidency of Strategy and Budget, CFCU, development partners and IFIs. Additional stakeholders may also be invited to the SC on ad-hoc basis in close coordination with the EU Delegation.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) may be carried out for this action or its components by the beneficiary country via independent consultants. The evaluations will be carried out as prescribed by the DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation.

The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

BOTAŞ considers integrating impacts on all economic, environmental, and social phenomena into a sustainable way of doing business in the long term as a fundamental element to the goal of making a more liveable world. Being aware of the environmental impacts of oil and natural gas, which are non-renewable energy sources, BOTAŞ takes every step with future generations' rights in mind.

Türkiye has a responsibility to ensure the outputs of this action are fully used and to allocate the necessary resources to ensure the sustainability of the action. The relevant stakeholders such as MENR, EMRA and industrial establishments using hydrogen will provide every resource and effort in collaboration with the relevant parties to maintain, and if necessary, further improve, the outcome of this Action.

The MENR is responsible for the preparation and implementation of legal framework accordance with the relevant legislation of the EU in the field of hydrogen.

As it is known, hydrogen is a type of green energy that has been on the agenda in recent years. Therefore, it is an area that needs research and development. The activities on capacity building and training are integrated into this Action. This integration will enhance the project results and will safeguard the impact and sustainability of the project results. The trained personnel will continue to work for maintaining the outcomes of the project in the following years.

For the sustainability of the developed institutional capacity, the developed technical documents, outputs of the project and all training materials and all pieces of data and information gathered that are necessary for continuation studies after the Action, etc. will be kept in a media that can be easily accessed, used and -if necessary- edited by the rest of the staff such as the official web site of the BOTAŞ. Trainers will be trained as part of the project and will continue training and informing activities after the project. The training modules and training documents will be developed within the scope of the project and will be used actively after the completion of the project.

Pilot studies and master plans to be made as a result of this action will always guide Türkiye's strategy in transition to hydrogen economy. It will enable the identification of new investments related to hydrogen.

EN

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.6

to the Commission Implementing Decision on the Annual action plan in favour of Türkiye for 2023

Action Document for Employment, Education, Social Policies Action

ANNUAL ACTION PLAN

This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Employment, Education, Social Policies Action** Annual action plan in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference: ACT-62136
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP)	No
EIP Flagship	No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in the Republic of Türkiye
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 4 - Competitiveness and Inclusive Growth Thematic Priority 1: Education, Employment, Social Protection and Inclusion Policies

Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG: SDG 8: Decent work and economic growth Other significant SDGs: SDG 1: No poverty SDG 4 : Quality Education SDG 5: Gender Equality SDG 10: Reduced Inequality
DAC code(s)	11240 - Early Childhood Education (50%) 11130 – Teacher Training (15%) 16010 – Social Protection (10%) 16012 – Social Security (15%) 16020 – Employment Creation (10%)
Main Delivery Channel	12001- Central Government, 40000-Multilateral Organizations
Targets	☐ Climate ☒ Gender ☐ Biodiversity

Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development/good governance	☒	☐	☐
	Aid to environment	☒	☐	☐
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☒	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☒	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	☒	☐	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☐	☐	☒
	Nutrition	☒	☐	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☒	☐	☐
	Combat desertification	☒	☐	☐
	Climate change mitigation	☒	☐	☐

	Climate change adaptation	☒	☐	☐
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship		YES ☐	NO ☒
	Tags:		YES	NO
	Transport		☐	☒
	Energy		☐	☒
	Environment and climate resilience		☐	☒
	Digital		☐	☒
	Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)		☐	☒
	Human Development (incl. human capital and youth)		☐	☒
	Health resilience		☐	☒
	Migration and mobility		☐	☒
	Agriculture, food security and rural development		☐	☒
	Rule of law, governance and Public Adminnistration reform		☐	☒
	Other		☐	☒
	Digitalisation	☐	☒	☐
	Tags		YES	NO
	digital connectivity		☒	☐
	digital governance		☐	☒
	digital entrepreneurship		☐ ☒	☒ ☐

digital skills/literacy digital services			
Connectivity	☐	☒	☐
Tags		YES	NO
digital connectivity		☒	☐
energy		☐	☒
transport		☐	☒
health		☒	☐
education and research			
Migration	☒	☐	☐
Reduction of Inequalities	☐	☐	☒
COVID-19	☒	☐	☐

BUDGET INFORMATION	
Amounts concerned	Budget line: 15.02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 12 000 000 Total amount of EU budget contribution EUR 12 000 000 of which EUR 4 000 000 for indirect management with the Republic of Türkiye

MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities (management mode and delivery methods)	**Indirect management** with Türkiye **Indirect management** with the entity(ies) to be selected in accordance with the criteria set out in section 4.3.1
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements,	3 years following the date of conclusion of the Financing Agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation

procurement and grant contracts	
Indicative operational implementation period	72 months following the conclusion of the Financing Agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the Financing Agreement

1.2. Summary of the Action

This Action presents tailor made approach based to the needs in Türkiye towards Thematic Priority 1: Education, Employment, Social Protection and Inclusion Policies under Window 4 - Competitiveness and Inclusive Growth through increasing employability, fostering social inclusion and education by enhancing vocational rehabilitation services and early childhood education.

Its specific objectives (or outcomes) are to:
a) Increase capacity of and awareness on vocational rehabilitation services in Türkiye
b) Increase quality of and access to early childhood education (ECE) Services for all children in Türkiye with a specific focus on 3–5 years old.

The capacity of vocational rehabilitation services will be increased by the provision of vocational rehabilitation services for insured persons with work accident, development of a vocational rehabilitation service software where the rehabilitated persons will be tracked, provision of trainings and certification programmes for the vocational rehabilitation experts and delivery of awareness raising activities for the staff of relevant institutions on the work accidents, social security, labour law and vocational rehabilitation.

The quality of and access to ECE services for all children aged 3-5 will be increased by equipping the ECE personnel with knowledge and skills and increasing the parental and community involvement to ECE services. In parallel with the commitments of the Ministry of National Education (MoNE) and key national strategies, the focus will be on 3-5-year-old children and their caregivers/parents. Furthermore, the improvements regarding the legislative background under the "Increasing Quality of and Access to ECE Services" project, for ensuring a comprehensive system and the partnerships developed with the key authorities (municipalities), will pave the way for expanding formal ECE opportunities through multiple stakeholders across the country.

The Action serves the IPA III Programming Framework and Strategic Response commitments in terms of providing decent work opportunities to all segments of the society as well as increasing the employment of groups requiring special policies, fostering quality employment, promoting equality, social inclusion and combatting poverty and improving national institutional capacity to provide quality education by building the capacity of relevant target groups including teachers to meet the requirements and providing equal opportunities for all children.

In addition, the Action directly serves to the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs) SDG 8- Decent Work and Economic Growth, SDG 1: No poverty, SDG 10- Reduced Inequality, SDG 4- Quality Education, SDG 5: Gender equality. Gender equality and women's and girl's empowerment will be ensured as significant objective through gender responsive activities.

1.3 Beneficiar(y)/(ies) of the Action

The action shall be carried out in the Republic of Türkiye.

The Outcome 1 will be implemented in pilot provinces which will be selected based on the criteria of highest number of occupational accidents and/or needs of the earthquake region.

The Outcome 2 of this Action shall be carried out in 12 provinces of Türkiye including some of those affected by the February 2023 earthquakes.

2. RATIONALE

2.1. Context

The path to sustainable development, green economy and inclusive growth is possible through increasing decent work opportunities and access to education. This Action has been designed in an inclusive approach covering all sections of the society with a particular emphasis put on disabled individuals as a result of work accidents and children at the age of early school education.

As stated in the Programming Framework, IPA III will support beneficiaries to achieve high employment levels, fair social protection and a skilled and resilient workforce ready for the future world of work. In addition, it aims to increase employment in particular for people further away from the labour market. In the social sectors, reforms and modernisation of the legal and regulatory frameworks should continue in order to modernise employment policies.

The Outcome 1 of this Action aims to promote decent work and social inclusion, including green jobs for people with disabilities by developing a vocational rehabilitation model in Türkiye. There is a growing need for more comprehensive and well-coordinated policies in the field of social policy and employment for disadvantaged persons. Therefore, the aim is to increase awareness of vocational rehabilitation services for occupational health and safety measures and, in turn, to ensure decent employment, including green jobs in harmony with the environment.

In this context, the Action aims to launch an innovative model for access to the labour market for insured workers who have suffered a work injury. In Türkiye, only the social security of working people is covered by the Social Security Institution and services for them are very limited. There is no model or practice within the Turkish social insurance system that allows for the re-employment of people who have suffered a work accident.

The Outcome 1, which will serve the IPA III Programming Framework's objective of "equal opportunities, equal access to participate in society and economy", is also mentioned in the IPA III Strategic Response, 2019 and 2020 Country Reports. In these documents, it is emphasized that "affordable occupational therapy and vocational rehabilitation services should be made widely available to promote the employability of persons with disabilities". This Outcome 1 is also in line with the increasing access to labour market for people with disabilities in the EU's Strategy for the rights of the persons with disabilities 2021-2030.

The Action aims to promote return to work by the Social Security Institution. Therefore, a much needed policy instrument will be achieved by enabling individuals who are disadvantaged and find it difficult to participate in employment to re-enter employment and integrate into society.

The Action addresses the UN Sustainable Development Goal 8 which aims to promote decent work and sustainable growth. National development objectives and strategic priorities of Türkiye are also compatible with the international strategies in the relevant areas. As it is stated in the 11th National Development Plan, increasing employment and labour force participation of the disabled individuals is also a national strategic objective of Türkiye and additionally this objective is mentioned in the other strategic documents of Türkiye such as Social Security Institution Strategical Plan (2019-2023), National Employment Strategy (2014-2023) and Presidential Annual Program (2019). In addition, the statements "...special education and rehabilitation centers..." in activity 2.2.1 of the National Action Plan on the Rights of Persons with Disabilities (2023-2025) prepared by the Ministry of Family and Social Services constitute the basis for the establishment of "vocational rehabilitation centers".

The Outcome 2 of this Action focuses on expanding access to and quality of formal early childhood education opportunities in Türkiye in line with IPA III Programming Framework and the Strategic Response. The Action aims to address the early childhood education. Moreover, the Economic Reform Programme 2022-2024 highlights significant potentials and opportunities for the Ministry of National Education to attain its 2023 Vision targets, particularly around mandatory schooling for 5-year-olds. The 2022 Türkiye Country Report underlines that the flexible and community based ECE models need to be implemented, guided by clear targets and strategies, which cover vulnerable children. Lastly, it is also stated that the overall quality of ECE services requires improvement. In addition, the EU strategies like European Child Guarantee, Enlargement Package – Western Balkans and Türkiye and Council Recommendation are integrally linked with the objectives enunciated in the different Strategic Documents of Türkiye, mainly 11th National Development Plan and Türkiye's Education Vision 2023. The Strategic Plan of MoNE (2019-2023) also has a specific focus on the expansion of quality of early childhood education in ensuring holistic development of the children. Additionally, in the Medium-Term Programme (2022-2024) it is highlighted that in order to strengthen the human capital of the country, equal opportunities in education will be increased and pre-school education will be expanded. The outcomes of the Action have already been included in the national strategies in line with international targets and priorities.

2.2. Problem Analysis

Short problem analysis

Outcome 1:

One of the structural problems in the labour market is the weak enforcement of the Occupational Safety and Health rules which expresses itself by increasing number of fatal work accidents notably in construction. As regards non-fatal work accidents the situation is characterised by the inadequacy of the vocational rehabilitation services for the individuals who were exposed to work accidents. These individuals face challenges in getting back to the labour market due to insufficiency of institutional procedures, employers' reluctance to hire, lack of centres giving service in this area and psycho-social difficulties of the affected persons. In addition, safety measures for work accidents and the related low level of awareness of employers and the business sector prevent the development of a perspective towards green jobs within the framework of the green economy. On the other hand, the lack of a mechanism to redirect these insured persons to employment leads to the risk of unemployment and poverty.

There is a need for vocational rehabilitation system in Türkiye. The number of vocational rehabilitation centres is very limited. There is also a need for well-established cooperation between relevant institutions and policy dialogue and efficient tools for cooperation.

In Türkiye, insured persons who have suffered a vocational accident and have suffered physical or mental injury receive medical treatment, but there is no mechanism to minimise or eliminate the loss of their vocational skills. Before 2008, "vocational rehabilitation" was based on legislation in the form of laws and by-laws within the framework of the concept of "acclimatisation to work". It was then institutionally reorganised under the Social Security Institution and the relevant legislation was abolished. However, the work carried out within the Social Security Institution and the know-how gained from international experiences have laid the groundwork for the implementation of "vocational rehabilitation" services.

According to the Social Security Institution (SSI) data, across Türkiye; 284.262 work accidents were reported in 2020 and 551.086 in 2021. However, in 2021, just 3.123 insured persons were granted income in proportion to their losses. Moreover, only income support was provided for these insured persons who had suffered from work accident, and vocational rehabilitation services could not be provided due to inadequacies in legislation and institutional infrastructure.

Since 2015, interventions supported by national resources and institutional efforts on vocational rehabilitation services have gained momentum in Türkiye. In 2017-2018, Hacettepe University's "Technical Assistance for Increasing the Employability of People with Disabilities Project" established the first vocational rehabilitation centre in Türkiye with IPA I funds. Cost-benefit analysis of vocational rehabilitation was projected with the studies carried out within the Social Security Institution since 2017. In 2019, a bilateral cooperation protocol on vocational rehabilitation was signed with Hacettepe University. In order to demonstrate national ownership, 'vocational rehabilitation' was defined and included as an action in the 2019 Presidential Annual Program. In 2020, a memorandum of understanding was signed between the Turkish Employment Agency and SSI on vocational rehabilitation. In the light of all these developments, this project aims to establish the infrastructure of vocational rehabilitation and demonstrate its implementation. These efforts of the Hacettepe University and the Social Security Institution paved the way for institutionally practicing vocational rehabilitation services in Türkiye.

The Outcome 1 of this Action will include the provision of infrastructure for the implementation of vocational rehabilitation services across Türkiye, as well as the development of a 'Return to Work for Persons with Disabilities' model that will reduce the cost of risks associated with work accidents. Although vocational rehabilitation services will be provided in a single centre (with cooperation other centres) within the scope of the project, dissemination activities will be carried out in the provinces with the highest number of work accidents and throughout Türkiye, with awareness activities to be held with all stakeholders including other vocational rehabilitation centres. In addition, there is no primary and secondary legislation on vocational rehabilitation in Türkiye. Therefore, legislative proposal studies will be carried out based on experience to be gained within the scope of the Action.

Outcome 2:

Even though Türkiye has expanded ECE services in recent years, it still has one of the lowest net enrolment rates (NER) for pre-school education among OECD countries. The pre-school education NER of five-year-old children is 90%, and 28.35% for three-to-five-year-old children; this shows that substantially more investment is needed to reach the 2023 targets. The access to ECE in Türkiye differs according to age group and region. ECE quality is also a concern, with data showing that in eastern and south-eastern areas, ECE teachers are not sufficiently qualified and equipped to meet the demands of supporting early learning for young children, especially the most vulnerable ones. Furthermore, there are also several constraints that Türkiye is facing with which impede full ECE enrolment with quality, such as parents' practical knowledge, attitudes, and practices regarding ECE, quality of ECE services, lack of developmentally appropriate and accessible learning environments, and financial barriers. For instance, Türkiye has only spent 0.2% of its GDP on early childhood care and education, while the average among the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) countries is 0.7%.[1]

On 6 February 2023, two devastating earthquakes hit the southern region of Türkiye affecting 15.2 million people including 5.4 million children. The education of more than 4 million school children, including 353,500 refugee children, has been influenced by the earthquakes. 924 schools have been heavily damaged or collapsed in 11 provinces. 1.915 children are unaccompanied or separated from families in the earthquake-affected region.

Identification of main stakeholders and corresponding institutional and/or organisational issues (mandates, potential roles, and capacities) to be covered by the action

Outcome 1:

[1] https://www.oecd.org/els/soc/PF3_1_Public_spending_on_childcare_and_early_education.pdf

Social Security Institution: SSI will identify and select[2] the insured persons who have suffered work accidents in provinces with the highest number of work accidents and dense industrial zones.

Hacettepe University Vocational Rehabilitation Centre: The Centre will provide vocational rehabilitation services to insured persons directed by the SSI. In line with the action's objectives, collaboration will be established with other centres/institutions to provide quality vocational rehabilitation or complementary services to support employability of disabled people.

Turkish Employment Agency (İŞKUR): Guidance services will be provided by the Turkish Employment Agency for people who are unable to return to their own work or to their own workplace after a work accident.

Other Relevant Institutions such as Ministry of Health, Ministry of Family, Training and Research Centre of MoLSS, vocational rehabilitation centres etc. There will be cooperation with these institutions in establishment of vocational rehabilitation models.

Non-Governmental Organisations: Social Partners and relevant NGOs in this area will be consulted in the preparation and implementation of the outcome.

Outcome 2:

DG for Basic Education: Main beneficiary

DG for Teacher Training and Development: The DG will be responsible for organising and certifying the trainings to be delivered.

Municipalities: The Municipalities who provide pre-school education under their premises will be supported with training and materials. They will provide teachers.

DG for Life Long Learning: The DG will be responsible for assigning teachers for the alternative and flexible models.

Non-Governmental Organisations: Social Partners and relevant NGOs in this area will be consulted in the preparation and implementation of the outcome.

2.3. Lessons Learned

Outcome 1:

Outcome 1 of this Action will build on the key lessons learned and achievements from the Instrument for Pre-accession Assistance–I Project titled "*Technical Assistance for Increasing the Employability of People with Disabilities*" aimed to increase the employability and accessibility of the to the employment market by improving their working capacities, motivation, productivity, job searching and social skills. Within this project:

- Hacettepe University Vocational Rehabilitation Centre was established to increase the social and self-management skills and working capacity of the people with disabilities,
- Qualification of the workforce in the field of vocational rehabilitation was improved,
- A need assessment of people with disabilities were conducted in Türkiye.

---

[2] Selection will be made according to the objective criteria specified by Social Security Institution.

This Outcome 1, which is complementary to the previous project, will ensure the activation of the Hacettepe vocational rehabilitation centre by directing people who have had work accidents to the vocational rehabilitation centre, which is currently not fully operational. Furthermore, the knowledge and experience gained through the IPA I project paved the way for the development of this Outcome-1. This Action will be complementary to the previous efforts in the field.

Outcome 2:

Outcome 2 of this Action will also build on the following key lessons learned and achievements from the IPA II Project titled "*Increasing Quality of and Access to Early Childhood Education*" that focuses on expanding access to and quality of formal ECE opportunities in Türkiye. Within this project:

- Need assessment of preschool education curriculum was completed.
- 300 containers for preschool education have been established.
- 3-6 age ECE revised curriculum, 5 teachers' guidebooks and 1 parents' guidebook have been approved for piloting.

In complementarity to the previous project, this Action aims to provide ECE opportunities to vulnerable children especially in the pilot provinces including earthquake affected provinces for children in the age group of 3-5 years old. Alternative early childhood education models with flexible timing arrangements will be expanded and implemented in the most vulnerable communities. In addition, parental and community involvement to ECE services will be increased.

The improvements of this project for ensuring a comprehensive ECE system and the partnerships developed with municipalities will pave the way for expanding formal ECE opportunities through multiple stakeholders across the country.

3. DESCRIPTION OF THE ACTION

3.1. Intervention Logic

The Overall Objective (Impact) of this action is to enhance social and economic development in Türkiye by improving employability, social inclusion and access to education.

The Specific Objective(s) (Outcomes) of this action are to:

1. Increase capacity of and awareness on vocational rehabilitation services in Türkiye
2. Increase quality of and access to early childhood education (ECE) Services for all children in Türkiye with a specific focus on 3–5 years old.

The Outputs to be delivered by this action contributing to the corresponding Specific Objectives (Outcomes) are:

1.1 Contributing to Outcome 1: Vocational rehabilitation services for the selected insured persons with work accident are provided.
1.2 Contributing to Outcome 1: Cooperation tools to ensure coordination and cooperation between relevant actors are developed.
1.3 Contributing to Outcome 1: A system for the standardisation of vocational rehabilitation centres is proposed.
1.4 Contributing to Outcome 1: Awareness raising on vocational rehabilitation is provided.

2.1 Contributing to Outcome 2: Alternative flexible ECE service models are expanded for 3-5 year-old children.

2.2 Contributing to Outcome 2: ECE personnel are equipped with the knowledge and skills to enhance quality of early learning.
2.3 Contributing to Outcome 2: Parental and community involvement to ECE services are increased in the most vulnerable communities.

The underlying intervention logic for this Action's Outcome 1 is that if quality vocational rehabilitation model for disabled people who have had work accidents is established through capacity development and awareness activities, and if cooperation and collaboration with all relevant actors is ensured in this field, then quality vocational rehabilitation services will be provided and disabled people will be more likely to be employed. The underlying intervention logic for this Action's Outcome 2 is that if the ECE services become more available through alternative and flexible models, if the capacities of teaching staff is increased, and if vulnerable parents and communities are better engaged by schools, then the quality of education will increase, and the vulnerable children will be more likely to be registered by parents to attend ECE services at earlier ages.

3.2. Indicative Activities

Area of Support: Employment

Outcome #1: Increased capacity of and awareness on vocational rehabilitation services in Türkiye

Main activities related to Output 1.1: Vocational rehabilitation service for the selected insured persons with work accident is provided.

1.1.1. Developing and establishing a model on vocational rehabilitation
1.1.2. Preparation of academic studies, needs assessments, analysing the EU best practices through conducting desk review, study visits and etc.
1.1.3. Preparing draft framework for legislation regarding technical equipment support for increasing working skills, including for the green jobs.
1.1.4. Preparing a set of criteria for the selection of the insured people who are volunteer to participate to the action and selecting the people.
1.1.5. Providing the selected people with vocational rehabilitation services.

Main activities related to Output 1.2: Development of cooperation tools to ensure coordination and cooperation between relevant actors.

1.2.1. Preparing and modelling workflow diagrams regarding vocational rehabilitation process.
1.2.2. Developing software services regarding vocational rehabilitation service into practice for the sake of information sharing between relevant institutions
1.2.3. Engaging the public and private sector, environmental organisations, NGOs, or educational institutions to provide expertise, resources, and support in mainstreaming the sustainability concept in vocational rehabilitation process.

Activities related to Output 1.3: Standardisation of vocational rehabilitation centres is established:

1.3.1. Preparing criteria for Vocational Rehabilitation Centres.
1.3.2. Preparing criteria for Vocational Rehabilitation Centre experts.
1.3.3. Preparing Research Report on vocational rehabilitation centres.
1.3.4. Preparing and delivering trainings for people who will work for vocational rehabilitation centres, including the trainings on specialised skills linked to transitioning to green economies.

Main activities related to Output 1.4: Awareness raising activities on vocational rehabilitation is increased.

1.4.1. Organising meetings for the general public, networking meetings for employers and employees, international symposium for all the relevant institutions including social partners, workshops, conferences and panels on Vocational Rehabilitation
1.4.2. Organising meetings and conferences for success stories of the insured persons who received vocational rehabilitation service from the action.

Area of Support: Education

Outcome #2: Quality and coverage of early childhood education (ECE) Services for all children in Türkiye with a specific focus on 3–5-year-olds was increased.

Activities related to Output 2.1. Alternative flexible ECE service models are expanded for 3-5-year-old children.
2.1.1 Providing alternative flexible ECE service models in the target provinces for children aged 3-5.
2.1.2 Developing alternative flexible ECE service models.

Activities related to Output 2.2. ECE personnel are equipped with the knowledge and skills to enhance quality of early learning.

2.2.1 Supporting pre-schools with ECE furniture and materials.
2.2.2 Delivering training for ECE personnel to enhance their knowledge and skills in the target provinces.
2.2.3 Developing teaching and learning materials.

Activities related to Output 2.3. Parental and community involvement to ECE services are increased in the most vulnerable communities.

2.3.1 Promoting involvement of parents/caregivers in ECE services in the target provinces.
2.3.2 Promoting the involvement of parents/caregivers in parental and community activities.

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

In relation to environmental protection, although aid to environment is not directly targeted with this Action, necessary actions for ensuring the well-being of the environment will be taken. Environment-friendly materials and equipment will be used throughout the implementation of the Action. The Action will not produce any unnecessary printing and contribute to improved environmental protection and climate action by creating low carbon economy future profession based on digitalisation.

In addition to that, education has a significant transformative potential: it can help raise awareness about environmental issues and the impact of climate change; it helps build key competences, skills and knowledge, enabling people to grasp new job opportunities in the transformation towards a green economy; and it facilitates societal change towards more sustainable production and consumption patterns.

Within the Outcome 1, this Action will explore opportunities to embed the environment-related contents and green skills into the vocational rehabilitation programs and trainings.
Within the Outcome 2, the health-, climate-, and environment-related contents will be integrated in Early Childhood Education models in order to develop a sense and knowledge of sustainability concept in the children from the early age. This will help them to understand and experience the sustainability concept which is crucial for applying sustainability principles to their future field of practice.

Gender equality and empowerment of women and girls

As per Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Gender DAC (Development Assistance Committee) codes identified in section 1.1, this Action is labelled as G1. This implies that this Action will give due importance to empowerment of women and girls and all activities will be implemented in accordance with the 11th National Development Plan, Strategy Document and Action Plan on the Empowerment of Women (2018-2023) and Gender Equality Strategy 2020-2025.

The Action ensures that both women and men can provide inputs, access, and participate in Action activities. It will be ensured that sex-disaggregated data is collected regarding activities and outputs, where applicable, and be presented in the inception progress interim final reports and at Steering Committees and during monitoring missions. In the Log Frame, sex-disaggregated indicators will be set, where appropriate.

Ensuring equality of opportunity by creating decent work opportunities for individuals, especially women, to re-enter employment is included as an important indicator in this action document.

Outcome 1 of this Action will indirectly contribute to the EU Gender Action Plan (2021-2025) especially in terms of contributing to creating an enabling environment for women's participation in economic activities. The vocational rehabilitation model to be established under this proposed outcome will be gender responsive. All research under this outcome will produce sex-disaggregated data, women participation will be promoted in all the awareness raising activities.

Outcome 2 of this Action will indirectly contribute to the EU Gender Action Plan (2021-2025) especially in terms of contributing to creating an enabling environment for women's participation in economic activities. The proposed outcome is designed to contribute to women's empowerment as it will help mothers be engaged in the labour market while having their young children attending early learning activities in preschools. The action will also increase awareness of parents about the significance of enrolling boys and girls including children with disabilities in ECE services. Additionally, early childhood is a critical period in forming gender identity. Since girls and boys participate equally in ECE services, this is an opportunity to reduce gender inequalities, change social norms and ensure socialisation.

Human Rights

The Action will apply a human-rights based approach throughout the implementation process and align with EU and international values: key pillars of the ILO's decent work agenda: preventing the worst forms of child labour; promoting safe workplaces; strengthening tripartism and social dialogue and promoting equality.

The access to education for all children is a fundamental right, focusing on children in vulnerable situations.

Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as D2. This implies that this Action gives due importance to the social inclusion of disabled persons especially through its first outcome which aims to promote return to work of insured workers through vocational rehabilitation service after a work accident.

Additionally, there are 422,000 children with disabilities in the range of 3-17 years in Türkiye, according to the Statistical Institute (TUİK) and these children will benefit from the services provided by the second outcome of this Action and thus they will be socially included.

All the materials and interventions to be developed under the Outcome 2, will be inclusive, targeting all children regardless of their disability.

Other considerations if relevant

The Action is designed to increase the most vulnerable persons' access to social protection and education in view of the high risk of their under-participation, under-utilization of services and social exclusion.

3.4. Risks and Assumptions

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
5 – Communication and information	Risk 1: Unwillingness lack of interest lack of commitment of the target groups of the action.	M	H	With the awareness raising activities to be carried out, access to target groups will be provided and the importance of vocational rehabilitation and ECE will be emphasized.
3 – People and the organisation	Risk 2: Frequent staff turnover in public institutions.	M	M	Having substitutes for such staff and making necessary arrangements such as providing the necessary information to the substitutes.
3 – People and the organisation	Risk 3: Inefficient communication and collaboration among relevant institutions during implementation of the Action	M	M	Lead Institution will give priority to the establishment of a good collaboration medium between relevant administrative structures. All end beneficiaries will be informed about the benefits of the participatory process and will be encouraged to establish a good collaboration medium with their stakeholders during their activities.
1 – External environment	Risk 4: Change of political priorities in the course of the project	L	H	Regular confirmation at meetings of desirability of any change of direction, and adjustment of policy work to national priorities as required

External Assumptions

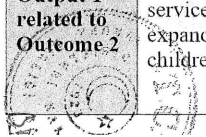
- There are enough participants who are willing to participate the project activities;
- The changes at decision-making level are not affecting the implementation of the activities;
- There are enough participants who are willing to participate the vocational rehabilitation programme;
- There is enough capacity of stakeholders to engage in partnerships to implement alternative flexible ECE service models;
- The teachers and key stakeholders are committed at central and local level to implement the activities;
- The parents and communities are open to getting involved in the activities of the Action and are willing to cooperate.

3.5. Indicative Logical Framework Matrix

Results	Results chain: Main expected results [maximum 10 @]	Indicators [it least one indicator per expected result @]	Baselines (values and years)	Targets (values and years)	Sources of data	Assumptions
Impact	To enhance social and economic development in Türkiye by improving employability, social inclusion and access to education	**1** % increase of disabled people employed **2** ECD Index[3] (Learning and Language) **3** Net enrolment rate in pre-schools (3-5 years)	**1** Number of disabled employees:132.165 (December 2021) **2** Literacy/Numeracy: 14.4% Learning: 95.7% **3** 28.3% (2020-2021 MoNE statistics)	**1** 1% increase in the number of disabled employees **2** Literacy/Numeracy: 20% Learning: 97% **3** 55%	**1** Reports, surveys, statistical database **2** DHS **3** MONE statistics	*Not applicable*
Outcome 1	Capacity of and awareness on vocational rehabilitation services in Türkiye was increased.	**1.1** % increase in training capacities of rehabilitation centres **1.2** Number of staff of relevant actors participated to the capacity building trainings and having acquired skills to the job **1.3** Number of persons whose awareness level raised on decent work	**1.1** 0% (2023) **1.2** 0 (2023) **1.3** 0 (2023)	**1.1** 100% (2028) **1.2** 200 (2028) **1.3** 1200 (2028)	**1.1** Reports of Vocational Rehabilitation Centres **1.2** Attendance sheets **1.3** Surveys	There are enough participants who are willing to participate the project activities

[3] https://data.unicef.org/resources/early-childhood-development-index-2030-ecdi2030/

Outcome 2	Quality of and access to early childhood education (ECE) Services for all children in Türkiye with a specific focus on 3–5-year-olds was increased.	**2.1** NER of 3-5-years-old in the targeted provinces **2.2** 2 % of pre-schools and ECE centres with improved quality learning environments in the target provinces.	**2.1** NER of 10 provinces is below the average (28.3) of Türkiye (2020-2021 MoNE statistics) **2.2** 0	**2.1** NER of 10 provinces is in line with the average NER of Türkiye (2028) **2.2** % 70 (2028)	**2.1** MoNE statistics **2.2** Checklist developed for monitoring activities	The changes at decision-making level are not affecting the implementation of the activities
Output 1 related to Outcome 1	**1.1** Vocational rehabilitation service for the selected insured persons with work accident is provided.	**1.1.1** Number of insured persons provided with vocational rehabilitation service	**1.1.1** 0 (2023)	**1.1.1** 1.200 (2028)	**1.1.1** Reports of Vocational Rehabilitation Centres	There are enough participants who are willing to participate the vocational rehabilitation program
Output 2 related to Outcome 1	**1.2** Cooperation tools to ensure coordination and cooperation between relevant actors are developed.	**1.2.1** Number of tools developed	**1.2.1** 0 (2023)	**1.2.1** 1 (2028)	**1.2.1** Reports of Vocational Rehabilitation Centres	
Output 3 related to Outcome 1	**1.3** Standardisation of vocational rehabilitation centers is established.	**1.3.1** Number of certificated vocational rehabilitation experts	**1.3.1** 0 (2023)	**1.3.1** 55 (2028) (At least half will be women)	**1.3.1** Reports of Vocational Rehabilitation Centres	
Output 4 related to Outcome 1	**1.4** Awareness raising activities on vocational rehabilitation is increased	**1.4.1** Number of people who participated to awareness raising activities	**1.4.1** 0 (2023)	**1.4.1** 2.500 (2028) (Male: 1250 Female: 1250)	**1.4.1** Reports of Vocational Rehabilitation Centres	
Output 1 related to Outcome 2	**2.1** Alternative flexible ECE service models were expanded for 3-5-year-old children.	**2.1.1** Number of children aged 3-5 benefitting from alternative flexible ECE service models in the target provinces	**2.1.1** 0 **2.1.2** 0	**2.1.1** 40.000 (2028) **2.1.2** 3 (2028)	**2.1.1** MoNE reports **2.1.2** MoNE reports	There is enough capacity of stakeholders to engage in partnerships to implement alternative

		2.1.2 Number of alternative flexible ECE service models developed				flexible ECE service models
Output 2 related to Outcome 2	**2.2** ECE personnel were equipped with the knowledge and skills to enhance quality of early learning.	**2.2.1** Number of pre-schools supported with ECE furniture and materials **2.2.2** Number of trained ECE personnel demonstrating enhanced knowledge and skills in the target provinces **2.2.3**: Number of teaching and learning materials developed	**2.2.1** 0 **2.2.2** 0 **2.2.3** 0	**2.2.1** 250 (2028) **2.2.2** 5.000 (2028) **2.2.3** 10 (2028)	**2.2.1** MoNE reports **2.2.2** MoNE reports **2.2.3** Teaching and learning materials approved	The teachers and key stakeholders at central and local level are committed to implement the activities
Output 3 related to Outcome 2	**2.3** Parental and community involvement to ECE services are increased in the most vulnerable communities.	**2.3.1** % of parents/caregivers having an increased involvement in ECE services in the target provinces. **2.3.2** Number of parents /caregivers benefitting from parental and community involvement activities.	**2.3.1** 0 **2.3.2** 0	**2.3.1** 70 % (2028) **2.3.2** 80.000 (2028)	**2.3.1** Pre and post-tests implemented after each activity **2.3.2** MoNE reports	The parents and communities are open to getting involved in the activities of the Action and are willing to cooperate

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a financing agreement with the Republic of Türkiye.

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements implemented, is 72 months from the date of conclusion of the financing agreement.

Extensions of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures.

Outcome	Name of the Outcomes	Sector	Implementing Method	IBPM
1	Increasing capacity of and awareness on vocational rehabilitation services in Türkiye	Employment	Indirect Management with Beneficiary Country	Ministry of Labour and Social Security Social Security Institution (SSI)
2	Increasing Quality of and Access to Early Childhood Education (ECE) Services II	Education	Indirect Management with an Entrusted Entity	Ministry of National Education DG for Basic Education

4.3.1. Indirect Management with a pillar-assessed entity

Outcome 2 of this Action, which aims to increase the quality of and access to early childhood education (ECE) Services for all children in Türkiye with a specific focus on 3–5-year-olds, may be implemented in indirect management with UNICEF. The envisaged entity has been selected using the following criteria:

Specific sector/thematic expertise: UNICEF has been selected due to its long-standing expertise and technical experience in managing and implementing EU supported projects, extensive working experience and knowledge in the education sector with MoNE and other education partners on the ground, and its experience and credibility in implementing and liaising with relevant education stakeholders in Türkiye at central and local levels. It is especially important to sustain outputs and experiences, which has gained from IPA II period ECE-I Project carried out together with UNICEF.

Logistical and/or management capacities: The management capacity of UNICEF to implement large EU projects in cooperation with the Turkish Government has been acknowledged on several occasions through positive conclusions of verification/ RER missions, ROM missions and multiple field and monitoring missions.

Neutrality/security reasons: UNICEF, as part of the larger UN family, remains always neutral partners, before, during and after a crisis, respecting all views while focusing on meetings the needs of most vulnerable children and their families.

Specific mandate for the local context in question: The specific mandate of UNICEF in the area of Education has been recognised by the Turkish Government and in particular by MoNE, among others, through the regular Work plans updated on an yearly basis, underlining the joint commitment of both institutions to improving the access and quality of education of all children in Türkiye.

In case the envisaged entity would need to be replaced, the Commission's services may select a replacement entity using the same criteria. If the entity is replaced, the decision to replace it needs to be justified.

4.3.2. Indirect Management with an IPA III beneficiary

Outcome 1 of this Action will be implemented under indirect management by the Republic of Türkiye.

The managing authority responsible for the execution of the action is Ministry of Labour and Social Security. The managing authority shall be responsible for legality and regularity of expenditure, sound financial management, programming, implementation, monitoring, evaluation, information, visibility and reporting of IPA III activities.

The managing authority shall rely on sectoral expertise and technical competence of the following intermediate body for policy management: Social Security Institution (SSI). It shall ensure sound financial management of the action.

Budget implementation tasks such as calls for tenders, calls for proposals, contracting, contract management, payments and revenue operations, shall be entrusted to the following intermediate body for financial management: Ministry of Labour and Social Security Directorate of EU and Financial Assistance. It shall ensure legality and regularity of expenditure.

4.4. Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

4.5. Indicative Budget

Indicative Budget components	EU contribution (amount in EUR)
Methods of implementation – cf. section 4.3	
Outcome 1 **Increasing Capacity of and Awareness on Vocational Rehabilitation Services in Türkiye**, composed of	**EUR 4 000 000**
Indirect management with the Republic of Türkiye– cf. section 4.3.2	EUR 4 000 000

Outcome 2 Increasing Quality of and Access to Early Childhood Education (ECE) Services II, composed of	**EUR 8 000 000**
Indirect management with pillar-assessed entity – cf. section 4.3.1	EUR 8 000 000
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	may be covered by another Decision
Strategic Communication and Public Diplomacy – cf. section 6	will be covered by another Decision
Contingencies	N/A
Totals	**EUR 12 000 000**

4.6. Organisational Set-up and Responsibilities

As per the Presidential Circular No. 2019/20 dated 04.10.2019, the Directorate for EU Affairs of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye is the National IPA Coordinator (NIPAC) of IPA programming in Türkiye. The secretarial services of the National IPA Coordinator are provided by the Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU Affairs. The NIPAC Office directly participates in steering committees and monitoring committee.

The Vice Director of the Directorate for Strategy and Budget under the Turkish Presidency, to which the General Directorate of Sectors and Public Investments is affiliated, is appointed as the National Programming Compliance Coordinator (NPCC). The NPCC is responsible for ensuring that national strategy, agreements, sector planning documents, action documents, operational programmes and action/project programme documents financed under IPA are prepared in compliance with the national policy, plan, programme and budgetary processes. The NPCC directly participates in steering committees and monitoring committees.

The role of the Directorate of EU and Financial Assistance of the Ministry of Labour and Social Security will be the Managing Authority of the thematic priority. For indirect management with international organisations, the EU Commission will be the Contracting Authority while international organisations will be implementing partners.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission may participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

4.7. Pre-conditions

As a pre-condition for concluding the Contribution Agreement to implement Outcome 2 of this Action Document, the results anticipated under the IPA-II EESP SOP-funded contract titled 'Increasing Quality of and Access to Early Childhood Education Services (ECE)' (ref: TREESP2.2.ECE/P-04) need to be achieved in a sustainable manner. This includes entry into force of the national curriculum revised within the scope of the project and enacting relevant ECE legislation by the end of 2024.

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner / beneficiary country's responsibilities. To this aim, the implementing partner / beneficiary country shall establish a permanent internal, technical and financial

monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of achievement of its results (Outputs and direct Outcomes) as measured by corresponding indicators, using as reference the log frame matrix (for project modality) and the partner's strategy, policy or reform action plan list (for budget support). The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

- Monitoring tasks undertaken by the implementing partners/ beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data aiming at informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the action's decision-making processes. In that respect, the institution(s) responsible from the intervention are required to share all the relevant information and documents prepared during all phases of the action with the NIPAC and NAO, when requested.

- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners'/ beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks …), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists..

Both types of internal monitoring are meant to inform and provide support to external monitoring:

- External monitoring - Results Oriented Monitoring (ROM)

The Commission and/or NIPAC may undertake additional project monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission/NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission/NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

The Steering Committees will be established at activity level in order to steer the implementation of activities, achievement of results against indicators in the action document, to discuss monitoring findings (including ROM findings) and agree on corrective actions as appropriate. The Steering Committees will be composed of the representatives of Managing Authority, IBPM, IBFM NIPAC Office, and the EU Delegation as an observer.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) may be carried out for this action or its components by the beneficiary country via independent consultants. The evaluations will be carried out as prescribed by the DG NEAR guidelines on linking planning/programming, monitoring and evaluation.

The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

Türkiye has made significant progress in effective use of EU funds in the last two decades particularly by strengthening administrative capacities of institutions. The Action composed of 2 areas of support will be made sustainable as much as possible after completion in terms of financial, institutional and political issues.

More specifically, financial, institutional and policy level sustainability will be ensured by (i) improving the institutional capacity of the institutions concerned under the two Areas of Support via adaptation and improvement of current systems, models and practices, staff's skills and legal framework amongst others; (ii) continuation of similar interventions with national budget.

Appendix 1: IDENTIFICATION OF THE PRIMARY INTERVENTION LEVEL FOR REPORTING IN OPSYS

A Primary intervention (project programme) is a coherent set of results structured in a logical framework aiming at delivering development change or progress. Identifying the level of the primary intervention will allow for:

- ✓ Differentiating these Actions or Contracts from those that do not produce direct reportable development results, defined as support entities (i.e. audits, evaluations);
- ✓ Articulating Actions and or Contracts according to an expected common chain of results and therefore allowing them to ensure a more efficient and aggregated monitoring and reporting of performance;
- ✓ Having a complete and exhaustive mapping of all results-bearing Actions and Contracts.

The present Action identifies as:

Contract level (i.e. Grants, Contribution Agreements, any case in which foreseen individual legal commitments identified in the budget will have different log frames, even if part of the same Action Document)		
☒	Single Contract 1	Outcome 1: Increasing Capacity of and Awareness on Vocational Rehabilitation Services in Türkiye
☐	Single Contract 2	Outcome 2: Increasing Quality of and Access to Early Childhood Education (ECE) Services II

THIS ACTION IS FUNDED BY THE EUROPEAN UNION

ANNEX I.7

to the Commission Implementing Decision on the Annual Action programme in favour of Türkiye for 2023

Action Document for Supporting climate resilient sustainable agriculture and fisheries in Türkiye in line with European Green Deal objectives and its related policies

ANNUAL ACTION PLAN
This document constitutes the annual work programme in the sense of Article 110(2) of the Financial Regulation, and an annual action plan in the sense of Article 9 of IPA III Regulation and Article 23(2) of NDICI - Global Europe Regulation.

1. SYNOPSIS

1.1. Action Summary Table

Title	**Supporting climate resilient sustainable agriculture and fisheries in Türkiye in line with European Green Deal objectives and its related policies** Annual Action programme in favour of Türkiye for 2023
OPSYS	OPSYS business reference: ACT-62306
ABAC	JAD.1311172
Basic Act	Financed under the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA III)
Economic and Investment Plan (EIP) **EIP Flagship**	No No
Team Europe	No
Beneficiar(y)/(ies) of the action	The action shall be carried out in the Republic of Türkiye.
Programming document	IPA III Programming Framework
PRIORITY AREAS AND SECTOR INFORMATION	
Window and thematic priority	Window 4- Competitiveness and inclusive growth Thematic Priority 3: Agriculture and rural development- 43%; Thematic Priority 4: Fisheries
Sustainable Development Goals (SDGs)	Main SDG (1 only): *SDG-2: Zero Hunger: End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture* Other significant SDGs (up to 9) and where appropriate, targets: *SDG-12: Responsible Consumption and Production: Ensure sustainable consumption and production patterns*

	SDG-13. Climate Action. Take urgent action to combat climate change and its impacts *SDG-14. Life Below Water: Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development* *SDG-15. Life On Land. Protect, restore and promote sustainable use of terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss*
DAC code(s)	Main DAC code – 310- Agriculture, Forestry, Fishing Sub-code 1 – 311 Agriculture - 70% Sub-code 2 – 312 Forestry - N A Sub-code 3 – 312 Fishing - 30%
Main Delivery Channel	Multilateral Organisations – 40000
Targets	☒ Climate ☐ Gender ☒ Biodiversity

Markers (from DAC form)	**General policy objective**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Participation development good governance	☐	☒	☐
	Aid to environment	☐	☐	☒
	Gender equality and women's and girl's empowerment	☐	☒	☐
	Reproductive, maternal, new-born and child health	☒	☐	☐
	Disaster Risk Reduction	☐	☒	☐
	Inclusion of persons with Disabilities	☒	☐	☐
	Nutrition	☐	☒	☐
	RIO Convention markers	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	Biological diversity	☐	☐	☒
	Combat desertification	☐	☒	☐
	Climate change mitigation	☐	☐	☒
	Climate change adaptation	☐	☐	☒
Internal markers and Tags	**Policy objectives**	**Not targeted**	**Significant objective**	**Principal objective**
	EIP	☒	☐	☐
	EIP Flagship	YES ☐	NO X	
	Tags:	YES	NO	

Transport	☐	☒	
Energy	☐	☒	
Environment and climate resilience	☐	☒	
Digital	☐	☒	
Economic development (incl. private sector, trade and macroeconomic support)	☐	☒	
Human Development (incl. human capital and youth)	☐	☒	
Health resilience	☐	☒	
Migration and mobility	☐	☒	
Agriculture, food security and rural development	☐	☒	
Rule of law, governance and Public Administration reform	☐	☒	
Other	☐	☒	
Digitalisation	☐	☒	☐
Tags	YES	NO	
digital connectivity	☒	☐	
digital governance	☐	☒	
digital entrepreneurship	☐	☒	
digital skills/literacy	☒	☐	
digital services	☒	☐	
Connectivity	☐	☒	☐
Tags	YES	NO	
digital connectivity	☒	☐	
energy	☒	☐	
transport	☐	☒	
health	☐	☒	
education and research	☒	☐	
Migration[1]	☒	☐	☐
Reduction of Inequalities	☐	☒	☐
COVID-19	☒	☐	☐

BUDGET INFORMATION

[1] Please address the migration marker in line with the note Ares(2021)6077013.

Amounts concerned	Budget line: 15.02 01 01.01 Total estimated cost: EUR 9 000 000.00 Total amount of EU budget contribution EUR 9 000 000.00
MANAGEMENT AND IMPLEMENTATION	
Implementation modalities (management mode and delivery methods)	Project modality Indirect management with the entity(ies) to be selected in accordance with the criteria set out in section 4.3.1
Final Date for conclusion of Financing Agreement	At the latest by 31 December 2024
Final date for concluding contribution / delegation agreements, procurement and grant contracts	3 years following the date of conclusion of the Financing Agreement, with the exception of cases listed under Article 114(2) of the Financial Regulation
Indicative operational implementation period	4 years following the conclusion of the Financing Agreement
Final date for implementing the Financing Agreement	12 years following the conclusion of the Financing Agreement

1.2. Summary of the Action

The Overall Objective of this Action Document (AD) is to contribute to the green transformation of the Turkish agriculture sector towards a net-zero climate target by 2053 and a sustainable food system for the well-being and health of people and nature. To achieve this, the AD foresees two Specific Objectives. The first one ensures the integrity and the establishment of competitive organic food supply chains. This will strengthen the organic agriculture system and align it with a more sustainable and climate-resilient food system in the context of the EU Green Deal. The second one will promote and facilitate the implementation of agriculture-related measures of the Green Deal Action Plan of Türkiye. It will also provide the necessary tools for achieving climate-resilient and sustainable agriculture and fisheries while promoting the conservation of biological diversity.

The AD presents a holistic approach towards its goals under "Thematic Priorities 3-4: Agriculture and Rural Development, and Fisheries" of the "Window 4- Competitiveness and Inclusive Growth" of the IPA III programming framework. The action will be implemented to achieve Farm to Fork (F2F) goals through two Specific Objectives in which the first focuses specifically on organic agriculture for the promotion of sustainable agricultural practices, and the second to support the implementation of the Green Deal Action Plan

of Türkiye for the national targets of the sustainable agriculture component considering its environmental and climate performance.

1.3 Beneficiary of the Action

The Action shall be carried out in in the Republic of Türkiye.

2. RATIONALE

Agriculture is one of the key sectors regarding the Net zero emission targets of Türkiye to contribute to the global and EU agenda in fighting climate change. The sector is one of the key drivers in a wide array of themes, such as mitigation, adaptation, carbon sinks, biodiversity loss and public health. As evidenced in EU and UN policy documents and reflected in the UN SDGs and the EU Green Deal, these issues are closely related and there is a need to address them synchronously by promoting sustainable and innovative solutions.

On this basis, the AD aims to contribute to the systemic changes for transformation to a sustainable agri-food system. Under the two major outcomes, all outputs have a complementarity role by targeting different operational aspects for a climate resilient agriculture. While the improvement of organic agriculture system will target public health, it has a critical role in addressing the biodiversity loss caused by extensive use of chemicals. Also the promotion of integrated pest and disease management practices will handle the same problem with One Health approach in the topics where agricultural problems are common. A similar approach will be realised in addressing sustainable seafood production with specific priority on decarbonisation and marine biodiversity. Considering the Green Deal Action Plan of Türkiye, all outputs will contribute to the adaptation and mitigation efforts for sustainable agriculture in a consistent way through various pathways.

2.1. Context

This AD addresses structural and programatic deficiencies mentioned in the subsequent section along with the need to respond Green Deal Action Plan of Türkiye as a sign of political commitment to align with the regional repercussions arising from the targets and policies of the European Green Deal. The AD targets to update and establish enabling frameworks for a more sustainable and resilient agri-food system transformation under threats of changing climate conditions and market demands for healthy products along with the nature based solutions and biological diversity. Hence it supports the improvement of the existing policy and programming framework for the structural reforms in the EU alignment process for the greening of Turkish agri-food sector through avoiding the individual steps and creating synergies in each AoS.

The AD lines up with Türkiye's national development policies including the 11th National Development Plan (2019-2023) which links climate resilient agriculture with sustainable agriculture practices. The green transformation notion of this AD in agriculture and fisheries is also in line with Türkiye's Pre-accession Economic Reform Program and National Action Plan for EU Accession which are promoting green transition. National Action Plan (2021-2023) is the most important expression of Türkiye's determination in the EU accession process, with the function of national roadmap. In order to enhance the alignment with CAP, the relevant measures addressed under the negotiation chapters 11-12-13 in the NAP, e.g. ranging from legislative amendment to institutional capacity building will be considered for the drafting of project activities in the DoA documents.

Türkiye's adoption of the Green Deal Action Plan, integration into its economic growth policies, and ratification of the Paris Agreement demonstrate its commitment to sustainable development and climate action. Some sectoral strategy papers are supporting this climate adaptation process by an enabling national policy environment and programming efforts, e.g. National Climate Change Action Plan (2011-2023), National Strategy and Action Plan to Combat Desertification (2015-2023), National Biodiversity Action Plan (2018-2028), Ecosystem-Based Adaptation Strategy to Climate Change for Anatolian Steppe Ecosystems (2022-2036), Türkiye's Strategy and Action Plan for Combatting Agricultural Drought (2023-2027), Updated First Nationally Determined Contribution (2023).

2.2. **A considerable achievement has already been gained for the alignment on the EU rural development policy and programming structures through the IPARD Programmes in line with the CAP objectives, after the establishment of the IPARD Agency (TKDK) in 2007. More than 22 thousand projects completed with IPARD support. The IPARD III Programme (2021-2027), and Thanks to the experiences gained in the IPARD programmes during past two programming periods and in the ongoing IPARD III programme (2021-2027) terms, the agricultural holdings supported by IPARD funds can be seen as the benchmark ones for the modernisation of the sector, since they aligned themselves with the EU requirements. As an implementation tool, the bottlenecks in the field or monitoring results of the IPARD can be also taken as inputs for the identification of the IPA project objectives. However, for instance, Tthe effective implementation of this AD in organic agriculture, can help raise the project application numbers and eligible provinces for the measure on organic farming in the current IPARD Program and or Integrated Pest Management applications handled under this AD can also be involved and promoted in IPARD projects. In addition, since the main function of the IPA projects is to enhance capacity building and raise technical expertise for the agri-food transformation, the findings of such projects can be used for the IPARD revisions or drafting of the new support programmes. To this end, the coordination department at the Ministry on EU Affairs would play an essential role for building synergies and complementarities between the activities under this AD and other IPA projects.Problem Analysis**

Turkish agriculture recently has suffered more from the adverse effects of climate change, biodiversity loss and environmental degradation. In addition to the rising climate risks, with the problems emerged with the COVID-19 pandemic and rising food prices, food security is highlighted more than ever for vulnerable groups with respect to the existence of short supply chains and affordability. The need for the development of sustainable food production and consumption models has increased significantly with the combined effects of the earthquakes which damaged the national food system transformation efforts which has been managed under "National Pathway: Towards Sustainable Food Systems" document of the UNFSS initiative.

The fifth Action Track (ensuring resilience to sensitivities, shocks, and stresses) of the Pathway document presents an enabling policy agenda for the earthquake response and recovery interventions. In reference to the key official document titled "Türkiye Earthquakes Recovery and Reconstruction Assessment (TERRA)", MoAF has delivered its financial and in-kind supports to repair the damages of the agriculture in the earthquake region which represents 20% of Türkiye's agricultural production and 15% of its agricultural GDP.

Türkiye's varying geographic, climatic, and socio-economic conditions in rural areas make it highly vulnerable to the impacts of climate change and other natural disasters. It requires adaptation and resilience. Intensive agriculture practices in Türkiye have been identified as a significant contributor to climate change and environmental degradation along with creating disturbances for biological diversity.

Short problem analysis

Main areas of problems around the topics addressed within this AD are presented briefly below:

- Limited Adoption of Organic Farming, Insufficient Legislation and Traceability: Türkiye has a small proportion of agricultural land dedicated to organic production. Small-scale organic producers face various challenges. Encouraging wider adoption of organic farming practices, expanding the area of organic production, and enhancing market competitiveness for small-scale enterprises are essential objectives. Türkiye's organic agriculture legislation requires updating to align with EU regulations, since the current laws do not fully meet the recent organic farming requirements. This lack of compliance hinders Türkiye's inclusion in the Third Country List for organic products and restricts access to the EU market. Furthermore, there is a need to establish a comprehensive traceability system to ensure transparency and sustainability across the entire organic value chain.

- High Emissions and Decarbonisation Obstacles: Türkiye's agriculture sector significantly contributes to greenhouse gas (GHG) emissions, and the labor- and emission-intensive nature of the industry poses

challenges for achieving decarbonisation goals. Existing forms of support, such as market price assistance, do not adequately cover the costs associated with decarbonisation efforts. To address this, concrete actions, including the development of legislation and financial mechanisms, are necessary to reduce emissions from agricultural practices and promote sustainable land and agricultural management for carbon sequestration.

- Vulnerabilities of Fisheries and Aquaculture: Türkiye's marine ecosystems are vulnerable to overfishing, pollution, and the impacts of climate change. The fishing fleet primarily consists of small-scale vessels heavily reliant on fossil fuels. Aquaculture has surpassed traditional fisheries in seafood production. However, there is a lack of regular financial support mechanisms and institutional capacity within the Ministry of Agriculture and Forestry to promote sustainable fisheries and aquaculture practices. Enhancing capacity and aligning policies with international standards are crucial for ensuring the long-term sustainability of the national fisheries and aquaculture sectors.

- Public Health and Environmental Impacts of Pesticide Use: Türkiye has pesticide-related difficulties and must prioritise ecologically friendly pest control approaches. Meeting EU maximum limits for pesticide residues and reducing reliance on chemical pesticides require significant efforts. There is a lack of awareness among farmers and consumers regarding organic products and integrated pest management techniques. Additionally, reducing antimicrobial via improved infection prevention and control measures is essential to combat the rise of antibiotic resistance. In fact, pesticide use stands out as a primary cause behind the observed declines in terrestrial biodiversity. Especially concerning are the broad-spectrum pesticides, as they not only target pests but also harm unintended creatures in the surrounding environment. These chemicals frequently find their way into soil and water systems, impacting a wide range of species, including insects, birds, fish, and even mammals. Moreover, disrupting predator-prey interactions and eliminating crucial pollinators like bees can have profound repercussions for ecosystems. The extinction of specific species may trigger a cascade of events, disrupting the balance of biodiversity and ultimately affecting the overall health and resilience of ecosystems. To safeguard biodiversity, it is crucial to adopt sustainable farming practices that reduce pesticide usage and explore alternative methods for pest management.

Identification of main stakeholders and corresponding institutional and/or organisational issues (mandates, potential roles, and capacities) to be covered by the actions.

- The end beneficiaries of this AD are the agriculture and fisheries sectors, primarily agricultural and fishery communities and farmers. The main beneficiary of this Action Document is MoAF. Within the framework of the holistic approach, five General Directorates will be involved in the implementation of this action in as much as it relates to their roles and responsibilities. These are: the General Directorate of Plant Production, the General Directorate of Agrarian Reform, the General Directorate of Fisheries and Aquaculture , the General Directorate of Food Control. The General Directorate of EU and Foreign Relations will be the coordinator as it has the responsibility to align Türkiye's national agricultural policies to the EU acquis and as the responsible body for coordinating National Green Deal Action Plan for sustainable agriculture.

- The Ministry of Environment, Urbanisation and Climate Change is one of the key stakeholders for carbon farming and climate change adaptation related activities due to their coordinating role on environmental protection and climate change.

- Farmer organisations, private sector companies within the organic products value chains or service companies dealing with Monitoring, Reporting and Verification (MRV) within carbon certification, organic agriculture producers cooperatives, related Non-Governmental Organisations (NGOs) in agri-food sector, nature conservation and natural resources management, environmental protection and climate action, and academia will play a critical role in delivering the results of this action.

- Farmers, dealers and consumers are also essential stakeholders in line with F2F approach due to their roles in pursuing sustainable production and consumption patterns. While identifying the main stakeholders and final beneficiaries, mainstreaming gender equality, democratic and equal representation and empowerment of rural women will be the main principles in the activities.

2.3. Lessons Learned

According to several evaluation studies[2] conducted as regards to agriculture related activities under the Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), the interventions in the agriculture and rural development sector provided a direct follow-up to those implemented during the previous programming period. On the other hand, the reports also highlighted deficiencies which should be considered for future interventions as follows:

- Consultation with target groups was limited, in particular with individual operators, private companies and local fishing communities;
- Cross-cutting issues shall be given more attention and specific target indicators should be set in the formulation of the interventions. For example, women play a key role in rural areas but gender inequality in the labour market persists. Therefore, they should be given sufficient information and overall qualification skills by means of training programmes in order reduce the gap;
- Environment and issues related to the effect of climate change are closely related to agriculture and rural development activities. Therefore, the need to preserve the environment and to moderate the effect of climate change cannot be neglected in the formulation of interventions in the agri-food, veterinary and fisheries sectors;
- Reaching out to more farmers, field applications and regular training programmes are important for expanding the knowledge base for sustainable and resilient agri-food systems.

The project titled "Agricultural Implications for Ecosystem Based Adaptation (EBA) to Climate Change in Steppe Ecosystems" which was funded by IPA and implemented by the collaboration of MoAF and FAO, re-iterated the vulnerability of the agriculture sector under changing climatic conditions and the growing exposure of agricultural drought in the coming decades across the country. It indicated the strong need for replicating swiftly sustainable and ecological solutions as a coping mechanism for moderating climate change impacts at farm and eco-region levels (in this case steppe ecosystems).

As regards carbon farming, the Ministry implemented in collaboration with FAO three interventions which are (i) Sustainable Land Management and Climate Friendly Agriculture, (ii) Conservation and Sustainable Management of Türkiye's Steppe Ecosystems, and (iii) Contributing to Land Degradation Neutrality (LDN) Target Setting by Demonstrating the LDN Approach in the Upper Sakarya Basin for Scaling up at National Level. These interventions commonly suggests that there is an urgent and strong need to expand climate smart agricultural practices through demonstrations to ensure producer willingness and ownership for new and innovative climate smart techniques.

On the fishery sector Türkiye implemented many EU funded IPA projects in the previous two decades for legislative alignment, policy and institutional capacity development. The results of these projects indicate the need for operationalisation of their results.

In the field of plant and animal health a few projects had higher transformative impact to be considered for this AD. "Plant Passport System and Registration of Operators" backed by IPA in 2007, enabled Türkiye to identify various quarantine factors and effectively avoid the entry of pests into the country. With the project "Support to Turkey's alignment to the EU acquis in the Phytosanitary Sector" supported by IPA in 2007,

[2] "Thematic Evaluation of EU Financial Assistance in the Agriculture and Rural Development Sector of Türkiye" prepared in September 2021 and "Evaluation of 2014, 2015 and 2016 Türkiye Annual Programmes"

Türkiye has taken significant steps towards harmonisation with the EU by banning 217 pesticide active substances.

Given the impact of climate change, altered temperatures and precipitation patterns facilitated the spread of new plant diseases and pests. During the last decade MoAF realised the importance of enhancing and advancing the technical capabilities of plant passport operators to tackle the potential surge in infestations.. This forms a primary objective of the new project. Furthermore, there is an ongoing process of making new decisions to prohibit and restrict additional substances. Türkiye established a veterinary information system as part of the "Support to the Alignment of Turkey to the EU Veterinary Acquis" project, which was supported by IPA in 2002.It is important now to update and improve the system to enhance the skills of veterinarians in two key areas: "Veterinary medical product tracking systems" and "Simulations of responsible antibiotic use."

3. DESCRIPTION OF THE ACTION[3]

3.1. Intervention Logic

The **Overall Objective/(Impact)** of this AD is as follows:

To contribute to the green transformation of Turkish agriculture sector towards net-zero climate target by 2053 and sustainable food system for the well-being and health of people and nature.

Towards this objective, the **Specific Objectives (Outcomes)** of this action are:

1. To ensure integrity and establishment of competitive organic food supply chains by strengthening the organic agriculture system towards a more sustainable and climate resilient food system in the scope of the European Green Deal.
2. To promote and facilitate the implementation of agriculture related measures of the Green Deal Action Plan of Türkiye through providing necessary tools for achieving climate resilient and sustainable agriculture and fisheries whilst promoting conservation of biological diversity.

The **Outputs** to be delivered by this action contributing to the corresponding Specific Objectives (Outcomes) are:

Outputs contributing to Outcome 1 (or Specific Objective 1):

1.1. Framework for organic agriculture in Türkiye updated and strengthened in terms of legislative alignment with EU rules, certification and control system, including storage, processing and marketing.

1.2. Technical capacity of the key stakeholders in supply chain from farming to retail for a sustainable organic agriculture system increased.

1.3. Awareness on economic and environmental benefits of organic agriculture raised and pilot projects on benefits of holistic approach combining production and processing in short supply chain demonstrated.

Outputs contributing to Outcome 2 (or Specific Objective 2):

2.1. Functioning framework enabling the setting-up and implementation of carbon farming in Türkiye in line with EU agriculture and climate *acquis* established.

[3] From section 3 onwards, no cross-references should be made with sections 1 and 2, because sections 1 and 2 are not included in the Technical and Administrative Provisions of the future Financing Agreement.

2.2. Institutional infrastructure and capacity of the MoAF strengthened through a sectoral strategy to support the alignment with the European Maritime, Fisheries and Aquaculture Fund (EMFAF) implementation mechanism and decarbonisation of the fisheries sector.

2.3. Implementation of integrated pest and disease management practices for a sustainable food system within the framework of the Farm to Fork (F2F) Strategy facilitated.

3.2. Indicative Activities

Area of support 1: ORGANIC AGRICULTURE

Output 1.1: Framework for organic agriculture in Türkiye updated and strengthened in terms of legislative alignment with EU rules, certification and control system, including storage, processing and marketing.

This consists of the harmonisation of existing legislative framework with EU practices, including the introduction of group certification system. It will reduce cost and revise the OTBIS in order to improve performance and align with new legislation. Furthermore, it will also development a marketing strategy and framework for digitalisation in organic agriculture, land management issues, and update of the Organic Agriculture Action Plan in line with the EU Green Deal. To promote short supply chains for smallholders, various tools will be established such as workshops, assessments, and collaboration with key stakeholders to ensure Türkiye's organic agriculture sector meets international standards, enhances traceability, and embraces sustainability goals.

Output 1.2: Technical capacity of stakeholders in from farming to retail for a sustainable organic agriculture system increased.

This includes capacity building for MoAF staff, controllers, certifiers, agricultural extension workers, and farmer advisors. Training programs, targeted study tours, and the establishment of an e-learning platform will be implemented to strengthen their skills and knowledge. The focus will also be on reinforcing individual farmers, producer unions, agricultural cooperatives, including women-led cooperatives, by conducting training programs and developing strategies, including for the development of short supply chain through the creation of local markets as well as processing, marketing and recycling opportunities of organic products.

Output 1.3: Awareness on economic and environmental benefits of organic agriculture raised and pilot projects on benefits of holistic approach combining production and processing in short supply chain demonstrated.

The aim is to enhance understanding of economic and environmental benefits among organic agriculture stakeholders. Raising awareness events will bring together experts and stakeholders to discuss organic agriculture and the European Green Deal. Visibility and printed materials such as leaflets, brochures, and posters will be produced to disseminate information and promote organic agriculture.Furthermore, awareness events focusing on organic agriculture, disaster risk reduction, biodiversity conservation and climate change will be organised targeting various groups, with a special emphasis on women, youth, and children through rural and local events, school activities, and sports-related initiatives.

To promote advanced organic agricultural practices in Türkiye, demonstrations and pilot projects will be conducted on 30 farms and 20 farmers' unions or cooperatives, including those with group certification. These demonstrations will display the use of advanced environmentally friendly techniques in organic agriculture, including digital applications, AI-based practices, and other methods. The demonstrations and pilot cases will cover various environmentally friendly and climate adaptation practices, such as soil reclamation, low tillage, integrated pest management, water saving efficient irrigation, short supply value chain establishment and improvement, agro-ecology, landscaping, renewable energy generation and use, advanced plant production,

techniques, sustainable labelling to prevent food loss and waste from production to consumption, adoption of circular economy principles, reduction of post-harvest loss, advanced organic livestock production, organic aquaculture or similar sustainable agriculture applications.

Area of spport 2: GREEN DEAL

The AoS 2 aims to achieve three outputs on agriculture and fisheries sectors. Each output contributes to Türkiye's alignment with the EU *Acquis*.

Output 2.1. A functioning framework enabling the setting-up and implementation of carbon farming in Türkiye in line with EU agriculture and climate *acquis* established.

Such framework will include legal basis, technical specifications of carbon farming system, practical modalities needed for farmers to implement the system and the system controllability.

To deliver this output, the enabling policy and technical requirements will be elaborated for identifying possible carbon farming applications suitable for Turkish bio-geographic conditions and agricultural product patterns, drawing from the EU Technical Guidance Handbook *Setting up and implementing carbon farming mechanisms in the EU*[4]. This output will explore the legislative and knowledge gaps together with stakeholders' willingness and readiness to implement carbon farming in Türkiye and develop required foundation for further work.

Establishing a functioning framework enabling setting up and implementation of carbon farming scheme and carbon certification will include legal basis, official working procedures, sub-legislations, workflows and roles and responsibilities of related actors (eg. farmers, verifiers etc.).

The framework will also include technical specifications of a carbon farming scheme, practical modalities and a nature of incentives needed for farmers to implement it. An action plan to develop a carbon farming scheme across Türkiye will be prepared so as to complement the Green Deal Action Plan of Türkiye. Links with the development of a high-quality carbon removal certification scheme will be established, ensuring that removals are correctly quantified, deliver additional climate benefits compared to standard practices, strive to store carbon for a long time, prevent carbon leaks, and contribute to sustainability. Reflection on whether the certification shall be established at the practice and/or product level should be part of the analysis.

Pilot carbon farming implementations indicatively on improved land-use practices, cropland management, livestock management, and nutrient and soil management will be realised.

A monitoring, reporting and verification (MRV) system, compatible with the existing nationwide GHG monitoring system, will be developed and operationalised in order to measure and evaluate the results and impacts of the agricultural carbon farming and removal certification practices starting from monitoring the pilot implementation and later on handed over to the use of General Directorate of Agricultural Reform (GDAR) for continued monitoring and reporting.

Output 2.2. Institutional infrastructure and capacity of the MoAF is strengthened through a sectoral strategy to support the alignment with the EMFAF implementation mechanism and decarbonisation of the fisheries sector.

MoAF aims to strengthen the harmonisation of the Fisheries Sector with the Common Fisheries Policy (CFP) in the process of membership to the EU. Additionally, based on the project results, MoAF intends to adopt new intervention methods in the sustainable management of fisheries and aquaculture sector support models and criteria in line with the EMFAF implementation mechanism. The strategy document planned to be

[4] https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0acfd66-a740-11eb-9585-01aa75ed71a1/language-en

prepared within the scope of this output and the legislative drafts regarding the EMFAF that will facilitate the implementation of this strategy will also be put into practice during the negotiation process. The decarbonisation studies that constitute the main framework of the project will serve to calculate the GHG release amounts originating from the fisheries and aquaculture sector of General Directorate of Fisheries and Aquaculture (GDFA) and to establish the institutional technical and administrative capacity for reducing GHG emissions. Thus, the project will contribute to both the negotiation of the Chapter 13 alignment process and the establishment of the institutional and technical infrastructure against possible future obstacles of the Carbon Border Adjustment Mechanism that the EU would implement in some agricultural products. Furthermore, efforts will be made to establish a data system for monitoring GHG emissions which will be comparible to nationwide GHG monitoring system, to develop guidelines for GHG reduction measures and investments, and ensure necessary technical and institutional capacity building in the MoAF's national and selected local units along with stakeholders. During achieving this output, close collaboration and cooperatin with regional organisations such as GFCM will be ensured.

Output 2.3. Implementation of integrated pest and disease management practices for sustainable food system within the framework of Farm to Fork (F2F) Strategy facilitated.

This output will include establishing specific guidance on integrated pest and disease management for crop groups reflecting the specific climatic conditions of Türkiye. This includes information on alternative methods to the use of plant protection products and antimicrobials, provision of monitoring tools, including the digitalised ones, as well as information and tools on the application of precision farming methods. Agricultural disaster risk management and response strategy adopted for addressing pest and disease outbreaks will be also considered based on the experiences from the earthquake region.

To achieve this output, existing situation will be analysed on current pesticide use patterns, trends, and associated environmental impacts in the target area which will be identified while taking account of various crops and their needs as well as different climatic conditions. Such analysis will identify the most common pesticides used, their impact on the environment, and potential alternatives or sustainable practices will be identified as an initial step. Activities related to upgrading pest monitoring and early warning systems for more accurate and timely detection of pest populations and their distribution patterns will be conducted by integrating advanced technologies such as remote sensing, meteorological stations, or satellite imagery. Guidelines and protocols for implementing biotechnical and biological integrated pest and disease management practices will be developed in close collaboration with farmers, agricultural experts, and researchers along with compiling best practices and they take into account various climatic conditions and will be crop specific. A set of policies and strategies to minimise pesticide use such as government support for feromone trap usage, sanctions on banned pesticide residues and mitigate environmental impacts will be developed and measures to enforce the requirements set in them will be established. These measures include promoting, facilitating and incentivising implementation of integrated pest management (IPM) techniques by training technical staff, allocating resources for research and development in IPM techniques, by providing financial incentives to farmers who adopt IPM practices, establish regional IPM networks that bring together farmers, researchers, extension agents, and policymakers, by making collaboration with international organizations, organic farming practices, and the use of alternative pest control methods as well as precision farming methods.

Pilot implementations in a representative area or group of farmers to test the proposed measures including provision of technical assistance, training, and resources to support farmers in adopting the recommended practices.

For management of antimicrobial usage, approaches recommended by the World Health Organization (WHO) and European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption (ESVAC) for enhanced monitoring and reporting of antimicrobial use in human and veterinary medicine, using the ATC/DDD methodology will be adopted. Targeted raising awareness campaigns and trainings will be organised as well.

3.3. Mainstreaming

Environmental Protection, Climate Change and Biodiversity

The Action directly relates to environment and climate issues at the national and local levels. The implementing entity will ensure that environmental protection, climate change and biodiversity will be mainstreamed in all the activities to be implemented under this Action based on their integral social and environmental safeguard systems. Moreover environmental responsibilities, climate change and biodiversity will be incorporated into the farm advisory services and training courses for the farmers. Introduction of the innovative and green technologies and applications considering the environmental and climate footprint of the national food systems and use of eco-friendly production and practices will be promoted.

Gender equality and empowerment of women and girls

As per OECD Gender DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as G1. This implies that gender equality is an important and deliberate objective, but not the principal reason for undertaking the project programme.

The action will develop a baseline gender needs assessment proposing the methodology and concrete recommendations for gender actions. Throughout the implementation of this Action, gender analysis shall be carried out to ensure gender mainstreaming across activities, such as plans, the promotion campaign, development of policies, assessments or evaluations.

Principles of equal opportunity for female and male and non-discrimination on grounds of gender are considered throughout the programme implementation. Therefore, measures to ensure equal opportunities and no gender-based discrimination are integrated in the design and the implementation of this programme. As such, the AD ensures that both women and men can provide inputs, access, and participate in action activities.

Furthermore, during the implementation, equal participation of men and women in project activities will be analysed and supported. Stakeholder decisions will be made with a gender balanced representation. Women farmers and women entrepreneurs will be given due priority and will be encouraged to participate in project activities.

Disability

As per OECD Disability DAC codes identified in section 1.1, this action is labelled as D0. This implies that the action is not considered relevant for inclusion of persons with disabilities. Yet the disabled people shall be provided the same level of access to the project as all other participants, via a sensitive design of activities.

Human Rights

This AD responds to the two key principles of the EU Green Deal, namely "leave no-one behind" and "do no harm". The pilot implementations to be carried out in the Area of Support-1 and the Carbon Farming in the Area of Support-2 will have a focus on th earthquake-affected region in Türkiye where the earthquakes in February 2023 had severe consequences on life, assets, infrastructure and livelihoods. Carrying out some of the organic and nature-based carbon farming pilot implementations in this region will also contribute to the long-term post-disaster recovery of the sector and livelihoods in the region. From this perspective, also in line with the mandate of the United Nations organisations, "leave no one behind" principle will be realised for the victims of the earthquake by supporting the recovery of livelihoods. Moreover, by demonstrating and advocating for organic and sustainable agricultural practices to move away from traditional agricultural practices to more environmentally sensitive practices, pollution of water resources and soil due to agricultural pesticides and other residues will be eliminated and this will contribute to "do no harm" principle in the post disaster recovery activities.

3.4. Risks and Assumptions

Category	Risks	Likelihood (High/ Medium/ Low)	Impact (High/ Medium/ Low)	Mitigating measures
3 - Risks related to people and the organisation	Inefficient communication and collaboration among relevant institutions during implementation of the action.	L	H	A strong stakeholder involvement plan will be developed in order to ensure the participation and collaboration of the stakeholders, particularly for the main counterparts which will benefit from the action results. Moreover, steering committee meetings, both regular and ad-hoc, will be organized in order to inform main beneficiaries and to guide the implementation.
1 - Risk related to external environment	Lack of data at national and local level for detailed analysis.	M	M	Close collaboration with relevant institutions at national and local levels including non-governmental organisations and academia will be ensured to harvest their experience and fill the data gaps as much as possible. Other than that, in case any local experience is still lacking, it will be obtained from the global network of specialised organisations to the extent possible by making use of the diverse implementations and projects of the institution.
3 - Risks related to people and the organisation	Changes in management in the public institutions and high staff turnover.	L	H	An inclusive approach to involve different experts and managers will be ensured to the possible extent for business continuity purposes in case of any such change.
3 - Risks related to people and the organisation	Negative economic and livelihoods conditions affecting farmers.	L	M	The demonstrations will be covered from the action budget without imposing any financial burden to farmers. Necessary financial feasibilities will be conducted and shared to increase the attention and interest of farmers.
2 - Risks related to planning, processes and systems	Different and isolated departments dealing with different areas of support.	M	H	Similar to the third risk above, an inclusive and informative working environment will be set-up in order to break the isolated working habits. Steering committee meetings will be organised as comprehensively as possible and, if necessary, ad-hoc face-to-face meetings will be organised to ensure the relative equal dissemination of information.
2 - Risks related to planning,	Multi-dimensional nature of the action design.	L	H	In particular, the Area of Support [illegible] relatively complex in terms of project design and stakeholder involvement requirements. In order to mitigate this risk,

processes and systems				expertise of specialised organisations will be sought to reflect their global, regional and local expertise coming from working in similar projects. Added to that, a comprehensive communication and collaboration plan during preparation of the Description of Action will be elaborated to eliminate any project management or technical complexity during implementation.
3 - Risks related to people and the organisation	Low interest of the stakeholders in participating and contributing to the activities.	L	M	In order to reach out to the remote and isolated stakeholders, a comprehensive communication plan will be developed during the inception phases of the actions. This will be essential to grasp the attention of all the related and relevant stakeholders.
3 - Risks related to people and the organisation	Target population build up resistance to change despite being exposed to enough training.	M	H	Before the completion of project implementation, the impact of the trainings will be assessed. If this risk is valid, multi-stakeholder discussion meetings will be organised to determine the causes of the resistance. According to the results, high-level authorities will be informed of the situation and advised to provide additional training or incentives.

External Assumptions

- The Government of Türkiye continues its efforts to align with the EU Green Deal as well as the new EU strategies related to agriculture, rural development and food security.
- Climate action will be high on the agenda of the government.
- The political and macroeconomic situation of the country remains stable.
- Services for the traceability and labelling of the agricultural products will be improved by the food safety interventions throughout the food supply chains.
- The rising awareness on the food loss and waste concept can create an enabling environment for the national food system transformation.
- Voluntary carbon markets continue to provide feasible removal prices for carbon farming applications.
- Demand for sustainable and organic products from the EU remains at a high level.
- Government incentives for organic agriculture will be sustained during the project period.
- All required information, facilitation, technical and administrative support will be provided by the MoAF when needed.
- All agrifood sector stakeholders are willing to communicate, cooperate and support at the highest level.
- Consumer preferences and their affordability to buy accurately labelled sustainable agricultural products will continue or grow.
- Sufficient numbers of committed beneficiaries available for training and capacity building.

3.5. Indicative Logical Framework Matrix

Results	Results chain: Main expected results [maximum 10]	Indicators [at least one indicator per expected result]	Baselines (values and years)	Targets (values and years)	Sources of data	Assumptions
Impacts	*To ensure a contribution to green transformation of the Turkish agriculture sector towards net-zero climate target by 2053 and sustainable food system for the well-being and health of people and nature*	Number of adopted public policies (enforcements, support and practices) with respect to climate resilience, sustainability and biological diversity in agriculture and fisheries sector aligned with European Green Deal objectives with EU support.: - improving organic production, - reduced usage of pesticides, chemical fertilizers - promoting biodiversity	0 (2023)	at least 3 within 2 years after the completion of the projects	Macro-economic and ministry level policy documents	*Not applicable*
Outcome 1	*Integrity and establishment of competitive organic supply value chains ensured by strengthening the organic agriculture system towards a more sustainable and climate resilient food system in the scope of the European Green Deal .*	• Total area of the organic agricultural land • Total amount of organic agricultural production	310.000 ha (2023) 1.6 million tons (2023)	400.000 ha (project end date) 2.1 million tons (project end date)	TÜİK, MoAF statistical database (OTBIS)	The Turkish Government continues to support organic farming, the EU Green Deal objectives, combating climate change and minimize negative affect of natural disasters such as earthquake, floods, forest fires on organic agriculture areas
Outcome 2	*Implementation of agriculture related measures of the Green Deal Action Plan of Türkiye for achieving climate resilient and sustainable agriculture and fisheries whilst promoting biological diversities promoted and facilitated.*	• Number of carbon farming demonstrations implemented. • Number of fisheries policy measures developed for decarbonisation mechanisms • Number of environment friendly pest control measures adopted.	0 (2023)	• At least 3 • At least 5 • At least 5 (project end date)	Macro-economic and Ministry Level policy documents	Same as above.
Output 1	1.1 Framework for organic agriculture in Türkiye	1) The legislation amending the current law aligned with EU	N/A	1) In the first year of the project	1) Official gazette	Related public institutions are

related to Outcome 1	updated and strengthened in terms of legislative alignment with EU rules, certification and control system, processing and marketing.	policies and submitted to the parliament 2) Number of guidelines developed for Group Cerification 3) Marketing Strategy developed		2) 2 3) 1 (project end date)	indicating the new amended legislation2) Guidelines for group certification 3) Marketing strategy document	willing to mainstream organic agriculture requirements.
Output 2 related to Outcome 1	1.2 Technical capacity of the key stakeholders in supply chain from farming to retail for a sustainable organic agriculture system increased.	1) Total number of person/days that MoAF personnel receive training 2) Number of farmers trained 3) Number of controllers and certifiers trained 4) Number of extension workers and advisors trained 5) Number of training materials distributed 6) Number of participants attending study tours	N/A	1) 1745 2) 2220 3) 80 4) 500 5) 2610 6) 53 (project end date)	Attendance sheets, training evaluation reports and study tour reports, Impact analysis report for training programs	MoAF personnel, farmers and other related stakeholders are willing to participate in the training programs and farmers show interest in learning and implementing new technologies
Output 3 related to Outcome 1	1.3 Awareness on economic and environmental benefits of organic agriculture raised and pilot projects on benefits of holistic approach combining production and short supply chain and processing demonstrated.	1) Number of demonstrations successfully implemented 2) Number of new farmers in organic agriculture / organic area 3) Number of demonstrations for competitive value chain successfully implemented) 4) Number of attendants to meetings and conferences 5) Number of visibility materials distributed 6) Number of awareness-raising events organised	1) 70 in 2023 2) 2,500 new farmers in 2022 3) 0 4) 0 5) 0 6) 0	1) 120 2) Total 2250 new farmers/ 4500 total hectares new organic area 3) 5 (5 of 50) 4) 550 5) 95,030 6) 8 (project end date)	1) Demonstrations Result Report 2) OTBIS data 3) Competitive value chain Analysis report 4,5,6) Attendance sheets, invoices and event reports	Incentives for organic agriculture will not be removed during the project All stakeholders are willing to communicate, cooperate and support at the highest level; demand for organic products from the EU remains at a high level period.
Output 1 related to Outcome 2	2.1 Functioning framework enabling the setting-up and implementation of carbon farming in Türkiye in line with EU	2.1.1 CFS document developed and circulated among the relevant institutions 2.1.2 MRVs system to assess the benefit of the CF practices	2.1.1 No existing CFS and promoted	2.1.1 CFS with at least 15 CF practices is in place	2.1.1 Official regulation document 2.1.2 Official letter to	The Turkish Government continues to support the Green Deal and

	agriculture and climate *acquis* established.	2.1.3 Number of value chain studies with emphasis on the Green Deal to promote the CF practices	CF practices 2.1.2 No MRV system exists 2.1.3 No activities to develop the value chain of the CF practices (2023)	2.1.2 MRV system for at least 15 CF practices is established 2.1.3 15 recommendations developed to increase the value chain (project end date)	institutions for the circulation of the MRV system 2.1.3 Value chain reports	combating climate change CF practices have added value on the market
Output 2 related to Outcome 2	2.2 Institutional infrastructure and capacity of the MoAF strengthened through a sectoral strategy to support the alignment with the EMFAF implementation mechanism and decarbonisation of the fisheries sector.	2.2.1. Fisheries Support Policy to Align with the CFP developed 2.2.2. Ratio of the stakeholders with increased awareness on sustainable fisheries and aquaculture 2.2.3. Number of trainers trained on GHG calculation methods 2.2.4. Number of pilot sustainable models realized 2.2.5 Number of measures in line with the EMFAF implementation adopted for Turkish fishery and aquaculture sector support mechanism	2.2.1. 0 2.2.2. 0 2.2.3. 0 2.2.4. 0 2.2.5. 0 (2023)	2.2.1. 2 2.2.2. %80 2.2.3. 25 2.2.4. 4 2.2.5. 5 (Project End Date)	Attendance sheets, questionaire, workshop reports, Regular Project Progress reports, SMC Meetings Minutes SUBIS data record	The Turkish Government continues to support the EU Green Deal
Output 3 related to Outcome 2	2.3. Implementation of integrated pest and disease management practices for a sustainable food system within the framework of Farm to Fork (F2F) Strategy facilitated.	2.3.1. Number of laboratories developed 2.3.2. Number of trainees 2.3.3. Number of pilot applications implemented	2.3.1. 0 2.3.2. 0 2.3.3. 0 (2023)	2.3.1. 3 2.3.2. 460 IPM Coordinators from Provincial and District Directorates of the Ministry in 11	Regular project reports, SMC meeting minutes	The Turkish Government continues to support the EU Green Deal

		2.3.4 Number of staff trained abroad on IPM aplications		provinces, 165 agricultural consultants working in agricultural chambers and 55 agricultural consultants working in agricultural credit cooperatives 2.3.3 5 forecasting and early warning systems on 2 products will be installed. Digital Remote Monitoring Trap with Camera will be established in 16 districts of 4 provinces on Citrus. Under the residue action plan, 82 sample applications will be carried out in 41 districts across 11 provinces. These applications will showcase integrated pest management (IPM) practices.		

				including non-chemical alternatives such as biological and biotechnical control methods, in 6 product/product groups. 2.3.4 16 technical personnel have study visit to countries where IPM applications developed.		

4. IMPLEMENTATION ARRANGEMENTS[5]

4.1. Financing Agreement

In order to implement this action, it is envisaged to conclude a Financing Agreement with the Republic of Türkiye

4.2. Indicative Implementation Period

The indicative operational implementation period of this action, during which the activities described in section 3 will be carried out and the corresponding contracts and agreements will be implemented, is 48 months from the date of conclusion of the financing agreement.

Extension of the implementation period may be agreed by the Commission's responsible authorising officer in duly justified cases.

4.3. Implementation Modalities

The Commission will ensure that the EU's appropriate rules and procedures for providing financing to third parties are respected, including review procedures, where appropriate, and compliance of the action with EU restrictive measures[6].

4.3.1. Indirect Management with a pillar-assessed entity[7]

This Action may be implemented in indirect management with FAO. The envisaged entity has been selected using the following criteria:

1. Having the required specific global and national mandate, specialisation, possessing the knowledge of local context and stakeholders, and in-house expertise as regards to the the subjects which are covered in this AD at global and local levels which are organic agriculture, agricultural climate action, carbon farming, fisheries and aquaculture, pesticide and antimicrobial management.

2. Having a successful track record on providing support on policy-making to governments and at the same time guidance at farm and farmer levels on disseminating, replicating and scaleing-up of sustainable and climate smart agricultural and fisheries practices.

3. Having a successful track record on implementing internationally and/or nationally funded multi-stakeholder processes, multinational, national and local projects in Türkiye on diverse agricultural topics including demonstrating new and alternative sustainable agricultural and land-use practices.

4. Having globally recognised environmental, social and governance safeguards as well as strong monitoring, transparency and financial reporting rules and regulations.

This implementation entails the whole Action of this AD and achieving the required outcomes and outputs delineated in previous sections as well as other requirements set in other sections of this AD.

---

[5] This section is to be completed by the EU Office/Delegation.

[6] EU Sanctions Map. Please note that the sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

[7] The signature of a contribution agreement with the chosen entity is subject to the completion of the necessary pillar assessment.

In case the envisaged entity would need to be replaced, the Commission's services may select another replacement entity using the same criteria. If the entity is replaced, the decision to replace it needs to be justified.

4.4. Scope of geographical eligibility for procurement and grants

The geographical eligibility in terms of place of establishment for participating in procurement and grant award procedures and in terms of origin of supplies purchased as established in the basic act and set out in the relevant contractual documents shall apply, subject to the following provisions.

The Commission's authorising officer responsible may extend the geographical eligibility on the basis of urgency or of unavailability of services in the markets of the countries or territories concerned, or in other duly substantiated cases where application of the eligibility rules would make the realisation of this action impossible or exceedingly difficult (Article 28(10) NDICI-Global Europe Regulation).

4.5. Indicative Budget

Indicative Budget components	**EU contribution (amount in EUR)**
Methods of implementation – cf. section 4.3	
Outcome 1 - To ensure integrity and establishment of competitive organic food supply chains by strengthening the organic agriculture system towards a more sustainable and climate resilient food system in the scope of the European Green Deal, **and** **Outcome 2** To promote and facilitate the implementation of agriculture related measures of the Green Deal Action Plan of Türkiye through providing necessary tools for achieving climate resilient and sustainable agriculture and fisheries whilst promoting conservation of biological diversity	9 000 000
Indirect management with (an) entrusted entity(ies) – cf. Section 4.3.1	**9 000 000**
Evaluation – cf. section 5.2 **Audit** – cf. section 5.3	will be covered by another Decision
Communication and visibility – cf. section 6	will be covered by another Decision
Contingencies[8]	N.A.
Totals	9 000 000

4.6. Organisational Set-up and Responsibilities

For indirect management with international organisations, the EU Commission will be the Contracting Authority.

The Directorate for EU Affairs of the Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Türkiye is the National IPA Coordinator (NIPAC) of IPA programming in Türkiye. The secretarial services of the National IPA Coordinator are provided by the Ministry of Foreign Affairs Directorate for EU Affairs. The NIPAC Office directly participates in steering committees and monitoring committee

[8] Consider that contracts where no financing agreement is concluded, contingencies have to be covered by individual and legal commitments by 31 December of N+1.

The following Directorates within the Ministry of Agriculture and Forestry will be beneficiaries under the project -General Directorate of Plant Production, General Directorate of Agrarian Reform, General Directorate of Fisheries and Aquaculture, General Directorate of Food Control, and the General Directorate of European Union and Foreign Relations.

The Ministry of Agriculture and Forestry - the General Directorate of European Union and Foreign Relations will be the main partner among related directorates as the Directorate has the responsibility to harmonize Turkiye's national agricultural policies to EU and as the responsible body for coordinating National Green Deal Action Plan for sustainable agriculture.
As regards the climate related activities under this AD, the MoEUCC will be invited and included in the management of the actions since it is the managing authority in the field of environment and climate change and is additionally the coordinator for most of the sectors under Chapter 27 - Environment.

A Steering Committee (SC) will be set up at the each action level. The indicative composition of the SC includes: Representatives of the EU Delegation as co-chair, NIPAC, Ministry of Agriculture and Forestry and related Directorates covering the policy areas under this action, . The Entrusted Entity, Presidency of Strategy and Budget. Depending on the subjects to be discussed, additional stakeholders besides those mentioned above may also be invited to the SC on ad-hoc basis as decided by the SC. The SC will monitor and provide high-level strategic guidance and oversight on project implementation. SC will gather at regular intervals and on ad-hoc basis whenever deemed necessary.

The functions of Sectoral Monitoring Committee (SMC) are as follows:

- Review at each meeting the progress made towards achieving the specific targets of the Programme with reference to the basic documents.
- Examine at each meeting the results of implementation, particularly the achievement of the targets set for each priority axis and measures and interim evaluations.
- Examine the sectorial annual and final reports on implementation.

SMC will meet at least twice a year at the initiative of MoAF. The issues to be followed up will cover the period between two Committee meetings and the Committee Members will be informed about the current situation with regard to those issues.

As part of its prerogative of budget implementation and to safeguard the financial interests of the Union, the Commission will participate in the above governance structures set up for governing the implementation of the action.

The related Directorates of the MoAF will have a decisive role in implementing the actions indicated above.

Day-to-day management and coordination of the project activities will be carried out by the Operation Coordination Unit (OCU). Project activities will be coordinated with OCU, which is a body where a central team of experts from end-recipient institution takes place together with the EUD as the Contracting Authority and the technical assistance team, regarding all of the project activities.

5. PERFORMANCE MEASUREMENT

5.1. Monitoring and Reporting

The day-to-day technical and financial monitoring of the implementation of this action will be a continuous process, and part of the implementing partner's responsibilities. To this aim, the implementing partner shall establish a permanent internal, technical and financial monitoring system for the action and elaborate regular progress reports (not less than annual) and final reports. Every report shall provide an accurate account of implementation of the action, difficulties encountered, changes introduced, as well as the degree of

achievement of its Outputs and contribution to the achievement of its Outcomes, and if possible at the time of reporting, contribution to the achievement of its Impacts, as measured by corresponding indicators, using as reference the log frame matrix.

The Commission may undertake additional project monitoring visits both through its own staff and through independent consultants recruited directly by the Commission for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission for implementing such reviews).

Roles and responsibilities for data collection, analysis and monitoring:

- Monitoring tasks undertaken by the implementing partners' beneficiary country, under the coordination of NIPAC Office, and NAO Office for financial monitoring, will consist of collecting and analysing data with the aim of informing on the use of resources and progress towards planned results, feeding the management of the action's decision-making processes.

- Monitoring tasks undertaken by the EU Delegation shall complement the implementing partners' beneficiary country's monitoring system, especially in key moments of the action cycle. It will also support follow-up of recommendations stemming out of external monitoring and will be used for informing the EU management. This monitoring could take different forms and methodologies (meetings with implementing partners, action steering committees, on the spot checks ...), to be decided based on specific needs and resources at hand. Reporting will be done according to methodologies and tools included in DG NEAR guidelines on linking planning programming, monitoring and evaluation, including the use of standard checklists.

Both types of internal monitoring are meant to inform and provide support to external monitoring:

- External monitoring - Results Oriented Monitoring (ROM)

The Commission and/or NIPAC may undertake additional project monitoring in line with the European Commission rules and procedures set in the Financing Agreement through independent consultants recruited directly by the Commission NIPAC for independent monitoring reviews (or recruited by the responsible agent contracted by the Commission NIPAC for implementing such reviews). These reviews might be composed of monitoring of the action, results data collection or any other task that is identified in the most recent EC guidelines.

The Steering Committees will be established at activity level in order to steer the implementation of activities, achievement of results against indicators in the action document, to discuss monitoring findings (including ROM findings) and agree on corrective actions as appropriate.

Monitoring will be an integral feature of managing for results to support and facilitate proactive management, continuous improvement, lessons learned and knowledge management. The monitoring of progress against the Logical Framework Matrix, including progress indicators and assumptions, will be conducted in connection with annual and final progress reports.

5.2. Evaluation

Having regard to the nature of the action, evaluation(s) may be carried out for this action or its areas of support by the beneficiary via independent consultants. The evaluations will be carried out as prescribed by the DG NEAR guidelines on linking planning/programming, monitoring and evaluation.

The evaluation reports shall be shared with the partner country and other key stakeholders. The implementing partner and the Commission shall analyse the conclusions and recommendations of the evaluations and, where appropriate, in agreement with the partner country, jointly decide on the follow-up actions to be taken and any adjustments necessary, including, if indicated, the reorientation of the project.

5.3. Audit and Verifications

Without prejudice to the obligations applicable to contracts concluded for the implementation of this action, the Commission may, on the basis of a risk assessment, contract independent audit or verification assignments for one or several contracts or agreements.

6. STRATEGIC COMMUNICATION AND PUBLIC DIPLOMACY

All entities implementing EU-funded external actions have the contractual obligation to inform the relevant audiences of the Union's support for their work by displaying the EU emblem and a short funding statement as appropriate on all communication materials related to the actions concerned. To that end they must comply with the instructions given in the 2022 guidance document *Communicating and raising EU visibility: Guidance for external actions* (or any successor document).

This obligation will apply equally, regardless of whether the actions concerned are implemented by the Commission, the partner country, service providers, grant beneficiaries or entrusted or delegated entities such as UN agencies, international financial institutions and agencies of EU Member States. In each case, a reference to the relevant contractual obligations must be included in the respective financing agreement, procurement and grant contracts, and contribution agreements.

7. SUSTAINABILITY

Agriculture together with Environment and Climate Change horizontal sectors have a key role in any area of development. Demonstrations in these sectors will have impact on economic and social life of the country, on the administrative effectiveness and efficiency. Progress under this thematic priority will contribute to the achievement of SDGs. An important element of sustainability is the political commitment to the EU *acquis* and vision, where the EU Green Deal and Circular Economy perspective are important elements. In this sense, the Action supports the efforts to attain the goals of this perspective. The Action will support alignment with the EU actions and Türkiye's commitment to international agreements and common goals and will transfer specific know-how, thus, investing in long-term partnerships with the EU, which is a guarantee for sustainability. The legislations drafted, the roadmaps developed and the feasibilities of sustainable agriculture practices demonstrated will fortify the sustainability of the actions.

The activities on training and awareness raising constitute an integral part of this Action. This integration will enhance the project results and will safeguard the impact and sustainability of the remaining project achievements. The training modules and training documents to be developed within the scope of the action will be used actively after the completion of the project.

The legal sustainability will be ensured through developing the new legislation proposal after the legislative gap analysis. The new legislation will then be put into implementation by the MoAF by following the official procedures. In addition, the existing IT systems will also be evaluated for updating and will be brought in compliance with the new legislation.

The development of human resources is naturally essential for the continuity of the change desired to be created by the project. In particular, the comprehensive training programs for both farmers and technical staff of the MoAF are planned and will be implemented to use new approaches. In addition, with the "training of the trainers" activity, it will be ensured that the knowledge and skill level of human resources is always at the highest level according to current and developing conditions after the project.

One of the most important outputs of the project is the strengthening of farmers' organisations and women's cooperatives. One of the main problems of many farmers' organisations is the sustainability problems caused by the lack of strategy. For this reason, strategic plans will be prepared within the scope of the Action and contribute to the sustainability of these organisations and women's cooperatives.

With the demonstrations included in the project outputs, the practices that are sensitive to the environment and that will guide improvements will be shown to the farmers and the practices will be copied and expanded after the project.

ANNEX II - GENERAL CONDITIONS

Contents

Part One: Provisions applicable to activities for which the IPA III beneficiary is the contracting authority under EMBC **2**
Article 1 - General principles 2
Article 1a – Procurement and grant award 2
Article 1b – Exclusion and administrative sanctions 4
Article 2 - Communication and Visibility 4
Article 3 - *Ex-ante* and *ex-post* controls on grant and procurement procedures and *ex-post* controls on contracts and grants to be performed by the Commission 4
Article 4 - Bank accounts, accounting systems, and costs recognised 5
Article 5 - Provisions on payments made by the Commission to the IPA III beneficiary 6
Article 6 - Interruption of payments 6
Article 7 - Recovery of funds 7
Article 7a – Financial corrections and closure 7

Part Two: Provisions applicable to budget support **8**
Article 8 - Policy dialogue 8
Article 9 - Verification of conditions and disbursement 8
Article 10 - Transparency of budget support 8
Article 11 - Recovery of budget support 8

Part Three: Provisions applicable to this Financing Agreement as a whole, irrespective of the implementation method **9**
Article 12 - Execution period, operational implementation period and contracting deadline 9
Article 13 - Permits and authorisation 10
Article 14 - Reporting requirements 10
Article 15 - Intellectual property rights 10
Article 16 - Consultation between the IPA III beneficiary and the Commission 10
Article 17 - Amendment of this Financing Agreement 10
Article 18 - Suspension of this Financing Agreement 11
Article 19 - Termination of this Financing Agreement 12
Article 20 – Applicable law, settlement of disputes 12
Article 21 – EU restrictive measures 13

Part One: Provisions applicable to activities for which the IPA III beneficiary is the contracting authority under IMBC

Article 1 - General principles

(1) The purpose of Part One is to lay out the rules for implementing the entrusted budget-implementation tasks as described in Annex I and to define rights and obligations of the IPA III beneficiary and the Commission respectively in carrying out these tasks.

Part One shall apply to the budget-implementation tasks entrusted to the IPA III beneficiary related to the Union contribution alone, or combined with funds of the IPA III beneficiary or funds of a third party, in case such funds are implemented in joint co-financing.

(2) The IPA III beneficiary shall remain responsible for the fulfilment of the obligations stipulated in this Financing Agreement and in the Financial Framework Partnership Agreement (FFPA). In accordance with Article 6, Article 18, Article 19 and Article 21, the Commission reserves the right to interrupt payments, and to suspend and or terminate this Financing Agreement.

(3) The IPA III beneficiary shall respect the minimum rate of its contribution specified in Annex I. In case of contributions from both the IPA III beneficiary and the Union, the IPA III beneficiary contribution shall be made available at the same time as the corresponding contribution from the Union.

(4) For the purpose of the application of Article 25 of the FFPA on data protection, personal data shall be:

- processed lawfully, fairly and in a transparent manner in relation to the data subject;
- collected for specified, explicit and legitimate purposes and not further processed in a manner that is incompatible with those purposes;
- adequate, relevant and limited to what is necessary in relation to the purposes for which they are processed;
- accurate and, where necessary, kept up to date;
- processed in a manner that ensures appropriate security of the personal data and
- kept in a form which permits identification of data subjects for no longer than is necessary for the purposes for which the personal data are processed.

Personal data included in documents to be kept by the IPA III beneficiary in accordance with paragraph 2 of Article 1a has to be deleted once the deadlines set out in that paragraph have expired.

Article 1a – Procurement and grant award

(1) Without prejudice to Article 18(5) of the FFPA, the tasks referred to in paragraph 1 of Article 1 shall be carried out by the IPA III beneficiary in accordance with the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the award of procurement and grant contracts in external actions, in particular, the practical guide on contract procedures for European Union external action (PRAG), in force at the time of the launch of the procedure in question, as well as in accordance with the required visibility and communication standards referred to in Article 2(2).

The IPA III beneficiary shall conduct the procurement and grant award procedures, conclude the resulting contracts, and ensure that all relevant documents for audit trail are in the language of this Financing Agreement.

(2) Without prejudice to Article 49 of the FFPA, the IPA III beneficiary shall keep all relevant financial and contractual supporting documents from the date of the entry into force of this Financing Agreement, or as from an earlier date in case the procurement procedure, call for proposals or direct grant award procedure was launched prior to the entry into force of this Financing Agreement, for five years as from the date of closure of a programme. The IPA III beneficiary shall keep in particular

the following:

(a) Procurement procedures:

i) Forecast notice with proof of publication of the procurement notice and any corrigenda;

ii) Appointment of shortlist panel;

iii) Shortlist report (incl. annexes) and applications;

iv) Proof of publication of the shortlist notice;

v) Letters to non-shortlisted candidates;

vi) Invitation to tender or equivalent;

vii) Tender dossier including annexes, clarifications, minutes of the meetings, proof of publication;

viii) Appointment of the evaluation committee;

ix) Tender opening report, including annexes;

x) Evaluation / negotiation report, including annexes and bids received;[1]

xi) Notification letter;

xii) Cover letter for submission of contract;

xiii) Letters to unsuccessful candidates;

xiv) Award / cancellation notice, including proof of publication;

xv) Signed contracts, amendments, riders, implementation reports, and relevant correspondence.

(b) Calls for proposals and direct award of grants:

i) Appointment of the evaluation committee;

ii) Opening and administrative report including annexes and applications received;[2]

iii) Letters to successful and unsuccessful applicants following concept note evaluation;

iv) Concept note evaluation report;

v) Evaluation report of the full application or negotiation report with relevant annexes;

vi) Eligibility check and supporting documents;

vii) Letters to successful and unsuccessful applicants with approved reserve list following full application evaluation;

viii) Cover letter for submission of grant contract;

ix) Award cancellation notice with proof of publication;

x) Signed contracts, amendments, riders and relevant correspondence.

In addition, financial and contractual documents referred to in paragraph 2(a) and 2(b) shall be complemented by all relevant supporting documents as required by the procedures referred to in paragraph 1, as well as all relevant documentation relating to payments, recoveries and operating costs, for example project and on the spot check reports, acceptance of supplies and works, guarantees, warranties, reports of supervising engineers.

(3) Operations co-financed by the Union under the Programme may also receive financing from an international organisation, a Member State, a third country or a regional organisation.

---

[1] Elimination of unsuccessful bids five years after the closure of the procurement procedure.

[2] Elimination of unsuccessful applications three years after the closure of the grant procedure.

Article 1b – Exclusion and administrative sanctions

(1) When applying the procedures and standard documents laid down and published by the Commission for the award of procurement and grant contracts, the IPA III beneficiary shall accordingly ensure that no EU financed procurement or grant contract is awarded to an economic operator or grant applicant if the economic operator or grant applicant, who either itself, or a person having powers of representation, decision making or control over it, is in one of the exclusion situations provided for in the relevant procedures and standard documents of the Commission.

(2) The IPA III beneficiary shall inform the Commission immediately when a candidate, tenderer or applicant is in an exclusion situation referred to in paragraph (1), or has committed irregularities and fraud as defined in Article 51(5) of the FFPA, or has shown significant deficiencies in complying with main obligation in the implementation of a legal commitment financed by the Union budget.

(3) The IPA III beneficiary shall take into account the information contained in the Commission's Early Detection and Exclusion System (EDES) when awarding procurement and grant contracts. Access to the information can be provided through the liaison point(s) or via consultation using the following means: (European Commission, Directorate-General for Budget, Accounting Officer of the Commission, MO15, B-1049 Brussels, Belgium and by email to BUDG-C01-EXCL-DB@ec.europa.eu with copy to the Commission address identified in Article 3 of the Special Conditions). Any contract or grant concluded with a contractor or grant beneficiary that is in an exclusion situation at the time of conclusion of the contract shall be excluded from Union financing and the financial corrections mechanism in accordance with Article 7a may be applied.

(4) Where the IPA III beneficiary becomes aware of an exclusion situation referred to in paragraph (1) in the implementation of the tasks described in Annex I, the IPA III beneficiary shall, under the conditions of its national legislation, impose upon the economic operator or grant applicant, a rejection from the given procedure and an exclusion from its future procurement or grant award procedures. The IPA III beneficiary may also impose a financial penalty proportional to the value of the contract concerned. Rejections, exclusions and/or financial penalties shall be imposed following an adversarial procedure ensuring the right of defence of the person concerned. The IPA III beneficiary shall notify the Commission in accordance with paragraph (2) of this Article.

Article 2 - Communication and Visibility

(1) In accordance with Article 24 of the FFPA, the IPA III beneficiary shall take the necessary measures to ensure the visibility of EU funding for the activities entrusted to it, and prepare a coherent plan of communication and visibility activities, which should be submitted to the Commission for an agreement within 2 months after the entry into force of this Financing Agreement.

(2) These communication and visibility activities shall comply with the Communications and Visibility Manual for EU External Actions laid down and published by the Commission in force at the time of the activities.

Article 3 - *Ex-ante* and *ex-post* controls on grant and procurement procedures and *ex-post* controls on contracts and grants to be performed by the Commission

(1) The Commission may exercise *ex-ante* controls on award procedures for procurement and grants for the following stages:

(a) approval of contract notices for procurement and any corrigenda thereof;

(b) approval of tender dossiers and guidelines for applicants for grants;

(c) approval of the composition of Evaluation Committees;

(d) approval of evaluation reports, rejection and award decisions[3];

[3] For service contracts this steps includes ex-ante controls concerning approval of the shortlist.

(e) approval of contract dossiers and contract addenda.

(2) With regard to *ex-ante* controls the Commission shall decide:

(a) to perform *ex-ante* controls on all files, or

(b) to perform *ex-ante* controls on a selection of such files, or

(c) to completely dispense with *ex-ante* controls.

(3) If the Commission decides to perform *ex-ante* controls in accordance with paragraph 2(a) or (b) it shall inform the IPA III beneficiary of the files selected for *ex-ante* controls. The IPA III beneficiary shall provide all the documentation and information necessary to the Commission upon being informed that a file has been selected for *ex-ante* control, at the latest at the time of submission of the contract notice or the guidelines for applicants for publication.

(4) The Commission may decide to perform *ex-post* controls on the award procedures that have not been subjected to ex-ante control (within 6 months of the signature of the contract).

(5) The Commission may decide to perform *ex-post* controls, including audits and on-the-spot controls, at any time on any contracts or grants awarded by the IPA III beneficiary arising out this Financing Agreement. The IPA III beneficiary shall make available all the documentation and information necessary to the Commission upon being informed that a file has been selected for *ex-post* control. The Commission may authorise a person or an entity to perform *ex-post* controls on its behalf.

Article 4 - Bank accounts, accounting systems, and costs recognised

(1) After the entry into force of this Financing Agreement, the Accounting Body and the Intermediate Body for Financial Management (IBFM) of the IPA III beneficiary that is the Contracting Authority for the Programme shall open at least one bank account denominated in euro. The total bank balance for the Programme shall be the sum of the balances on all the Programme bank accounts held by the Accounting Body and all participating IBFMs in the IPA III beneficiary. Reporting on all bank accounts linked to each programme shall be recorded via IPA-APP[4].

(2) The IPA III beneficiary shall prepare and submit to the Commission disbursement forecast plans for the duration of the implementation period of the Programme following the template in point (d) of Annex III. These forecasts shall be updated and submitted with each request for funds referred to in Article 5(1) and 5(3), with the annual financial report referred to in Article 14(2) and with the forecast of likely payment requests referred to in Article 33(3) FFPA. The disbursement forecasts plans shall be based on real and actual needs and supported by a documented detailed analysis (including the planned contracting and payment schedule per contract) which shall be available to the Commission upon request.

(3) The initial disbursement forecast plan shall contain summary annual disbursement forecasts for the whole implementation period and monthly disbursement forecasts for the first twelve months of the Programme. Subsequent plans shall contain summary annual disbursement forecasts for the balance of the implementation period of the Programme and monthly disbursement forecasts for the following fourteen months.

(4) The IPA III beneficiary is required to establish and maintain an accounting system in accordance with Clause 4(3)(a) of Annex A to the FFPA which will hold at least the information for the contracts managed under the Programme indicated in Annex IV.

(5) Pursuant to Article 57(2) of the FFPA, costs recognised in the accounting system maintained under the section 4 of this Article must have been incurred, accepted and paid and correspond to actual costs proven by supporting documents and shall be used when appropriate to clear pre-financing paid by the IPA III beneficiary under local contracts.

[4] IPA-APP is a dedicated IT application developed by DG NEAR to replace iPerseus that was the tool used for monitoring the implementation of pre-accession funds under indirect management by beneficiary countries (INBC).

Article 5 - Provisions on payments made by the Commission to the IPA III beneficiary

(1) Each request for pre-financing shall comprise a declaration of expenditure for the Programme, including the amounts contracted, disbursed and costs recognised.

(2) The first pre-financing payment shall be for 100% of the forecast disbursements for the first year of the disbursement forecast plan pursuant to Article 4(2). This request for pre-financing shall be supported by the bank mandates for all the bank accounts of the Programme, if applicable.

(3) The IPA III beneficiary shall submit subsequent pre-financing payment requests when the total bank balance for the Programme falls below the disbursements forecast for the following five months of the Programme.

(4) Each request for additional pre-financing shall include:

a) The bank balances for the Programme at the cut-off date of the request;

b) The updated bank mandates for all the bank accounts of the Programme, if applicable;

c) A forecast of disbursement for the Programme for the following fourteen months at the cut-off date of the request as referred to in Article 4(2);

d) Reporting in IPA-APP.

(5) The IPA III beneficiary may request for each subsequent pre-financing the amount of total disbursements forecast for the fourteen months following the cut-off date of the request, less the balances referred to in paragraph 4(a) at the cut-off date of the request for funds, increased by any amount funded by the IPA III beneficiary under paragraph 6 and not yet reimbursed.

The Commission reserves the right to reduce each subsequent pre-financing payment if the total bank balances held by the IPA III beneficiary under this Programme exceeds the disbursement forecast for the next fourteen months.

(6) Where the payment is reduced under paragraph 5, the IPA III beneficiary must fund the Programme from its own resources up to the amount of the reduction. The IPA III beneficiary may then request the reimbursement of that funding as part of the next request for funds as specified in paragraph 5.

(7) Pursuant to Article 33(1) of FFPA, the Commission reserves the right to process partial payments within the limits of the funds available. Once funds are made available again, the Commission shall process immediately the payment of the remaining amount.

(8) The Commission shall have the right to recover excessive bank balances which have remained unused for more than twelve months. Before exercising this right, the Commission shall invite the IPA III beneficiary to give reasons for the delay in disbursing the funds and to demonstrate a continuing need for them within the next following two months.

(9) Interest generated by the bank accounts used for this Programme shall not be due to the Commission.

(10) Following Article 33(4) of the FFPA, when the time limit for payment request is interrupted by the Commission for more than two months, the IPA III beneficiary may request a decision by the Commission on whether the interruption is to be continued.

(11) The certified final statement of expenditure referred to in Article 36(1)(a) of the FFPA shall be submitted by the NAO no later than 16 months after the end of operational implementation period.

Article 6 - Interruption of payments

(1) Without prejudice to the suspension or termination of this Financing Agreement according to Articles 18 and 19 respectively, as well as without prejudice to Articles 38 and 39 of the FFPA, the Commission may interrupt payments partially or fully, if:

(a) the Commission has established, or has serious concerns that the IPA III beneficiary has committed substantial errors, irregularities or fraud questioning the legality or regularity of the underlying particular transactions in the implementation of the Programme, or has failed to

comply with its obligations under this Financing Agreement, including obligations regarding the implementation of the Visibility and Communication plan;

(b) the Commission has established, or has serious concerns, that the IPA III beneficiary has committed systemic or recurrent errors, irregularities, fraud or breach of obligations under this or other Financing Agreements, provided that those errors, irregularities, fraud or breach of obligations have a material impact on the implementation of this Financing Agreement or call into question the reliability of the IPA III beneficiary's internal control system or the legality and regularity of the underlying expenditure.

Article 7 - Recovery of funds

(1) In addition to cases referred to in Article 40 of the FFPA, the Commission may recover the funds from the IPA III beneficiary as provided in the Financial Regulation, in particular in case of:

(a) failure to ensure achievement of outcomes and use of outputs for the intended purpose as set out in Annex I

(b) non eligible expenditure;

(c) non respect of the co-financing rate, as provided in Annex I;

(d) expenditure incurred as a result of errors, irregularities, fraud or breach of obligations in the implementation of the Programme, in particular in the procurement and grant award procedures.

(e) weakness or deficiency in the management and control systems of the IPA III beneficiary which leads to application of financial correction.

(2) In accordance with national law, the NAO shall recover the Union contribution paid to the IPA III beneficiary from recipients who were in any situation defined in paragraph 1 points (b) or (d) of this Article or referred to in Article 40 of the FFPA. The fact that the NAO does not succeed in recovering all or part of the funds shall not prevent the Commission from recovering the funds from the IPA III beneficiary.

(3) Amounts unduly paid or recovered by the IPA III beneficiary, amounts from financial, performance and pre-financing guarantees lodged on the basis of procurement and grant award procedures, amounts from financial penalties imposed by the IPA III beneficiary on candidates, tenderers, applicants, contractors or grant beneficiaries, to the IPA III beneficiary shall be either re-used for the Programme or returned to the Commission.

Article 7a – Financial corrections and closure

Further to Articles 42, 43 and 47 of the FFPA, supplementary guidance on the examination and acceptance of accounts procedure, including financial corrections, and closure shall be provided by the Commission.

Part Two: Provisions applicable to budget support

Article 8 - Policy dialogue

The IPA III beneficiary and the Commission commit to engage in a regular constructive dialogue at the appropriate level on the implementation of this Financing Agreement.

Article 9 - Verification of conditions and disbursement

(1) The Commission shall verify the conditions for the payment of the tranches of the budget support component, as identified in the relevant Appendix to Annex I.

(2) Where the Commission concludes that the conditions for payment are not fulfilled, it shall inform the IPA III beneficiary thereof without undue delay.

(3) Disbursement requests submitted by the IPA III beneficiary shall be eligible for EU financing provided that they are in accordance with the provisions set out in Annex I and the relevant Appendix and that they are submitted during the operational implementation phase.

(4) The IPA III beneficiary shall apply its national foreign exchange regulations in a non-discriminatory manner to all disbursements of the budget support component.

Article 10 - Transparency of budget support

The IPA III beneficiary hereby agrees to the publication by the Commission, of this Financing Agreement and any amendment thereof, including by electronic means, and of such basic information on the budget support which the Commission deems appropriate. The content of such publication shall be in accordance with the EU laws applicable to the protection of personal data.

Article 11 - Recovery of budget support

All or part of the budget support disbursements may be recovered by the Commission, with due respect to the principle of proportionality, if the Commission establishes that payment has been vitiated by a serious irregularity attributable to the IPA III beneficiary, in particular if the IPA III beneficiary provided unreliable or incorrect information, or if corruption or fraud was involved.

Part Three: Provisions applicable to this Financing Agreement as a whole, irrespective of the implementation method

Article 12 - Execution period, operational implementation period and contracting deadline

(1) The execution period of the Financing Agreement is the period during which the Financing Agreement is implemented and includes the operational implementation period as well as a closure phase. The duration of the execution period is stipulated in Article 2(1) of the Special Conditions, and it shall start on the conclusion of this Financing Agreement and it shall end on the final date for implementing the Financing Agreement.

(2) The operational implementation period is the period in which all operational activities covered by procurement contracts, grant contracts and contribution agreements are completed. The duration of this period is stipulated in Article 2(2) of the Special Conditions, and it shall start on the conclusion of this Financing Agreement.

(3) The operational implementation period shall be respected by the Contracting Authority when concluding and implementing procurement contracts, grant contracts and contribution agreements within this Financing Agreement.

(4) Without prejudice to Article 29(2) of the FFPA, costs related to the activities shall be eligible for EU financing only if they have been incurred during the operational implementation period. The costs incurred before the entry into force of this Financing Agreement shall not be eligible for EU financing unless provided otherwise in Article 7 of the Special Conditions.

(5) Pursuant to Article 29(3)(b) of the FFPA, and without prejudice to Article 28 thereof and Article 7 of the Special Conditions, the following expenditure incurred by the IPA III beneficiary shall not be eligible for funding under this financing agreement:

a) bank charges, costs of guarantees and similar charges;

b) fines and financial penalties;

c) expenses of litigation;

d) currency exchange losses;

e) debts and debt service charges (interest);

f) provisions for losses, debts or potential future liabilities;

g) credits to third parties, unless otherwise specified in the special conditions;

h) negative interest charged by banks or other financial institutions.

(6) The procurement contracts, grant contracts and contribution agreements shall be concluded at the latest within three years of the conclusion of the Financing Agreement, except for:

(a) amendments to legal commitments already concluded, which do not result in an increase of the EU contribution;

(b) legal commitments to be concluded after early termination of an existing procurement contract;

(c) legal commitments relating to audit and evaluation, which can be signed after the operational implementation period;

(d) change of the implementing entity.

(7) A procurement contract, grant contract or contribution agreement which has not given rise to any payment within two years of its signature shall be automatically terminated and its funding shall be de-committed, except in case of litigation before judicial courts or arbitral bodies.

Article 13 - Permits and authorisation

Without prejudice to Article 27 of the FFPA, any type of permit and or authorisation required for the implementation of the Programme shall be provided in due time by the competent authorities of the IPA III beneficiary, in accordance with national law.

Article 14 - Reporting requirements

(1) For the purpose of the general reporting requirements to the Commission set out in Article 59 of the FFPA on the annual report on the implementation of IPA III assistance, the NIPAC shall use the template provided by the Commission.

(2) For the purpose of Article 60 of the FFPA, the NIPAC shall submit a final report to the Commission on the implementation of the activities implemented under indirect management by the IPA III beneficiary of this Programme at the latest sixteen months after the end of operational implementation period. The NIPAC shall use the template provided by the Commission.

(3) For the purpose of Article 61(1) of the FFPA the NAO shall provide by 15 January of the following financial year in electronic format a copy of the data held in the accounting system established under Article 4(4). This should be supported by a signed un-audited summary financial report in accordance with point (c) of Annex III.

(4) For the purpose of the specific reporting requirements under indirect management set out in Article 61(2)(a) and 61(3) of the FFPA, the NAO in the IPA III beneficiary shall use the templates provided for in points (a) and (b) of Annex III.

Article 15 - Intellectual property rights

(1) Contracts financed under this Financing Agreement shall ensure that the IPA III beneficiary acquires all necessary intellectual property rights with regard to information technology, studies, drawings, plans, publicity and any other material made for planning, implementation, monitoring and evaluation purposes.

(2) The IPA III beneficiary shall guarantee that the Commission, or any body or person authorised by the Commission, shall have access and the right to use such a material. The Commission will only use such material for its own purposes.

Article 16 - Consultation between the IPA III beneficiary and the Commission

(1) The IPA III beneficiary and the Commission shall consult each other before taking any dispute relating to the implementation or interpretation of this Financing Agreement further pursuant to Article 20.

(2) Where the Commission becomes aware of problems in carrying out procedures relating to the implementation of this Financing Agreement, it shall establish all necessary contacts with the IPA III beneficiary to remedy the situation and take any steps that are necessary.

(3) The consultation may lead to an amendment, suspension or termination of this Financing Agreement.

(4) The Commission shall regularly inform the IPA III beneficiary of the implementation of activities described in Annex I, which do not fall under Part One of these General Conditions.

Article 17 - Amendment of this Financing Agreement

(1) Any amendment of this Financing Agreement shall be made in writing, including by an exchange of letters.

(2) If the IPA III beneficiary requests an amendment, the request shall be submitted to the Commission at least three months before the amendment is intended to enter into force except in duly justified cases.

(3) The Commission can amend the documents in Annexes III and IV without this necessitating an amendment to this Financing Agreement. The IPA III beneficiaries shall be informed in writing about any such amendment and its entry into force.

Article 18 - Suspension of this Financing Agreement

(1) The Financing Agreement may be suspended in the following cases:

(a) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches an obligation under this Financing Agreement;

(b) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches any obligation set under the procedures and standard documents referred to in Article 18(2) of the FFPA;

(c) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary does not meet requirements for entrusting budget implementation tasks;

(d) The Commission may suspend the implementation of this Financing Agreement if the IPA III beneficiary decides to suspend or cease the EU membership accession process;

(e) The Commission may suspend this Financing Agreement if the IPA III beneficiary breaches an obligation relating to respect for human rights, democratic principles and the rule of law and in serious cases of corruption or if the IPA III beneficiary is guilty of grave professional misconduct proven by any justified means. Grave professional misconduct is to be understood as any of the following:

- a violation of applicable laws or regulations or ethical standards of the profession to which a person or entity belongs, or
- any wrongful conduct of a person or entity which has an impact on its professional credibility where such conduct denotes wrongful intent or gross negligence.

(f) This Financing Agreement may be suspended in cases of force majeure, as defined below. "Force majeure" shall mean any unforeseeable and exceptional situation or event beyond the parties' control which prevents either of them from fulfilling any of their obligations, not attributable to error or negligence on their part (or the part of their contractors, agents or employees) and proves insurmountable in spite of all due diligence. Defects in equipment or material or delays in making them available, labour disputes, strikes or financial difficulties cannot be invoked as force majeure. A party shall not be held in breach of its obligations if it is prevented from fulfilling them by a case of force majeure of which the other party is duly informed. A party faced with force majeure shall inform the other party without delay, stating the nature, probable duration and foreseeable effects of the problem, and take any measure to minimise possible damage. If force majeure impacts only part of the Programme, the suspension of the Financing Agreement can be partial. Neither of the Parties shall be held liable for breach of its obligations under this Financing Agreement if it is prevented from fulfilling them by force majeure, provided it takes measures to minimise any possible damage.

(2) The Commission may suspend this Financing Agreement without prior notice.

(3) The Commission may take any appropriate precautionary measure before suspension takes place.

(4) When the suspension is notified, the consequences for the on-going or to be signed procurement contracts, grant contracts, and contribution agreements shall be indicated.

(5) A suspension of this Financing Agreement is without prejudice to the interruption of payments and termination of this Financing Agreement by the Commission in accordance with Article 6 and Article 19.

(6) The parties shall resume the implementation of the Financing Agreement once the conditions allow, with the prior written approval of the Commission. This is without prejudice to any amendments of this Financing Agreement which may be necessary to adapt the Programme to the new implementing conditions, including, if possible, the extension of the operational implementation and execution

periods, or the termination of this Financing Agreement in accordance with Article 19.

Article 19 - Termination of this Financing Agreement

(1) If the issues which led to the suspension of this Financing Agreement have not been resolved within a maximum period of 180 days, either party may terminate the Financing Agreement at 30 days' notice.

(2) When the termination is notified, the consequences for the on-going procurement and grant contracts, contribution agreements and such contracts or grants, and contribution agreements to be signed shall be indicated.

(3) The termination of this Financing Agreement shall not preclude the possibility of the Commission to make financial corrections in accordance with Articles 43 and 44 of the FFPA.

Article 20 – Applicable law, settlement of disputes

(1) This Agreement is governed by EU law.

(2) If a dispute concerning the interpretation, application or validity of the Agreement cannot be settled amicably, it shall be settled by arbitration in accordance with the 2012 PCA Arbitration Rules, subject to the following:

(a) Panel composition

For claims of EUR 500 000 or above: the panel shall be composed of three arbitrators. Each party shall appoint one arbitrator within 40 calendar days after the notice of arbitration has been sent. The two arbitrators appointed by the parties shall in turn appoint a third arbitrator to act as presiding arbitrator.

For claims below EUR 500 000: the panel shall be composed of one arbitrator, unless the parties agree otherwise.

If the panel is not composed within 80 calendar days after the notice of arbitration is sent, either party may request the PCA Secretariat or other mutually acceptable other neutral authority to appoint the necessary arbitrator(s).

(b) Seat

The seat of the arbitration panel shall be The Hague, Netherlands.

(c) Language

The language of the proceedings shall be English or another mutually acceptable official language of the European Union. Evidence may be produced in other languages, if agreed by the parties.

(d) Procedure

Recourse to interim measures, third party interventions and amicus curiae interventions is excluded.

If the panel is requested by a party to treat information or material confidentially, the decision shall be made in form of a reasoned order and after hearing the other party (10 calendar days to submit observations). The panel shall weigh the reasons for the request, the nature of the information and the right to effective judicial protection. The panel may in particular:

- make disclosure subject to specific undertakings or
- decide against disclosure, but order the production of a non-confidential version or summary of the information or material, containing sufficient information to enable the other party to express its views in a meaningful way.

If the panel is requested to hear the case in camera, the decision shall be made after hearing the other party (10 calendar days to submit observations). The panel shall take into account the reasons for the request and the objections of the other party (if any).

If the panel is requested to interpret or apply European Union law, it shall stay the proceedings and request the 'President of the High Court of Paris' (Président du Tribunal de grande instance de Paris, 'juge d'appui'), in accordance with Articles 1460 and 1505 of the French Civil Procedural Code to request a preliminary ruling from the Court of Justice of the European Union in accordance with Article 267 TFEU. The proceedings before the arbitral tribunal shall resume once the decision by the juge d'appui is taken. The decision of the Court of Justice and of the juge d'appui shall be binding on the panel.

The arbitral award shall be final and binding on the parties and be carried out by them without delay.

Either party may however request that the award is reviewed by the The Hague Court of Appeal (Gerechtshof Den Haag) on the basis of the applicable national law. In this case, the award shall not be considered final until the end of this procedure. The decision by the reviewing court shall be binding on the panel.

(e) Costs

The costs of arbitration shall consist of:

- the fees and reasonable expenses of the arbitrators
- reasonable costs of experts and witnesses as approved by the panel and
- the fees and expenses of the PCA Secretariat for the arbitration proceedings (e.g. catering, providing for clerks, room, interpretation).

The arbitrators' fees shall not exceed:

- EUR 30 000 per arbitrator if the contested amount is below EUR 1 000 000
- 15% of the contested amount if that amount is above EUR 1 000 000. In any case the arbitrators' fees shall not exceed EUR 300 000.

The costs of arbitration shall be borne by the parties in equal share, unless otherwise agreed.

The parties shall bear their own costs of legal representation and other costs incurred by them in relation to the arbitration.

(f) Privileges and immunities

The agreement to pursue arbitration under the 2012 PCA Arbitration Rules does not constitute and cannot be interpreted as a waiver of privileges or immunities of any of the parties, to which they are entitled.

Article 21 – EU restrictive measures

(1) Definitions

(a) "EU Restrictive Measures" means restrictive measures adopted pursuant to the Treaty on European Union (TEU) or to the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU).

(b) "Restricted Person" means any entities, individuals or groups of individuals designated by the EU as subject to the EU Restrictive Measures[5].

(2) In all their relations, the Parties recognise that under EU law no EU funds or economic resources are to be made available directly or indirectly to, or for the benefit of, Restricted Persons.

[5] www.sanctionsmap.eu. The sanctions map is an IT tool for identifying the sanctions regimes. The source of the sanctions stems from legal acts published in the Official Journal of the European Union (OJ). In case of discrepancy between the published legal acts and the updates on the website it is the OJ version that prevails.

(3) The IPA III Beneficiary shall ensure that no transaction subject to a verified hit against the EU sanctions list shall benefit directly or indirectly from EU funding. The IPA III Beneficiary commits to ensure this obligation:

(a) by screening for hits against the EU sanctions list, before entering into, and before making payments under, the relevant agreements, each Contractor, Grant Beneficiary, and Final Recipient with whom the IPA III Beneficiary has or is expected to have a direct contractual relationship (direct recipient), so as to assess whether such recipient is a Restricted Person.

(b) by screening or through other appropriate means (that may include an ex-post verification) on a risk based approach basis, that no entity that would indirectly receive EU funding is a Restricted Person.

(4) In the event that IPA III Beneficiary assesses that any of the recipients (direct or indirect) of the EU funding is a Restricted Person, IPA III Beneficiary shall promptly inform the Commission.

(5) Without prejudice to the obligation in point 3 above, should the Commission assess that the use of Union financial assistance under IPA III results or has resulted in a breach of EU restrictive measures, the corresponding amounts shall not be eligible for the Union financial assistance under IPA III. This is without prejudice to any rights that the Commission may have to suspend or terminate the action affected by such breach, to recover any EU funding contributed by the Commission, or to suspend or terminate this financing agreement.

(6) The determination of remedial measures will be made in accordance with the principle of proportionality. Remedial measures shall apply only to the EU funding made available to, or for the benefit of, a recipient for the period during which it remained a Restricted Person.

(7) This clause is without prejudice to the exceptions contained in the EU Restrictive Measures.

Annex II(a) Financial Report - Total Budget
as per Article 61(2)(a)* of FFPA
as per Article 61(3)** of FFPA

IPA III beneficiary Financial Report (*)

Programme Reference	Financing Agreement OPSYS reference number	**rogramme Budget			Local Contract Activities																										Recovery content				Bank Balances (EU contribution)		
					Total Amount Contracted			Contracted %			Total Amount Decommitted en closure			Decommitted %			Total Amount Disbursed			Disbursed %			Total Costs Recognised			Costs %			Total Open Pre-financing			Open Pre-financing %			Errors	Irregularities	Fraud	No conflict	Total	Total as % budget	Total as months' forecast disbursements
1	2	3			4			5			6			7			8			9			10			11			12			13			14	15	16	17	18	19	20
		3a	3b	3c	4a	4b	4c	5a 4a/3a*100%	5b 4b/3b*100%	5c 4c/3c*100%	6a	6b	6c	7a 6a/4a*100%	7b 6b/4b*100%	7c 6c/4c*100%	8a 10a/12a	8b 10b/12b	8c 10c/12c	9a 8a/4a*100%	9b 8b/4b*100%	9c 8c/4c*100%	10a	10b	10c	11a 10a/4a*100%	11b 10b/4b*100%	11c 10c/4c*100%	12a	12b	12c	13a 12a/3a*100%	13b 12b/3b*100%	13c 12c/3c*100%						19 19/3c*100%	
		EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources	EU contribution	National contribution	Other sources							
AAP 2022	JAD.XXXXXX																																						
CBC AA/SB 2021	JAD.XXXXXX																																						

(*) Annual financial report to be submitted by 15 February with cumulative data as at 31 December of the previous financial year
(**) Financial report for the 12 months period to be submitted by 31 July with cumulative data as at 30 June

I, the undersigned ..... NAO for IPA III beneficiary ....., hereby declare that the above financial report/statement is complete, accurate and true in accordance with Article 61(5) of FFPA.

Annex III(b): Annual Financial Report - individual programme EU contribution
as per Article Article 61(2)(a) of
FFPA

IPA III beneficiary Annual financial report (*)

Programme Reference	Financing Agreement OPSYS reference number	Programme EU Contribution Budget	Local Contract Activities									
			Total Amount Contracted	Contracted %	Total Amount Decommitted on closure	Decommited %	Total Amount Disbursed	Disbursed %	Total Costs Recognised	Costs %	Total Open Pre-financing	Open Pre-financing %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
				4/3*100%		6/4*100%		8/4*100%		10/4*100%		12/4*100%
AAP 2022	JAD.XXXXXX											
Action 1	ACT-XXXXX											

(*) 15 February

I, the undersigned _____, NAO for IPA III beneficiary _____, hereby declare that the above financial report/statement is complete, accurate and true in accordance with Article 61(5) of FFPA.

Annex III(c): annual accounting cut-off report
as per Article 61(1) of FFPA

IPA III beneficiary annual accounting year-end cut-off report (*)

EU decision	EU contract	Title	Local contract reference	Contractor / Legal Entity Form (LEF)	Contract type	Contract signature date	Contract implementation start date	Contract implementation end date	Contract status	IPA EU - Initial contract value	IPA EU - Current contract value	IPA EU - Paid amount	RAL	IPA EU - Recoveries	IPA EU - Pre-financing paid	IPA EU - Pre-financing cleared	IPA EU - Open pre-financing	IPA EU - Cost recognised	IPA EU - Incurred and accepted cost not paid	IPA EU - Cost in workflow - invoice amount (before assessment of amount eligible)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	19 bis	20

(*) to be submitted by 15 January

I, the undersigned _____, NAO for IPA III beneficiary _____, hereby declare that the above financial report/statement is complete, accurate and true in accordance with Article 61(5) of FFPA.

* This template is also to be used also for IPA I and IPA II programmes

Annex III(d) - disbursement forecast plan
as per Article 4(2) of FA GC

Data as of: _____

IPA III beneficiary Disbursement forecast plan

Programme Reference	Financing Agreement OPSYS reference number	Disbursement Forecast Plan (Add years as necessary)																	
		Monthly Disbursement Forecast (for RfF: 12 months for first request for pre-financing/ 14 months for subsequent pre-financing; for annual financial report and forecast of likely payment requests: 24 months)																	
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Total for 12 months	13	14	Total for 14 months*	15-24	Total for 24 months**
AAP 2021	JAD.XXXXXX																		
CBC AA/BB (2024 allocation)																			
MAAP Environment																			

* Columns O to Q to be used for subsequent pre-financing

** Columns O to S to be used for for annual financial report and forecast of likely payment requests

Annex III(e) - forecast of likely payment requests
as per Artcile 33(3) of FFPA

Financing Agreement OPSYS reference number or equivalent	Programme reference	FA entry into force	Contracting Deadline	Operational Implementation Deadline
1	2	3	4	5
	NP 2012			
Total of IPA-I Programmes				
	2015 AAP - Obj 1/Obj2: (IMBC)			
	CBC 2016 AA-BB			
	MAAP Environment			
Total of IPA II Programmes				
	2021 AAP (IMBC)			
Total of IPA III Programmes				
Total of IPA I & IPA II & IPA III Programmes				

* LBA corresponds to the total EU contribution for IMBC until the contracting deadline; after the contracting

Data as of: _____

IPA III beneficiary For

Local Budget Allocation in EUR*	EU funds paid by EC in EUR	RAL at 31/12/21 in EUR	RfFs at EU in EUR	Total Forecast 202X-202Y	Total 202X	01-202X
6	7	8=6-7				

deadline it corresponds to the total contracted.

ecast of likely payment requests

202X Forecast (by months)

02-202X	03-202X	04-202X	05-202X	06-202X	07-202X	08-202X	09-202X	10-202X	11-202X

		202Y Forecast			
12-202X	Total 202Y	Q1/202Y	Q2/202Y	Q3/202Y	Q4/202Y

Key data

For each local contract the information required is:

1. EU decision

Programme reference, e.g. Annual Action Programme 2022

2. EU contract

Financing Agreement OPSYS reference number, e.g. 2014/031-878

3. Title

Local contract title

4. Local contract reference

5. Contractor / Legal Entity Form (LEF)

6. Contract type

E.g. Grant, Service, Supply, Works, Twinning,...

7. Contract signature date

Date on which the last party signs the contract

8. Contract implementation start date

The signature date for the contractor, the signature date for the contracting authority, the date on which the contract enters into force and the date on which contract implementation starts are distinct concepts, which may all be the same day or may be different days.

In particular, the contract implementation start date (= first day on which eligible costs under the contract may be incurred) may be established after the contract has been signed through a respective clause in the contract, an Administrative Order, etc. Your system may hold all of these dates; but for the purposes of the year-end cut-off report the critical date is the start date of implementation.

9 Contract implementation end date

Adjusted for amendments where relevant. This is not normally the same as the final date for completion where this includes time for invoicing, guarantee periods, etc.

The contract implementation end date is the last day on which eligible costs under the contract may be incurred. The contract may allow additional time for finalising the contract administration or a period between the provisional and final acceptance of the work done; but this additional time is not relevant for the year-end cut-off report.

10. Contract status

OPEN, CLOSED, TERMINATED, NOT STARTED (if start date of activities is after cut-off date)

11. IPA EU - Initial contract value

Initial legal commitment amount of the IPA part (EU funding).

12. IPA EU - Current contract value

Amount after amendments (where relevant)

Current contract value will include any change of amounts contracted through an addendum modifying the contract.

13. IPA EU - Paid amount

Total amount paid under the contract; i.e. pre-financing payments + amount of invoices directly paid – recoveries).

14. RAL

The 'reste à liquider' is the 'Outstanding commitment'

The amount committed but not yet paid out to beneficiaries and contractors from the IPA EU amount.

15. IPA EU - Recoveries

Total value of recoveries (both pre-financing recoveries and expenditure recoveries) made under the contract (where relevant).

Recoveries will usually be of pre-financing. Pre-financing recoveries are purely cash transfers, which have no impact on totol cost. Occosionally recoveries will be agoinst payments for expenditure, which were initially accepted as eligible but subsequently rejected on the basis of new information. Expenditure recoveries will reduce the total reported cost on the contract (please see point 19.).

16. IPA EU - Pre-financing paid

Total value of pre-financing paid under the contract (where relevant).

Pre-financing is a payment intended to provide the beneficiary with a float, i.e. a cash advance. As such, it is paid before the goods and services are delivered (in the case of procurement contracts) and before the occurrence of eligible costs by beneficiaries (in the cose of grant agreements). Pre-financing is recognised on the balance sheet when cash is transferred to the recipient.

17. IPA EU - Pre-financing cleared

Total value of pre-financing cleored.

The payment of pre-financing is recognised as an asset. In accordance with the relevant accounting rule, the pre-financing asset is generally derecognised (i.e. cleared / reduced) as follows:

- *if the amount of an interim/final invoice or cost claim, ar part of it, is justifying the use of a pre-financing, then the validation of these eligible expenditures will generate a clearing of the pre-financing;*
- *if the beneficiary does nat use (part of) the pre-financing, then the pre-financing amount will be partially or tatally recovered from the beneficiary.*

18. IPA EU - Open pre-financing

The totals from 16 and 17 will give the total open (un-cleared) pre-financing paid under the programme, i.e. pre-financing paid – pre-financing cleored

19. IPA EU - Cost recognised

Total eligible costs incurred, accepted, paid (direct payment of costs plus clearance of pre-financing under the contract) and proven by supporting documents.

It is calculated by the following formula: 19 = 12 (IPA EU-Current contract value) – 14 (RAL) – 18 (IPA EU-Open pre-financing) – 15 (IPA EU – Recoveries) Please include in the calculation of the 'IPA EU – Cost recognised' only recoveries of expenditure reducing the recognised cost (+19 bis (IPA EU – incurred and accepted cost not yet paid) – ONLY if you are not able to implement a separate column 19 bis in the report)

Costs will represent the eligible value of work that has been:

Ø incurred under the contract, accepted, paid by the contracting authority (directly or through cleared pre-financing) and proven by supporting documents,

Ø incurred and paid by the contractor (where relevant - to sub-contractors or by grant beneficiaries, for example) and accepted and paid by the contracting authority; In the case of interim costs the final acceptance is understood to depend on the final outcome of the contract.

Note that:

** Accrued costs (estimated value of work done but not yet invoiced) are not required.*

** Amounts committed but not paid are not costs for the purpose of this report.*

** Pre-financing paid either by the contracting authority or by the contractor (where relevant) is not cost.*

19 bis. IPA EU – Cost incurred and accepted but not yet paid

Examples are:

• invoices in the workflow that are certified correct (incurred and accepted) but that will be paid only in the following reporting period or

• retention monies.

Please note: Should you – e.g. for technical reasons – not be able to implement this column in your report please add the respective amounts exceptionally directly in column 19 notifying the reason for their inclusion stating: 'Column 19 include cost incurred, accepted but not yet paid, in the amount of '(...)', for the following reason:'(...)' or inform us in a side letter of the relevant amounts per contract.

Please further note that the amounts inserted in this column are considered as cost incurred and accepted only for the purpose of this year-end cut-off report but not for the purpose of the Annual Financial Report or the Request for Funds where only cost recognised (incurred, accepted, paid ond proven by supporting documents) should be considered.

Where costs are reported with an invoice (usually procurements)

20. Cost in workflow - Invoice amount (before assessment of amount eligible)

Invoices ond reports received but not still approved.

Where there is no invoice and costs are identified from a financial report (usually grants)

20. Cost in workflow - Financial report amount (before assessment of amount eligible)

Reports received but not still approved.

Annex IV to the Financing Agreement
Accrual Based Accounting System Minimum Specification

The accounting system of the IPA III beneficiary shall meet following requirements:

1. Reflect the organisational structure put in place for the internal control systems suited to the performance of duties. In particular before an operation is authorised, all aspects (both operational and financial) of the operation have to be verified by members of staff other than the one who initiated the operation. The person dealing with the verification cannot be subordinated to the initiator of the transaction.

2. Include an audit trail for all transactions and amendments.

3. Possess adequate physical and electronic security including back-up and recovery systems. .

4. The accounting system should hold at least the following information for the local contracts managed under each programme:

   (a) Contract reference;

   (b) Contract value including any amendments;

   (c) Contract signature dates (both parties);

   (d) Contract implementation start date;

   This is in addition to the contract signature date and may differ from it, as when the contract works start date is given after the signature of the contract through an Administrative Order.

   (e) Contract implementation end date including any amendments;

   This is the final date on which eligible costs can be incurred. It does not include any guarantee period or time allowed for report preparation by the contractor.

   (f) Total paid (cash) by contract;

   (g) Pre-financing paid by contract;

   Explicit recognition and recording on the balance sheet of contractually required pre-financing.

(h) Cost recognised – direct (by contract);

Explicit recognition of cost as a charge to expenses for the year. Some payments will directly cover costs already incurred. No pre-financing is involved. They may be final payments where any pre-financing has already been cleared or interim payments where pre-financing has been cleared or where the contract does not include the provision of pre-financing.

(i) Cost recognised – indirect (by contract);

Explicit recognition of cost as a charge to expenses for the year. Some invoices or cost claims submitted by a grant beneficiary or contractor will relate to costs that are covered by pre-financing paid earlier in the implementation period of the grant agreement or contract. In these cases, the payment made will be less than the reported cost. It may even be zero if all the cost is covered by pre-financing. (It will certainly be zero if the reported costs are insufficient to absorb the pre-financing and a recovery order is issued for the unused balance of the pre-financing.) In all such cases the system should record the full value of the reported eligible cost as expenses for the year and reduce the balance of pre-financing by the amount of cost offset against the pre-financing when determining the amount payable.

(j) Recovery orders to reduce pre-financing (by contract);

Recognition of the reduction of pre-financing on the balance sheet following a recovery of unused pre-financing.

(k) Recovery orders to reduce cost (by contract);

When a recovery is made against cost that had earlier been accepted – possibly following an investigation for fraud. In such cases the recorded costs for the year must be reduced if the cost was accepted in the same year as the subsequent recovery; or income must be recorded where the cost was accepted in an earlier year than that of the recovery.

(l) Supplier's invoice date for each invoice or other document accompanied by a financial report giving rise to recognised costs;

(m) Recovery context information on ineligible cost and recoveries.

Z-2024/77371317-ABGY/39004023ACELE

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Birliği Delegasyonu'na saygılarını sunar ve imzalanmış olan IPA III "Türkiye İçin 2023 Yıllık Eylem Programına ait Finansman Anlaşmasını" ekte sunmaktan şeref duyar.

Bakanlık, Türkiye'nin 27. Fasıl Müzakere Pozisyonunda belirtildiği üzere, Türkiye Cumhuriyeti'nin söz konusu Anlaşma'dan kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmesinin, taraf olmadığı andlaşmalara ilişkin Türkiye Cumhuriyeti'nin pozisyonunu değiştirdiği şeklinde yorumlanamayacağını not eder.

Finansman Anlaşmasının imzacıları yukarıda kayıtlı açıklamanın Finansman Anlaşması yorumlanırken dikkate alınacağı konusunda mutabıktırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Birliği Delegasyonu'na en derin saygılarını bu vesileyle bir kez daha ifade etmekten şeref duyar.

Ankara, 12 Kasım 2024

Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu

Ankara

Z-2024/77371317-ABGY/39004023URGENT

The Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye presents its compliments to the Delegation of the European Union and has the honour to enclose herewith the signed IPA III "Financing Agreement on the Annual Action Programme for Türkiye for the Year 2023".

The Ministry notes that the implementation by the Republic of Türkiye of its obligations arising from this Agreement shall not be construed as altering the Republic of Türkiye's position vis-à-vis the treaties that it is not a party to, as referred to in Türkiye's negotiating position on Chapter 27.

The signatories of the Financing Agreement agree that the above-mentioned statements will be taken into consideration in the interpretation of the Financing Agreement.

The Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye avails itself of this opportunity to renew to the Delegation of the European Union the assurances of its highest consideration.

Ankara, 12 November 2024

Delegation of the European Union to Türkiye

ANKARA

AVRUPA BİRLİĞİ TÜRKİYE DELEGASYONU

Büyükelçi, Delegasyon Başkanı

Ares (2024) 8215496

Ankara, 19 Kasım 2024

NOTA

Avrupa Birliği Delegasyonu Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Birliği Başkanlığına saygılarını sunar.

Avrupa Birliği Delegasyonu, "Türkiye için 2023 Yıllık Eylem Programına ait Finansman Anlaşmasının" 4 Kasım 2024 tarihinde imzalandığını bildiren Bakanlıklarının Z-2024/77371317-ABGY/39004023 sayılı ve 12 Kasım 2024 tarihli Nota'sını aldığını bildirmekten şeref duyar. Delegasyon Nota'da bulunan ilave ifadeleri kaydeder ve bu bağlamda geçerliliklerini onaylar. Buna ilave olarak, Komisyon, Finansman Anlaşmasının onay sürecinin kendi tarafında tamamlandığını teyit eder.

Avrupa Birliği Delegasyonu Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığına teşekkür eder ve bu vesileyle en derin saygılarını yineler.

Türkiye Cumhuriyeti
Dışişleri Bakanlığı
ANKARA

DELEGATION OF THE EUROPEAN UNION TO TÜRKİYE

Ambassador, Head of Delegation

Ares(2024) 8214436

Ankara, 19 November 2024

NOTE VERBALE

The Delegation of the European Union presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye.

The Delegation of the European Union has the honour to acknowledge the receipt of the Ministry's Note Verbale N° Z-2024/77371317-ABGY/39004023 dated November 12, 2024 informing us that IPA III "Financing Agreement on the Annual Action Programme for Türkiye for the Year 2023" was signed on November 4, 2024. The Delegation has taken note of the additional statements made in the Note Verbale and confirms their validity in this context. Furthermore, the Commission confirms that the approval process for the Agreement has been completed on its side.

The Delegation of the European Union thanks the Ministry of Foreign Affairs, Directorate for EU Affairs of the Republic of Türkiye, and avails itself of this opportunity to renew the assurances of its highest consideration.

Ministry of Foreign Affairs
of the Republic of Türkiye
ANKARA

Address: Uğur Mumcu Cad. 88, 4th Floor, Gaziosmanpaşa, 06680 Ankara/Türkiye
Tel: (+90.312) 459 87 00 Fax : (+90.312) 446 67 37
E-mail: delegation-turkey@ec.europa.eu – Website: www.avrupa.info.tr